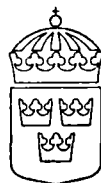


# Regeringens proposition

## 1990/91:102

om verksamhet och anslag inom  
totalförsvaret under budgetåret 1991/92



Prop.  
1990/91:102

---

Regeringen förelägger riksdagen vad som tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 14 februari 1991 för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

På regeringens vägnar

*Ingvar Carlsson*

*Roine Carlsson*

### Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas verksamhets- och budgetförslag för de anslag inom totalförsvaret som togs upp med preliminärt beräknade belopp i 1991 års budgetproposition. Budgetförslaget omfattar totalt 39 334 milj. kr.

I bilaga 1 redovisas bl. a. överväganden om säkerhetspolitiken och det planerade försvarsbeslutet 1992 samt planeringsinriktning för totalförsvarets militära och civila delar. Vidare lämnas en redogörelse för JAS-projektet.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Wallström, Lööw, Persson, Molin, Sahlin, Larsson

Föredragande: statsråden R. Carlsson, Thalén, G. Andersson, Hellström, Sahlin, Molin och Larsson

---

## Proposition om verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92

Statsråden anmäler sina förslag. Anförandena och förslagen redovisas i underprotokollen för försvars-, social-, kommunikations-, jordbruks-, arbetsmarknads-, industri- och finansdepartementen.

Statsrådet R. Carlsson anför.

Med hänvisning till vad jag och övriga statsråd har anfört hemställer jag att regeringen i en proposition

förelägger riksdagen vad vi har anfört för de åtgärder och de ändamål som vi har hemställt om.

---

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad som har anförts för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen enligt följande:

Försvarsdepartementet	Bilaga 1
Socialdepartementet	2
Kommunikationsdepartementet	3
Jordbruksdepartementet	4
Arbetsmarknadsdepartementet	5
Industridepartementet	6
Finansdepartementet	7

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991

Föredragande: statsrådet R. Carlsson

---

## Anmälan till proposition om verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92

### 1 Inledning

I 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 6) lämnades förslag till verksamhet och anslag för budgetåret 1991/92 för littera A. Försvarsdepartementet m. m.

Verksamhet och anslag för den militära och civila delen av totalförsvaret samt littera L. Övriga ändamål bröts ut ur budgetpropositionen för att nu redovisas samlat i denna proposition.

Här föreliggande budgetförslag för verksamhet och anslag inom totalförsvaret inleds med överväganden bl. a. om det kommande försvarsbeslutet och säkerhetspolitiken. Därefter redovisas utvecklingen av den finansiella styrningen av totalförsvaret. Jag redovisar sedan det fortsatta utvecklingsarbetet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Därefter behandlas vissa grundläggande ekonomiska frågor. Härpå följer mina förslag till inriktning och anslag för det militära och civila försvaret samt övriga ändamål. Sist redovisas bl. a. förslag angående försvarsindustrin, anställd personal och värnpliktiga.

I propositionen anförs att den genomgripande förbättringen i relationerna mellan Förenta staterna och Sovjetunionen, frigörelsen i Central- och Östeuropa och Tysklands enande skapat nya förutsättningar för Europas utveckling. En betydande uttunning av de militära styrkorna i Centraleuropa har överenskommit. I denna situation bör Sveriges försvarspolitik kännetecknas av å ena sidan öppenhet för de förändringar som ter sig långsiktiga, å andra sidan fasthet för att fortsatt bidra till lugn och stabilitet i en nordisk miljö som präglas av mer eller mindre permanenta strategiska stormaktsintressen.

I propositionen föreslås att arméns krigsorganisation reduceras från tjugoen till arton brigader.

Svea Ingenjörregemente i Södertälje som enligt tidigare beslut skall flytta till Strängnäs föreslås i stället läggas ned.

Besparingar avseende repetitionsutbildningen föreslås ske.

Antalet värnpliktiga som genomgår försök med fem månaders grundutbildning bör öka.

Dagersättningen för värnpliktiga föreslås öka med tre kronor till trettiofyra kronor per dag.

Beträffande JAS 39-projektet anmäls att det har försenats ytterligare.

Tidigare inriktning att beslut om anskaffning av delserie två av JAS 39 fattas senast den 1 juli 1991 ändras. Projektets fortsatta inriktning bör avgöras när överläggningar och förhandlingar mellan försvarets materielverk och industrigruppen JAS kommit avsevärt längre och förnyade offerter om fortsatt produktion av flygplan efter de trettio första har förhandlats.

Vidare redovisas inriktningen av det fortsatta utvecklingsarbetet inom verksamhetsområdet. Ett antal översyner av ansvars- och rollfördelningen samt myndighetsstrukturen föreslås.

1991 års budgetproposition, bilaga 6, innehåller en preliminär sammanställning över förändringar inom försvarsdepartementets verksamhetsområde i förhållande till statsbudgeten för budgetåret 1990/91. Den slutliga sammanställningen framgår av följande tabell (milj. kr.)

Anslagslittera	Anvisat 1990/91 (milj. kr.)	Förslag 1991/92 (milj. kr.)	Förändring (milj. kr.)
A. Försvarsdepartementet	47,4	53,8	6,4
B. Arméförband	10 749,9	11 755,3	1 005,4
C. Marinförband	5 039,3	5 268,4	229,1
D. Flygvapenförband	10 378,6	10 699,7	321,1
E. Operativ ledning m. m.	1 227,6	1 181,8	- 45,8
F. Gemensamma myndigheter m. m. inom försvarsmakten			
– Anslaget F 1. – F 15.	1 887,3	2 006,8	119,50
– Anslaget F 16. Reserv för det militära försvaret	123,0	–	- 123,0
G. Gemensamma myndigheter m. m. utanför försvarsmakten			
– Anslaget G 1. – G 6.	744,0	801,1	57,1
– Anslaget G 7. Reglering av prisstegringar	3 000,0	2 900,0	- 100,0
Summa B – G (totalförsvarets militära del)	33 149,7	34 613,0	1 463,3
H. Civil ledning och samordning	179,8	155,4	- 24,4
I. Befolkningsskydd och räddningstjänst m. m.	1 376,6	1 351,1	- 25,5
J. Psykologiskt försvar	9,2	9,4	0,2
K. Försörjning med industrivaror (utom livsmedelsförsörjning och energiförsörjning)	373,7	306,2	- 67,5
Summa H – K (försvarsdepartementets andel av totalförsvarets civila del)	1 939,3	1 822,1	- 117,2
L. Övriga ändamål	317,2	1 307,4	990,2
<b>Summa för fjärde huvudtiteln</b>	<b>35 453,6</b>	<b>37 796,3</b>	<b>2 342,7</b>

Sedan föregående budgetår har följande förändringar genomförts i anslagsstrukturen. Förändringarna för anslagen under den civila delen av totalförsvaret redovisas närmare under avsnittet 3.6.

Littera, anslag	Förändring
F 14. Frivilliga försvarsorganisationer inom den militära delen av totalförsvaret m. m.	Ny anslagsbenämning
F 16. Reserv för det militära försvaret	Anslaget utgår
H 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Civil ledning och samordning	Nytt anslag
H 2. Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för civil beredskap	Nytt anslag
H 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Signalskydd	Ny anslagsbenämning, tidigare anslaget H 4. Signalskydd
H 4. Civilbefälhavarna: Förvaltningskostnader m. m.	Nytt anslag
H 5. Civilbefälhavarna: Utbildnings- och övningsverksamhet	Nytt anslag
I 6. Frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret m. m.	Ny anslagsbenämning
K 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Försörjning med industrivaror	Nytt anslag
K 2. Överstyrelsen för civil beredskap: Industriella åtgärder	Nytt anslag
K 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Kapitalkostnader	Nytt anslag
K 4. Överstyrelsen för civil beredskap: Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.	Ny anslagsbenämning, tidigare anslaget K 3. Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.
L 6. Anslag för mervärdeskatt	Nytt anslag

## 2 Överväganden

### 2.1 Utgångspunkter

#### 2.1.1 Läget inför planerat försvarsbeslut 1992

I 1987 års försvarsbeslut (prop. 1986/87:95, FöU11, rskr. 310) fastställdes inriktningen av säkerhets- och försvarspolitiken och totalförsvarets utveckling under perioden 1987/88 – 1991/92.

Förutsättningarna för att genomföra 1987 års försvarsbeslut har förändrats i flera avseenden. Detta blev uppenbart redan under hösten 1988. Regeringen tillsatte därför i december 1988 en parlamentariskt sammansatt kommitté (dir. 1988:87) med uppgift att förbereda ett nytt försvarsbeslut våren 1991. Kommittén antog namnet 1988 års försvarskommitté.

Försvarskommittén har i ett första delbetänkande (SOU 1989:46) Arméns utveckling och försvarets planeringssystem behandlat frågor om arméns utbildningssystem och grundorganisation. Kommittén har vidare granskat försvarets planeringssystem mot bakgrund främst av konstaterade brister i 1987 års försvarsbeslut. Riksdagen (prop. 1989/90:9, FöU3, rskr. 87) beslutade med anledning härav i december 1989.

I ett andra delbetänkande (SOU 1990:5) Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld uttalade kommittén att svårigheten att göra långsiktiga

säkerhetspolitiska bedömningar har framstått som exceptionellt stor under just den tid, hösten 1989, som kommittén haft att arbeta med dessa frågor. Under utarbetandet av betänkandet har enligt kommittén inträffat fler händelser av grundläggande säkerhetspolitisk betydelse i Europa än sammantaget under större delen av efterkrigstiden. Betänkandet remissbehandlades. Flertalet remissinstanser godtog kommitténs beskrivning av utvecklingen i omvärlden, men i fråga om slutsatserna gick åsikterna isär.

I ett ytterligare delbetänkande (Ds 1990:5) Totalförsvarets planering inför 1991 års försvarsbeslut redovisade kommittén sin syn på de riktlinjer som bör gälla för myndigheternas programplanering inför 1991 års försvarsbeslut. Myndigheternas programplaner överlämnades till regeringen under september 1990.

Förutsättningarna för att fatta ett långsiktigt försvarsbeslut våren 1991 förändrades under hösten 1990. Den säkerhetspolitiska utvecklingen var om möjligt ännu snabbare under denna tidsperiod än under hösten 1988 då 1988 års försvarskommitté skrev sitt säkerhetspolitiska betänkande. Det blev därför enligt försvarskommittén inte möjligt att fatta ett långsiktigt försvarsbeslut under år 1991.

Regeringen beslutade därför i december 1990 att den inriktning av 1988 års försvarskommittés arbete som lagts fast i direktiven till kommittén inte längre skall gälla. Regeringen har beslutat att kommittén skall ombildas till en beredning med företrädare för regeringen och riksdagspartierna för samråd i frågor som rör inriktningen av totalförsvaret under tiden 1992/93 – 1996/97. Något förslag till långsiktigt försvarsbeslut för perioden fr. o. m. budgetåret 1991/92 lämnas sålunda inte nu.

1988 års försvarskommitté lämnade inte något slutbetänkande. Där emot publicerade kommittén rapporter från fem arbetsgrupper inom kommittén rörande försvarsindustrifrågor, personal- och värnpliktsfrågor, priskompensation, sjukvården i kris och krig samt nedrustningsfrågor. Dessa arbetsgruppers rapporter (SOU 1990:108) har inte behandlats av kommittén eller remissbehandlats. De kommer dock att användas som underlag för den fortsatta beredningen av ett nytt försvarsbeslut våren 1992.

Då det för närvarande inte finns något förslag till långsiktig inriktning av krigsorganisationen för det militära försvaret och en motsvarande inriktning saknas för ett långsiktigt beslut om den civila delen av totalförsvaret får budgetåret 1991/92 karaktären av ett mellanår eller, om man så vill, året mellan två försvarsbeslutsperioder. Förutsättningen för att hantera budgetåret bestäms av mellanårskaraktären och av i första hand tre faktorer, nämligen

- den säkerhetspolitiska miljön
- läget i totalförsvaret
- det ekonomiska läget.

Jag lämnar i det följande min syn på dessa tre faktorer.

### 2.1.2 Säkerhetspolitiska överväganden

Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att bevara vårt lands frihet och nationella oberoende. Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att kunna utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende, samt i samband därmed utåt verka för fortsatt avspänning, samarbete och fredlig utveckling. Ett viktigt led i dessa strävanden är att bidra till fortsatt lugn och stabilitet i Norden och att minska riskerna för att Sverige dras in i krig eller konflikter.

Säkerhetspolitiken formas väsentligen i ett samspel mellan utrikespolitiken och försvarspolitiken. Huvudlinjen i denna politik är neutralitetspolitiken – alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig. Denna är fast förankrad hos det svenska folket.

Neutralitetspolitikens centrala syfte är sålunda att – genom ett konsekvent avstående från militär operativ samverkan med andra stater – framgångsrikt kunna hävda vår neutralitet i händelse av krig.

Neutralitetspolitiken bidrar i fred till stabilitet och avspänning i vår del av världen, och utgör samtidigt en viktig grund för vårt internationella arbete för säkerhet, samverkan och solidaritet.

Neutralitetspolitiken förutsätter en fast och konsekvent försvarspolitik, som skapar förtroende i omvärlden för vår vilja och förmåga att försvara oss.

Den säkerhetspolitiska miljön i vår del av världen har under de senaste åren genomgått grundläggande förändringar i såväl politiskt som militärt avseende. Även om förändringsprocessen är koncentrerad till Öst- och Centraleuropa, har den långtgående, och i sina huvuddrag positiva konsekvenser för hela Europa, liksom för relationerna mellan USA och Sovjetunionen.

Denna process har lett till en i det närmaste total avveckling av den tidigare sovjetiska politiska och militära hegemonin över de forna allierade inom Warszawapakten (WP). Av en mängd skäl är det uppenbart att denna utveckling är utan återvändo.

Sovjetunionens fortsatta utveckling är osäker. Ytterligare bakslag i den pågående omdaningsprocessen är av många skäl sannolika. Inte minst utvecklingen i Baltikum inger oro. Denna osäkerhet om en närbelägen stormakts framtid är självfallet en viktig faktor i ett svenskt säkerhetspolitiskt sammanhang.

De enskilda väststaterna, såväl som de västliga samlingsorganisationerna, påverkas alla i större eller mindre utsträckning av utvecklingen i Öst. För försvarsalliansen NATO innebär utvecklingen en i grunden förändrad militär hotbild, där ett omfattande, överraskande östligt anfall i Centraleuropa kan avskrivs som planeringsgrund. Detta är en annan viktig faktor för svensk säkerhetspolitik.

De två militäralliansernas roll och ställning har sålunda radikalt förändrats. WP har i praktiken upphört som militärt samlingsorgan. Vid NATOs senaste toppmöte sommaren 1990 förutskickades en anpassning av NATO till den nya situationen genom bl. a. en förstärkning av organisatio-

nens politiska roll. Den vikt som huvuddelen av de västeuropeiska nationerna fäster vid de säkerhetspolitiska banden till USA talar starkt för att NATO under överskådlig tid kommer att vara den organisation i vilken dessa stater tillsammans med USA och Canada bedriver sitt försvarspolitiska samarbete.

Samarbetet inom den europeiska säkerhetskonferensen ESKs ram inleddes på 1970-talet. Helsingforsdokumentet 1975 var resultatet av en försiktig balansgång mellan å ena sidan ansträngningar att stärka säkerheten och befästa ett politiskt status quo, å andra sidan ambitioner att främja förändringar och reformer, i synnerhet genom att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna. Under senare tid har ytterligare överenskommelser om militära förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder träffats inom ESK-processens ram, samtidigt som viktiga förhandlingar mellan NATO och WP om nedrustning, med koncentration till Centraleuropa, också förts under ESKs paraply. Toppmötet i Paris i november 1990 bekräftar och konsoliderar ESKs roll som forum för säkerhetspolitisk dialog och fredligt öst-västsamarbete i det nya Europa.

EG genomgår f.n. en snabb utveckling som tar sig uttryck i såväl en fördjupning av samverkan mellan de nuvarande medlemsstaterna, som en diskussion om en breddning av medlemskretsen. EG är därmed också en av de viktigaste drivkrafterna i processen att successivt binda samman allt flera av Europas stater i ett mångfacetterat mönster av fredligt samarbete.

I det nu framväxande Europa har den militära fiendebilden mellan NATO och Sovjetunionen bleknat. En betydande uttunning av styrkorna i Centraleuropa har överenskommit. Trots det förbättrade politiska klimatet, och även sedan de överenskomna minskningarna av stridskrafterna i Europa genomförts, kommer stormakterna dock att vidmakthålla stora militära styrkor.

I vad gäller utvecklingen utanför Europa har Mellanöstern länge framstått som det för internationell fred och säkerhet mest hotande regionala konfliktområdet. Detta sammanhänger bland annat med de djupa och komplexa motsättningarna i denna region, områdets strategiska betydelse – inte minst på grund av oljetillgångarna – och de stormaktsintressen som bl. a. av detta skäl kommit att göra sig gällande i denna del av världen. Även vid sidan av det aktuella Irak-Kuwait-kriget finns anledning att räkna med fortsatta motsättningar och konflikter i området. Risken att en sådan konflikt i militär mening sprids till Europa är självfallet väsentligt mindre i ett samarbetsinriktat stormaktsklimat. Däremot kan varje större krig i Mellanöstern – eller hotet härom – även i framtiden få vittgående konsekvenser för de internationella oljepriserna, och därmed också för den internationella konjunkturutvecklingen. Skulle krigshandlingarna leda till förstörelse av en större del av oljeproduktionskapaciteten i området, är en global oljebrist ofrånkomlig.

Säkerheten i nordvästra Europa är starkt knuten till den vidare europeiska säkerhetssituationen. Samtidigt uppvisar Norden och dess närområde vissa särdrag i såväl politiskt som militärstrategiskt avseende, i förhållande till Europa i dess helhet.

Det nordiska området karakteriseras av en grundläggande stabilitet i

vad avser den politiska situationen och den säkerhetspolitik som förs av de nordiska länderna. Dessa har i många avseenden sammanfallande intressen. Trots skillnader i säkerhetspolitisk orientering har de ofta kunnat verka gemensamt, bland annat inom Förenta nationerna och andra internationella organisationer. En förutsättning för detta samarbete är de nordiska ländernas gemensamma kultur och grundläggande respekt för varandras säkerhetspolitiska lösningar och politiska ställningstaganden.

Det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets strategiska betydelse sammanhänger i väsentlig grad med vissa grundläggande militärstrategiska intressen för USA:s och Sovjetunionens del. Främst avser de den globala kärnvapenbalansen, liksom marinstrategiska och luftoperativa förhållanden. Dessa har hittills berörts endast i ringa utsträckning av de senaste årens nedrustningsprocess mellan maktblocken och torde inte heller komma att påverkas i grundläggande avseenden exempelvis av ett förestående avtal om begränsning av de strategiska kärnvapnen, ett START-avtal.

De senaste årens åtaganden om militära förändringar inom maktblocken NATO och WP har sålunda i första hand berört Centraleuropa, medan förhållandena på de europeiska flankerna påverkats i långt mindre utsträckning. Det återstår att göra en fördjupad bedömning av hur den nyligen ingångna CFE-överenskommelsen påverkar vårt omedelbara närområde, dvs. främst nordvästra Sovjetunionen. Mycket tyder dock på att effekten blir dels en viss kvalitetshöjning hos flyg- och arméförbanden genom tillförsel av modern materiel från Centraleuropa, dels en viss samtidig kvantitetsminskning i vad avser tung arméutrustning, som en följd av att äldre materiel avvecklas.

Sammantaget innebär sålunda de säkerhetspolitiska förändringar i Europa som redan genomförts resp. avtalats ett allmänt gynnsammare säkerhetspolitiskt klimat, som kommer även Sverige till del. Där framträder de europeiska staternas gemensamma intressen av fredlig ekonomisk och industriell samverkan tydligare och de klassiska öst-västmotsättningarna tonas ned. I vad avser de militära förhållandena sker i Centraleuropa grundläggande och oåterkalleliga förändringar. Förhållandena i det nordeuropeiska och nordatlantiska området är samtidigt mera oföränderliga, präglade av USA:s och Sovjetunionens grundläggande strategiska intressen.

I denna situation bör Sveriges försvarspolitik kännetecknas av å ena sidan öppenhet för de positiva förändringar som ter sig långsiktiga och oåterkalleliga, å andra sidan fasthet för att fortsatt bidra till lugn och stabilitet i en nordisk miljö som i betydande utsträckning präglas av mer eller mindre permanenta, strategiska stormaktsintressen.

### 2.1.3 Läget inom totalförsvaret

I det följande redovisar jag min syn på läget i stort inom det svenska totalförsvaret. Läget präglas av såväl positiva förhållanden som problem.

Jag börjar med det militära försvaret.

Till de positiva inslagen hör att det militära försvarcts personal är väl

motiverad för sin uppgift och gör ett utomordentligt arbete. Detsamma gäller för de värnpliktiga, både de som grundutbildas och de som genomför repetitionsutbildning. Det militära försvaret har tillförts materiel som i tekniskt hänseende står sig väl vid en internationell jämförelse.

Det militära försvaret lider samtidigt av innehållsmässiga och organisatoriska balansproblem. En alltför stor del av de tillgängliga ekonomiska resurserna utnyttjas för ändamål som inte kommer krigsorganisationen till godo. Trots att kvalificerad materiel har tillförts försvaret är det uppenbart att en allt mindre del av de samlade resurserna har avsatts till materielutveckling och materielanskaffning. Fredsorganisationen drar för stora resurser i förhållande till krigsorganisationen. Allt större andel av resurserna har genom ingångna avtal och lagstiftning förbrukats till förmåner av olika slag. Detta gäller både anställda och värnpliktiga i organisationen.

Försvarets organisation – framför allt den fredstida – är för stor i förhållande till de resurser som står till förfogande. Det är också min uppfattning att detta problem måste lösas genom effektiviseringar och omstruktureringar.

Enligt min mening är de redovisade ekonomiska problemen inte resultatet enbart av utvecklingen i närtid, utan även på uteblivna strukturförändringar under en följd av år.

Vi har sannolikt ett av världens mest utvecklade civila försvar. Planeringen inom både befolkningsskydd och försörjningsberedskap står sig väl vid en internationell jämförelse. Det förhållande, att jag nu inte kan lägga fram ett långsiktigt förslag till en ny krigsorganisation för det militära försvaret, påverkar naturligtvis planeringen inom den civila delen av totalförsvaret. De säkerhetspolitiska förändringarna påverkar naturligtvis också den civila delen av totalförsvaret. Frågan om synen på och utformningen av befolkningens behov av skydd i krig måste omprövas. Mål- och riskanalyserna måste omarbetas innan slutgiltigt ställningstagande kan tas. I övrigt anser jag att problemen inom den civila delen av totalförsvaret är att hänföra mer till ambitionsnivåer och prioriteringar än till strukturproblem.

#### **2.1.4 Ekonomiska förutsättningar**

I bilaga 1 till årets budgetproposition (prop 1990/91: 100) redovisar chefen för finansdepartementet den ekonomisk-politiska strategin och inriktningen av den ekonomiska politiken.

Följande riktlinjer bör enligt chefen för finansdepartementet gälla.

1. Den ekonomiska politiken skall skapa förutsättningar för Sverige att aktivt och framgångsrikt delta i den internationella integrationen.
2. Den ekonomiska politiken skall medverka till att bromsa kostnadsutvecklingen och stärka konkurrenskraften för att hävda sysselsättningen och välfärden.
3. Den ekonomiska politiken skall bidra till tillväxt genom att stimulera produktiviteten och sparandet. Utrymme skall skapas för investeringar i produktion och infrastruktur; i motsvarande mån måste tillväxten i privat och offentlig konsumtion begränsas.

4. Den ekonomiska politiken skall bidra till att utjämna levnadsvillkoren och skapa en starkare bas för välfärden genom att arbetslinjen konsekvent hävdas.

5. Den ekonomiska politiken skall medverka till en uthållig tillväxt; produktion och konsumtion måste ställas om så att balansen mellan ekonomi och ekologi säkras.

Chefen för finansdepartementet redovisade vidare de finansiella förutsättningar som gäller för budgetarbetet. Den svenska ekonomin har många starka sidor men också allvarliga problem, främst en låg tillväxt och alltför snabb kostnadsutveckling. De offentliga utgifterna följer till stor del automatiskt verkande regler. De växer därför varje år även om inga beslut om nya utgifter fattas. Inkomsterna däremot utvecklas i samma takt som den ekonomiska tillväxten. Det är därför viktigt att bryta det starka utgiftstrycket och att minska de offentliga utgifternas andel av BNP för att kunna främja investeringar och få till stånd en högre tillväxt. Den offentliga sektorn har bidragit till att inflationen är hög genom att produktivitetstillväxten inom den offentliga sektorn varit lägre än inom industrin. Samtidigt har den offentliga sektorns resursanspråk bidragit till inflationen. Detta ställer stora krav på ökad produktivitet och effektivitet samt omprövningar av existerande utgiftsprogram. Av redovisningen framgår att en av utgångspunkterna är en oförändrad ekonomi med låga löneökningar.

Vidare redovisades en ny form av finansiell styrning av statsförvaltningen som bygger på en ökad mål- och resultatstyrning. Frågor om effektivitet och produktivitet sätts i förgrunden samtidigt som kraven på uppföljning och utvärdering skärps.

Utgiftsexpansionen inom förvaltningen måste brytas och ett resultat tänkande införas. En ökad efterfrågestyrning eftersträvas. En viktig komponent i detta är att bryta kompensationsautomatiken för myndigheternas kostnadsökningar. Avindexering, effektivare lösningar, ökad produktivitet och nytänkande är andra viktiga komponenter i den förändrade styrningen.

I bilaga 2 till 1990 års budgetproposition (prop. 1990/91: 100) redovisar chefen för civildepartementet vissa andra frågor som rör förnyelsen av den offentliga sektorn. Utgångspunkterna för reformarbetet är följande.

- Omprövning av verksamhet.
- Nya finansieringsformer.
- Ökad konkurrens.
- Minskad byråkrati.
- Ökad valfrihet.

Jag kommer i det följande att redovisa ett antal planerade åtgärder för att inom försvarsdepartementets verksamhetsområde omsätta riktlinjerna i budgetpropositionens bilaga 1 och 2. Till de övriga ekonomiska förutsättningarna återkommer jag i det följande.

## 2.2 I avvaktan på ett nytt långsiktigt försvarsbeslut

Budgetåret 1991/92 får som jag tidigare sagt karaktären av ett år mellan två försvarsbeslutsperioder. Ett mera långsiktigt försvarsbeslut avses fattas

av riksdagen under våren 1992. Vi känner sålunda inte nu den framtida krigsorganisationens utformning och därmed kan inte nödvändiga besked ges vad avser t. ex. fredsorganisationens storlek eller det långsiktiga materielbehovet för det militära försvaret. Detta förhållande får också vissa effekter på den civila delen av totalförsvaret.

Det handlar följaktligen om att finna en metod att föra totalförsvaret genom budgetåret 1991/92 fram till tidpunkten för nästa försvarsbeslut. Hänsyn måste tas till beslutsläget och tidigare beskrivna ingångsvärden. Vad avser läget i försvarsmakten är situationen sådan, att stora strukturella förändringar egentligen skulle behöva genomföras. Detta är dock enligt min mening inte möjligt, eftersom sådana ställningstaganden bör ingå i nästa långsiktiga försvarsbeslut.

Ett antal åtgärder av långsiktig karaktär bör dock kunna vidtas utan att det planerade försvarsbeslutet 1992 föregrips. Dessutom måste ett antal kortsiktiga åtgärder vidtas för att inte sätta försvaret i svåra likviditetsproblem under budgetåret 1991/92. Ambitionen är att upprätthålla en tillräcklig grad av handlingsfrihet inför 1992 års försvarsbeslut vad avser krigsorganisationens storlek, struktur samt försvarsindustriell kapacitet och kompetens för utveckling och anskaffning av ny materiel. Jag bedömer, med hänsyn tagen både till det säkerhetspolitiska och det ekonomiska läget, att detta kan klaras inom ramen för anvisade medel.

Jag beskriver i det följande översiktligt huvuddragen i mina förslag. Mera detaljerade beskrivningar återkommer under respektive avsnitt senare.

Vad avser strukturfrågor gör jag den bedömningen att det är möjligt att redan nu reducera arméns krigsorganisation från 21 till 18 brigader. Jag bedömer det dessutom som mycket angeläget, att i separata utredningar eller översyner, se över vissa frågor av särskild betydelse. Dessa är bl. a.

- uppgifter och struktur för försvarsmaktens stödmyndigheter. Översynen måste leda till en ändamålsenlig struktur som är anpassad till uppgifterna. Det är särskilt viktigt att befintliga resurser utnyttjas optimalt och att tillse att kompetens inte onödigtvis dubbleras inom statsförvaltningen
- totalförsvarets ledningsorganisation
- rollfördelningen mellan regeringen och myndigheterna. Lekmannainflytandet på central nivå
- översyn av tjänstepliktslagarna
- forskningen inom totalförsvaret.

Vad avser försvarsindustrin anser jag det angeläget att söka bibehålla de fördelar som en inhemsk försörjning i många avseenden innebär. Samtidigt är det nödvändigt att vi anpassar oss till de på väsentliga områden förändrade förutsättningar som nu föreligger för att nå detta mål. Det kräver att vi klarare än hittills prioriterar vilken utvecklings- och produktionskapacitet som är särskilt viktig att upprätthålla inom landet. Jag återkommer till detta senare. Vi måste samtidigt vara öppna för ett utvidgat samarbete mellan svensk och utländsk försvarsindustri, liksom för att svensk industri måste kunna anpassas till den internationella omstrukturering som pågår på det försvarsindustriella området. Vi kan i framtiden inte räkna med att

behålla nuvarande kompetens och kapacitet inom lika många teknologiområden som hittills. Samtidigt kräver de områden där vi vill behålla kompetens en större marknad än vad enbart Sverige kan erbjuda. Liksom annan svensk utvecklande industri behöver försvarsindustrin på olika sätt delta i det internationella tekniksamarbetet.

Jag finner de former och kriterier för prövning av utlandssamverkan beträffande krigsmateriel som utredningen om krigsmaterielexporten (SOU 1989:102) föreslår i stort lämpliga. Från försvarspolitiska utgångspunkter vill jag för egen del framhålla, att det är viktigt att skapa sådana betingelser för utlandssamarbetet att en livskraftig svensk försvarsindustri kan bevaras inom prioriterade sektorer. Enligt vad jag har inhämtat avser statsrådet Gradin senare i år återkomma till regeringen med förslag till ny lagstiftning på krigsmaterielområdet, som bl. a. behandlar statsmakternas kontroll av den svenska försvarsindustrins samverkan med utländsk försvarsindustri.

På någon eller några av dessa punkter innebär förslagen i propositionen att vissa steg tas redan nu.

Det kortsiktiga problemet för försvaret under budgetåret 1991/92 är att inom givna ekonomiska ramar se till att möjligheterna till utveckling av ny materiel inte oplancerat försvinner innan ett långsiktigt försvarsbeslut fattas, och villkoren för utlandssamverkan ytterligare klarlagts.

Jag föreslår därför nu en tillfällig omfördelning av medel från ledning och förbandsverksamhet som inte påverkar incidentberedskapen eller förmågan att ingripa mot gränskränkningar. Dessa medel – i storleksordningen 600 miljoner kronor – omfördelas till anskaffning av materiel för att säkerställa att de angelägnaste objekten kan anskaffas och att ett antal angelägna utvecklingsobjekt kan drivas vidare. Medlen frigörs främst genom neddragning av repetitionsutbildningsverksamheten och en viss sänkning av beredskapen. Jag menar att det trots vissa händelser i vår omvärld finns utrymme för en sådan omfördelning under budgetåret 1991/92.

Det är inte möjligt att nu avgöra vilka objekt som slutgiltigt skall beställas eller drivas vidare i olika utvecklingsaktiviteter under budgetåret 1991/92. Det får avgöras efter hand med utgångspunkt från operativa krav och de prioriteringar av kompetensbehov inom försvarsindustrin som jag senare redovisar. Dessa prioriteringar stämmer i huvudsak överens med 1984 års försvarskommitté och med de synpunkter som redovisats av den försvarsindustriella undergruppen till 1988 års försvarskommitté.

Om det visar sig att den nu föreslagna omfördelningen inte räcker, kan ytterligare åtgärder bli nödvändiga under budgetåret.

I första hand bör då möjligheten till omplanering utnyttjas, främst inom förbandsproduktionen, men fredsorganisatoriska förändringar bör inte heller uteslutas. Jag kommer att genomföra en noggrann likviditetsuppföljning under budgetåret 1991/92.

Den grundläggande inriktningen inför nästa försvarsbeslut bör vara att i första hand konsolidera de högst prioriterade krigsförbanden – materiellt, personellt och uthållighetsmässigt. Det begränsade utrymme som kan ska-

pas för fortsatta moderniseringsinsatser bör koncentreras till inom armén vissa armébrigader och prioriterade fördelningsförband, inom flygvapnet till åtgärder för att förbättra luftförsvarsförmågan samt inom marinen till ubåtsförbanden och de rörliga kustartilleriförbanden. Jag anser också att ubåtsskyddet bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Vad avser den civila delen av totalförsvaret har jag tidigare sagt att bilden är en annan än för det militära försvaret. Jag föreslår därför inte nu några genomgripande förändringar. Angeläget är dock att en översyn av mål- och riskanalyserna görs i ljuset av omvärldsförändringarna innan principer och regler för utformningen av befolkningsskyddet läggs fast.

Inom personalområdet föreslås ett antal åtgärder. Åldersstrukturen inom försvarsmakten kommer att bli föremål för en översyn som syftar till att uppnå en lämplig åldersfördelning inom yrkesofficersgruppen. Vidare föreslås att den civila personalens kompetens förbättras. För de värnpliktiga föreslås utökade försök med förkortad grundutbildning samt förändringar inom förmånsområdet. Dessutom förordas att en översyn av grunderna för totalförsvarets personalförsörjning genom pliktsystem genomförs.

### **Sammanfattande slutsatser**

Jag är angelägen att uppnå breda lösningar på de problem som för närvarande finns inom totalförsvaret. De mera genomgripande förslagen får anstå till våren 1992. Det är dock enligt min mening både möjligt och önskvärt att redan i årets proposition om försvaret påbörja förändringar i krigsorganisationen, samt vidta åtgärder för att kunna genomföra strukturella förändringar på stödmyndighetssidan under försvarsbeslutsperioden. Detta kombinerat med besparingar för budgetåret 1991/92 bör skapa balans för den närmaste tiden och bevara handlingsfriheten inför ett mera långsiktigt försvarsbeslut år 1992.

Tillsammans med en utvecklad finansiell styrning skapar detta goda förutsättningar inför det planerade försvarsbeslutet år 1992. I det följande redovisar jag mina förslag inom dessa områden.

## **2.3 Utvecklingen av den finansiella styrningen av totalförsvaret**

Som jag tidigare redovisat har chefen för finansdepartementet i årets finansplan redogjort för en ny form av finansiell styrning av statsförvaltningen.

Jag återkommer senare i denna proposition med en redovisning av det pågående arbetet med den nya styrnings- och budgetprocessen inom totalförsvaret samt med ett antal förslag till åtgärder inom området under avsnitt 3.

Eftersom den i det följande berörda nya formen för finansiell styrning av statsförvaltningen är en av förutsättningarna för det fortsatta reformarbetet och den framtida inriktningen, vill jag sammanfattningsvis i det följande redovisa vilka åtgärder jag kommer att föreslå i detta avseende.

En viktig strävan måste vara att uppnå en ökad säkerhet i planeringen och i genomförandet av verksamheten samtidigt som särlösningar inom verksamhetsområdet undviks.

Syftet är vidare att åtgärderna skall åstadkomma klarare ekonomiska styrsignaler och en mer rättvisande redovisning samt därigenom också förutsättningar för förbättrad ekonomisk styrning.

De förslag som lämnas avses i de flesta fallen införas fr. o. m. budgetåret 1992/93, dvs. i samband med nästa försvarsbeslutsperiod. För att möjliggöra en sådan övergång är det väsentligt att de anvisningar för programplaner och anslagsframställningar till myndigheter inom totalförsvaret som regeringen planerar att fatta beslut om inom kort, tar sin utgångspunkt i dessa förändringar. Av detta skäl är det väsentligt att dessa frågor underställs riksdagen redan nu.

Förslagen omfattar i korthet följande.

- En övergång till budgetering i genomförandeprikläge för den militära utgiftsramen, i likhet med det system som tillämpas inom övriga delar av statsförvaltningen.
- Införande av ramanslag för merparten av anslagen under fjärde huvudtiteln. Till detta kopplas då även möjligheten att föra medel mellan olika budgetår.
- Som en följd härav förändras priskompensationssystemet för den militära utgiftsramen.
- Kapitalkostnader för investeringar i fast egendom införs så att klarare styrsignaler i det ekonomiska systemet ges.
- Möjligheter ges att finansiera investeringar i fast egendom genom lån i riksgäldskontoret.
- Utgiftsramen för det militära försvaret förändras så att den endast omfattar myndigheter som ingår i försvarsmakten, samtidigt som anslagskonstruktionen inom fjärde huvudtiteln ses över.
- Antalet myndigheter som bör ingå i försvarsmakten begränsas redan nu jämfört med nuvarande omfattning.

För att ytterligare öka incitamenten för en effektiv resursanvändning kommer chefen för finansdepartementet att snare denna dag föreslå att vissa inkomster från fastighetsförsäljningar för försvarsändamål övergångsvis skall kunna disponeras av regeringen för reinvesteringar i fast egendom.

## 2.4 Det fortsatta utvecklingsarbetet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde

### 2.4.1 Inriktning och målsättning

Under de senaste åren har det förts diskussioner om behovet av förändringar och förnyelse avseende organisation, finansiering och ledning av myndigheterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Gemensamt är att frågeställningarna berör ansvars-, kompetens- och befogenhetsfördelningen på olika nivåer samt styrningen och verksamhetsformererna. Överbefälhavaren (ÖB) har vid skilda tillfällen framfört behovet av en

klarare rollfördelning mellan riksdagen, regeringen och försvarsmaktens myndigheter. Inom 1988 års försvarskommitté har dessa frågor också behandlats. Ett antal förändringsaktiviteter har bedrivits utan någon för verksamhetsområdet gemensam inriktning eller målsättning för arbetet. Detta har inneburit att aktiviteterna ibland strävat i olika riktningar.

Det är enligt min mening nödvändigt att för verksamheten inom försvarsdepartementets område formulera en sammanhållen och gemensam målsättning samt att ge en inriktning för det fortsatta utvecklingsarbetet. Jag anser vidare att det finns behov av en mer systematisk översyn och omprövning av myndighetsstrukturen inom departementets verksamhetsområde, så att en mer entydig ordning kan skapas bl. a. beträffande synen på styrning, finansiering och organisation av myndigheterna. Det ankommer på riksdagen och regeringen att ta initiativ till och att besluta i dessa ärenden. Målsättningen är att arbetet i allt väsentligt genomförs under den kommande försvarsbeslutsperioden.

Mot denna bakgrund anser jag att det är angeläget för det fortsatta arbetet att riksdagen nu får ta del av hur det fortsatta utvecklingsarbetet av bl. a. myndighetsstrukturen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde avses bedrivas.

I prop. 1986/87:99 om ledning av den statliga förvaltningen redovisades de grundläggande principer som gäller för styrningen och ledningen av de statliga myndigheterna. Denna inriktning gäller även inom försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Senare har regeringen vid ett flertal tillfällen redovisat för riksdagen sin syn på hur förnyelsearbetet inom statsförvaltningen bör bedrivas. I prop. 1988/89:150 redovisas exempelvis regeringens samlade program för införande av en ny statlig budgetprocess.

Den nya principen för resultatstyrning av den statliga verksamheten bygger, förutom på en ökad ekonomisk ramstyrning, även på en ökad långsiktighet i planeringen samt en bättre uppföljning och utvärdering av de mål som statsmakterna har lagt fast för myndigheternas arbete. Riksdagen och regeringen skall tydligare än hittills ange vad man förväntar sig att myndigheterna skall åstadkomma för resultat. Myndigheterna själva avgör i större utsträckning hur tillgängliga resurser bör användas för att uppnå det angivna resultatet.

I regeringens skrivelse till riksdagen, (skr. 1990/91:50) om åtgärder för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna, redovisades bl. a. att syftet med omställningen och minskningen av den statliga administrationen är att ställa om från utgiftsexpansion till resultatorientering. Som ett inslag redovisades att en högre grad av efterfrågestyrning skall tillämpas i statsförvaltningen. I vårens kompletteringsproposition återkommer regeringen med ett samlat program för minskningen av den statliga administrationen. I detta program ingår även åtgärder inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Förslagen kommer att utgå ifrån de mål och riktlinjer för det fortsatta utvecklingsarbetet som anges i denna proposition.

I bilaga 2, gemensamma frågor, till årets budgetproposition (prop. 1990/91:100) redovisar regeringen utvecklingen av den offentliga sektorn

och den allmänna inriktningen av regeringens arbete med att förnya sektorn. Av redovisningen framgår de olika utvecklingsinsatser som sker inom förvaltningarna och också ambitionerna inom försvarsdepartementets område.

Den övergripande målsättningen för förändringsarbetet är således att åstadkomma en effektiv och rationell verksamhet. Det krävs därför bl. a. att ansvars-, kompetens- och befogenhetsfördelningen inom verksamhetsområdet blir klarare än för närvarande. Det innebär i sin tur ett behov av översyn och omprövning på alla nivåer allt ifrån fördelningen mellan riksdag, regering och de myndigheter som lyder direkt under regeringen till samspelet mellan myndigheterna.

En av utgångspunkterna är att vad som uppfattas som rationellt och effektivt sett ur den enskilda verksamhetens/myndighetens synvinkel också är det för regeringen. I vissa undantagsfall kan dock regeringens intressen och myndigheternas/verksamheternas intressen komma i konflikt. För att undvika suboptimeringar i dessa fall och därmed en ineffektiv resurs- eller kompetensanvändning skall regeringens intressen vara överordnade.

Inom försvarsdepartementets område är strävan att undvika särlösningar. Utgångspunkten är att olika behov inom försvarsdepartementets område så långt möjligt bör tillgodoses på samma sätt som motsvarande behov tillgodoses inom den övriga statsförvaltningen.

Det fortsatta utvecklingsarbetet bör utgå från de behov som verksamheterna har och hur dessa behov kan tillgodoses och mindre från hur olika verksamheter kan föras från en myndighet till en annan, dvs. analysen skall ta sin utgångspunkt i verksamheten och inte i organisationen eller dess struktur.

Jag redovisar nu tre utredningsaktiviteter som behandlar de frågor som jag här har berört, men som har särskild betydelse för verksamheter inom försvarsdepartementets område.

- Utredningen om ”Stöd till förnyelsearbetet i statsförvaltningen” (C dir. 1990:19) har tillkallats av chefen för civildepartementet. Utredningen har som mål att förvaltningsmyndigheterna och regeringen får det stöd de behöver för att effektivisera den statliga verksamheten under de nya förutsättningarna. Utredningen skall presentera sina förslag senast den 31 maj 1991. Utredningens resultat kan komma att påverka den framtida styrningen, finansieringen och organisationen inom försvaret.
- Riksrevisionsverket (RRV) bedriver ett utvecklingsarbete som syftar till att utveckla nya former för den ekonomiska styrningen av verksamheter och alternativa sätt att finansiera verksamheter. Vidare utreder RRV framtida ekonomiadministrativa system som skall omfatta även försvarets myndigheter. Motsvarande arbete bedrivs av statens pensions- och löneverk när det gäller personal- och löneadministrativa system.
- Inom ramen för det s. k. VI90 arbetet genomför överbefälhavaren en översyn av de s. k. gemensamma myndigheterna. Arbetet syftar till att främst fastställa vilket framtida behov av stöd försvarsmaktens krigsförbandschefer har från dessa myndigheter. Översynen omfattar enligt

vad jag inhämtat en övergång till mer efterfråge-/uppdragsstyrning inom försvarsmakten. I ett första steg skall krigsförbandscheferna konkretisera efterfrågan och behov av stöd från dessa myndigheter.

Inom försvarsdepartementet är översynsarbeten aktuella inom följande områden.

- Inom ramen för regeringens verksamhetsplanering har försvarsdepartementet redovisat behovet att utifrån de senaste årens erfarenheter se över formerna för hur de långsiktiga försvarsbesluten tillkommer. Detta främst vad avser ansvars- och arbetsfördelning mellan riksdagen, försvarskommittéer och regeringen. I propositionen (prop. 1986/87:99) om ledning av den statliga förvaltningen konstaterade regeringen bl. a. att det var olämpligt att placera strikt parlamentariskt sammansatta beslutsorgan mellan regeringen och myndigheterna som på riksdagens vägnar tar över det ansvar som enligt grundlagen åvilar regeringen. Detta avsåg främst parlamentariskt sammansatta styrelser men torde även kunna avse försvarskommittéer.
- I den nyss nämnda propositionen slogs grundprinciperna fast för rollfördelningen mellan regeringen och myndigheterna och nu erfordras att en anpassning görs inom försvarsdepartementets område. Som ett exempel bör lekmannainflytandet på central nivå inom det militära försvaret utvärderas. För närvarande finns en rådgivande nämnd till militärledningen med parlamentarisk sammansättning.
- En systematisk översyn och omprövning av myndighetsstrukturen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde avses genomföras. Översynen bör utgå ifrån en analys av vilket behov av olika verksamheter som finns, hur detta behov i dag tillgodoses och hur det i framtiden bör tillgodoses och finansieras samt vilka konsekvenser strukturellt, personellt och organisatoriskt sådana förändringar får.
- Indelningen av myndigheterna under försvarsdepartementet är f. n. föremål för en omprövning. I dag indelas de i myndigheter som ingår i försvarsmakten, övriga myndigheter som finansieras inom utgiftsramen för militärt försvar, myndigheter som ingår i den civila delen av totalförsvaret samt övriga myndigheter. Som en följd av en sådan omprövning bör anslags- och ramkonstruktioner samt ekonomi- och planeringssystemen omprövas. I ett senare avsnitt i denna proposition redovisar jag resultatet av en första etapp av detta arbete.
- Totalförsvarets ledningsorganisation på central och regional nivå omprövas med hänsyn till bl. a. den utveckling som har varit. Senare i denna proposition redovisar jag inriktningen av en sådan översyn.
- En förändrad myndighetsstruktur påverkar givetvis också den författningsmässiga regleringen av verksamheten. Det är därvid angeläget att klarlägga det inbördes rollspelet mellan de berörda organen. Bl. a. bör myndigheternas bemyndiganden att besluta föreskrifter ses över. En viktig uppgift är att i detta sammanhang följa upp myndigheternas regelgivning i mera formellt avseende. Detta gäller även för försvarsmaktens myndigheter där utvecklingen mot en god författningskultur hittills inte varit tillfredsställande.
- En samlad översyn bör ske av forskningen inom totalförsvaret. En

sådan översyn bör omfatta inriktning, dimensionering, styrning, struktur m. m. Jag återkommer senare idag till de närmare formerna härför.

- Som en direkt följd av det föregående kan härutöver frågan om översyn av enskilda myndigheter komma att aktualiseras under de närmaste åren i syfte att rationalisera och effektivisera verksamheter, bl. a. genom en omprövning av nuvarande strukturutformning.

Jag kommer senare att återkomma till regeringen med förslag till i vilka former arbetets olika delar skall bedrivas. Som riktlinje för arbetet bör gälla att förstudier genomförs i vart och ett av projekten av försvarsdepartementet. Dessa förstudier bör utmytna i en problembeskrivning och en uppdragsformulering. Uppdraget kan sedan lämnas till interna arbetsgrupper, kommittéer, särskilda utredare eller till myndigheter. Det är min målsättning att arbetet i stora delar genomförs under den kommande försvarsbeslutsperioden.

#### 2.4.2 Försvarsmaktsbegreppets omfattning

Som jag redovisade i det föregående avser jag att genomföra en översyn av myndighetsstrukturen inom departementets verksamhetsområde. Vidare pågår en omprövning av försvarsmaktsbegreppet och utgiftsramen för militärt försvar. En första etapp av denna omprövning redovisas i det följande.

Jag har valt att redovisa dessa planerade förändringar för riksdagen redan nu, eftersom jag har för avsikt att föreslå regeringen att planeringsanvisningarna till myndigheterna inför perioden 1992/93 – 1996/97 skall utgå härifrån. Detta kommer i sin tur att påverka regeringens redovisning till riksdagen i den planerade totalförsvarspropositionen år 1992. Förändringarna avses genomföras den 1 juli 1992.

Enligt förordningen (1983:276) om verksamheten inom försvarsmakten har försvarsmakten till uppgift att försvara landet mot väpnade angrepp utifrån. Den skall i fred inrikta verksamheten på att bygga upp krigsförband och på att förbereda förbandens användning för landets försvar. Försvarsmakten skall i fred också ha förmåga att upptäcka och avvisa kränkningar av svenskt territorium.

Verksamheten i fred inom försvarsmakten planeras och genomförs för särskilda program. För den övergripande planeringen bildas huvudprogram. Det finns i dag fem huvudprogram, nämligen Arméförband, Marinförband, Flygvapenförband, Operativ ledning och Gemensamma myndigheter.

Jag har tidigare redovisat den inriktning som bör gälla för det fortsatta utvecklingsarbetet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Försvarsmakten bör enligt min mening endast omfatta myndigheter som har till huvuduppgift att medverka till att producera och vidmakthålla krigsförband eller att upprätthålla den militära beredskapen. Detta bör gälla såväl i fred, som under höjd beredskap och i krig.

De myndigheter som bör hänföras till försvarsmakten bör uppfylla två viktiga krav.

1. Deras huvuduppgift skall vara att inom sitt specialområde medverka

till att producera eller vidmakthålla krigsförband samt att upprätthålla den militära beredskapen. De skall i realiteten inte ha någon annan "kund" än det militära försvarets krigsorganisation.

2. Ingen annan statlig myndighet bör lämpligen utföra motsvarande tjänster.

Om försvarsmakten begränsas till att omfatta myndigheter som svarar mot dessa krav, kommer försvarsmaktsbegreppet att få ett snävare och tydligare innehåll än i dag.

Försvarsmakten bör med detta synsätt omfatta myndigheterna inom huvudprogrammen Arméförband, Marinförband och Flygvapenförband samt den operativa ledningen. Härutöver ingår f. n. följande myndigheter i försvarsmakten: försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, värnpliktsverket, militärhögskolan, försvarets förvaltningsskola, försvarets radioanstalt, försvarets datacenter, försvarets medicenter, krigsarkivet och statens försvarshistoriska museer.

Mot bakgrund av vad jag anfört bör i en första ctapp av renodlingen av försvarsmaktsbegreppet enligt min mening följande myndigheter inte längre ingå i försvarsmakten nämligen: försvarets civilförvaltning, försvarets medicenter, krigsarkivet och statens försvarshistoriska museer.

Tillsammans med de s. k. gemensamma myndigheter som i dag finansieras inom utgiftsramen för militärt försvar utan att ingå i försvarsmakten, nämligen försvarets forskningsanstalt, försvarshögskolan och kustbevakningen samt de nämnder m. m. som ingår i nuvarande anslag G 6., bör dessa myndigheter inte längre finansieras inom utgiftsramen för militärt försvar utan ingå i en gemensam ekonomisk ram.

För de myndigheter som fortsättningsvis skall ingå i försvarsmakten bör överbefälhavaren i likhet med vad som gäller i dag också utöva en programsamordnande roll, dvs. lämna förslag till fortsatt utveckling.

För de myndigheter som nu flyttas ur försvarsmakten och som *inte* skall ingå i försvarsmakten bör överbefälhavaren däremot inte ha till uppgift att avväga resursbehoven eller i övrigt ha någon programsamordnande roll.

Jag avser att fortlöpande pröva denna fråga och avser återkomma till regeringen med ytterligare förslag.

Det bör ankomma på regeringen att besluta om försvarsmaktsbegreppets omfattning.

### 2.4.3 Översyn av totalförsvarets ledningsorganisation på central och regional nivå

Med utgångspunkt i försvarsmaktens ledningsutrednings (FLU 74) förslag beslutade riksdagen år 1978 (prop. 1977/78:63, FöU 9, rskr. 174) om principer för ledningen av försvarsmakten i fred och i krig. Den centrala ledningen skulle alltjämt bestå av de fyra myndigheterna överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen och chefen för flygvapnet med staber.

Frågan om den centrala ledningen övervägdes också av överbefälhavaren i 1988 års försvarsmaktsutredning (FU 88).

På regeringens förslag beslutade riksdagen vidare år 1989 (prop. 1988/89:80, FöU 14, rskr. 294) att landet fr. o. m. den 1 juli 1991 skall vara indelat i fem militär- och civilområden. Östra militär- resp. civilområdet och Bergslagens militär- resp. civilområde ersätts då med Mellersta militär- resp. civilområdet.

Våren 1990 fattade riksdagen beslut (prop. 1989/90:100, bil. 6, FöU 7, rskr. 226) om de krav som bör ställas på totalförsvarets ledningssystem.

Vid sidan härom gäller att ledningen i krig av försvarsmakten på regional nivå under senare år har undergått förändringar. Bland annat har rörliga ledningsorgan skapats för att kunna sättas in där förstärkningar behövs.

Jag kan konstatera att närmare 15 år nu har förflutit sedan en större extern översyn av försvarsmaktens centrala och regionala ledning senast genomfördes. Synen på den statliga förvaltningens organisation och styrformer har förändrats. Försvarsmaktens struktur i krig och fred har förändrats. Såväl krigsorganisationen som fredsorganisationen har minskat och strukturförändringarna kommer sannolikt att behöva fortsätta. Detta gäller också utvecklingen vad beträffar militärområdena.

Mot denna bakgrund förordar jag att försvarsmaktens ledningsorganisation i krig och fred ses över i ett samlat sammanhang. I anslutning till detta bör även vissa frågor som rör ledningsorganisationen inom den civila delen av totalförsvaret prövas.

En sådan utrednings bör se över försvarsmaktens centrala ledning i krig, liksom överbefälhavarens och försvarsgrenschefernas roller i fred samt de centrala stabernas uppgifter och organisation.

Utredningen bör även se över totalförsvarets ledningsorganisation på regional nivå, med särskild inriktning på den högre regionala nivån. Här innefattas frågor om antalet militärområden och om ledningsstrukturen inom funktionen Civil ledning och samordning.

Vidare bör utredningen pröva om överväganden om den civila ledningen på de regionala nivåerna – eller andra skäl – bör föranleda någon ändring av de uppgifter som överstyrelsen för civil beredskap har som ansvarig myndighet för funktionen Civil ledning och samordning.

Det kan också finnas skäl att låta utredningen belysa militärledningens rådgivande nämnds roll och uppgifter. I det sammanhanget bör vidare prövas lämpligheten av en styrelse den myndighet som skall utöva den högsta ledningen för försvarsmakten i fred.

Jag återkommer senare till regeringen med förslag till utredningsdirektiv rörande dessa frågor.

#### **2.4.4 Lekmannainflytande i försvarsmaktens regionala och lokala myndigheter**

1974 års ledningsutredning behandlade frågan om lekmannainflytande på den lokala nivån i sitt tredje betänkande (SOU 1979:84) "Lekmän i försvaret".

År 1980 beslutade regeringen att försök skulle genomföras med lekman-  
nainflytande på lokal nivå inom försvarsmakten. Överbefälhavaren har  
genomfört försök med rådgivande lekmanorgan vid regionala och lokala  
myndigheter. I juni 1986 föreslog överbefälhavaren att lekmanorgan  
skulle införas på regional och lokal nivå.

Lekmannainflytande är som jag har påpekat bl. a. i prop. 1987/88:100  
bilaga 6 (s. 55) av stort värde. Genom ökade kontakter via rådgivande  
lekmanorgan kan t. ex. myndighetschefernas beslutsfattande underlättas.

Det är enligt min mening angeläget att ett fungerande samarbete mellan  
olika instanser på regional och lokal nivå även fortsättningsvis kommer till  
stånd.

Det är därför med tillfredsställelse jag konstaterar att regionala lekman-  
organ på många orter tillkommit på initiativ som tagits av myndigheter-  
na själva. Formerna för samarbetet bör dock enligt min mening inte  
regleras. Förhållandena och förutsättningarna är olika på olika orter och  
lämplig utformning av lekmannasamverkan kan därför variera. Att lämna  
frågan om formerna för samarbete till de regionala och lokala organens  
egen bedömning ligger också i linje med de allmänna strävandena att i  
största möjliga utsträckning delegera beslutsfattandet.

#### 2.4.5 Totalförsvarets forskningsverksamhet

I regeringens proposition (1989/90:90) om forskning berördes totalförsva-  
rets forskningsfrågor endast kortfattat, och resursfrågor berördes inte alls.  
Avsikten var att regeringen skulle behandla dessa frågor i samband med  
det planerade försvarsbeslutet år 1991.

För att regeringen skulle få erforderligt underlag för sina förslag inför  
försvarsbeslutet lämnades i 1990 års planeringsanvisningar ett antal upp-  
drag till försvarets forskningsanstalt (FOA) och överstyrelsen för civil  
beredskap (ÖCB). Dessa uppdrag var följande.

1. FOA skulle i samråd med överbefälhavaren redovisa konsekvenserna  
för försvarsforskningen av en lugnare militärteknisk utveckling.

2. FOA skulle i samråd med överbefälhavaren redovisa hur en bättre  
flexibilitet och möjlighet till anpassning till förändringar i vår omvärld  
kunde skapas.

3. FOA skulle i samråd med överbefälhavaren och försvarets materiel-  
verk (FMV) redovisa hur behovet av kompetens påverkas av en på sikt  
krympande svensk försvarsindustri.

4. FOA skulle i samverkan med andra berörda centrala myndigheter  
och institutioner inom totalförsvaret föreslå inriktningen av forskningen  
och kunskapsuppbyggnaden oberoende av finansieringsform och var den  
genomförs. FOA skulle vidare föreslå lämpliga åtgärder för denna samver-  
kan.

5. Överstyrelsen skulle i samråd med FOA och funktionsansvariga  
myndigheter inleda en studie över nuvarande balans vad gäller försvars-  
forskningsinsatserna för den civila delen av totalförsvaret och lämna en  
redovisning över preliminära slutsatser av denna.

6. Överstyrelsen skulle klarlägga inriktningen av uppbyggnaden av ramforskningsprogrammet såväl vad gäller måluppfyllelse och de av överstyrelsen föreslagna delprogrammen, som samarbete med FOA, universitet och högskolor m. fl. myndigheter och organisationer.

7. Överstyrelsen skulle redovisa behovet av stöd från FOA inom forsknings- och utredningsverksamheten under programplanepérioden.

FOA och överstyrelsen redovisade uppdragen under hösten 1990 till regeringen.

Avsikten var att redovisningarna skulle utgöra ett underlag för 1988 års försvarskommitté i arbetet med att föreslå en inriktning för totalförsvarets forskningsverksamhet.

Jag anser att det är angeläget att skapa en överblick över försvarets långsiktiga behov av kunskap och kompetens och att en ökad samordning av forskning och kunskapsuppbyggnad inom totalförsvaret bör eftersträvas.

Den utveckling som nu har inletts mot ökad avspänning i Europa och konkreta nedrustningsåtgärder tillsammans med de förändringar som jag senare kommer att föreslå för det militära försvaret och som kan förväntas inom försvarsindustrin medför enligt min mening att även totalförsvarets forskningsverksamhet och satsningar på teknikutveckling bör anpassas till den nya situationen.

En samlad översyn bör därför nu göras. Översynen bör därvid belysa frågor rörande behov, inriktning, omfattning, styrning, struktur m. m. avseende totalförsvarets framtida forskning och kunskapsuppbyggnad.

Översynen bör omfatta den forsknings- och kunskapsuppbyggnad som bedrivs inom

- programmet gemensam försvarsforskning
- materielanskaffningsprocessen
- anslaget E 4. Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling
- flygtekniska försöksanstalten
- myndigheter inom den civila delen av totalförsvaret.

Översynen bör vidare beakta samverkansmöjligheter internationellt, med andra samhällssektorer och med universitet och högskolor.

En utgångspunkt för översynen skall vara att FOA även fortsättningsvis skall vara huvudproducent för totalförsvarets forskningsverksamhet.

Ett underlag för översynen skall vara det tidigare nämnda material som har tagits fram av FOA och överstyrelsen. Ytterligare underlag återfinns bl. a. i överbefälhavarens programplan. Dessutom förekommer det flera, av varandra oberoende utredningsaktiviteter som bör kunna tillföra översynen värdefullt material.

Jag avser att närmare redovisa mina överväganden när jag återkommer till regeringen med förslag till utredningsdirektiv.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag anfört om det fortsatta utvecklingsarbetet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde.

### 3 Ekonomiska frågor

#### 3.1 Åtgärder för att utveckla den finansiella styrningen av totalförsvaret

Jag har tidigare anfört att det är nödvändigt med en fortsatt utveckling av den finansiella styrningen av totalförsvaret. Flera förändringar är av genomgripande art och kräver fortsatta överväganden inom ramen för programplaneringen och förberedelserna av ett långsiktigt försvarsbeslut.

Nuvarande ordning för det militära försvaret med prisreglering under löpande budgetår innebär en avsevärd osäkerhet för regeringens ansträngningar inom budgetpolitikens ram. Eftersom det militära försvarets budget för närvarande uppgår till ca en tredjedel av den statliga konsumtionen, kan denna osäkerhet vara av betydande storlek. Under de senaste åren har den överstigit 1 000 milj. kr. Jag vill erinra om att regeringen, som en följd av en stram budgetpolitik, beslutat att senarelägga reformer vars ekonomiska konsekvenser har varit av samma storleksordning, t. ex. den förlängda föräldraförsäkringen.

Regeringen strävar därför att successivt minska denna typ av osäkerhet i antaganden inom budgetpolitiken. Å andra sidan finns ett uttalat behov från myndigheterna inom det militära försvaret att få ökad stabilitet i medelsanvisningarna och en ökad flexibilitet i resursanvändningen, även mellan budgetåren i försvarsbeslutsperioden. Önskemål om anslagssparande och kreditmöjligheter har framförts.

Jag anser att en större säkerhet i genomförandet av försvarsplaneringen måste uppnås. En flexiblare resursanvändning och bättre incitament i resursutnyttjandet kan vara medel för att nå detta mål. Detta måste dock kunna förenas med regeringens politik att minska osäkerheterna inom ramen för budgetpolitiken. Inför nästa försvarsbeslut bör därför den finansiella styrningen av totalförsvaret utvecklas i följande riktning:

- genomförandepribudgetering införs
- ramanslag med kreditmöjligheter införs
- priskompensation sker i likhet med övriga statsförvaltningen
- kapitalkostnader införs
- lånefinansiering får ske av investeringar i fast egendom
- försäljningsinkomster får utnyttjas för investeringar i fast egendom.

Eftersom dessa förändringar kräver stora insatser, samtidigt som redovisningen till riksdagen förändras, anser jag det väsentligt att redan detta år redovisa för riksdagen inriktningen av den finansiella styrningen av totalförsvaret. Under förutsättning att riksdagen inte har någon erinran mot denna inriktning, kommer redovisningen i 1992 års försvarspolitiska proposition att utgå ifrån denna.

Övergången till genomförandepribudgetering bör göras så att den inte i sig medför någon förändring av de ekonomiska resurserna för det militära försvaret.

De åtgärder, som jag här översiktligt har redovisat och som chefen för finansdepartementet redovisar senare denna dag, skapar förbättrade förutsättningar för

- statsmakternas finansiella styrning av totalförsvaret,
- regeringens styrning och uppföljning av verksamheten inom totalförsvaret,
- den ekonomiska säkerheten i myndigheternas planering och genomförande av sin verksamhet samt
- en fortsatt delegering till myndigheterna av befogenheterna att besluta om genomförandet av sin verksamhet.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om åtgärder för att utveckla den finansiella styrningen av totalförsvaret.

### 3.2 Styrnings- och budgetprocessen samt ekonomisk säkerhet i planeringen

Utvecklingen av styrnings- och budgetprocessen inom försvarsdepartementets område löper i stort sett parallellt med motsvarande utveckling inom den övriga statsförvaltningen. Den har, liksom frågan om ekonomisk säkerhet i planeringen, redovisats för riksdagen vid flera tillfällen under senare år (prop. 1986/87:95 bil. I, FöU 11, rskr. 310, prop. 1987/88:100 bil. 6, rskr. 346, prop. 1988/89:80, FöU 14, rskr. 294, prop. 1989/90:9, FöU 3, rskr. 87). I prop. 1989/90:9 om arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem m. m. (s. 40) gjorde jag bl. a. följande bedömning:

”Det bör vara en uppgift för regeringen att förbättra planeringen, främst genom att tydligare ange mål, klarlägga ansvar och lägga ökad vikt vid uppföljning och analys av i vilken utsträckning målen nåtts.”

I december 1989 beslöt regeringen om totalförsvarets budgetförordning (1989:924), och försvarsdepartementet gav samtidigt ut en ny budgethandbok. Förordningen och handboken har nu för första gången legat till grund för myndigheternas programplaner och anslagsframställningar.

Enligt förordningen skall programplaner och anslagsframställningar innehålla resultatredovisningar. Den första omgången resultatredovisningar har lämnats under hösten 1990, och myndigheterna har i dem redovisat resultatet av sin verksamhet under budgetåret 1989/90 samt konsekvenserna härav för tillståndet inom organisationen.

Resultatredovisningarna i programplanerna ligger till grund för vad jag i det följande anför om dels läget i försvarsmakten (avsnitt 4.2), dels beredskapsläget inom totalförsvarets civila del (avsnitt 5.2). Resultatredovisningarna i anslagsframställningarna utgör en grund för mina ställningstaganden till anslagen.

En slutsats av det hittillsvarande arbetet med att vidareutveckla den resultatorienterade styrningen är att det är nödvändigt att vidareutveckla och konkretisera mål och resultatmått för att förbättra såväl styrning som uppföljning av resultat av samt effektivitet och produktivitet i myndighe-

ternas arbete. Ambitionen är att i regleringsbrevet för budgetåret 1991/92 under anslagen kunna ange sådana mål och resultatmätt.

I överbefälhavarens programplan, ÖB 91, har kravet på förbättrad ekonomisk säkerhet i planeringen beaktats på olika sätt, främst genom att betydande ekonomiska reserver har avdelats. För budgetåret 1991/92 omfattar de totalt drygt 300 milj. kr. och är fördelade på de olika anslagen.

I planen redovisas också ett antal omständigheter som talar för att den, trots de ekonomiska reserverna, skulle kosta betydligt mer att genomföra än vad de anvisade ekonomiska resurserna medger.

Överbefälhavaren (ÖB) har också senare redovisat sin syn på likviditeten under budgetåren 1990/91 och 1991/92. För båda åren aviseras stora underskott.

Jag kan för min egen del konstatera att en diskussion kring likviditetsläget definitionsmässigt endast är relevant för innevarande år. Vad beträffar budgetåret 1991/92 kan jag efter analys av överbefälhavarens material konstatera att det underskott som aviseras beror på att av regeringen givna planeringsanvisningar inte fått genomslag i överbefälhavarens planering.

Vad beträffar innevarande budgetår har likviditetssituationen lett till att regeringen bemyndigat chefen för armén att reducera omfattningen av repetitionsutbildningen med ca en tredjedel. Resterande underskott kan enligt min bedömning hanteras inom ramen för ordinarie likviditetsstyrning på myndighetsnivå.

Jag kan också konstatera att även situationen under budgetåret 1990/91 i grunden är att betrakta som bristande hantering av planeringssystemet. Större delen av det av ÖB redovisade underskottet härrör från den under år 1990 införda breddningen av momsens om vilken riksdagen redan under våren 1990 (prop. 1989/90: 150, FiU40, rskr. 358) beslutade att ingen kompensation skulle utgå till myndigheterna. En annan post i underskottet är den redovisade skuldbalansen till följd av en full tillämpning av utgiftsförordningen.

Försvarets materielverk (FMV) har under ett antal år fått dispens från tillämpningen av förordningen (1985:498) om avräkning av utgifter på statsbudgeten. Enligt den redovisning myndigheterna har lämnat innebär en tillämpning av förordningen en merutgift för försvaret vilken redovisas som en ingående skuld för budgetåret 1990/91.

Riksrevisionsverket har granskat underlaget och konstaterat att problemet är av planeringskaraktär och inte medför någon merutgift för försvaret.

Jag delar denna uppfattning, men eftersom erforderliga inbromsningar inte vidtagits i myndigheternas planering skulle en tillämpning av förordningen kunna skapa likviditetsproblem. Regeringen har nyligen därför medgett dispens även för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Jag förutsätter att FMV under denna period vidtar erforderliga åtgärder i planeringen. Fr. o. m. budgetåret 1992/93 skall FMV tillämpa nämnda förordning utan restriktioner.

Det är av största vikt att hanteringen av planeringssystemet förbättras. Regeringen och berörda myndigheter måste också utöva en utomordentligt stram utgiftskontroll och noggrann likviditetsuppföljning. Möjligheterna

att successivt ta ställning till nya utgiftsåtaganden, omprövning av inplanerad verksamhet samt omdisponering av anslagsmedel skall därför utnyttjas, så att en tillräcklig grad av handlingsfrihet bevaras inför försvarsbeslutet.

Myndigheterna inom det militära försvaret bör enligt min mening ges den förutsättningen inför budgetåret 1991/92 att inga extra resurser kan påräknas för verksamhet som inte i förväg har planerats och budgeterats. Det innebär att eventuella likviditetsproblem i genomförandet får mötas genom utnyttjande av inplanerade reserver samt omprioriteringar. Jag anmäler därför inte nu något anslag som svarar mot anslaget för innevarande budgetår F 16. Reserv för det militära försvaret.

Överstyrelsen för civil beredskap har i maj 1990 redovisat beredskapsläge för bl. a. funktioner inom den civila delen av totalförsvaret, och i december 1990 lämnat förslag till funktionsvisa mål. Vidare har, som jag har nämnt i det föregående, myndigheterna i sina anslagsframställningar för budgetåret 1991/92 för första gången lämnat resultatredovisningar.

Genom detta underlag finns nu en första grund för förbättrad styrning, uppföljning och kontroll av planeringen inom den civila delen av totalförsvaret. Ett fortsatt metodutvecklingsarbete erfordras emellertid, bl. a. för att kunna hantera det förhållandet att beredskapsåtgärderna för många funktioner endast utgör en komplettering till den kapacitet som finns inom det framtida samhället. Jag vill i detta sammanhang också nämna att vissa ändringar vad gäller ram- och anslagskonstruktioner avses att genomföras inför budgetåret 1992/93 i syfte att förbättra styrningen och underlätta uppföljningen.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om styrnings- och budgetprocessen samt ekonomisk säkerhet i planeringen.

### 3.3 Budgetering exklusive mervärdesskatt 1991/92

Statliga myndigheter skall för budgetåret 1991/92 budgetera sina anslag exklusive mervärdesskatt (prop. 1989/90:111, SkU31, rskr. 357). Myndigheterna skall kompenseras för ingående mervärdesskatt genom avräkning mot inkomsttitel istället för mot myndigheternas anslag. I budgetpropositionen 1990/91:100 bil. 6 redovisades dock anslagen under littera A inklusive mervärdesskatt. Mervärdesskattebeloppen under dessa anslag kommer, genom föreskrift i regleringsbrev, inte att få disponeras av myndigheterna. Mina förslag till anslag i det följande avser belopp exklusive mervärdesskatt. De belopp som anslagen har reducerats med redovisas i ett särskilt anslag under littera L och benämns L 6. Anslag för mervärdesskatt. Detta anslag skall inte belastas utan redovisas som en beräkningspost för den mervärdesskatt som avräknats från övriga anslag. För statsbidragen har dock ingen hänsyn tagits för mervärdesskatt.

Nedan redovisas den militära utgiftsramen och den civila planeringsra-

men för budgetåret 1991/92 exklusive mervärdeskatt. Mervärdeskatten särredovisas vid ramberäkningarna.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om budgetering exklusive mervärdeskatt 1991/92.

## 3.4 Den militära delen av totalförsvaret

### 3.4.1 Det ekonomiska utfallet för budgetåret 1989/90

Utgiftsramen för det militära försvaret uppgick för budgetåret 1989/90 till 28 071 000 000 kr. i pris- och löneläget februari 1988. Regeringen bemyndigades att justera utgiftsramen för budgetåret 1989/90 med hänsyn till pris- och löneutvecklingen enligt försvarsprisindex efter februari 1988 (prop. 1988/89:80, FöU 14, rskr. 294).

Efter kompensation för pris- och löneökningar uppgick den militära utgiftsramen för budgetåret 1989/90 till 32 626 923 000 kr. Denna ram har justerats enligt följande.

---

#### *Tillkommer:*

– Underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1988/89	+ 139 323 000 kr.
– Lokaliseringsinvesteringar inom kustbevakningen	+ 14 160 000 kr.
– Löner till personal med s. k. NOM-garanti vid försvarets materielverk	+ 678 000 kr.
– Ersättning för FOA-tjänstemans tjänstgöring i Australien	+ 1 200 000 kr.
– Kompensation för moms på reabensin	+ 17 640 000 kr.
<b>Summa korrigering</b>	<b>+ 173 001 000 kr.</b>

---

Den tillgängliga utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1989/90 blev därmed 32 779 924 000 kr.

Enligt riksrevisionsverkets budgetredovisning blev utfallet 32 371 764 000 kr. Det ekonomiska utfallet var således 428 160 000 kr. lägre än den tillgängliga utgiftsramen. Regeringen kommer med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1989/90:100 bil. 6, FöU 7, rskr. 226) att beakta underutnyttjandet budgetåret 1989/90 när utgiftsramen för det militära försvaret budgetåret 1990/91 justeras med hänsyn till prisutvecklingen.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om det ekonomiska utfallet för det militära försvaret för budgetåret 1989/90.

### 3.4.2 Förändringar i priskompensationssystemet

De verksamheter som speglas i nuvarande priskompensationssystem är löner, inhemsk försvarsmateriel, importerad försvarsmateriel, oljeprodukter samt övrigt. Konsumentprisindex (KPI) rensat från oljeprodukter används som kompensationsfaktor för övrigposten. Jag har tidigare nämnt att för budgetåret 1991/92 skall statliga myndigheter budgetera sina anslag exklusive mervärdeskatt. För att undvika effekter av eventuella skatteförändringar i kompensationsfaktorn är nettoprisindex (NPI) att föredra.

#### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att kompensation av övrigposten i nuvarande priskompensationssystem fr. o. m. budgetåret 1991/92 sker med nettoprisindex rensat från oljeprodukter.

### 3.4.3 Utgiftsram för det militära försvaret för budgetåret 1991/92

Utgiftsramen för innevarande budgetår (1990/91) är 30 149 700 000 kr. inklusive mervärdeskatt i pris- och löneläget februari 1989.

Planeringsramen för det militära försvaret har för budgetåret 1991/92 beräknats till 29 628 200 000 kr. inklusive mervärdeskatt i pris- och löneläget februari 1989.

Differensen mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92 beror enbart på olika behov över åren av tidigare fattade beslut. Förändringarna redovisas nedan (samtliga belopp anges i pris- och löneläget februari 1989, + motsvarar utgiftsökningar samt – motsvarar utgiftsminskningar).

	1990/91 tkr.	1991/92 tkr.	Differens tkr.
Planeringsramar	29 249 900	29 480 100	230 200
Extra resurser för ubåtsskydd	186 100	124 400	– 61 700
Extra resurser för handlingsfrihet	666 300	–	– 666 300
Extra resurser till kustbevakningens utsjöfartyg	23 700	–	– 23 700
Övriga justeringar	23 700	23 700	–
<b>Summa</b>	<b>30 149 700</b>	<b>29 628 200</b>	<b>– 521 500</b>

Det militära försvarets utgiftsram för budgetåret 1991/92 har jag beräknat till 31 713 000 000 kr. exklusive mervärdeskatt i pris- och löneläget februari 1990. Ramberäkningen redovisas nedan.

Planeringsram (inkl. mervärdeskatt, prisläget februari 1989)	29 628 200 000 kr.
<i>Tillkommer/Avgår:</i>	
Mervärdeskatt	– 820 700 000 kr.
<b>Summa</b>	<b>28 807 500 000 kr.</b>
Prisomräkning februari 1989 – februari 1990 (försvarsprisindex har rensats från effekter av förändrad mervärdeskatt)	+ 2 900 900 000 kr.
Omföring från anslag L 6. Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål till anslag B 3. Arméförband: Anskaffning av anläggningar	+ 4 600 000 kr.
Utgiftsram för budgetåret 1991/92 (exkl. mervärdeskatt, prisläget februari 1990)	<b>31 713 000 000 kr.</b>
Beräknad priskompensation februari 1990-medelprisläget 1991/92	+ 2 900 000 000 kr.
<b>Beräknat utfall den 30 juni 1992</b>	<b>34 613 000 000 kr.</b>

## Hemställan

Jag hemställer

att regeringen föreslår riksdagen att

1. fastställa utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1991/92 till 31 713 000 000 kr. i prisläget februari 1990,
2. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1991/92 med hänsyn till prisutvecklingen efter februari 1990 enligt försvarsprisindex,
3. bemyndiga regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden enligt nettoprisindex,
4. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1991/92 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1990/91,
5. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1991/92 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av bredskapskäl.

### 3.4.4 Revisionen av budgetåret 1989/90

Inom försvarsdepartementet har ett antal myndigheter fått revisionsanmärkningar för budgetåret 1989/90. Myndigheterna är överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, försvarets materielverk samt flygtekniska försöksanstalten.

Anmärkningarna rör främst tre områden och kan sammanfattas enligt följande.

- I nuvarande ekonomisystem är det svårt att följa ekonomiska transaktioner. Överensstämmelse saknas mellan redovisningen i olika förssystem och riksbokföringen.
- Vid totalredovisningar för det militära försvaret saknas, i ekonomisystemet, vissa funktioner för elimineringar av interna poster.
- I anslagsredovisningen saknas full tillämpning av förordningen (1985:498) om avräkning av utgifter på statsbudgeten.

Försvarets civilförvaltning är för närvarande ansvarig för försvarets ekonomisystem. En omläggning av ekonomisystemet pågår. Ett flertal av anmärkningarna är i huvudsak en konsekvens av denna omläggning.

Jag kan emellertid inte acceptera anmärkningar av detta slag. Berörda myndigheter har uppmanats att vidta erforderliga åtgärder med anledning av revisionsanmärkningarna.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om revisionen av budgetåret 1989/90.

## **3.5 Den civila delen av totalförsvaret**

### **3.5.1 Det ekonomiska utfallet för budgetåret 1989/90**

Den ekonomiska planeringsramen för totalförsvarets civila del för budgetåret 1989/90 fastställdes till 1 779 300 000 kr. i beräknat genomförandeprikläge 1989/90.

Överstyrelsen för civil beredskap har i en skrivelse till regeringen den 12 oktober 1990 lämnat en redovisning av det ekonomiska utfallet under anslag inom den ekonomiska planeringsramen för budgetåret 1989/90.

Planeringsramen för totalförsvarets civila del innehåller såväl förslagsom reservationsanslag. Utgående reservationer på reservationsanslag avseende budgetåret 1989/90 uppgår till 800,9 milj. kr. och disponeras av myndigheterna under kommande budgetår.

Av reservationerna hänför sig ca 416 milj. kr. till hälso- och sjukvårdens område för anskaffning av utrustning och sjukvårdsmateriel samt uppdrag och beviljade bidrag. Knappt 240 milj. kr. hänför sig till beredskapslagring och industriella åtgärder inom området försörjning med industrivaror. Drygt 100 milj. kr. av dessa är bundna reservationer till följd av ingångna avtal och beslut om bl. a. avtal om beredskapslån. Vidare finns reservationer som avses utnyttjas för avtal inom främst elektronikområdet, funktionssäkerhetsavtal, forsknings- och utvecklingsinsatser på kemiområdet m. m.

Utfallet under förslagsanslag visar att dessa sammantaget har underutnyttjats med 7,0 milj. kr.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om det ekonomiska utfallet för den civila delen av totalförsvaret för budgetåret 1989/90.

*3.5.2.1 Finansiering*

Enligt de principer för finansiering av beredskapsåtgärder inom totalförsvarets civila del som fastställdes genom 1987 års försvarsbeslut, skall följande funktioner tilldelas medel ur den gemensamma ekonomiska planeringsramen nämligen Civil ledning och samordning, Befolkningsskydd och räddningstjänst, Psykologiskt försvar, Hälso- och sjukvård m. m. Livsmedelsförsörjning m. m., Transporter, Socialförsäkring m. m., Arbetskraft, Energiförsörjning, Försörjning med industrivaror och Kyrklig beredskap.

Beredskapsförberedelser inom affärsverkens ansvarsområden finansieras med egna medel. Undantag härifrån utgörs av statens järnvägar, statens vattenfallsverk och luftfartsverket som finansierar sina beredskapsåtgärder med såväl egna medel som anslagsmedel.

Beredskapsförberedelser inom övriga funktioner finansieras inom ramen för myndigheternas ordinarie förvaltningsanslag.

Utöver den verksamhet som bekostas av statliga verk och myndigheter betalas beredskapsförberedelser även av kommuner och landsting samt av näringslivet.

*3.5.2.2 Ekonomisk ram för budgetåret 1991/92*

De utgifter över statsbudgeten för beredskapsåtgärder som för de nämnda funktionerna finansieras med den ekonomiska planeringsramen är investeringar och driftkostnader (exkl. för oljelagring) samt förvaltningskostnader vid överstyrelsen för civil beredskap, statens räddningsverk, styrelsen för psykologiskt försvar, vapenfristylelsen och civilbefälhavarna. Kapitalkostnader för beredskapslagring omfattas inte av ramen.

Överstyrelsen för civil beredskap har i programplan för det civila försvaret 1991/92 – 1995/96 lämnat förslag till fördelning budgetåret 1991/92 av den ekonomiska planeringsramen.

Överstyrelsen har vidare hemställt i skrivelse den 12 oktober 1990 att planeringsramen för budgetåret 1991/92 skall tillgodoräknas ett underskridande av ramen för budgetåret 1989/90 med 7,0 milj. kr.

Den civila ramen är en planeringsram. Den är av sådan teknisk natur att den varken kan under- eller överskridas. Medel ur ramen anvisas de enskilda anslagen inom denna och belastningen hänförs också till dessa enskilt. Överstyrelsens hemställan får därför bero.

Jag beräknar den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del för budgetåret 1991/92 enligt vad som i det följande framgår till 1 993 418 000 kr. i beräknat genomförandeprikläge 1991/92.

Ekonomisk ram (genomförandepri­slä­get 1990/91)	2 040 448 000 kr.
<i>Avgår</i>	:
Vissa justeringar <sup>1</sup>	– 2 900 000 kr.
Teleanordningar	– 11 900 000 kr.
Mervärdeskatt	– 146 837 000 kr.
Ekonomisk ram netto	1 878 811 000 kr.
Prisomräkning (genomförandepri­slä­get 1990/91 – genomförande- pri­slä­get 1991/92)	+ 114 607 000 kr.
<b>Ekonomisk ram</b> (genomförandepri­slä­get 1991/92)	<b>1 993 418 000 kr.</b>

<sup>1</sup> Korrigeringar för avtal med Bergvik Kemi AB och för beredskapslagring av livsmedel m. m. Jfr prop. 1989/90: 100, bil. 6. s. 23.

I anslutning till ramberäkningen vill jag anföra följande.

Uppräkning av den ekonomiska ramen från genomförandepri­slä­get 1990/91 till genomförandepri­slä­get 1991/92 har gjorts genom användning av ett uppräknings­stal som uttrycker den historiska prisförändringen under perioden juli 1989 – juli 1990. Härvid har vägts samman förändringar i nettopris- och SAV-index, vilka under perioden ökat med 5,7% resp. 7,5%. Vikterna uppgår till 0,8 resp. 0,2. Uppräkningstalet för beräkning av den ekonomiska ramen i genomförandepri­slä­get 1991/92 blir därmed 6,1%.

För finansiering av överstyrelsens för civil beredskap avtal med Bergvik Kemi AB tillförs den ekonomiska ramen 5,7 milj. kr. under budgetåret 1991/92.

Jag förordar dessutom att regeringen i likhet med föregående år begär bemyndiganden av riksdagen att

- justera anslagsbeloppet under anslaget I 3. Skyddsrum, m. m. för budgetåret 1991/92 på grund av över- eller underutnyttjande av anslagsbeloppet för budgetåret 1990/91,
- justera de beställningsbemyndiganden som har lämnats med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex efter juli 1990,
- medge överskridande av förslagsanslagen inom den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del samt av lämnade beställningsbemyndiganden om beredskapsbudgeten för totalförsvarets civila del sätts i kraft, dvs. vid krigsfara eller i krig. Bemyndigandet omfattar också beredskapsåtgärder i andra situationer än direkt krigsfara eller krig.

Anslagsfrågor för totalförsvarets civila del avseende budgetåret 1991/92 under samtliga berörda huvudtitlar anmäls i dag, förutom av mig, av cheferna för övriga berörda departement. Jag redovisar här en sammanställning av dessa anslag. För budgetåret 1991/92 beräknas sålunda ett totalt medelsbehov över statsbudgeten på ca 3 360,3 milj. kr. för verksamheten inom totalförsvarets civila del. I driftkostnaderna inräknas räntekostnader och övriga kapitalkostnader för beredskapslagringen på ca 700,0 milj. kr. Den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del beräknas till 1 993,4 milj. kr. exkl. mervärdeskatt. Av denna beräknas under försvarsdepartementets huvudtitel I 637,6 milj. kr.



Bo	D 4	Lantmäteriet: Försvarsberedskap		4 064	4 064
I	H 1	Statens energiverk (del)		8 500	8 500
	H 7	Drift av beredskapslager	325 082	73 234	398 316
	H 8	Beredskapslagring och industriella åtgärder	7 636		7 636
	H 9	Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin m. m.		1	1
	H 10	Åtgärder inom delfunktionen Elkraft	32 360		32 360
C	D 1	Länsstyrelserna m. m. (del)		134 000	134 000
	E 2	Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m.		360 000	360 000
	F 3	Statens pris- och konkurrensverk (del)		450	450
			<b>1993 418</b>	<b>700 025</b>	<b>666 899</b>
					<b>3 360 342</b>

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. fastställa att anslagen på statsbudgeten inom den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del för budgetåret 1991/92 förs upp med sammanlagt 1993 418 000 kr. beräknat i genomförandeprisläget 1991/92,
2. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1991/92 justera lämnade bemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex efter juli 1990,
3. bemyndiga regeringen att justera anslagsbeloppet under anslaget I 3. Skyddsrum, m. m. för budgetåret 1991/92 på grund av över- eller underutnyttjande av anslagsbeloppet för budgetåret 1990/91,
4. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1991/92 medge överskridande av förslagsanslagen inom den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del samt av lämnade bemyndiganden om det behövs av beredskapsskäl.

Jag hemställer vidare att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag i övrigt har anfört om ekonomiska resurser för totalförsvarets civila del.

## 3.6 Anslagsstrukturen inom totalförsvarets civila del

Ett nytt finansieringssystem med ekonomisk planeringsram för totalförsvarets civila del infördes fr. o. m budgetåret 1987/88. I den perspektivstudie som överstyrelsen för civil beredskap lämnade till regeringen hösten 1989 anser överstyrelsen att erfarenheterna hittills talar för en fortsatt tillämpning av de principer för finansiering som beslutades år 1987. Överstyrelsen anser emellertid att ramens omfattning bör justeras i vissa avseenden och föreslår bl. a.

- att investeringskapital för beredskapslager bör tillföras som lån i riksgäldskontoret eller på ordinarie kapitalmarknad och
- att kostnaderna för lagring på bränsle- och drivmedelsområdet bör ingå i planeringsramen.

Överstyrelsen för civil beredskap har i andra sammanhang framfört åsikten att underutnyttjande ett budgetår bör få tillgodoräknas anslaget kommande budgetår. Detta skulle öka flexibiliteten i verksamheten och skapa förutsättningar för förbättrad effektivitet.

Försvarskommittén konstaterar i sitt delbetänkande (Ds 1990:5) Totalförsvarets planering inför 1991 års försvarsbeslut att överstyrelsen i perspektivstudien har föreslagit vissa ändringar i anslags- och ramkonstruktioner för det civila försvaret. Kommittén anser att dessa förslag bör kunna prövas och behandlas av regeringen i den ordinarie budgetprocessen. Jag har bl. a. mot denna bakgrund låtit en arbetsgrupp inom försvarsdepartementet göra en översyn av anslags- och ramkonstruktioner inom den civila delen av totalförsvaret.

Överstyrelsen har i enlighet med regeringens anvisningar för programplaner m. m. för perioden 1991/92–1995/96 i rapporten Vissa finansieringsfrågor för det civila försvaret redovisat uppdraget hur formerna kan vidareutvecklas för det beredskapsansvar, omfattande både planering och finansiering, som såväl statliga som kommunala organ har. Överstyrelsen tar åter upp bl. a. frågan om möjligheten att föra över- eller underutnyttjande av den ekonomiska planeringsramen mellan två budgetår.

Inom statsförvaltningen pågår ett förändringsarbete vad gäller finansierings- och budgettekniska frågor. Målsättningen med detta arbete är bl. a. att skapa bättre förutsättningar för ökad långsiktighet i planeringen av verksamheter och för fördjupad verksamhetsanalys.

I syfte att skapa bättre förutsättningar för långsiktighet i planeringen m. m. också inom totalförsvarets civila del kommer jag att närmare överväga budgettekniska förändringar. Genomförande blir aktuellt först budgetåret 1992/93 i anslutning till ett nytt försvarsbeslut.

För att få strukturen i anslagen mer verksamhets- och målinriktade föreslår jag redan nu vissa omföringar av anslagsposter mellan anslagen enligt följande.

- Förslagsanslaget H 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader får benämningen Överstyrelsen för civil beredskap: Civil ledning och samordning. Från anslaget och till det nya anslaget K 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Försörjning med industrivaror förs uppdraget Försörjning med industrivaror. Till anslaget förs, från nuvarande anslaget H 2. Civil ledning och samordning, uppdragen Studier och utredningar om ledningsnivåer samt utbildning och övriga beredskapsåtgärder, Utveckling av ADB-säkerheten och Extern information.
- Reservationsanslaget H 2. Civil ledning och samordning får benämningen Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för den civila beredskapen.
- Förslagsanslaget H 3. Civilbefälhavarna delas upp i förslagsanslaget H 4. Civilbefälhavarna: Förvaltningskostnader m. m. och förslagsanslaget H 5. Civilbefälhavarna: Utbildnings- och övningsverksamhet.
- Förslagsanslaget K 1. Drift av beredskapslager får benämningen Överstyrelsen för civil beredskap: Försörjning med industrivaror. Till anslaget förs dels uppdraget Försörjning med industrivaror, som nu finns under anslaget H 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskost-

nader, dels de medel för studier och försörjningsanalyser som nu finns under anslaget K 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder. Från anslaget förs uppdraget Kapitalkostnader. Uppdraget föreslås utgöra ett eget anslag (K 3.) enligt nedan.

- Reservationsanslaget K 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder föreslås få benämningen Överstyrelsen för civil beredskap: Industriella åtgärder.
- Ett nytt förslagsanslag K 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Kapitalkostnader föreslås inrättas. Över anslaget anvisas medel för kapitalkostnader för lagerinvesteringar och avskrivning av anläggningar.
- Förslagsanslaget K 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m. kvarstår oförändrat men får beteckningen K 4. Överstyrelsen för civil beredskap: Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.

Samtliga myndigheter som tilldelas medel ur den ekonomiska planeringsramen, dvs. även myndigheter utanför fjärde huvudtiteln, skall enligt totalförsvarets budgetförordning (1989:924) redovisa dessa på särskilda anslag. Detta är däremot inte fallet för de myndigheter utanför fjärde huvudtiteln som enligt den s. k. ansvarsprincipen skall finansiera beredskapsförberedelser från det egna förvaltningsanslaget. För att förstärka möjligheten att leda och samordna samt att följa upp och eventuellt också omplanera verksamheter föreslår jag, efter samråd med cheferna för berörda departement, att dessa myndigheter redovisar särskilt planerat medelsbehov för beredskapsförberedelser i sina anslagsframställningar. I linje härmed bör också avdelade medel redovisas särskilt i såväl budgetproposition som regleringsbrev och resultatredovisning.

Jag vill till sist nämna att jag inte nu behandlar frågan om finansiering av beredskapsinvesteringar. Till denna fråga avser jag att återkomma i ett senare sammanhang.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om anslagsstrukturen inom totalförsvarets civila del.

## 3.7 Kompensation för mervärdeskatt i samband med skyddsrumbyggnade

De nuvarande reglerna om ersättning för anordnande av skyddsrum trädde i kraft den 1 juli 1979. I de delar som nu är aktuella innebär reglerna att en ägare av en anläggning eller en byggnad som fullgör skyldighet att anordna skyddsrum har rätt till ersättning av staten för den merkostnad skyddsrummet medför. Ersättningen utgörs enligt 55 § civilförsvarlagen (1960:74) av dels ett grundbelopp, dels tillägg till detta. Grundbeloppet och tilläggsbeloppen är schablonbelopp som fastställs av regeringen. De anpassas till kostnadsläget på orten och beräknas exklusive mervärdeskatt. Om ägaren av anläggningen eller byggnaden inte är redovisningsskyldig

enligt lagen (1968:430) om mervärdeskatt skall han enligt 55 § sjätte stycket civilförsvarlagen kompenseras för mervärdeskatten. Eftersom mervärdeskatten enligt 14 § mervärdeskattelagen skall beräknas på ett reducerat beskattningsvärde när det är fråga om bl. a. byggnation och projektering (s. k. byggmoms), har kompensationen schablonmässigt bestämts till 6/10 av den mervärdeskattesats som gällde när skyddsrummet slutbesiktigades.

Den 1 januari 1991 trädde en ändring i 14 § mervärdeskattelagen i kraft som innebär att beskattningsvärdet i fortsättningen utgörs av hela vederlaget även när det gäller byggnads- och anläggningsentreprenad, projektering m. m. Detta innebär att 55 § sjätte stycket civilförsvarlagen måste ändras så att den som anordnar skyddsrum och inte är skyldig att redovisa mervärdeskatt även i fortsättningen får kompensation för hela den mervärdeskatt han betalat.

Förslag till lag om ändring i civilförsvarlagen (1960:74) har upprättats inom försvarsdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.6*.

Ändringarna i mervärdeskattelagen träder i kraft den 1 januari 1991. De föreslagna reglerna bör därför tillämpas redan fr. o. m. detta datum.

## 4 Totalförsvarets militära del

### 4.1 Verksamheten 1989/90

#### 4.1.1 Armén

Chefen för armén har under verksamhetsåret prioriterat personalstimulerande åtgärder samt grund- och repetitionsutbildning.

Repetitionsutbildningen har genomförts med godtagbart resultat. Ett större antal värnpliktiga än planerat har kallats in, vilket inneburit att erforderlig repetitionsutbildning har kunnat genomföras med de förband som planeras bibehållas på sikt. Grundutbildningen har genomförts med godtagbart resultat, trots att flera utbildningsmyndigheter haft en besvärande brist på yrkesofficerare.

Under året har 2 900 värnpliktiga genomfört försök med till lägst 5 månader förkortad grundutbildning. Utbildningsmålen har enligt chefen för armén kunnat nås endast med tvekan för dessa värnpliktiga. Fortsatta försök erfordras.

Avdelade medel för fastighetsunderhåll har under året varit ca 40 % av det bedömda totala behovet. Ett återtagande krävs senast under verksamhetsåret 1992/93 för att undvika kapitalförstöring.

På grund av tekniska problem under utvecklingen av den slutfasstyrda granatkastammunitionen (STRIX) har anskaffning av denna ammunition inte kunnat ske.

Ytterligare pansarskott 86 har anskaffats samt renoveringsåtgärder på 15,5 cm haubits F har påbörjats.

Det av regeringen under året beslutade inköpet av haubits 77 B medför omplaneringar under budgetåren 1990/91 och 1991/92 och har påverkat den tidigare materielplanen under en del av försvarsbeslutsperioden. Ett antal objekt kommer att senareläggas eller utgå.

Beträffande anskaffning av anläggningar har planerad verksamhet i stort genomförts

#### Ekonomisk redovisning (milj. kr.)

Anslag Litt	Medel	Utfall	Diff	%
B 1	8 917,2	8 726,6	190,6	2,1 <sup>1</sup>
B 2	2 849,1	2 678,0	171,1	6,0 <sup>2</sup>
B 3	298,0	298,0	0,0	

<sup>1</sup> Anslaget har underutnyttjats p.g.a. att retroaktiva löner inte betalats ut samt underutnyttjande av ammunition till följd av färre värnpliktiga under grundutbildning.

<sup>2</sup> Anslaget har underutnyttjats p.g.a. leveransförseningar och eftersläpningar avseende faktureringen.

#### 4.1.2 Marinen

Förberedelse för bildande av de gemensamma ledningsorganisationerna Sydkustens marinkommando och Ostkustens marinkommando har full-

följts. De nya organisationerna trädde i kraft den 1 juli 1990. En för marinen och kustbevakningen gemensam sjöbevakningscentral har tagits i drift vid Norrlandskustens marinkommando. Samarbetet har börjat finna sina former.

En fortsatt hög beredskap har upprätthållits. Chefen för marinen prioriterar sedan flera år beredskap och ubåtsskydd. Detta har inneburit en ekonomisk omavvägning inom huvudprogrammet till förmån för insatsberedskap. Huvuddelen av personalresurserna för beredskap och incidenter har tagits från utbildningsförbanden. Brister föreligger i materiel- och fastighetsunderhåll.

Sendan föregående år har, bl. a. tack vare särskilda medelstillskott, repetitionsutbildningen kunnat förbättras och utökas. De resurser som chefen för marinen kunnat avdela för repetitionsutbildning är dock totalt sett otillräckliga för att återta tidigare brister.

Uppsättande av helikopterdivisionen på Kallinge är i stort klar. Påbörjad modernisering av helikopter 4 tar längre tid än planerat.

Huvuddelen av ytattackfartygen har hållits rustade inom ramen för två ytattackflottiljer.

Under året har den andra kustkorvetten av typ Göteborg, HMS Gävle, sjösatts.

Fyra hydrofonbojartyg har beställts.

Ubåten Östergötland har tillförts.

Livstidsförlängning av två ubåtar av typ Sjöormen har påbörjats. Ny kvalificerad hydrofonrustning har tillförts och utprovats. Ubåten Näcken har levererats med luftberoende tillsatsmaskin. Provtur har genomförts med gott resultat.

Sex minröjningsfartyg av typ Landsort är utrustade. Det sjunde, HMS Ulvön är under byggnad.

Robot 17 har tillförts fasta spärrbataljoner.

Utbyggnad av fasta system för undervattensbevakning har fortsatt.

Modifiering av minutläggare har påbörjats.

Modernisering av stridsledningssystem för kustartilleriet har fortsatt.

Försök med ny stridsbåt har genomförts. Första delserien är beställd.

Ett tungt kustrobotbatteri har beställts.

Minsystem M 9 är beställt.

Befintlig båtmateriel kräver stora underhållsresurser.

Samordning av flottans och kustartilleriets bas- och underhållsförband har fortsatt.

#### Ekonomisk redovisning (milj. kr.)

Anslag Litt	Medel	Utfall	Diff	%
C 1	2 821,6	2 828,8	-6,4	0,2
C 2	2 506,0	2 464,5	41,5	1,6
C 3	147,0	148,4	-1,4	0,9

Chefen för marinen har totalt sett ett underskridande på 33 milj. kr.

#### 4.1.3 Flygvapnet

Anbefalld mobiliserings- och insatsberedskap samt incidentberedskap har upprätthållits.

Några mer betydande förändringar av fredsorganisationen har inte vidtagits.

Bristen på personal har kvarstått och medfört begränsningar avseende bl. a.

- repetitionsutbildningen; genomförd repetitionsutbildning har blivit 7 160 värnpliktiga mot planerade 9 100
- uppbyggnaden av transportdivisionen Tp 84 (Herkules)

#### *Större/viktigare avslutade projekt m. m.*

Två skyddade anläggningar radarstation PS 860 har färdigställts. (Arbetena med de fem sista PS 860 har påbörjats.) Omskolning till JA 37 har genomförts. Åtta divisioner JA 37 har organiserats. Införande av robot 15 F på AJ 37 har påbörjats. Robot 75 har modifierats. En Tp 100 (Saab 340 B) har tillförts F 16/Se M.

#### *Större viktigare pågående projekt m. m.*

- Planering och projektering för att succesivt omsätta strilcentralens stridsledningsfunktion (StriC)
- Utvecklingsarbete med flygburen spaningsradar PS 890
- Införande av radarstation PS 870
- Modifiering av flygplan J 35 F till J 35 J
- Förberedelser för mottagande av JAS 39 inom förbandsverksamheten
- Utveckling av bombkapsel (BK)
- Utbyggnad av bassystemet till flygbas 90, dock efter omplaneringar p. g. a. minskat ekonomiskt utrymme
- Omorganisation av basbataljonerna till BASBAT 85-organisation.

Ekonomisk redovisning (milj. kr.)

Anslag Litt	Medel	Utfall	Diff	%
D 1	4 493,0	4 527,1	– 34,1	0,8 <sup>1</sup>
D 2	5 755,4	5 724,7	30,7	0,5 <sup>2</sup>
D 3	427,2	434,5	– 7,3	1,7

<sup>1</sup> Överskridandet beror på löner och det ökade motorunderhållet för JA 37.

<sup>2</sup> Underskridandet beror på senareläggningar m. m., bl. a. för att kompensera överskridandet inom ledning- och förbandsverksamhet.

#### 4.1.4 Operativ ledning

Övergång till ny organisation inom myndigheten överbefälhavaren har skett och en succesiv anpassning mot en ny organisation inom militärom-

rådesstaberna sker. Militärbefälhavarna och deras staber skall inta ny organisation den 30 juni 1991 med bl. a. inrättande av fördelningsstabskadrar.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

#### Ekonomisk redovisning

Huvudprogrammet redovisar ett underutnyttjande på 52,7 milj. kr. (3,4 %) främst beroende av senareläggning av datautbyggnaden, vissa ombyggnadsarbeten samt försenade leveranser till den försvarsgemensamma forskningen.

#### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om den genomförda verksamheten under budgetåret 1989/90.

### 4.2 Läget inom försvarsmakten

Försvarsmaktens krigsorganisation planeras vid budgetårsskiftet omfatta bl. a. följande förband

---

Armén	21 brigader varav 10 infanteribrigader 5 norrlandsbrigader 5 pansarbrigader 1 mekaniserad brigad 7 fördelningsramar 20 fördelningshaubitsbataljoner 22 luftvärnsbataljoner varav 2 luftvärnsrobotbat med medellång räckvidd 225 000 man territorialförsvar 125 000 man hemvärn
Marinen	3 helikopterdivisioner 2 ytstridsflottiljer samt 4 ytstridsdivisioner 12 ubåtar 4 minkrigsavdelningar 19 fasta spärrbataljoner 2 amfibiebataljoner 4 rörliga spärrbataljoner 1 tungt kustrobotbatteri 3 kustartilleribataljoner
Flygvapnet	27 flygdivisioner (20 fredsorganiserade) varav 3 jaktflygdivisioner (J 35 J) 8 jaktflygdivisioner (JA 37) 6 attackflygdivisioner (AJ 37) 6 spaningsflygdivisioner (S 37) (3 fredsorganiserade) 4 lätta attackflygdivisioner (SK 60) (ej krigsorganiserade i fred utan som skol- flygplan) 8 tunga transportflygplan 30 basbataljoner 11 stridslednings- och luftbevakningsbataljoner
De operativa ledningsförbanden omfattar bl. a.	1 central ledning (högkvarteret) 5 militärområdesstaber

1 rörlig miloförstärkningsstab  
5 milounderhållsledningar  
Härutöver finns för ledning på den regionala nivån  
23 försvarsområdestaber  
4 marinkommandostaber  
1 flygskaderstab  
4 sektorstaber

---

## Allmänt

Det militära försvaret är i många avseenden bra. Den anställda personalen är kunnig. Andan och motivation hos de värnpliktiga är god. Försvarsindustrin har utvecklat och levererat materiel med hög standard. Moderna vapen- och sambandssystem håller hög internationell klass.

Många typer av stridskrafter har emellertid minskat i antal och har bara till del kunnat moderniseras i takt med utvecklingen i omvärlden. Detta har enligt överbefälhavaren lett till försämrade försvarsförmåga.

Stora delar av armé- och kustartilleriförbanden är begränsat användbara direkt efter mobilisering. Sjö- och flygstridskrafterna har begränsad uthållighet.

Sedan föregående år har, genom att extra medel har avdelats för repetitionsutbildning, användbarheten kunnat förbättras hos vissa armé- och marinförband. Samträningen inom flera viktiga förband har förbättrats.

## Arméstridskrafterna

För armén har utvecklingen under 1980-talet kännetecknats dels av försämrade krigsduglighet hos en del av förbanden, dels av minskad tillgänglighet för viss materiel. Krigsorganisationen har dessutom endast för ett fåtal av de viktigaste förbanden och systemen kunnat anpassas i takt med hotutvecklingen i omvärlden. För andra förband har skillnaden i både kvalitet och kvantitet ökat i förhållande till tänkbara angripare.

Inställda och avkortade krigsförbandsövningar samt brist på yrkesofficerare i grundorganisationen har ökat behovet av kompletterande utbildning.

Brigadernas materiel uppvisar allvarliga brister rörande t. ex. pansarvärnsammunitionens verkan i fronten på moderna stridsvagnar och vår förmåga att genomföra strid i mörker. Vidare påverkar materielbrister vissa förbands krigsduglighet.

Stridsfordonen är omoderna, vilket innebär begränsad skydds nivå, eldkraft och rörlighet.

Sammantaget innebär den personella och materiella situationen att huvuddelen av arméförbanden har begränsad förmåga att lösa sina uppgifter direkt efter mobilisering. Förbandens utbildning och materiel måste kompletteras för att förbanden skall bli allsidigt användbara. Den kompletterande utbildningen innebär främst samövning inom bataljons och brigads ram under ca tre veckor. Att täcka de materiella bristerna tar i flertalet fall avsevärt längre tid.

## **Marinstridskrafterna**

Marinens kvalificerade krigsförband bedöms kunna mobilisera inom anbefalld tid och de förband som är rustade i fred bedöms kunna lösa sina huvuduppgifter redan före genomförd mobilisering, men med begränsad uthållighet.

Delar av marinens krigsförband har begränsad krigsduglighet och kräver kompletterande utbildning och underhåll.

Senareläggningar och reduceringar av materielanskaffningen har skett och omsättning av äldre förband har skjutits på framtiden för att öka takten i uppbyggnaden av ubåtsskyddet och för att höja incidentberedskapen. Underhåll har begränsats av samma skäl. Sammantaget har därmed skapats ett växande behov av underhåll av befintliga system och materiell förnyelse.

## **Flygstridskrafterna**

Flygstridskrafterna har hög beredskap och god initialeffekt.

Personalläget inom vissa funktioner, främst i övre Norrland, begränsar beredskapen. Kompletteringsutbildning måste ske för att öka förbandens uthållighet. Materiella brister finns också främst inom områdena kvalificerade jaktrobotar, vapen för markmålsbekämpning samt fältarbeten och skydd.

Den försenade basutbyggnaden och den otillräckliga repetitionsutbildningen inom basbataljonerna begränsar uthålligheten.

## **Den operativa ledningen**

Det operativa ledningssystemet har sammantaget en godtagbar förmåga. Brist på reservdelar minskar dock ledningssystemens uthållighet.

Ledningsberedskapen på central och regional nivå är godtagbar. Försvarsplaneringen är i allt väsentligt väl genomarbetad på central och regional nivå.

## **Operativ förmåga**

Brister i utbildningsnivån, den materiella tillgängligheten och uthålligheten hos många förband innebär enligt överbefälhavaren att försvarsmakten behöver tid för kompletterande utbildning och materielanskaffning innan den är beredd möta stort upplagda angrepp som syftar till ockupation av del av eller hela landet. Tiden som behövs för materielanskaffning är avsevärd.

Stridskrafternas nuvarande numerär medger att angrepp kan mötas i varje del av landet. Möjligheterna att avdela en gard i annan del av landet är dock begränsade när en uthållig försvarsoperation förs i södra delen av landet.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om läget inom försvarsmakten.

### 4.3 Redovisning av JAS 39-projektet

#### 4.3.1 Bakgrund

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1981/82: 102 bil. 2, FöU 18, rskr. 374) i juni 1982 om riktlinjer för utveckling och anskaffning av JAS-systemet skall regeringen årligen orientera riksdagen om läget inom JAS 39-projektet. Grunden för JAS-projektets värdering är riksdagsbeslutet (prop. 1982/83: 119, FöU 9, rskr. 271) om riktlinjer för JAS-projektet fram till år 2000. I propositionen (prop. 1989/90: 100, FöU 7, rskr. 226) om totalförsvarets fortsatta utveckling redovisades senast läget inom JAS-projektet.

Överbefälhavaren, chefen för flygvapnet och försvarets materielverk har under året redovisat sina värderingar efter det femte projektvärderingstillfället som avsåg läget i projektet den 31 december 1989. Därefter har den årliga redovisningen under hösten 1990 sänts in till regeringen. Dessa båda rapporter redovisas i det följande under avsnitten 4.3.2 och 4.3.3. Försvarets materielverk har därefter den 31 oktober 1990 redovisat sin värdering av Industrigruppen JAS (IG JAS) offert avseende delserie två, JAS 39B och stödsystem som lämnades den 1 oktober 1990. Jag redovisar min syn på det senare i avsnittet 4.3.4.

#### 4.3.2 Teknisk värdering av projektet den 1 juli 1990

Flygutprovningen med det andra provflygplanet återupptogs den 4 maj 1990 efter 15 månaders stillestånd som förorsakades av haveriet med det första provflygplanet den 2 februari 1989. Fram till den 1 juli 1990 genomfördes fyra provflygningar. Takten i flygutprovningsprogrammet har bland annat beroende på ett stort antal tekniska problem blivit avsevärt lägre än industrigruppen hade räknat med i sin reviderade huvudtidsplan från september 1989. Analys av de fyra inledande provflygningarna och provflygverksamheten efter den 1 juli 1990 har enligt materielverkets bedömning visat att de problem som orsakade haveriet med det första provflygplanet har åtgärdats. Motorrestriktioner som har införts på grund av de sprickor som upptäcktes i ett av motorns fläktsteg kvarstår ännu. En ny utformning av de aktuella delarna i fläkten har utvecklats och planeras införas under början av år 1991 varvid restriktionerna kommer att kunna avvecklas.

Under året har prov med delar av flygplanets vapensystem påbörjats. Markprovskjutning med automatkanon monterad i flygplanet har genomförts med gott resultat. Den första fällningen av bombkapseln från ett flygplan 37 Viggen för utprovning av vapnets kompletta systemfunktioner har genomförts i juni 1990 med gott resultat. Utvecklingsproven har därefter slutförts under år 1990. Ett antal verifieringsprov bland annat på

JAS 39 återstår innan systemet är helt utprovat. Underlag för seriebeställning av bombkapseln kommer att finnas under innevarande år.

Försvarets materielverks tekniska värdering tidigare år om att serieflygplanens prestanda i allt väsentligt kommer att nå specificerade tekniska värden har inte förändrats.

Förseningarna i flygutprovningen har som tidigare nämnts fortsatt att öka trots den större genomarbetning av tidsplaner m. m. som gjordes av industrigruppen hösten 1989 i samband med uppgörelsen mellan materielverket och industrigruppen efter haveriet med det första provflygplanet. Start av provflygning med återstående provflygplan har försenats ytterligare fyra till sju månader jämfört med planeringen hösten 1989. Industrigruppen räknade hösten 1989 med att kunna leverera det första serieflygplanet för inledande taktiska prov den 15 mars 1993. Materielverket bedömde i sin rapport efter det femte projektvärderingstillfället under våren 1990 att en första leverans med utlovad status inte skulle kunna ske vid angiven tidpunkt. Materielverket gör i samband med särskild rapportering under hösten 1990 bedömningen att den försenade flygutprovningen medför att en första leverans av flygplan med tillräcklig status för inledande taktiska prov inte kan ske förrän tidigast i början av år 1994.

Materielverket bedömer vidare att flygutprovningen behöver förlängas och pågå t. o. m. år 1995. De första serieflygplanen kommer efter leveransen till flygvapnet att behöva modifieras för att uppnå avtalsenliga prestanda i alla avseenden. Denna modifiering har förutsetts i grundavtalet från år 1982 men kommer att få större omfattning än vad som förutsågs i den ursprungliga planen. Kostnaderna för denna modifiering ingår i grundkontraktet. Flygutprovning med två av provflygplanen pågår i januari 1991. Markutprovning pågår med ytterligare två av de totalt fem planerade provflygplanen. Det femte provflygplanet utgörs av det första serieflygplanet vars färdigställande har tidigare lagts. Flygning med detta flygplan beräknas kunna påbörjas under det första halvåret år 1992.

Försvarets materielverk är kritiskt till industrigruppens sätt att leda projektet. Enligt materielverket har bland annat behovet av resursinsatser felbedömts och industrins underleverantörer har inte hållit avtalade tidsplaner och åtaganden. Arbetet med att förstärka ledningen av projektet inom industrigruppen pågår. Materielverket kan ännu inte avgöra om de av industrigruppen vidtagna åtgärderna är tillräckliga för att förhindra ytterligare förseningar i typarbetet.

Jag konstaterar i likhet med föregående års redovisning och med stöd av det gångna årets redovisningar att JAS-systemet i stort bedöms kunna uppnå specificerade prestanda. Detta förutsätter dock att industrigruppen står för sina åtaganden även om ytterligare problem uppstår under utprovningens gång. De ansträngningar som gjorts för att återta förseningarna har under det gångna året inte givit förväntat resultat. Jag finner, i likhet med föregående år, att industrin inom väsentliga områden har underskattat arbetsvolymen och komplexiteten inom projektet. Detta medför ökade kostnader främst för industrigruppen men även andra leverantörer av materiel till projektet påverkas av industrigruppens förseningar. Industrigruppen har dock redovisat för försvarets materielverk att man avser

att stå fast vid sitt åtagande i grundkontraktet vad avser typarbetet och den första delserien om 30 flygplan.

Ett intensivt utprovningssprogram skall nu genomföras fram till och med år 1995. Tidpunkten för leverans av flygplan avsedda för den inledande taktiska utprovningen kommer att förskjutas med cirka två år jämfört med de ursprungliga planerna där leveranserna skulle påbörjas under år 1992. Jag förutsätter att industrin i samverkan med materielverket fortsätter att pröva varje möjlig åtgärd för att förhindra ytterligare förseningar. Detta får dock inte ske så att risknivån ökas i projektet. Jag vill särskilt understryka att industrin måste fortsätta utvecklingsarbetet på ett sådant sätt att tilltron återupprättas för de långsiktiga utfästelserna som gjordes av de berörda svenska industrikoncernerna i samband med JAS-avtalets tecknande år 1982 och med de tillägg till grundkontraktet som gjorts i senare överenskommelser bland annat efter haveriet med det första provflygplanet.

#### 4.3.3 De ekonomiska förutsättningarna för projektet

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1982/83:119, FöU 9, rskr. 271) våren 1983 är planeringsramen fram till år 2000 för projektet 24,9 miljarder kronor i prisläget februari 1981. JAS-projektet följer samma regler för priskompensation som övrig materiel inom försvarsmakten. Riksdagens beslut (prop. 1983/84:112, FöU 20, rskr. 348) under våren 1984 om det militära försvarets fortsatta utveckling m. m. innebar vissa förändringar för JAS-projektet, främst reglerna för att kompensera försvarskostnadernas utlandsberoende. Försvarsbeslutet år 1987 tillförde, utanför planeringsramen, JAS-projektet ytterligare 1,8 miljarder kronor i prisläget februari 1986 under budgetåren 1987/88–1996/97 för komplettering av motmedelssystemet samt för en eventuell utökning av antalet flygplan efter nästa försvarsbeslut.

JAS-projektets planeringsram för budgetåren 1982/83–1999/2000 var i 1982 års riksdagsbeslut i prisläget februari 1981 25,7 miljarder kronor. 1983 års riksdagsbeslut innebar för JAS-projektet att planeringsramen skulle minskas med 800 milj. kr. till 24,9 miljarder kronor vilket också har skett. De i överbefälhavarens årliga rapport i oktober 1990 redovisade kostnaderna utgår dock fortfarande från materielinnehållet i 1982 års försvarsbeslut. Överbefälhavaren har vid tidigare redovisningar anmält att en kostnadsreducering som svarar mot 1983 års riksdagsbeslut inte bör göras förrän en ökad säkerhet erhålls i projektet. Denna inriktning har regeringen tills vidare godtagit. Riksdagen har inte haft något att erinra häremot.

Av överbefälhavarens rapport framgår vidare att återstående planeringsram för JAS-projektet exkl. prisreserver enligt gällande beräkningsmetoder uppgår till 32,6 miljarder kronor i prisläget februari 1990. JAS-projektets kostnader beräknas uppgå till 33,2 miljarder kronor i samma prisläge. Förseningar i projektet har medfört att de sista leveranserna av flygplan enligt 1982 års beslut med dagens planer kommer att ske först under budgetåret 2001/02. Enligt nu föreliggande offerter medför fördyringarna

för flygplanen i delserie två och för den tvåsitsiga versionen av JAS (JAS 39B) att det krävs ytterligare resurser för att fullfölja JAS-projektet med den ursprungliga målsättningen. Materielverket bedömer med nuvarande offertunderlag som grund att fördyringarna för delserie två m. m. kan komma att uppgå till cirka 9 miljarder kronor fram till och med år 2001/02.

Överbefälhavaren har vad avser JAS 39B tidigare gjort jämförelser mellan alternativa lösningar av utbildningsfrågan i JAS-systemet. Analys av totalkostnaderna för dessa visar på i stort likvärdiga kostnader för möjliga alternativ. Överbefälhavaren har därför inplanerat anskaffning av JAS 39B. Begränsat tekniskt utvecklingsarbete för JAS 39B genomförs för att göra det möjligt att senare slutligt kunna ta ställning till JAS 39B.

Jag konstaterar att JAS-projektet för utvecklingen och de första 30 flygplanen för staten följer de kostnadsramar som förutsattes i grundbeslutet. Förseningarna i tyarbetet är dock avsevärda vilket främst påverkar industrigruppens kostnader. För delserie två och JAS 39B har avsevärda kostnadsökningar jämfört med grundbeslutet angivits i inlämnade offerter.

#### 4.3.4 Läget i projektet inför år 1991

Regeringen beslutade den 13 december 1989 att JAS-projektet tills vidare skall fortsätta och gav då försvarets materielverk i uppdrag att förbereda en anskaffning av delserie två och begära en slutlig offert från industrigruppen under hösten 1990 för delserie två m. m.

Industrigruppens offerter lämnades in till materielverket den 1 oktober 1990. Materielverkets värdering av offerterna redovisades för regeringen den 31 oktober 1990. Materielverket framhöll då att en beställning av delserie två m. m. borde senareläggas från den planerade tidpunkten 1 juli 1991 till en senare tidpunkt beroende på de ökade förseningarna som drabbat utvecklingsarbetet inklusive flygutprovningarna. Underlaget hade också i vissa avseenden förändrats och vissa villkor hade försämrats jämfört med industrigruppens utfästelser hösten 1989.

Regeringen har därefter den 22 november 1990 beslutat att uppdra till materielverket att inleda överläggningar med industrigruppen för att bland annat klarlägga hur arbetet skall drivas vidare i JAS-projektet med anledning av de uppkomna förseningarna. Industrigruppen har i februari 1991 aviserat att man planerar att genomföra förändringar av sin ledning i syfte att förstärka ledningen av projektet.

För flygplanets vapenprogram har redovisats olika alternativ och utredningar om dessa vapenalternativ pågår. Det bör ankomma på regeringen att avgöra den framtida inriktningen av JAS-flygplanets beväpning.

Jag konstaterar att JAS-projektets utveckling under det senaste året inte har varit tillfredsställande främst i tidsmässiga avseenden men även i ekonomiska avseenden. Flygutprovningen har kommit igång igen efter haveriet med det första provflygplanet och resultaten från de inledande flygningarna visar att man är på rätt väg. Takten i provflygningarna motsvarar dock ännu inte den takt som tidigare utlovats av industrigruppen. De tekniska problemen i styrsystemet har enligt materielverkets bedöm-

ning åtgärdats. Jag delar materielverkets samlade bedömning att de tekniska målen i projektet bör kunna uppnås trots de problem som finns i dag.

De redan under år 1988 och 1989 aviserade kostnadsökningarna har formellt bekräftats genom industrigruppens offert den 1 oktober 1990 och uppgår till betydande belopp. Den tidigare aviserade tidsmässiga förskjutningen av den första leveransen av serieflygplan uppgår nu enligt materielverkets bedömning till storleksordningen två år. Förseningarna inom flygutprovningen och tvetsamheter om de första serieflygplanens tekniska status liksom de försämrade åtagandena i den inlämnade offerten på fortsatt serieproduktion medför enligt min mening att en beställning av fortsatt serieproduktion inte bör ske den 1 juli 1991 som regeringen tidigare lade fast. De efter regeringens beslut den 22 november 1990 upptagna överläggningarna mellan materielverket och industrigruppen får klarlägga när förhandlingar om fortsatt verksamhet avseende delserie två m. m. syftande till beställning kan ske.

Jag konstaterade föregående år att JAS-projektet är den hittills största statliga satsningen på ett enskilt projekt. I likhet med vad jag då anförde anser jag att ett avbrytande av JAS-projektet nu skulle få svåra konsekvenser för vår säkerhetspolitiska trovärdighet och också medföra allvarliga industriella konsekvenser. Så skulle t. ex. den civila delen av flygindustrin få svårt att fullfölja sina planer med de civila flygplansprojekten Saab 340 och Saab 2000. Fortfarande kan dock inte uteslutas att ytterligare tekniska problem och ekonomiska fördröjningar kan innebära att ett fullföljande av JAS-projektet trots allt måste omvärderas. Min samlade bedömning i dag är dock att JAS-projektet bör fullföljas under förutsättning att överläggningarna och förhandlingar mellan staten och industrigruppen leder till att för parterna rimliga villkor uppnås. Den fortsatta inriktningen av JAS-projektet bör prövas av riksdagen när underlag för inriktning om fortsatt verksamhet föreligger. Jag avser att fortlöpande låta försvarsutskottet bli informerat om utvecklingen av JAS-projektet.

#### **4.3.5 Vissa industripolitiska aspekter på projektet**

I samband med att JAS-kontraktet slöts år 1982 lämnade Industrigruppen JAS vissa utfästelser beträffande sysselsättningsskapande åtgärder och teknologiöverföring, som skulle genomföras under en femårsperiod, samt industriellt samarbete mellan deras utländska underleverantörer och svensk industri i vissa fall ända fram till år 2002.

Jag har tidigare redogjort för bakgrund och uppnådda resultat i budgetpropositionerna 1981/82:102, 1984/85:100, 1985/86:100, 1986/87:95, 1987/88:100 och 1988/89:100. Det slutliga utfallet av de sysselsättningsskapande åtgärderna och teknologiöverföringen redogjorde jag för i budgetpropositionen 1987/88:100.

För uppföljningen av industrigruppens industripolitiska utfästelser avseende industriellt samarbete finns sedan år 1986 en särskild arbetsgrupp vid industridepartementet. Arbetsgruppen, som består av representanter från berörda departement, analyserar det av industrigruppen redovisade materialet om genomfört industriellt samarbete samt ställer detta i rela-

tion till de utländska underleverantörernas utfästelser mot industrigruppen. Hittills har drygt 20 utländska underleverantörer till industrigruppen åtagit sig industriell samverkan med svensk industri.

Jag har av chefen för industridepartementet erfarit att han erhållit rapporter om uppnådda resultat t. o. m. halvårsskiftet 1990. Med rapporterna som grund har därvid genomförda affärer kunnat godkännas i nedanstående omfattning, vilka även ställts i relation till de åtaganden som lämnats.

<i>Underleverantörer till:</i>	<i>Åtagande (milj.)</i>	<i>Godkänd indirekt industrisamverkan (milj.)</i>
Volvo Flygmotor	USD 300–400	USD 271*
Saab-Scania	SEK 1 000	SEK 650**
Ericsson	SEK 187	SEK 208*

\* Godkänd industrisamverkan i löpande priser.

\*\* Godkänd industrisamverkan och åtagande, under förutsättning att delserie 2 beställs i fasta priser. Åtagandet fram t. o. m. 1990 uppgick vid halvårsskiftet 1990 till 591 miljoner kronor. Åtagandet omfattar även en del direkt industriell samverkan.

Industridepartementet har således för perioden den 1 juli 1982 till den 30 juni 1990 kunnat godkänna genomförd indirekt industriell samverkan mellan industrigruppen JAS utländska underleverantörer och svensk industri som sammanvägt motsvarar över 80% av gjorda åtaganden.

För Volvo Flygmotors underleverantör General Electric har som indirekt industrisamverkan kunnat godkännas USD 271 miljoner i löpande priser, motsvarande drygt 90% av åtagandet på nivån USD 300 miljoner. Därutöver har General Electric ytterligare aviserat uppnådda resultat vilka arbetsgruppen ännu inte har tagit ställning till.

General Electric, som är den utan jämförelse största underleverantören i projektet, förutser att avsevärt tidigare än utlovat uppfylla sitt åtagande vad gäller indirekt industrisamverkan. General Electric förutser att under år 1991 uppnå en indirekt industrisamverkan på USD 300 miljoner vilket var den lägsta nivå som företaget åtog sig när projektet påbörjades.

För Saab Scantias underleverantörer uppgår de godkända och genomförda affärerna till 650 milj. kr. räknat i 1981 års penningvärde, motsvarande 65% av åtagandet och väl över åtagandet t. o. m. år 1990. Vid en jämförelse mellan de olika utländska underleverantörerna till Saab-Scania framgår att resultaten är ojämnt fördelade. 4 av totalt 18 leverantörer har redan uppfyllt och ytterligare 3 är mycket nära att uppfylla sina åtagande.

För Ericsson Radar Electronics två underleverantörer har industridepartementet, baserat på rapporter t. o. m. halvårsskiftet 1989, sammantaget kunnat godkänna affärer till 208 milj. kr i löpande priser enligt avtalen, motsvarande över 100% av det totala åtagandet. För innevarande år har ingen rapport lämnats av Ericssons båda underleverantörer.

Industridepartementet konstaterar att de hittillsvarande resultaten av indirekt industriell samverkan mellan industrigruppen JAS utländska underleverantörer och svensk industri mycket väl kan anses motsvara förväntningarna.

De hittills uppnådda resultaten av den indirekta industriella samverkan

utgör enligt industrigruppen JAS bedömning tecknade beställningar i Sverige motsvarande 5 500 årsarbeten.

Utöver den ovan nämnda indirekta industrisamverkan har General Electric gjort åtaganden om direkt industriell samverkan med Volvo Flygmotor vad avser produktion av jetmotordelar till belopp som kan komma att uppgå till minst samma värde som den indirekta industriella samverkan. Den direkta industrisamverkan uppgår idag till 625 milj. kr.

Även Saab Scantias underleverantörer har gjort åtaganden om direkt industriell samverkan. Denna direkta industrisamverkan ingår i tabellen ovan för Saab Scania med 177 milj. kr.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om JAS 39-projektet.

## 4.4 Mark, anläggningar och lokaler

### 4.4.1 Pågående utvecklingsarbete

Ett omfattande förnyelse- och utvecklingsarbete pågår för närvarande inom den statliga lokalförsörjningen. Riksdagen har i anslutning till regeringens förslag i 1988 års budgetproposition (prop. 1987/88: 100 bil. 9) resp. 1989 års budgetproposition (prop. 88/89: 100 bil. 9) godkänt vissa riktlinjer för den fortsatta utvecklingen inom området.

Inom försvarsmakten bedriver överbefälhavaren ett omfattande förändringsarbete inom ramen för det så kallade Vi-90 projektet. Inriktningen inom lokalförsörjningsområdet är en ökad decentralisering och delegering av ansvar till fastighetsförvaltande och lokalbrukande myndigheter. Införande av särskilda resultatenheter på lägre regional/lokal nivå samt upprättande av hyresförhållande i lokalutnyttjandet föreslås.

Överbefälhavaren har vidare i sin programplan redovisat förslag till modell inom försvarsmakten för avveckling/avyttring av verksamheter. Jag återkommer i det följande till överbefälhavarens förslag i denna del.

Fortifikationsförvaltningen har den 1 juli 1990 övergått till att bli en intäktsfinansierad myndighet.

En utredning har under hösten 1990 tillsatts, Utredningen om statens fastighetsförvaltning, med direktiv att bl. a. se över ansvarsfördelningen när det gäller den statliga fastighetsförvaltningen.

### 4.4.2 Kapitalkostnadsutredningen

I enlighet med de riktlinjer för samordnad lokalförsörjning som har redovisats i proposition 1988/89: 80 har regeringen tillsatt en utredning om införande av kapitalkostnader för mark, anläggningar och lokaler inom det militära försvaret. Utredningsarbetet är nu slutfört utredningen föreslår att kapitalkostnader införs såväl för befintlig mark, anläggningar och lokaler som för nyinvesteringar. Undantagna från denna princip är befästningar

och vissa flygbaser. Utredningen har försökt att finna ett modellförslag som så långt möjligt överensstämmer med den inriktning av den statliga lokal-försörjningsprocessen som har kommit till uttryck i riksdags- och regeringsbeslut och det omfattande förnyelsearbete som pågår inom försvaret. Förändringarna bör vara neutrala i förhållande till den militära utgiftsramen.

Utredningen föreslår vidare att fortifikationsförvaltningen i samråd med överbefälhavaren och riksrevisionsverket utarbetar de närmare formerna för ett sådant kapitalkostnadssystem inom försvaret som kan införas fr. o. m. budgetåret 1992/93.

Jag avser att återkomma till regeringen, i samband med det planerade försvarspolitiska beslutet 1992, med en detaljerad redovisning till riksdagen hur systemet med kapitalkostnader för mark, anläggningar och lokaler för det militära försvaret skall vara utformat. Enligt min mening bör dock riksdagen redan i år informera som frågan eftersom en sådan omläggning kommer att kräva ett omfattande arbete. Jag anser att systemet bör införas fr. o. m. budgetåret 1992/93. Möjligheterna att finansiera investeringar i fast egendom genom lån i riksgäldskontoret kommer att prövas inför 1992/93.

#### **4.4.3 Överbefälhavarens avyttringsmodell**

Återkommande till den avyttringsmodell som överbefälhavaren redovisar i programplanen vill jag anföra följande.

Överbefälhavaren beskriver en avyttringsmodell där försvarsmakten får disponera försäljningsintäkter för reinvesteringar. Därmed skapas enligt överbefälhavaren incitament för en aktiv lokalförsörjningsprocess.

Jag instämmer i att det är viktigt att finna incitament till rationaliseringsåtgärder inom försvarets lokalförsörjning. Regeringen har dock redan i beslut den 3 maj 1990 meddelat att överbefälhavarens avyttringsmodell inte kan godkännas med hänvisning bl. a. till ovannämnda utredning om statens fastighetsförvaltning.

I direktiven till denna utredning anges att utredaren skall se över det regelverk som styr försäljning och överlåtelse av statliga fastigheter i syfte att ge förutsättningar för ett mer aktivt utnyttjande av det statliga fastighetskapitalet. Även utredningen om införande av kapitalkostnader inom det militära försvaret vilken, som ovan har nämnts, är föremål för remissbehandling, föreslår åtgärder som syftar till att effektivisera försvarets fastighetsförvaltning. I avvaktan på resultatet av dessa utredningar har jag inte funnit skäl att föreslå några ändringar i nu gällande ordning. Frågan om dispositionen av försäljningsinkomster återkommer chefen för finansdepartementet till senare idag.

#### **4.4.4 Stockholmshypotesen – delprojekt Tullinge**

Riksdagen har beslutat (prop. 1987/88: 142, FöU, rskr. 299) att kustbevakningens östra regionledning skall samlokaliseras med marinens regionala ledning antingen vid Muskö eller Tullinge senast år 1993.

Regeringen har i juni och december 1989 fattat beslut om försvarets mark och byggnader i Stockholmsområdet. En redogörelse för besluten har lämnats till riksdagen (Skr. 1989/90 s. 80).

Överbefälhavaren och kustbevakningen har den 9 februari 1990 redovisat ytterligare verksamheter som kan lokaliseras till Tullinge.

I 1990 års anvisningar för programplaner m. m. har regeringen föreskrivit följande tidsplan för planeringen av verksamheten vid Tullinge:

- chef och ställföreträdare samt vissa stabsdelar vid det nya marina områdesförbandet skall verka från Tullinge före den 1 oktober 1991
- huvuddelen av det nya marina områdesförbandets stab, kustbevakningens östra regionledning och 1 helikopterdivisionen skall vara lokaliserade dit senast den 1 juli 1993
- värnpliktsverkets delar i det nya mellersta militärområdet skall vara lokaliserade dit senast den 1 juli 1993.

Överbefälhavaren har i sin plan konstaterat att den av regeringen anvisade tidsplanen för flyttning av verksamhet till Tullinge inte är möjlig att följa samt har redovisat en ny tidsplan. Vidare redovisas en preliminär kostnad för projektet samt vilka ytterligare verksamheter som är möjliga att etablera på Tullinge. Alternativ till Tullingelokaliseringen har samtidigt redovisats.

I beslut den 18 oktober 1990 har regeringen anvisat medel för projektering och igångsättande av byggproduktionen inom Tullinge under budgetåret 1990/91 samt meddelat att regeringen återkommer beträffande förslagen ändrad tidsplan för projektet och vilka ytterligare verksamheter, utöver de av regeringen beslutade den 7 december 1989, som skall lokaliseras till Tullinge.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om mark, anläggningar och lokaler.

## 4.5 Det militära försvarets fortsatta utveckling

Utvecklingen kännetecknas hittills dels av försämrad krigsduglighet hos många av förbanden, dels av minskad tillgänglighet för viss materiel. Brister föreligger avseende betydelsefull materiel inom flera sektorer. Delar av förbanden är därmed begränsat användbara direkt efter mobilisering eller har begränsad uthållighet.

Som jag tidigare har anfört avses ett nytt långsiktigt försvarsbeslut fattas 1992. Jag vill i detta sammanhang erinra om det statsfinansiella läge som råder, den finans- och budgetpolitik som regeringen tidigare anmält nödvändig och de sparåtgärder som regeringen med anledning härav föreslagit riksdagen.

Mot denna bakgrund måste planeringen inom försvaret utgå ifrån oför-

ändrade ekonomiska resurser. Ytterligare åtaganden med så långsiktiga konsekvenser att statsmakterna binds till att förstärka den militära utgiftsramen i samband med nästa försvarsbeslut måste undvikas. Det är därför angeläget att planeringen och verksamheten genomförs så att statsmakterna inför detta beslut har en rimlig grad av handlingsfrihet i olika avseenden.

Verksamheten bör därför, i avvaktan på nästa försvarsbeslut, inriktas mot att nu endast fullfölja påbörjat förändringsarbete och att avhjälpa de allvarligaste bristerna i de delar av krigsorganisationen som under alla omständigheter bedöms böra bibehållas under 1990-talet.

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska situationen i Europa som jag tidigare redogjort för, anser jag också att ambitionerna avseende vår beredskap i vissa avseenden kan dämpas. Beredskapen att ingripa mot gränsöverträdelser – s. k. incidenter – bör dock vidmakthållas i huvudsak på dagens nivå. I linje härmed kan bl. a. repetitionsutbildningens omfattning och beredskapen i övrigt begränsas.

Den grundläggande inriktningen bör därför tills vidare vara att i första hand konsolidera de prioriterade krigsförbanden – materiellt, personellt och uthållighetsmässigt. Därvid skall förnyelsen av krigsförbanden koncentreras inom armén i första hand till vissa armébrigader och prioriterade fördelningsförband, inom flygvapnet till åtgärder för att förbättra luftförsvarsförmågan samt inom marinen till ubåtsförbanden och de rörliga kustartilleriförbanden. Ubåtsskyddet och skyddet av vårt luftrumms integritet bör även fortsättningsvis ägnas särskild uppmärksamhet.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att  
godkänna vad jag anfört om det militära försvarets fortsatta utveckling.

## 4.6 Arméförband

### 4.6.1 Inriktning av arméstridskrafterna

Arméns krigsorganisation omfattar för närvarande bl. a. 21 brigader. Förbandens krigsduglighet har succesivt försämrats. I syfte att skapa bättre balans mellan uppgifter och resurser fattade riksdagen (prop 1989/90:9, FÖU3, rskr. 87) beslut om en omfattande omstrukturering av grundorganisationen.

Min strävan är att upprätthålla organisatorisk handlingsfrihet. Denna handlingsfrihet bör emellertid upprätthållas på en lägre nivå än vad som tidigare bedömts erfordras. En organisatorisk reduktion, säkerhetspolitiskt och ekonomiskt motiverad, bör enligt min mening genomföras nu.

Mot denna bakgrund förordar jag att som inriktning för fortsatt planering inför ett nytt försvarsbeslut 1992 tills vidare läggs en struktur om 18 armébrigader. Enligt min mening bör tre av de tio infanteribrigaderna 77 avvecklas. Jag förordar därför att Närkebrigaden, Kronobergsbrigaden

och Bohusbrigaden, som för närvarande organiseras vid förbanden Livregementets grenadjärer (I3/Fo 51), Kronobergs regemente (I 11/Fo 16) och Bohusläns regemente (I 17) avvecklas. De grundorganisatoriska konsekvenserna av en sådan avveckling är redan beaktade i överbefälhavarens planering.

Det minskade antalet ingenjörförband i krigsorganisationen inom ingenjörtrupperna samt att viss utbildning överförs till de brigadproducerande myndigheterna bör föranleda en minskning av antalet ingenjörregementen. Svca ingenjörregemente (Ing 1) i Södertälje, som enligt riksdagens beslut (prop 1989/90:9, FöU 3, rskr. 87) skall flytta till Strängnäs bör i stället avvecklas. Behovet av ingenjörutbildad personal i krigsorganisationen kan enligt min mening tillgodoses vid de återstående ingenjörregementena, Göta ingenjörregemente (Ing 2) och Bodens ingenjörregemente (Ing 3) och vid de brigadproducerande myndigheterna. En etablering av förband för ingenjörutbildning i Sollefteå i enlighet med tidigare riksdagsbeslut bör därför inte genomföras.

Omstruktureringen av arméns grundorganisation bör med nämnda undantag t. v. fortsätta enligt riksdagens och regeringens tidigare beslut.

Krigsorganisationens kvalitet beror bl. a. på förbandens materiella innehåll. En fortsatt mekanisering bör bl. a. innehålla en anskaffning av ett nytt lätt stridsfordon (strf 90) i en första omgång för förbanden i Övre Norrland. Ett sådant beslut bör fattas under budgetåret 1990/91.

Frågan om anskaffning av en ny stridsvagn bör ses inom ramen för den samlade krigsorganisatoriska utvecklingen och behandlas i förestående försvarsbeslut. En utgångspunkt bör härvid vara att en eventuell anskaffning av en ny stridsvagn bör ske i form av direktanskaffning utomlands.

Krigsorganisationens förmåga att direkt efter mobilisering genomföra uppgifter enligt förbandsmålsättningarna varierar kraftigt mellan olika förbandstyper. Det är enligt min mening möjligt att fortsättningsvis kunna differentiera kraven på de olika förbanden för att kunna upprätthålla en tillräckligt hög kvalitetsnivå inom de mest prioriterade förbanden.

Inom ramen för en fortsatt differentiering mellan olika funktioner och förbandstyper bör en fortsatt försöksverksamhet med förkortad grundutbildning för vissa kategorier värnpliktiga ingå. De värnpliktiga som genomgått förkortad grundutbildning bör krigsplaceras inom territorialförsvaret.

Territorialförsvarfsförbandens organisation och materiella innehåll bör inför försvarsbeslutet utredas vidare med hänsyn till den stora betydelse dessa förband bedöms få. Vissa territorialförsvarfsförband med prioriterade uppgifter kan behöva ha en krigsduglighet och tillgänglighet motsvarande de mest prioriterade brigadernas.

Med hänsyn till vad jag ovan anför om försvarsmaktens beredskap och det ekonomiska läget är jag beredd att acceptera en avsevärd reduktion av den planerade repetitionsutbildningsvolymen för 1991/92. Regeringen har tidigare (skr. 1990/91:50) gett uttryck för en sådan inriktning.

## Hemställan

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att godkänna vad jag har anfört om inriktningen av arméstridskrafterna.

### 4.6.2 Anslag inom huvudprogrammet Arméförband

Chefen för armén är programmyndighet för huvudprogrammet B. Arméförband.

Verksamheten finansieras från följande anslag.

B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet

B 2. Arméförband: Anskaffning av materiel

B 3. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

### B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet

1989/90 Utgift 8 727 147 000

1990/91 Anslag 7 723 100 000

1991/92 Förslag 7 755 000 000<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Verksamheten under anslaget består av utbildning för och vidmakthållande av arméns krigsförband samt upprätthållande av insats- och mobiliseringsberedskap m. m.

Antalet anställda inom armén, omräknat till personår, uppgick budgetåret 1989/90 till 14 445, varav 8 215 yrkesofficerare (varav 380 frivilligt anställda), 990 yrkesofficersaspiranter och 6 230 civila (exkl. lönebidragsanställda och beredskapsarbetare).

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92	
	Planerat	Utfall	Planerat	Chefen för armén	Föredraganden	
Arméförband:						
Allmän ledning och förbandsverksamhet	2 081 400	2 837 200	2 167 200	2 827 900	} 7 755 000	
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet	446 600	541 800	457 000	551 500		
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	931 700	926 200	959 200	1 025 300		
Grundutbildning av värnpliktiga	2 935 600	3 361 600	3 120 200	3 179 200		
Repetitionsutbildning	749 300	818 800	804 300	822 200		
Allmän ledning och förbandsverksamhet för delprogrammet Hemvärnet	208 400	241 500	215 200	220 700		
<b>Kostnader</b>	<b>7 353 000</b>	<b>8 727 100</b>	<b>7 723 100</b>	<b>8 626 800</b>	<b>7 755 000</b>	
<i>Tillkommer/avgår:</i>						
Medgiven prisreglering	1 564 200	—	—	—	—	
<b>Medelsbehov</b>	<b>8 917 200</b>	<b>8 727 100</b>	<b>7 723 100</b>	<b>8 351 000<sup>1</sup></b>	<b>7 755 000<sup>1</sup></b>	

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

**Budgetåret 1991/92**

*Chefen för armén*

Chefens för armén planering är utarbetad mot bakgrund av regeringens anvisningar för planeringen, regeringsbeslut angående finansiering av anskaffning av haubits 77 B samt överbefälhavarens planeringsdirektiv.

Av regeringens anvisningar framgår bl. a. att planeringen skall utgå från försvarskommitténs betänkande (Ds 1990:5). Därmed fastläggs att kortaste grundutbildningstid skall vara fem månader. Vidare framgår av regeringens anvisningar att "repetitionsutbildning måste genomföras i erforderlig omfattning". Dessa styrande inriktningar utgör därmed grunden för planeringen.

De av statsmakterna beslutade förändringarna inom arméns grundorganisation påbörjas. Ledning genom nytt produktionsledningssystem påbörjas.

Försök med förkortad grundutbildning fortsätter. Ett ökat antal värnpliktiga kallas in till repetitionsutbildning.

**A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 939,6 milj. kr.

### C. Uppgiftsförändringar

Inom den ram som överbefälhavaren har anvisat för huvudprogrammet Arméförband har chefen för armén planerat vissa uppgiftsförändringar och därav följande kostnadsminskningar om totalt 35,9 milj. kr.

#### *Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 8 362 900 000 kr.

#### *Föredragandens överväganden*

Inriktningen av verksamheten under budgetåret framgår av avsnittet om totalförsvarets militära del.

Jag kan i huvudsak godta chefens för armén förslag till uppgifter för budgetåret 1991/92.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 7 755 000 000 kr.

## B 2. Arméförband: Anskaffning av materiel

1989/90 Utgift	2 677 884 836
1990/91 Anslag	2 594 800 000
1991/92 Förslag	3 470 300 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdesskatt.

Verksamheten under anslaget omfattar dels materielunderhåll, som inte är en direkt följd av materielens förrådshållning eller utbildning och övning vid förbanden, dels anskaffning av materiel för krigsorganisationen och av viss materiel för fredsbruk samt dels utveckling av materiel för armén. Verksamheten inriktas genom tilldelning av bemyndiganden medan anskaffningstidpunkt och anskaffningstakt bestäms av medelstilldelningen.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1990 9 004 842 290 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 5 779,0 milj. kr. och anvisat ett anslag av 2 594,8 milj. kr.

Den beräknade bemyndigandeskulden under anslaget den 30 juni 1991 blir därmed (9 004 842 290 + 5 779 000 000 - 2 594 800 000) 12 189 042 290 kr.

**Bemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)**

Primäruppdrag m. m.	1990/91		1991/92			
	Planerat		Chefen för armén		Föredraganden	
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.
Arméförband: Anskaffning av materiel m. m. för delprogrammen 1.1–1.99	5 086 400	3 199 500	2 173 900	3 844 900	2 173 900	4 204 200
<b>Kostnader</b>	<b>5 086 400</b>	<b>3 199 500</b>	<b>2 173 900</b>	<b>3 844 900</b>	<b>2 173 900</b>	<b>4 204 200</b>
Prisreglering	+ 1 127 600	–	+ 1 375 600	–	+ 1 355 000	–
Justering på grund av – betalningsförskjutningar	–	– 169 700	–	– 233 900	–	– 233 900
– inkomster	– 435 000	– 435 000	– 500 000	– 500 000	– 500 000	– 500 000
<b>Medelsbehov</b>	–	<b>2 594 800</b>	–	<b>3 111 000<sup>1</sup></b>	–	<b>3 470 300<sup>2</sup></b>
<b>Bemyndigandebehov</b>	<b>5 779 000</b>	–	<b>3 049 500</b>	–	<b>3 028 900</b>	–

<sup>1</sup> Varav 385 milj. kr. som tilläggsäskande

<sup>2</sup> Exkl. mervärdeskatt

**Budgetåret 1991/92**

*Chefen för armén*

Anslaget bör föras upp med 3 111 milj. kr. och ett bemyndigande om 1 375,6 milj. kr. inhämtas.

Nybeställningsverksamheten under budgetåret är mycket begränsad. Allt större andel av resurserna måste avdelas för akuta vidmakthållandeåtgärder för föråldrad materiel samt för att betala för tidigare beställd materiel. Under året kommer fortsatta leveranser av bl. a. haubits 77 B, pansarvärnsrobot, artilleriammunition och ny fältuniform att ske.

Viktigare planerad verksamhet under året är renovering och modifiering av 15.5 cm haubits F, modifieringsåtgärder robotsystem 77, anskaffning av ammunition för indirekt eld samt finkaliber ammunition.

Bemyndiganden som begärs för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1990; 1 000-tal kr.).

Objekt	Bemyndigande
<i>Stegobjekt</i>	–
<i>Övriga objekt</i>	1 673 900

Därutöver har bemyndiganden om 1 375,6 milj. kr. begärts för prisreglering.

*Överbefälhavarens yttrande*

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar föreslår överbefälhavaren att anslaget förs upp med 3 530 000 000 kr. varav 805 milj. kr. som tilläggsäskande.

Tilläggsäskandet består av 230 milj. kr. för anskaffning av haubits 77 B, 94 milj. kr. för bibehållande av utvecklingskapacitet vid försvarsindustrin och 61 milj. kr. för fortsatt utvecklingsarbete av artillerilokaliseringsradar. Därutöver äskar överbefälhavaren på tilläggsrad ytterligare 420 milj. kr. för anskaffning av haubits 77 B. Enligt överbefälhavarens uppfattning bör hela beloppet, 650 milj. kr. för anskaffning av haubits 77 B tillföras armén under budgetåret 1991/92.

#### *Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) under anslaget framgår av sammanställningen över bemyndiganden och anslagsmedel. Jag har härvid tagit hänsyn till behovet av att bl. a. förstärka pansarvärnsfunktionen.

Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 (12 189 242 256 + 3 028 900 000 – 3 470 300 000) 11 747 842 256 kr. Detta belopp bör emellertid justeras med hänsyn till den beräknade fördelningen av prisregleringsmedel för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 blir därmed ca 11 400 milj. kr.

Liksom tidigare bör det ankomma på regeringen att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

#### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 3 028 900 000 kr.,
2. till *Arméförband: Anskaffning av materiel* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 3 470 300 000 kr.

#### **B 3. Arméförband: Anskaffning av anläggningar**

1989/90 Utgift	297 788 407
1990/91 Anslag	432 000 000
1991/92 Förslag	530 000 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdeskatt

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad m. m. av och centralt beslutade ombyggnads- och underhållsåtgärder i lokaler m. m., befästningar och ammunitionsförråd för armén samt markförvärv för dessa ändamål och för övnings- och skjutfält m. m.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Uppdrag m. m.	1990/91			1991/92		
	Planerat	Chefen för armén	Föredraganden	Planerat	Chefen för armén	Föredraganden
Arméförband: Projektillröjning			4 600			
Markanskaffning för delprogrammen	2 500	2 500	2 500			
Nybyggnad m. m. för delprogrammen	390 100	334 000	333 900			
Utrednings- och projekteringskostnader	26 400	64 000	64 000			
Inventarier m. m.	—	136 000	136 000			
<b>Summa</b>	<b>494 000</b>	<b>536 500</b>	<b>541 000</b>			
Inkomster från bostäder, försäljning av mark och byggnader samt vissa ränteinkomster	— 11 000	— 11 000	— 11 000			
Överplanering	— 15 000	—				
<b>Beräknat medelsbehov</b>	<b>468 000</b>	<b>525 500<sup>1</sup></b>	<b>530 000<sup>2</sup></b>			

<sup>1</sup> Exklusive mervärdesskatt<sup>2</sup> Exkl. mervärdesskatt**Budgetåret 1991/92***Chefen för armén*

Medelsbehovet beräknas till 525,5 milj. kr. exklusive mervärdesskatt enligt vad som framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Kostnaderna för primäruppdragen beräknas till totalt 589 milj. kr., varav för ny- och ombyggnad 371,2 milj. kr.

*Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 525 500 000 kr. exklusive mervärdesskatt.

*Föredragandens överväganden*

Jag har i min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) tagit hänsyn till de investeringar m. m. som föranleds av inriktningen i propositionen (1989/90:9) om arméns framtida utveckling. Medel för projektillröjning på Järvafältet, 4,6 milj. kr. tillförs anslaget från anslaget L 6. Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål. Medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arméförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 530 000 000 kr.

## 4.7 Marinförband

### 4.7.1 Inriktning av marinstridskrafterna

Jag har tidigare redovisat betydelsen av att planeringen innehåller en hög grad av handlingsfrihet inför försvarsbeslutet 1992. Den framtida kvalitativa och kvantitativa utvecklingen av marinstridskrafterna kommer att bli beroende av detta beslut.

En kraftig reduktion i marinens lednings-, bas- och underhållsorganisation är enligt min mening nödvändig för att balans mellan stridande och understödande förband skall uppnås. Påbörjad omstrukturering bör därför enligt min uppfattning fullföljas. Föreslagna personalreduktioner i grundorganisationen kommer att ge ekonomisk effekt redan 1991/92.

Intill dess att ytterligare underlag föreligger beträffande helikopterorganisationens framtida utveckling bör investeringar för helikopterdivisionen på Säve inte göras.

Huvuddelen av ytstridsförbanden har idag en hög insats- och incidentberedskap under stora delar av året. Den operativa tillgängligheten och förmågan är hög. Mot bakgrund av vad jag tidigare redogjort för, bör enligt min mening dock vissa beredskapskrav kunna sättas lägre än för närvarande. Mot denna bakgrund anser jag att det budgetåret 1991/92 bör accepteras en lägre beredskap t. ex. för ytstridsförband. Jag accepterar att motsvarande, alternativt liknande åtgärder av besparingsskäl vidtages även inom andra förband. Förmågan att ingripa mot undervattenskränkningar får dock inte försämrats.

Underlag för att nu kunna ta ställning till den långsiktiga inriktningen av ytstridsfunktionen har ännu inte tagits fram. Det operativa behovet av olika förmågor såsom anfall mot sjömål, minröjning, minutläggning och ubåtsjakt måste enligt min uppfattning ytterligare övervägas. Därför bör beslut om inriktning avseende nya ytstridsfartyg anstå till försvarsbeslutet 1992.

Med hänsyn till ubåtsförbandens stora betydelse såväl i invasionsförsvaret som i ubåtsskyddsuppgifterna bör inriktningen tills vidare vara att upprätthålla nuvarande antal ubåtar. Påbörjad kvalitetshöjning inom ubåtsskyddet bl. a. genom livstidsförlängning av två ubåtar av typ Sjöormen och leverans av tre ubåtar av typ 90 bör enligt min uppfattning fullföljas.

Organiserandet av amfibieförband – främst genom anskaffning av stridsbåtar – bör enligt min mening alltjämt ha fortsatt hög prioritet inom marinen. Anskaffningsvolymen kan dock under 1991/92 p. g. a. det ekonomiska läget behöva övervägas ytterligare. Jag bedömer att det för närvarande inte finns något ekonomiskt utrymme för en långtgående modernisering av det fasta kustartilleriet. Gjorda investeringar bör tillvaratas så länge de är kostnadseffektiva. Ställningstagande till planerad modifiering av lätta kustartilleribatterier bör således anstå till nästa försvarsbeslut. Vad det gäller omfattningen av de fasta kustartilleriförbanden bör beslut om inriktning härvidlag fattas i försvarsbeslut 1992.

Jag har tidigare framhållit att rådande ekonomiska läge kräver att fortsätta besparingar görs i grundorganisationen till förmån för krigsorganisa-

tionen. Inom marinen har ett genomgripande omstruktureringsprogram påbörjats i och med organiserandet av marinkommandon. Jag anser att det inför nästa försvarsbeslutsperiod är nödvändigt att ytterligare pröva samordningsmöjligheterna bl. a. i sjöbevakningsorganisationen och i helikopterorganisationen.

Inom bl. a. bas- och underhållsförband bör det enligt min uppfattning finnas förutsättningar att ytterligare differentiera utbildningstiden. Jag förordar därför en utökning av antalet värnpliktiga som genomför fem månaders grundutbildning med minst 500 man.

Vidare anser jag att besparingar avseende repetitionsövningar inom marinen för 1991/92 bör i likhet med armén kunna accepteras.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att  
godkänna vad jag har anfört om inriktningen av marinstridskrafterna.

### 4.7.2 Anslag inom huvudprogrammet Marinförband

Chefen för marinen är programmyndighet för huvudprogrammet C. Marinförband. Verksamheten finansieras från följande anslag.

- C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet
- C 2. Marinförband: Anskaffning av materiel
- C 3. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

### C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet

1989/90 Utgift	2 828 042 000
1990/91 Anslag	2 537 300 000
1991/92 Förslag	2 681 000 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Verksamheten under anslaget består av utbildning för och vidmakthållande av marinens krigsförband samt upprätthållande av insats- och mobiliseringsberedskap m. m.

Antalet anställda, omräknat till personår, uppgick budgetåret 1989/90 till 6 096, varav 3 094 yrkesofficerare, 374 yrkesofficersaspiranter och 2 628 civila (exkl. lönebidragsanställda).

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Chefen för marinen	Föredraganden
Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet					
<b>Kostnader</b>	<b>2 385 000</b>	<b>2 828 042</b>	<b>2 575 300</b>	<b>2 713 962</b>	<b>2 681 000</b>
<i>Avgår:</i> Intäkter av isbrytar- och sjömätarverksamhet	- 28 000	-	- 44 000		
Övriga intäkter/utgifter m. m.	-	-	-	-	-
Överplanering, reserver m. m.	+ 6 000	-	+ 6 000	+ 22 996	
Medgiven prisreglering	458 600	-	-	-	-
<b>Medelsbehov</b>	<b>2 363 000</b>	<b>2 828 042</b>	<b>2 537 300</b>	<b>2 736 958<sup>1,2</sup></b>	<b>2 681 000<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

<sup>2</sup> Därtill tilläggsäskande om 47 milj. kr. avseende materiel och fastighetsunderhåll.

**Budgetåret 1991/92**

*Chefen för marinen*

Påbörjad omorganisation av marinkommandon fullföljs.

Åtgärder för att förbättra förbandens ledningsförmåga påbörjas.

Samordningen mellan marinen och kustbevakningen skall vidareutvecklas.

Ubåtarna kommer att ges en ökad förmåga till spaning och vapeninsats.

Minröjningsfartyg skall ges förmåga att ingå såväl i ubåtsskyddsstyrka som i minröjningsflottilj.

Kustartilleriförbandens förmåga att ingå i ubåtsskyddet skall förbättras.

**A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 330,0 milj. kr.

**C. Uppgiftsförändringar**

Förstärkningen av skyddet mot främmande undervattensverksamhet enligt prop. 1987/88:150 innebär att kostnaderna inom anslaget ökar med 14 milj. kr., främst för underhåll, drift och personal.

*Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker, med vissa inom anslaget gjorda justeringar, chefens för marinen planering och föreslår att anslaget förs upp med 2 739,8 milj. kr.

Inriktningen av verksamheten under budgetåret framgår av avsnittet om totalförsvarets militära del.

Jag kan efter vissa justeringar godta vad chefen för marinen har anfört om verksamheten under budgetåret 1991/92.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 2 681 000 000 kr.

### C 2. Marinförband: Anskaffning av materiel

1989/90 Utgift 2 465 062 583

1990/91 Anslag 2 333 000 000

1991/92 Förslag 2 410 600 000<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Verksamheten under anslaget omfattar dels översyner av stridsfartyg och åtgärder på grund av haverier m. m., dels materielunderhåll som inte är en direkt följd av materielens förrådshållning eller utbildning och övning vid förbanden, dels anskaffning av materiel för krigsorganisationen och av viss materiel för fredsbruk samt dels utveckling av materiel för marinen. Verksamheten inriktas genom tilldelning av bemyndiganden medan anskaffningstidpunkt och anskaffningstakt bestäms av medelstilldelningen.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1990 3 859 098 503 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 5 072 000 000 kr. och anvisat ett anslag av 2 333 000 000 kr.

Bemyndigandeskulden under anslaget den 30 juni 1991 blir därmed (3 859 098 503 + 5 072 000 000 – 2 333 000 000) 6 598 098 503 kr.

**Bemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)**

Primäruppdrag m. m.	1990/91		1991/92			
	Planerat		Chefen för marinen		Föredraganden	
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.
Marinförband:						
Anskaffning av materiel m. m. för delprogrammen 2.1 – 2.10	4 330 800	2 585 700	3 059 600	2 813 200	2 960 000	2 568 600
<b>Kostnader</b>	<b>4 330 800</b>	<b>2 585 700</b>	<b>3 059 600</b>	<b>2 813 200</b>	<b>2 960 000</b>	<b>2 568 600</b>
Prisreglering	+ 781 200	–	+ 1 035 100	–	+ 1 038 900	–
Justering på grund av						
– betalningsförskjutningar	–	– 212 700	–	– 118 000	–	– 118 000
– inkomster	– 40 000	– 40 000	– 40 000	– 40 000	– 40 000	– 40 000
<b>Medelsbehov</b>	–	<b>2 333 000</b>	–	<b>2 655 200<sup>1,2</sup></b>	–	<b>2 410 600<sup>1</sup></b>
<b>Bemyndigandebehov</b>	<b>5 072 000</b>	–	<b>4 054 700</b>	–	<b>3 998 900</b>	–

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

<sup>2</sup> Varav 302 milj. kr. som tilläggsäskande.

**Budgetåret 1991/92**

*Chefen för marinen*

Anslaget bör föras upp med 2 655,2 milj. kr. och ett bemyndigande om 4 054,7 milj. kr. inhämtas.

Bemyndigandena är avsedda bl. a. för av marint stridsledningssystem, modernisering av patrullbåtar, amfibiebåtar och ytstridsfartyg. Dessutom avses anskaffas sambands- och stridsledningssystem samt ubåtskydds-materiel.

Fördelningen på funktioner (motsvarande) av de bemyndiganden som begärs för budgetåret 1991/92 samt de viktigare objekt som avses beställas framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1990; 1 000-tal kr.).

Objekt	Bemyndigande
<i>Stegobjekt</i>	
Marint stridsledningssystem	} 2 099,5
Modernisering av patrullbåtar	
Amfibiebåtar	
Ytstridsfartyg	
Sjöfrontsystem 2000	
Robotbåtar	
<i>Övriga objekt</i>	
Övrig materielutveckling, materielanskaffning och centralt vidmakthållande	960,1

Därutöver har bemyndiganden om 1 035,1 milj. kr. begärts för prisregle-ring.

### Överbefälhavarens yttrande

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar tillstyrker överbefälhavaren chefens för marinen äskande på tilläggsrad om 302 milj. kr. för bl. a. anskaffning av ubåt 90. Han tillstyrker dessutom ytterligare 40 milj. kr. för ubåt 90 samt 2 milj. kr. för ramanspassning. Överbefälhavarens förslag blir således 2 698 854 000 kr.

### Föredragandens överväganden

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) under anslaget framgår av sammanställningen över bemyndiganden och anslagsmedel. Jag har härvid beräknat medel för anskaffning av ubåt 90. Detta innebär att andra materielobjekt kommer att behöva senareläggas eller reduceras.

Med utnyttjande av de belopp som jag har tagit upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 (6 598 127 255 + 3 998 900 000 – 2 410 600 000) 8 186 427 255 kr. Detta belopp bör emellertid justeras med hänsyn till den beräknade fördelningen av prisregleringsmedel för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 blir därmed ca 8 000 milj. kr.

Liksom tidigare bör det ankomma på regeringen att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 3 998 900 000 kr.,
2. till *Marinförband: Anskaffning av materiel* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 2 410 600 000 kr.

### C 3. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

1989/90 Utgift	148 654 493
1990/91 Anslag	169 000 000
1991/92 Förslag	176 750 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad m. m. av och centralt beslutade ombyggnads- och underhållsåtgärder i lokaler m. m., befästningar och ammunitionsförråd för flottan och kustartilleriet samt markförvärv för dessa ändamål och för övnings- och skjutfält m. m.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Uppdrag m. m.	1990/91	1991/92	
	Planerat	Chefen för marinen	Föredra- ganden
Marinförband:			
Markanskaffning för delprogrammen	500	500	500
Nybyggnad m. m. för delprogrammen	146 300	175 100	154 850
Utrednings- och projekteringskostnader	10 000	33 000	33 000
Överföring från f. d. anslag F 4. Fortifikationsförvaltningen	23 000	—	—
<b>Summa kostnader</b>	<b>179 800</b>	<b>208 600</b>	<b>188 350</b>
Inkomster	— 3 900	— 3 600	— 3 600
Överplanering reserver m. m.	— 6 900	— 8 000	— 8 000
<b>Beräknat medelsbehov</b>	<b>169 000</b>	<b>197 000<sup>1,2</sup></b>	<b>176 750<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt<sup>2</sup> Därtill tilläggsäskande om 23,1 milj. kr. avseende Tullinge.**Budgetåret 1991/92***Chefen för marinen*

Medelsbehovet beräknas till 197 milj. kr. enligt vad som framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Kostnaderna för uppdragen beräknas till totalt 208,6 milj. kr., varav för ny- och ombyggnad 175,1 milj. kr.

*Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 197 milj. kr.

*Föredragandens överväganden*

Medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 176 750 000 kr.

## 4.8 Flygvapenförband

### 4.8.1 Inriktning av flygstridskrafterna

Åtta jaktflygdivisioner JA 37 är organiserade. Gångtidsförlängningen av flygplan J 35 har fortsatt så att de flesta flygplanen J 35 F nu är modifierade till J 35 J. Handlingsfrihet har skapats för att kunna krigsorganisera en fjärde division J 35 J. Omsättning av strilcentraler har beställts och utvecklingsarbetet har inletts. Integreringen av flygplanen AJ 37 och S 37 har fortsatt, innebärande en förbättrad sjömåls- och luftförsvarskapacitet. För att täcka vakanser har den ökade rekryteringen av främst yrkesofficerare i flygtjänst och teknisk tjänst fortsatt.

Som jag har framhållit kräver det strukturella och det ekonomiska läget att besparingar görs på alla områden. För att kunna genomföra en effektiv verksamhet inom en given ekonomisk ram kommer strukturella förändringar sannolikt att behöva genomföras framgent även inom flygvapnet. Ett tillräckligt underlag för att nu kunna fatta beslut med den långsiktiga verkan som genomgripande strukturförändringar medför, föreligger emellertid inte. Erforderliga förändringar bör emellertid beslutas i nästa års försvarsbeslut.

För att vid den tidpunkten ha tillgång till ett beslutsunderlag avser jag att senare föreslå regeringen att uppdra åt överbefälhavaren att genomföra och i programplanen redovisa en översyn av flygvapnets grundorganisation och fredsverksamhet. Inriktningen bör enligt min mening mot mitten och senare delen av 1990-talet vara ett flygvapen där balans råder mellan antalet flygdivisioner och bas- och strilorganisationerna. Jag anser att dessa frågor sedan bör kunna behandlas i nästa års försvarsbeslut.

Det finns emellertid inte ekonomiskt utrymme för att kunna skjuta på besparingar inom flygvapnet till nästa försvarsbeslut, utan vissa åtgärder kommer enligt min mening att behöva vidtas redan under det kommande budgetåret. I tidigare avsnitt har jag framhållit att regeringen av bl. a. besparingsskäl kan godta ambitionssänkningar på olika områden. I det följande kommer jag att peka på vissa besparingsåtgärder inom flygvapnets verksamhetsområde. Avsikten är att åstadkomma en omedelbar ekonomisk effekt utan att ett kommande försvarsbeslut föregrips genom långsiktiga bindningar. En målsättning från min sida är därvidlag att krigsorganisationen i stort bibehålls på nuvarande kvantitativa och kvalitativa nivå. På detta sätt åstadkommes besparingar under budgetåret 1991/92 samtidigt som handlingsfrihet finns för beslut nästa år om strukturella förändringar.

Härefter övergår jag till att behandla inriktningen av flygstridskrafterna under budgetåret 1991/92.

Flygstridskrafternas förmåga till hög initialeffekt bör bibehållas och uthålligheten så långt det är möjligt förbättras. Incidentberedskapen bör vidmakthållas på nuvarande nivå. Luftförsvarsförmågan bör prioriteras även i fortsättningen.

Beträffande stridslednings- och luftbevakningsförbanden har regeringen i oktober 1990 beslutat att strilcentralerna skall moderniseras från stril 60 till stril 90 nivå. Omfattningen och takten i moderniseringen kan emeller-

tid inte förutsättas bli sådan som skulle vara motiverat från systemmässiga utgångspunkter. Höghöjdsradarsystemet PS 860 bör vidmakthållas och organiserandet av låghöjdsradarsystemet PS 870 bör fullföljas. Förbanden för optisk luftbevakning bör vidmakthållas tills vidare.

Överbefälhavaren kommer senare i år att till regeringen slutredovisa uppdraget om förutsättningarna för en fortsatt utveckling och anskaffning av flygande spaningsradarförband, PS 890. Slutlig ställning till PS 890 bör tas i nästa års försvarsbeslut.

Jaktflygförbanden är av grundläggande betydelse för luftförsvaret av det militära försvarets mobilisering och operationsfrihet samt för totalförsvaret i övrigt.

Den höga materiella standarden hos divisionerna med JA 37 bör därför bibehållas och utvecklingspotentialen stegvis utnyttjas.

J 35 J-förbanden har nyligen modifierats och de har nu en god luftförsvarsförmåga. De gjorda investeringarna bör nu utnyttjas och de tre divisionerna behållas tills vidare i flygvapnets krigsorganisation. Om besparingsskäl talar för att inte hålla alla tre divisionerna operativa i fred må en av dem kaderställas. Det innebär att F 10 i Ängelholm intill försvarsbeslutet år 1992 kan övergå till att producera två divisioner J 35 J med möjlighet att i kris och i krig omedelbart kunna krigsorganisera dessa. Efter viss förvarning – och viss kompletterande utbildning – skall en tredje division J 35 J kunna organiseras. Handlingsfriheten att organisera en fjärde division J 35 J bör däremot inte längre upprätthållas. De modifierade flygplanen bör hållas i en materielreserv.

Jag accepterar att motsvarande, alternativt liknande, åtgärder av besparingsskäl vidtas inom andra system.

Som jag har anfört tidigare har regeringen i november 1990 beslutat om en fortsatt inriktning av JAS-projektet. Organiserandet av flygdivisioner med JAS 39 och andra liknande frågor bör enligt min mening prövas i nästa års försvarsbeslut.

Anskaffning och modifiering av IR-jaktrobotar bör genomföras i huvudsak enligt tidigare planer. Beslut om anskaffning av nya radarjaktrobotar bör fattas i nästa års försvarsbeslut. Redan nu vill jag dock förorda att ytterligare särskilda medel inte avsätts för att utveckla en svensk radarjaktrobot.

Attackflygförbanden AJ 37 har en god utbildningsnivå och materielen en god kvalitet. Förmågan till sjömålsbekämpning förbättras efter hand genom att förbanden tillförs robot 15 F. Det kan också här finnas anledning att peka på AJ 37-systemets utökade luftförsvarskapacitet. Den största bristen i attacksystemet är för närvarande bristen på tunga markmålsvapen.

Markmålsbeväpningen för eventuellt kommande divisioner JAS 39 berör även det befintliga AJ 37-systemet. Jag är beredd att nu ta ställning till ett av alternativen för attackbeväpning. Projektet tungt styrt attackvapen (TSA) bör enligt min mening inte utvecklas vidare och någon anskaffning bör inte planeras.

Kvaliteten hos de tre fredsspaningsflygdivisionerna bör vidmakthållas. Arbetet med att integrera AJ 37- och S 37-flygplanen till AJ/S bör fortsätta

för att skapa en bredare bas för hela 37-systemets flygmaterielinnehåll. Jag kan här erinra om att S 37-flygplanen kommer att kunna bära såväl robot 15 F som robot 04 för sjömålsbekämpning samt flera jaktrobotar. Spaningsflygsystemet får därmed bättre egenskydd samtidigt som antalet flygplan sam kan sättas in mot luft- och sjömål utökas.

Mot bakgrund av den tidigare redovisade hotbilden bedömer jag att vissa besparingar inom fredsverksamheten bör kunna göras under budgetåret 1991/92. Om chefen för flygvapnet av besparingsskäl behöver vidta begränsningar bl. a. avseende flygtidsuttaget så bör detta – utöver vad som följer av de ovan föreslagna förändringarna i J 35-systemet – i första hand göras inom AJ/S 37-systemet. Chefen för flygvapnet skall dock kunna krigsorganisera minst motsvarande 7,5 fredsdivisioner AJ/S 37 samt efter viss förvarning och kompletterande utbildning ytterligare en division.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om vad jag tidigare har anfört om att regeringen kan acceptera en minskad verksamhet bl. a. vad gäller repetitionsutbildningen.

Övergången till ett nytt bassystem – flygbassystem 90 – pågår. Utbyggnadstakten är långsam. Enligt min mening är det angeläget att utbyggnaden fortsätter. En långsam utbyggnadstakt bör dock kunna godtas.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att  
godkänna vad jag har anfört om inriktningen av flygstridskrafterna.

### 4.8.2 Anslag inom huvudprogrammet Flygvapenförband

Chefen för flygvapnet är programmyndighet för huvudprogrammet D. Flygvapenförband. Verksamheten finansieras från följande anslag.

- D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet
- D 2. Flygvapenförband: Anskaffning av materiel
- D 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

#### D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet

1989/90 Utgift	4 527 147 000
1990/91 Anslag	4 094 800 000
1991/92 Förslag	4 384 000 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup>Exkl. mervärdeskatt

Verksamheten under anslaget består av utbildning för och vidmakthållande av flygvapnets krigsförband samt upprätthållande av insats- och mobiliseringsberedskap m. m.

Antalet anställda inom flygvapnet, omräknat till personår, uppgick budgetåret 1989/90 till 7 485, varav 3 552 yrkesofficerare, 359 yrkesofficersaspiranter och 3 575 civil personal (exkl. lönebidragsanställda).

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92 <sup>1</sup>	
	Planerat	Utfall	Planerat		Chefen för flygvapnet	Föredraganden
Flygvapenförband:						
För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband	440 000	546 873	485 600	}	4 673 287	}
Stridslednings- och luftbevakningsförband	—	—	—			
Jaktflygförband	490 000	654 732	576 600			
JAS 39-förband	—	887	—			
Attackflygförband	310 000	364 056	329 600			
Spaningsflygförband	168 000	185 025	179 300			
Transportflyg- och helikopterförband	135 000	145 488	141 300			
Bas- och flygverkstadsförband	950 000	1 166 510	1 048 100			
Lednings- och sambandsförband m. m.	—	—	—			
Gemensamma produktionsresurser	1 272 000	1 588 701	1 424 300			
<b>Kostnader</b>	<b>3 765 000</b>	<b>4 652 272</b>	<b>4 184 800</b>		<b>4 673 287</b>	<b>4 514 000</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>						
Intäkter	— 23 000	— 125 125	— 90 000		— 130 000	— 130 000
Medgiven prisreglering	751 000	—	—		—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>4 493 000</b>	<b>4 527 147</b>	<b>4 094 800</b>		<b>4 543 287</b>	<b>4 384 000</b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Budgetåret 1991/92

*Chefen för flygvapnet*

Chefen för flygvapnet redovisar sin anslagsframställning i en prolongerad anslagsnivå.

Den efter hand förbättrade personalsituationen, vilken är en följd av den ökade grundutbildningen, kommer att få positiva effekter på bl. a. utbildnings- och övningsverksamheten.

Fortsatta ansträngningar skall göras för att inom tillgänglig resursram öka flygtidsproduktionen på krigsflygplanssystemen.

Förbandsuppsättning av radarplutoner PS 870/T och färdigställande av anläggningar fortsätter.

Utbildningen av jakt-, attack- och spaningsflygdivisionerna inriktas mot att bibehålla stridsförmågan och att ersätta avgångar ur krigsorganisationen. Taktiken vidareutvecklas. Förberedelserna för JAS 39 fortsätter.

Införandet av flygbassystem 90 fortsätter, liksom omskolningen till detta system.

Utveckling av ledningssystem till stöd för taktisk ledning och ledning av basförband fortsätter.

Den stora utbildningsvolymen, som främst de tidigare stora avgångarna till verksamhet utanför flygvapnet har tvingat fram, bibehålls för att eliminera bristerna på personal.

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar chefen för flygvapnet på följande sätt:

#### A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 561,3 milj. kr.

#### B. Uppgiftsförändringar m. m.

Personalkostnaderna ökar med 29 milj. kr. på grund av det ökade antalet anställda.

Antalet större översyner av flygplanmotorer minskar vilket i sin tur minskar kostnaderna för materielunderhåll med 30 milj. kr.

Drivmedelskostnaderna beräknas öka med 10 milj. kr. genom en större produktion av flygtimmar med flygplan JA 37.

Allmänt ökar verksamheten under budgetåret på grund av fler anställda och ett antal ramjusteringar av verksamheter mellan huvudprogrammen. Diversekostnaderna ökar därför med 74,9 milj. kr.

#### *Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren föreslår att anslaget förs upp med 4 352,1 milj. kr. exkl. mervärdesskatt.

#### *Föredragandens överväganden*

Inriktningen av verksamheten under budgetåret framgår av avsnittet om totalförsvarets militära del.

Jag kan efter vissa justeringar godta vad chefen för flygvapnet har anfört om verksamheten under budgetåret 1991/92. Repetitionsutbildningen får planeras på en låg nivå.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

#### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 4 384 000 000 kr.

## D 2. Flygvapenförband: Anskaffning av materiel

1989/90 Utgift	5 724 692 196
1990/91 Anslag	5 908 800 000
1991/92 Förslag	6 056 600 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Verksamheten under anslaget omfattar dels materielunderhåll, som inte är en direkt följd av materielens förrådshållning eller utbildning och övning vid förbanden, dels anskaffning av materiel för krigsorganisationen och av viss materiel för fredsbruk samt dels utveckling av materiel för flygvapnet.

Verksamheten inriktas genom tilldelning av bemyndiganden medan anskaffningstidpunkt och anskaffningstakt bestäms av anslagstilldelningen.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1990 28 589 372 496 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 8 320 700 000 kr. och anvisat ett anslag av 5 908 800 000 kr.

Den beräknade bemyndigandeskulden under anslaget den 30 juni 1991 blir därmed (28 589 372 496 + 8 320 700 000 - 5 908 800 000) 31 001 272 496 kr.

#### Bemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1990/91		1991/92			
	Planerat		Chefen för flygvapnet		Föredraganden	
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.
Flygvapenförband: Anskaffning av materiel för delprogrammen 3.1 - 3.99	5 915 900	6 172 900	13 297 000	7 903 000	12 678 000	7 081 600
<b>Kostnader</b>	<b>5 915 900</b>	<b>6 172 900</b>	<b>13 297 000</b>	<b>7 903 000</b>	<b>12 678 000</b>	<b>7 081 600</b>
Prisreglering Justering på grund av betalningsförskjutningar	+ 2 454 800	-	4 337 000	-	4 332 000	-
inkomst	- 50 000	- 214 100	- 50 000	- 975 000	-	- 975 000
Medelsbehov	-	5 908 800	-	6 878 000	-	6 056 600 <sup>1</sup>
<b>Bemyndigandebehov</b>	<b>8 320 700</b>	<b>-</b>	<b>17 584 000</b>	<b>-</b>	<b>16 960 000</b>	<b>-</b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

#### Budgetåret 1991/92

##### *Chefen för flygvapnet*

Chefen för flygvapnet redovisar sin anslagsframställning i en prolongerad nivå och anslaget bör enligt chefen för flygvapnet föras upp med 6 878 milj. kr. och ett bemyndigande om 17 584 milj. kr. inhämtas.

Bemyndigandena är bl. a. avsedda för system JAS 39 och flygburen spaningsradar samt radiosystem 90.

Bemyndigandena är också avsedda för fortsatta typförbättringar av motor för flygplan JA 37, för forskning och försök samt drift av försöksplatser.

Bemyndiganden behövs även för anskaffning av beklädnads-, verkstads-, förplägnads- och sjukvårdsmateriel samt för centralt vidtaget materielunderhåll.

Fördelningen av de bemyndiganden som begärs för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1990; 1 000-tal kr.)

Objekt	Bemyndigande
<i>Regeringsobjekt</i>	10 774 000
<i>Övriga objekt</i> Övrig materielutveckling, materielanskaffning och centralt vidmakthållande	2 523 000

Därutöver har bemyndiganden om 4 337 milj. kr. begärts för prisreglering.

#### *Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren föreslår att anslaget förs upp med 6 277 000 000 kr. exkl. mervärdeskatt.

#### *Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) under anslaget framgår av sammanställningen över bemyndiganden och anslagsmedel.

Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir den sammanlagda bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 (31 001 272 496 + 16 960 000 000 – 6 056 600 000) 41 904 272 496 kr. Detta belopp bör emellertid justeras med hänsyn till den beräknade fördelningen av prisregleringsmedel för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 blir därmed ca 41 000 milj. kr.

Liksom tidigare bör det ankomma på regeringen att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. och vilket utvecklingsarbete som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

#### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 16 960 000 000 kr.,
2. till *Flygvapenförband: Anskaffning av materiel* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 6 056 600 000 kr.

#### **D 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar**

1989/90 Utgift	434 525 532
1990/91 Anslag	375 000 000
1991/92 Förslag	259 100 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad, ombyggnads- och

underhållsåtgärder i befästningar, flygfält och ammunitionsförråd för flygvapnet samt markförvärv för dessa ändamål samt för övnings- och skjutfält. Verksamheten omfattar vidare kompletteringsarbeten m. m. på eller i anslutning till befintliga flygbaser, anläggningar för el- och teleutrustning vid baserna samt inlösen av flygbullerstörda fastigheter.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1990/91	1991/92	
	Planerat	Chefen för flygvapnet	Föredraganden
Flygvapenförband: Markanskaffning för delprogrammen	} 2 000	} 2 000	} 2 000
Gemensamma produktionsresurser			
Nybyggnad m. m. och centralt beslutade ombyggnads- och underhållsåtgärder för delprogrammen			
För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband	81 800	46 900	46 900
Basförband	193 600	111 600	47 600
Gemensamma produktionsresurser	139 600	157 900	141 400
Utrednings- och projekteringskostnader	80 000	80 000	50 000
<b>Summa</b>	<b>497 000</b>	<b>398 400</b>	<b>287 900</b>
Inkomster	- 3 000	- 3 000	- 3 000
Reducering på grund av överplanering-	90 800	-15 400	-25 600
Överföringar	-28 200	-	-
<b>Beräknat medelsbehov</b>	<b>375 000</b>	<b>380 000</b>	<b>259 100<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

**Budgetåret 1991/92**

*Chefen för flygvapnet*

Chefen för flygvapnet redovisar sin anslagsframställning i en prolongerad nivå. Medelsbehovet beräknas till 380 milj. kr. exkl. mervärdeskatt enligt vad som framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Kostnaderna för uppdragen beräknas till totalt 398,4 milj. kr. exkl. mervärdeskatt.

*Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren föreslår att anslaget förs upp med 259,2 milj. kr. exkl. mervärdeskatt.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* för budget-  
året 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 259 100 000 kr.

## 4.9 Operativ ledning m. m.

### 4.9.1 Inriktning av den operativa ledningen

Riksdagen har tidigare beslutat om en omorganisation av myndigheten överbefälhavaren, organiserandet av det Mellersta militärområdet samt Övre Norrlands militärområdes underhållsregemente.

En rörlig militärområdesförstärkningsstab organiseras fr. o. m. den 1 juli 1991 och ingår i myndigheten militärbefälhavaren i Västra militärområdet. Fördelningsstabskadrar leder fr. o. m. den 1 juli 1991 försvarsförberedelser samt produktionsledning inom armén. Kadrarna ingår i myndigheterna militärbefälhavarna (MB).

Överbefälhavaren föreslår i sin programplan ÖB 91 på vissa nivåer att den högre regionala operativa ledningsorganisationen reduceras med ett militärområde genom att Södra militärområdet slås samman med Västra militärområdet och bildar Syd/Västra militärområdet. Jag är nu inte beredd att ta ställning till förslag om förändrad indelning i militär- och civilområden.

Överbefälhavaren föreslår vidare att ett underhållsregemente organiseras i Nedre Norrlands militärområde fr. o. m. tidigast den 1 juli 1992 i likhet med vad som redan organiserats inom Övre Norrlands militärområde. Målet är att organisera underhållsregementen inom samtliga militärområden.

Riksdagen har i samband med sitt beslut att organisera Övre Norrlands militärområdes underhållsregemente beslutat att regeringen, innan den beslutar om nya steg för underhållsfunktionens utveckling, för riksdagen redovisar erfarenheterna från omorganisationen i Övre Norrland. Med anledning av att det är för tidigt att redovisa erfarenheter och att det tidigast den 1 juli 1992 kan organiseras underhållsregemente i Nedre Norrlands militärområde är jag nu inte beredd att föreslå att ett underhållsregemente organiseras i Nedre Norrlands militärområde fr. o. m. 1 juli 1992. Jag avser dock att återkomma till riksdagen i frågan.

Jag delar i princip överbefälhavarens uppfattning avseende inriktning av ledningsorganisationen och föreslår att den fortsatta planeringen tills vidare sker med den inriktningen att organiserande av underhållsregementen på sikt genomförs även inom övriga militärområden.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att  
ta del av vad jag har anfört om inriktningen av den operativa  
ledningen.

#### 4.9.2 Anslag inom huvudprogrammet Operativ ledning m. m.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Överbefälhavaren är programmyndighet för huvudprogrammet

E. Operativ ledning m. m. Verksamheten finansieras från följande anslag.

E 1. Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet

E 2. Operativ ledning m. m.: Anskaffning av materiel

E 3. Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar

E 4. Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling

#### E 1. Operativ ledning m. m.: Ledning och förbands- verksamhet

1989/90 Utgift 1 005 040 000

1990/91 Anslag 880 660 000

1991/92 Förslag 890 500 000<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Exkl. mervärdesskatt

Under anslaget bedrivs allmän ledning och förbandsverksamhet samt operativ och krigsorganisatorisk verksamhet.

Antalet anställda, omräknat till personår, var 3 430 under budgetåret 1989/90.

#### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Överbefälhavaren	Föredraganden
Operativ ledning m. m.:	105 215	121 735	97 480	123 154	} 890 500
Beredskap m. m.	143 501	191 900	171 670	181 658	
Krigsorganisation av centrala och högre regionala staber m. m.	210 935	260 110	214 740	239 273	
Gemensamma produktionsresurser <sup>1</sup>	366 747	430 720	396 770	362 915	
<b>Kostnader</b>	<b>826 400</b>	<b>1 004 465</b>	<b>880 660</b>	<b>921 100</b>	<b>890 500</b>
<i>Tillkommer</i>					
Överplanering, reserver m. m.	—	575	—	7 000	—
Medgiven prisreglering	215 300				
<b>Medelsbehov</b>	<b>1 041 700</b>	<b>1 005 040</b>	<b>880 660</b>	<b>914 000<sup>2</sup></b>	<b>890 500<sup>2</sup></b>

<sup>1</sup> Under uppdraget har beräknats kostnader för bidrag till soldathemsverksamhet, tidningen Värnpliktsnytt och medel för Sveriges centrala värnpliktsråds verksamhet.

<sup>2</sup> Exkl. mervärdesskatt

Inom myndigheten överbefälhavaren finansieras verksamheten vid det militära servicekontoret (MSK) med intäkter. Budgeten omsluter 229 milj. kr.

*Överbefälhavaren*

Den operativa planläggningen skall anpassas mot det kommande försvarsbeslutet och inriktningen i överbefälhavarens operativa verk. Planläggning mot fyra militärområden skall påbörjas.

Beredskapssystemet skall upprätthållas enligt överbefälhavarens operativa planering.

En fortsatt utveckling av datorstödet och en viss personell och materiell förstärkning ska ske inom underrättelsetjänsten och telekrigsområdet.

Förändringar i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar överbefälhavaren på följande sätt:

**A. Pris- och löneomräkning**

Kostnaderna ökar med 110,9 milj. kr.

**B. Uppgiftsförändringar**

Verksamhetsförändringar minskar kostnaderna med 77,5 milj. kr.

*Försvarets underrättelsenämnd*

Försvarets underrättelsenämnd tillstyrker anslagsframställningen i fråga om den särskilda verksamheten inom anslaget E 1. Operativ ledning m. m.

*Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker i huvudsak planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 898,2 milj. kr. (exkl moms).

*Föredragandens överväganden*

Inriktningen av verksamheten framgår av avsnittet om totalförsvarets militära del.

Upplýsningar om uppdraget Beredskap m. m.: Särskild verksamhet kommer att lämnas till riksdagens försvarsutskott i särskild ordning.

Jag kan – utom avseende planering mot fyra militärområden – i huvudsak godta överbefälhavarens förslag till uppgifter under budgetåret 1991/92.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 890 500 000 kr.

## E 2. Operativ ledning m. m.: Anskaffning av materiel

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

1989/90 Utgift	192 727 702
1990/91 Anslag	121 300 000
1991/92 Förslag	144 000 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdesskatt.

Verksamheten under anslaget omfattar bl.a. anskaffning av telemateriel för försvarets gemensamma stabspplatser samt uppbyggnad av signalförbindelser. Verksamheten inriktas genom tilldelning av bemyndiganden medan anskaffningstidpunkt och anskaffningstakt bestäms av medelstilldelningen.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1990 258 380 943 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 133 milj. kr. och lämnat ett anslag om 121,3 milj. kr.

Den beräknade bemyndigandeskulden under anslaget den 30 juni 1991 blir därmed (258 380 943 + 133 000 000 – 121 300 000) 270 080 943 kr.

### Bemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1990/91		1991/92			
	Planerat		Överbefälhavaren		Föredraganden	
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.
Operativ ledning m. m.: Anskaffning av materiel för delprogrammet 4.1–4.99	111 500	177 700	65 100	125 500	65 100	125 500
<b>Kostnader</b>	<b>111 500</b>	<b>177 700</b>	<b>65 100</b>	<b>125 500</b>	<b>65 100</b>	<b>125 500</b>
Prisreglering Justering på grund av betal- ningsförskjut- ningar m. m.	+ 26 300	–	+ 34 900	–	+ 34 900	–
<b>Medelsbehov</b>	–	– 56 400	–	+ 18 500	–	+ 18 500
<b>Bemyndigande- behov</b>	<b>133 000</b>	–	<b>100 000</b>	–	<b>100 000</b>	–

<sup>1</sup> Exklusive mervärdesskatt

### Budgetåret 1991/92

#### Överbefälhavaren

Överbefälhavaren har som programansvarig myndighet för huvudprogram 4 anfört att anslaget bör föras upp med 145 milj. kr. och att ett bemyndigande om 100,0 milj. kr. inhämtas.

Verksamheten inriktas främst mot en fortsatt anskaffning och installation av sambandsmateriel för försvarsmaktens gemensamma staber.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över bemyndiganden och anslagsmedel. Jag har därvid tagit hänsyn till den inriktning som jag har förordat i avsnittet om det militära försvarets fortsatta utveckling.

Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 (270 080 943 + 100 000 000 – 144 000 000) 224 080 943 kr. Detta belopp bör emellertid justeras med hänsyn till den beräknade fördelningen av prisregleringsmedel för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1991 blir därmed ca 210 milj. kr.

Liksom tidigare bör det ankomma på regeringen att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för operativ ledning m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 100 000 000 kr.,

2. till *Operativ ledning m. m.: Anskaffning av materiel* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 144 000 000 kr.

**E 3. Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar**

1989/90 Utgift	178 653 460
1990/91 Anslag	110 650 000
1991/92 Förslag	73 500 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdeskatt.

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad m. m. av och centralt beslutade ombyggnads- och underhållsåtgärder i lokaler m. m. och befästningar för huvudprogrammet Operativ ledning samt markförvärv för dessa ändamål.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1990/91	1991/92	
	Planerat	Överbefälhavaren	Föredraganden
Markanskaffning	400	400	400
Nybyggnad m. m.	96 000	75 250	75 250
Projekteringskostnader	20 300	9 000	9 000
<b>Summa</b>	<b>116 700</b>	<b>84 650</b>	<b>84 650</b>
Inkomster	-1 500	-1 500	-1 500
Överplanering	-4 550	-9 650	-9 650
<b>Beräknat medelsbehov</b>	<b>110 650</b>	<b>73 500<sup>1</sup></b>	<b>73 500<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdeskatt

Överbefälhavaren har som programansvarig myndighet för huvudprogram 4 anfört att anslaget förs upp med 73,5 milj. kr.

#### *Föredragandens överväganden*

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

#### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar* för  
budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 73 500 000 kr.

#### **E 4. Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling**

1989/90 Utgift	113 319 568
1990/91 Anslag	115 000 000
1991/92 Förslag	73 770 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdesskatt.

Verksamheten under anslaget består dels av försvarsgemensamma system och program, dels av för försvarsmakten gemensam verksamhet. Dessa omfattar bl. a. inledande system- och materielarbete samt bevakning och utveckling av intressanta teknikområden. Verksamheten inriktas genom tilldelning av bemyndiganden medan anskaffningstidpunkt och anskaffningstakt bestäms av medelstilldelningen.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1990 153 624 080 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 132,5 milj. kr. och anvisat ett anslag av 115 milj. kr.

Den beräknade bemyndigandeskulden under anslaget den 30 juni 1991 blir därmed (153 624 080 + 132 500 000 – 115 000 000) 171 124 080 kr.

**Bemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)**

Primäruppdrag m. m.	1990/91		1991/92			
	Placerat		Överbefälhavaren		Föredraganden	
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.
Operativ ledning m. m.:						
Utvecklingsarbete för delprogrammet 4.99	115 000	122 400	110 000	103 174	99 000	77 370
Till regeringens disposition	—	—	—	—	—	2 500
<b>Kostnader</b>	<b>115 000</b>	<b>122 400</b>	<b>110 000</b>	<b>103 174</b>	<b>99 000</b>	<b>79 870</b>
Prisreglering	+ 17 500	—	+ 22 600	—	+ 21 800	—
Justering på grund av betalningsförskjutningar m. m.	—	— 7 400	—	— 6 174	—	— 6 100
<b>Medelsbehov</b>	—	<b>115 000</b>	—	<b>98 000<sup>1</sup></b>	—	<b>73 770<sup>1</sup></b>
<b>Bemyndigandebehov</b>	<b>132 500</b>	—	<b>132 600</b>	—	<b>120 800</b>	—

<sup>1</sup> Exklusive mervärdesskatt.

**Budgetåret 1991/92**

*Överbefälhavaren*

Överbefälhavaren har som programansvarig myndighet för huvudprogram 4 anfört att anslaget bör föras upp med 98 milj. kr. och att ett bemyndigande om 132,6 milj. kr. inhämtas.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över bemyndiganden och anslagsmedel.

Med utyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 (171 124 080 + 120 800 000 — 73 770 000) 218 154 080 kr. Detta belopp bör emellertid justeras med hänsyn till den beräknade fördelningen av prisregleringsmedel för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1991 blir därmed ca 215 milj. kr.

Liksom tidigare bör det ankomma på regeringen att ta ställning till vilket utvecklingsarbete som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för ope-

rativ ledning m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 120 800 000 kr.,

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

2. till *Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 73 770 000 kr.

#### 4.10 F. Gemensamma myndigheter m. m. inom försvarsmakten

##### F 1. Försvarets civilförvaltning

1989/90 Utgift	128 602 585
1990/91 Anslag	117 330 000
1991/92 Förslag	118 100 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdskatt

Försvarets civilförvaltnings ansvar omfattar förmåner till värnpliktiga och deras anhöriga, förmåner till personal i FN-tjänst, utveckling och användning av personal- och ekonomiadministrativa system och rutiner, personal och ekonomiadministrativt stöd i övrigt till myndigheter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, rättsliga angelägenheter, skadereglering, indrivning av statens fordringar, bevakning av statens rätt i övrigt, patentfrågor och övriga immaterialrättsliga frågor samt fackuppgifter inom sakområdet kameraltjänst.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets civilförvaltning. Som intäkter redovisas bl. a. ersättningar för datorkostnader vid drift av ekonomiska redovisningssystem samt inkomster av viss avlöningsuträkning och andra tjänster som civilförvaltningen utför.

Antalet anställda vid myndigheten, omräknat till personår, var 144 under budgetåret 1989/90.

##### Kostnader och medelsbehov (1 000 kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets civilförvaltning	Föredraganden
Försvarets civilförvaltning	132 470	159 411	136 060	148 687	147 596
<b>Kostnader</b>	<b>132 470</b>	<b>159 411</b>	<b>136 060</b>	<b>148 687</b>	<b>147 596</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Intäkter	-17 620	-30 808	-18 730	-43 986	-29 496
Medgiven prisreglering	+17 033	-	-	-	-
<b>Medelsbehov</b>	<b>131 883</b>	<b>128 603</b>	<b>117 330</b>	<b>104 701<sup>1</sup></b>	<b>118 100<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdskatt

Budgetåret 1991/92

##### *Försvarets civilförvaltning*

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiveras på följande sätt.

## A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 13 020 000 kr.

## B. Förändringar

1. Anslagsbehovet för verksamheten beräknas minska med 23 605 000 kr. på grund av att driften av vissa förmånssystem samt trafikskaderegleringen avseende försvaret föreslås bli intäktsfinansierade fr.o.m. 1991/92. Förslaget att övergå till uppdragsfinansiering i större omfattning kräver extraordinära insatser vilket beräknas uppgå till en kostnad av 1 000 000 kr. I övrigt beräknas kostnaderna för verksamheten öka med 415 000 kr.
2. Intäkterna beräknas öka med 25 256 000 kr.

### *Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren avstyrker ökning av anslaget för skadeersättningar men tillstyrker planeringen i övrigt och föreslår att anslaget bestäms till 103 501 000 kr. (exkl. mervärdesskatt).

### *Föredragandens överväganden*

Jag anser att intäktsfinansiering är en lämplig finansieringsform för driften av vissa förmånssystem. När det gäller trafikskaderegleringen avseende försvaret avvaktar jag resultatet av det utrednings- och förnyelsearbete som pågår inom statsförvaltningen. Jag har därför ökat det av myndigheten föreslagna anslagsbeloppet med 14 200 000 kr. Jag har inte beräknat medel för extraordinära insatser.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

## **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1991/92 anvisa ett  
förslagsanslag på 118 100 000 kr.

## F 2. Försvarets sjukvårdsstyrelse

1989/90 Utgift	40 180 000
1990/91 Anslag	37 180 000
1991/92 Förslag	40 300 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup>Exkl. mervärdesskatt

Försvarets sjukvårdsstyrelse har fackuppgifter och tillsynsansvar för försvarsmaktens hälso- och sjukvård, miljö- och hälsoskydd, djurhäl-

sovård, utbildning i sjukvårdsstabstjänst och krigsplacering för viss personal. Styrelsen har vidare produktionsansvar för anskaffning av sjukvårdsförnödenheter för försvaret.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Verksamheten finansieras från förslagsanslagen Försvarets sjukvårdsstyrelse och FN-styrkors verksamhet utomlands.

Antalet anställda, omräknat till personår, var 64,4 budgetåret 1989/90.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets sjukvårdsstyrelse	Föredraganden
Försvarets sjukvårdsstyrelse; Allmän ledning och förbandsverksamhet	34070	40 180	37 180	40 583	40 300
<b>Kostnader</b>	<b>34070</b>	<b>40 180</b>	<b>37 180</b>	<b>40 583</b>	<b>40 300</b>
<i>Tillkommer/avgår</i>	:				
Medgiven prisreglering	+ 7 883	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>41 953</b>	<b>40 180</b>	<b>37 180</b>	<b>40 583<sup>1</sup></b>	<b>40 300<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

**Budgetåret 1991/92**

*Försvarets sjukvårdsstyrelse*

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiveras på följande sätt.

**A. Pris- och löneomräkning**

Kostnaderna ökar med 4 266 000 kr.

*Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 37 192 000 kr.

*Föredragandens överväganden*

Jag kan i allt väsentligt godta vad försvarets sjukvårdsstyrelse har anfört beträffande behovet av medel för budgetåret 1991/92.

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 40 300 000 kr.

### F 3. Anskaffning av anläggningar för gemensamma myndigheter

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

1990/91 64 250 000  
1991/92 54 000 000<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad m. m. av och centralt beslutade ombyggnads- och underhållsåtgärder, lokaler och m. m. för huvudprogrammet Gemensamma myndigheter m. m. samt markförvärv för dessa ändamål.

#### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1990/91	1991/92	
	Plancrat	Överbefälhavaren	Föredraganden
Markanskaffning	200	500	500
Nybyggnad m. m.	62 750	74 800	74 800
Projekteringskostnader	4 300	7 000	7 000
<b>Summa</b>	<b>67 250</b>	<b>82 300</b>	<b>82 300</b>
Överföring	- 3 000	1 000	1 000
Överplanering		29 300	29 300
<b>Beräknat medelsbehov</b>	<b>64 250</b>	<b>54 000<sup>1</sup></b>	<b>54 000<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdeskatt.

#### Budgetåret 1991/92

##### Överbefälhavaren

Överbefälhavaren tillstyrker planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 54 milj. kr. Dessutom föreslår överbefälhavaren att anslaget F 6. Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt upphör och att dessa medel fördelas på anslagen F 3. och G 1.

##### Föredragandens övervägande

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov (exkl. mervärdeskatt).

Jag har därvid inte beräknat några medel för det nybyggnadsbehov som har uppstått hos kustbevakningen som en följd av omorganisationen. Medel för detta ändamål kommer att tillföras i samband med att regeringen beslutar om de enskilda byggnadsprojekten.

Jag har i huvudsak godtagit överbefälhavarens planering.

#### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Anskaffning av anläggningar för gemensamma myndigheter* budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 54 000 000 kr.

## F 4. Fortifikationsförvaltningen

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

1989/90 Utgift	229 724 089
1990/91 Anslag	1 000
1991/92 Förslag	1 000

Fortifikationsförvaltningen är produktionsmyndighet för försvarsmakten inom huvudproduktionsområdet Anskaffning av anläggningar, och har fackuppgifter inom sakområdet fastighetsförvaltning.

Antalet anställda, omräknat till personår, var 680 under budgetåret 1989/90.

### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92	
	Planerat	Utfall	Planerat	Fortifikationsförvaltningen	Föredraganden	
<b>Fortifikationsförvaltningen:</b>						
Allmän ledning och förbandsverksamhet	184 840	227 724	—	—	—	
Centralt vidtagen materiellanskaffning m. m.	1 700	1 000	—	—	—	
Försök med bevakningsteknisk utrustning	1 000	1 000	—	—	—	
Intäktfinansierad verksamhet	6 000	4 321	—	—	—	
<b>Kostnader</b>	<b>193 540</b>	<b>234 045</b>	<b>219 540</b>	<b>252 000</b>	<b>252 000</b>	
<i>Tillkommer/avgår:</i>						
Intäkter		—4 321	—219 539	—251 999	—251 999	
<b>Medelsbehov</b>	<b>187 540</b>	<b>229 724</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	

Budgetåret 1991/92

### Fortifikationsförvaltningen

Verksamheten kommer i huvudsak att ha samma inriktning och omfattning som under budgetåret 1990/91.

Fortifikationsförvaltningen begär för budgetåret 1991/92 ett förslagsanslag på 1 000 kr.

### Överfälhavarens yttrande

Överbefälhavaren tillstyrker fortifikationsförvaltningens planering och föreslår att anslaget förs upp med 1 000 kr.

### Föredragandens överväganden

Jag kan i huvudsak godta vad fortifikationsförvaltningen har anfört om verksamheten. Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

## Hemställan

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Fortifikationsförvaltningen* för budgetåret 1991/92 anvisa  
ett förslagsanslag på 1 000 kr.

### F 5. Försvarets materielverk

1989/90 Utgift 1 032 752 881  
1990/91 Anslag 922 200 000  
1991/92 Förslag 1 015 400 000<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Försvarets materielverk har produktionsansvar för materielanskaffningen inom försvarsmakten utom i fråga om viss sjukvårdsmateriel och fortifikatorisk materiel. Materielverket har även produktionsansvar för merparten av kustbevakningens materielanskaffning samt större underhålls- och reparationsarbeten på försvarets materiel. Verket har uppgifter att stödja produktionsmyndigheterna inom områdena materielunderhåll med verkstadsdrift, reservmaterieförsörjning, förplägnad och förrådsverksamhet. Verket svarar vidare för fördelningen i krig av landets samlade fordonsresurser och för reparationen av dessa. Verksamheten under delprogrammet Försvarets materielverk budgeteras på Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Antalet anställda omräknat till personår var 2 807 under budgetåret 1989/90, varav 61 intäktsfinansierade. Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets materielverk.

#### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92	
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets materielverk	Föredraganden	
<b>Försvarets materielverk:</b>						
Allmän ledning och förbandsverksamhet	875 360	1 073 102	956 375	1 056 350	1 055 787	
Verkstäder	—	—	—	1	1	
Underhållsregemente Övre Norrland	—	—	—	1	1	
Reservmaterieförsörjning	—	—	—	1	1	
<b>Kostnader</b>	<b>875 360</b>	<b>1 073 102</b>	<b>956 375</b>	<b>1 056 353</b>	<b>1 055 790</b>	
<i>Tillkommer/avgår:</i>						
Intäkter av extern provning	— 5 560	— 5 390	— 5 965	— 6 873	— 6 873	
Intäkter av förvaltningskontoret	— 23 315	— 25 173	— 24 255	— 27 509	— 27 509	
Övriga intäkter	— 3 825	— 9 786	— 4 255	— 6 008	— 6 008	
Medgiven prisreglering	+ 188 372	—	—	—	—	
<b>Medelsbehov</b>	<b>842 660</b>	<b>1 032 753</b>	<b>922 200</b>	<b>1 015 963<sup>1,2</sup></b>	<b>1 015 400<sup>2</sup></b>	

<sup>1</sup> Försvarets materielverk begär därutöver 357 000 kr. för anställda med s. k. NOM-garanti.

<sup>2</sup> Exkl. mervärdeskatt

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar försvarets materielverk på följande sätt.

#### A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 126 978 000 kr.

#### B. Förändringar enligt regeringens beslut

1. För att möjliggöra vissa konsultavlösningar samt ge visst rekryteringsutrymme för kompetensuppbyggnad erfordras 43 550 000 kr.

#### C. Uppgiftsförändringar

1. Övergång till intäktsfinansierad verksamhet vid reservmateriel och försvarets verkstäder innebär omfördelning av medel till huvudproduktionsområde 1 med 52 100 000 kr. resp. 10 372 000 kr.

2. Engångskostnad för förrådsverksamhet (+ 1 304 000 kr).

3. Föreslås att s. k. 1 000-kronorsanslag inrättas för reservmateriel, försvarets verkstäder och för verkstadsdriften inom underhållsregemente Övre Norrland. För att underlätta tillfälliga betalningsförskjutningar mellan utgifter och inkomster erfordras inom resp. verksamhet en rörlig kredit om 50. 90 och 10 milj. kr.

#### *Överbefälhavarens yttrande*

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar anför överbefälhavaren att vissa förmånssystem blir intäktsfinansierade, varför materielverket kompenseras för detta med 0,8 milj. kr. Överbefälhavaren tillstyrker i övrigt planeringen samt föreslår att anslaget förs upp med 1 016 800 000 kr.

#### *Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag delar materielverkets uppfattning att det för försvaret totalt är kostnadsbesparande att minska konsultanvändningen och till verket omfördela resurser från materielanslagen för konsultavlösning, kompetenshöjning och för att återta vissa uppgifter från industrin.

I likhet med materielverket anser jag att övergång till intäktsfinansiering bör ske för reservmateriel, försvarets verkstäder och för verkstadsdriften inom underhållsregemente Övre Norrland.

Vid försvarets materielverk pågår ett verksgemensamt projekt för att

dels ge möjligheter till rimlig balans mellan uppgifter och resurser, dels ledningen och delegeringens genomförande. Det är enligt min uppfattning nödvändigt att materielverket fortsätter utvecklingsarbetet för övergång till nytt arbetssätt (FMV 90) mot uppdragsstyrning och decentraliserat resultatansvar. Utvecklingen skall successivt bedrivas så att verket inom mitten av 1990-talet kan tillhandahålla beslutsunderlag för kostnads- eller effektstyrning av materielområdet oavsett finansieringsform. Mot bakgrund av de förestående organisatoriska förändringarna måste även försvarets materielverks organisation och uppgifter ses över under kommande försvarsbeslutsperiod. Denna översyn bör dock avvakta pågående internt översynsarbete inom materielverket och ingå som en del i den översyn av myndighetsstrukturen som jag tidigare i dag har redovisat.

Liksom föregående budgetår bör regeringen inhämta riksdagens bemyndigande att medge att beställningar av förnödenheter för fredsutbildningen inom det militära försvaret får läggas ut inom en kostnadsram av 700 milj. kr.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att för budgetåret 1991/92 förnödenheter för fredsutbildningen får beställas så att vid varje tillfälle uteliggande skuld inte överstiger 700 000 000 kr.,
2. till *Försvarets materielverk* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 1 015 400 000 kr.

### F 6. Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt

1989/90 Utgift	6 058 090
1990/91 Anslag	51 520 000
1991/92 Förslag	21 530 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdesskatt

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler m. m. för försvarets forskningsanstalt.

#### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91	1991/92	
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets forsknings- anstalt	Föredra- ganden
Gemensam försvars- forskning					
Nybyggnad m. m.					
Ursviksprojektet	80 000	2 890	49 000	23 920	21 530
Smärre objekt	2 520	3 160	2 520	—	
<b>Medelsbehov</b>	<b>82 520</b>	<b>6 050</b>	<b>51 520</b>	<b>23 920</b>	<b>21 530<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdesskatt

*Försvarets forskningsanstalt*

Medelsbehovet beräknas till 23 920 000 kr. enligt vad som framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Finansieringen av smärre objekt föreslås ske över anslaget G 1. Gemensam försvarsforskning.

*Överbefälhavarens yttrande*

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar föreslår överbefälhavaren att anslaget förs upp med 21 136 000 kr. (exklusive mervärdeskatt) men att medlen fortsättningsvis tillförs anslaget F 3. Anskaffning av anläggningar för gemensamma myndigheter.

*Föredragandens överväganden*

Jag delar forskningsanstaltens uppfattning att smärre objekt skall finansieras över anslaget G 1. Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) under anslaget framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Jag har därvid gjort en annorlunda beräkning av mervärdeskatten än överbefälhavaren.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att  
till *Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt*  
för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 21 530 000 kr.

**F 7. Försvarets radioanstalt**

1989/90 Utgift	336 129 431
1990/91 Anslag	302 560 000
1991/92 Förslag	330 883 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup>Exkl mervärdeskatt

Försvarets radioanstalt svarar för signalspaning inom totalförsvaret.

Verksamheten är av sådan natur att närmare redogörelse i övrigt inte bör lämnas till regeringsprotokollet. Ytterligare upplysningar kommer att ges till riksdagens försvarsutskott.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets radioanstalt	Föredraganden
Försvarets radioanstalt: Allmän ledning och förbandsverksamhet	188 107	—	206 265	239 622	239 327
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.	90 393	—	96 295	91 556	91 556
<b>Kostnader</b>	<b>278 500</b>	<b>336 129</b>	<b>302 560</b>	<b>331 178</b>	<b>330 883</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Överplanering m. m.	—	—	—	21 000	—
Medgiven prisreglering	54 078	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>332 578</b>	<b>336 129</b>	<b>302 560</b>	<b>352 178<sup>1</sup></b>	<b>330 883<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl mervärdesskatt

Budgetåret 1991/92

*F 7. Försvarets radioanstalt*

Förändringar i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar försvarets radioanstalt på följande sätt.

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 38 165 000 kr.

Radioanstalten har härtill inkommit med ett tilläggsäskande om 21 000 000 kr

*Överbefälhavarens yttrande*

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar tillstyrker överbefälhavaren radioanstaltens anslagsframställning i stort och föreslår att anslaget förs upp med 332 778 000 kr.

*Försvarets underrättelsenämnds yttrande*

Försvarets underrättelsenämnd tillstyrker anslagsframställningen inom den av överbefälhavaren angivna ramen.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

## Hemställan

Prop. 1990/91: 102

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

Bilaga 1

att till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 330 883 000 kr.

## F 8. Värnpliktsverket

1989/90 Utgift	154 112 123
1990/91 Anslag	159 350 000
1991/92 Förslag	168 374 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Värnpliktsverkets ansvar omfattar inskrivning av personal enligt värnpliktslagen, uttagning, fördelning och inkallelse av värnpliktiga samt redovisning och medverkan vid krigsplacering av försvarsmaktens personal. I nuläget uppmärksammar verket särskilt stöd och service åt lokala myndigheter och krigsförbandschefer.

Antalet anställda vid myndigheten, omräknat till personår, var 357 under budgetåret 1989/90, varav 98 yrkesofficerare och 259 civila.

Kostnaderna för verksamheten under delprogrammet Värnpliktsverket budgeteras på uppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Värnpliktsverket.

### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Värnplikts- verket	Föredra- ganden
Värnpliktsverket:					
Allmän ledning och förbands- verksamhet	125 000	154 112	149 350	190 749	168 374
Till regeringens disposition			10 000		
<b>Kostnader</b>	<b>125 000</b>	<b>154 112</b>	<b>159 350</b>	<b>190 749</b>	<b>168 374</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Medgiven prisreglering	+25 886	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>150 886</b>	<b>154 112</b>	<b>159 350</b>	<b>190 749<sup>1</sup></b>	<b>168 374<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

## Budgetåret 1991/92

### Värnpliktsverket

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar värnpliktsverket på följande sätt.

#### A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 21 678 000 kr.

## B. Uppgiftsförändringar

1. Medel för ny datorutrustning har beräknats till 25 797 000 kr.
2. Kostnader för anskaffning av reservkraftsagregat har beräknats till 1,5 milj. kr.
3. Uppbyggnad av kontorsinformationssystem inom värnpliktsverket ökar kostnaderna med 850 000 kr.
4. Utveckling av inskrivningssystemet ökar kostnaderna med 900 000 kr.
5. Kostnader i anledning av ny värnpliktslagstiftning har beräknats till 3 550 000 kr.
6. Kostnader för flyttning av Östra värnpliktskontoret och värnpliktskontoret för marinen till Tullinge har beräknats till 1,6 milj. kr.

### *Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren avstyrker att medel tillförs för nyinvesteringar i datorer. Överbefälhavaren avstyrker vidare att medel tillförs för utveckling av inskrivningssystemet och för utbyggnad av kontorsinformationssystem.

Överbefälhavaren tillstyrker i övrigt planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 166 646 000 kr. (exkl. mervärdeskatt).

### *Föredragandens överväganden*

Jag har i mitt förslag beräknat medel för kostnader som uppstår i anledning av ny värnpliktslagstiftning med 3 550 000 kr. och kostnader för VKÖ/VKM:s flyttning till Tullinge med 990 000 kr. Jag har vidare beräknat medel för hyreshöjningar i Karolinen med 850 000 kr., ökade portokostnader med 1 000 000 kr. samt särskilda löneökningar med 2 400 000 kr. Jag har dock inte beräknat medel för nyinvesteringar i datorer, reservkraftsagregat samt utveckling av inskrivnings- och kontorsinformationssystem.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 168 374 000 kr.

## F 9. Militärhögskolan

1989/90 Utgift	72 216 853
1990/91 Anslag	62 130 000
1991/92 Förslag	68 000 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Militärhögskolan har till uppgift att utbilda yrkesofficerare och reservofficerare för kvalificerade befattningar i krigs- och grundorganisationen.

Militärhögskolan svarar också för den militärhistoriska forskningen inom försvarsmakten.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Antalet anställda vid myndigheten, omräknat till personår, uppgick budgetåret 1989/90 till 122.

Kostnaderna för verksamheten under delprogrammet Militärhögskolan budgeteras på de två uppdragen Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt Grundforskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Militärhögskolan.

#### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Militärhögskolan	Föredraganden
Militärhögskolan:					
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	50 340		57 730	73 056	65 600
Grundforskning	2 400		2 400	2 400	2 400
Varav delegationen för militärhistorisk forskning	(500)		(500)	(550)	(550)
Till regeringen disposition	2 200		2 000		
<b>Kostnader</b>	<b>54 940</b>	<b>72 217</b>	<b>62 130</b>	<b>75 456</b>	<b>68 000</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Medgiven prisreglering m. m.	+ 12 671	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>67 611</b>	<b>72 217</b>	<b>62 130</b>	<b>75 456<sup>1</sup></b>	<b>68 000<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Budgetåret 1991/92

#### Militärhögskolan

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar militärhögskolan på följande sätt.

#### A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 9 555 000 kr.

#### B. Uppgiftsförändringar

1. Skolan har förslagit olika besparingar om totalt 3 512 000 kr.
2. Förbättrat säkerhetsskydd medför ökat medelsbehov med 300 000 kr.
3. Avsättning till reserv föreslås med 599 000 kr.
4. Ökade personalkostnader med 4,7 milj. kr.
5. Fortsatt utbyggnad av datorstöd för utbildnings- och övningsverksamheten innebär kostnadsökningar med 8 055 000 kr.
6. Skolan har hemställt om att en eller två professorstjänster inrättas vid skolans militärhistoriska avdelningen.

Delegationen anför att redan initierade forskningsprojekt tar en stor del av tilldelade resurser i anspråk och att även annan angelägen militärhistorisk forskning är till stor del avhängig av delegationens stöd. Delegationen hemställer om en ökning av medelsbehovet till 550 000 kr.

#### *Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker att besparingar görs om 1 340 000 kr. Överbefälhavaren tillstyrker vidare att två tjänster inrättas för forskning till att ökat medelsbehov med 700 000 kr. och en höjning av säkerhetsskyddet med 300 000 kr. Vidare tillstyrker överbefälhavaren ett ökat medelsbehov om 3,1 milj. kr. för datautveckling. Beträffande övriga äskanden anser överbefälhavaren att de antingen redan tillgodosetts inom tilldelad ram eller att de inte kan tillstyrkas.

Överbefälhavaren föreslår att militärhögskolans anslag förs upp med 69 762 000 kr. (exkl. mervärdeskatt).

#### *Föredragandens överväganden*

Jag har i mitt förslag beräknat medel för ökat säkerhetsskydd med 300 000 kr. och för datautveckling med sammanlagt 3 100 000 kr. I fråga om inrättandet av professorstjänster vid skolan är jag inte nu beredd att förorda att detta sker.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

#### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Militärhögskolan* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 68 000 000 kr.

#### **F 10. Försvarets förvaltningsskola**

1989/90 Utgift	19 565 631
1990/91 Anslag	17 420 000
1991/92 Förslag	19 000 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Försvarets förvaltningsskola har till uppgift att utbilda främst försvarsanställd personal för befattningar i krig och fred inom allmän administration, personaladministration, kameraltjänst, förplägnad, förrådsverksamhet, materielunderhåll och verkstadsdrift.

Antalet anställda vid myndigheten, omräknat till personår, uppgick budgetåret 1989/90 till 41.

Kostnaderna för verksamheten under delprogrammet Försvarets förvaltningsskola budgeteras på uppdraget Utbildning till och av fast an-

ställd personal m. fl. Elevberoende kostnader budgeteras på sekundäruppdrag.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets förvaltningskola samt från sekundäruppdrag från överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna m. fl.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets förvaltningskola	Föredraganden
Försvarets förvaltningskola: Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	15 270	19 566	17 420	19 547	19 000
<b>Kostnader</b>	<b>15 270</b>	<b>19 566</b>	<b>17 420</b>	<b>19 547</b>	<b>19 000</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Medgiven prisreglering m. m.	+ 4 726	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>19 996</b>	<b>19 566</b>	<b>17 420</b>	<b>19 547<sup>1</sup></b>	<b>19 000<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

**Budgetåret 1991/92**

*Försvarets förvaltningskola*

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar försvarets förvaltningskola på följande sätt.

**A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 1 385 000 kr.

**B. Uppgiftsförändringar**

1. Uppföljning och utveckling av expeditionstjänsten inom försvarsmakten överförs från överbefälhavaren och medför ökade kostnader med 650 000 kr. Medlen bör överföras från anslaget E 1.
2. Ökade lönekostnader om 290 000 kr. föreslås överföras från (CA), anslaget B 1.
3. Systemadministration och utbildning i frågor om diarieföringssystemet Diana medför ökat medelsbehov med 100 000 kr.
4. Analys och utredning av distansundervisning medför ökade kostnader med 200 000 kr.

*Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 19 394 000 kr. (exkl. mervärdeskatt).

*Föredragandens överväganden*

Jag kan i huvudsak godta vad försvarets förvaltningskola har anfört beträffande behov av medel för budgetåret 1991/92.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Försvarets förvaltningskola* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 19 000 000 kr.

**F 11. Försvarets medicenter**

1989/90 Utgift	1 000
1990/91 Anslag	1 000
1991/92 Förslag	1 000

Försvarets medicenter har till uppgift att framställa publikationer och läromedel åt myndigheter inom i första hand försvarsdepartementets verksamhetsområde. Medicentrets verksamhet skall i sin helhet intäktfinansieras.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92	
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets medicenter	Föredraganden	
Försvarets medicenter:						
Allmän ledning och förbandsverksamhet	60 000	76 000	70 000	85 000	80 000	
<b>Summa kostnader</b>	<b>60 000</b>	<b>76 000</b>	<b>70 000</b>	<b>85 000</b>	<b>80 000</b>	
<i>Tillkommer/avgår:</i>						
Intäkter av uppdragsverksamhet	-59 999	-75 999	-69 999	-84 999	-79 999	
<b>Medelsbehov</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	

**Budgetåret 1991/92***Försvarets medicenter*

Verksamheten kommer att ha ungefär samma omfattning som under budgetåret 1990/91.

Medicentret begär för budgetåret 1991/92 ett förslagsanslag på 1 000 kr.

*Överbefälhavarens yttrande*

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar föreslår överbefälhavaren att medicentret tilldelas ett 1 000-kronorsanslag.

Verksamheten vid medicencentret förutsätter en fullständig intäktsfinansiering.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Försvarets medicenter* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

## F 12. Krigsarkivet

1989/90 Utgift	10 023 000
1990/91 Anslag	9 189 000
1991/92 Förslag	9 500 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Krigsarkivet har inom försvarsdepartementets verksamhetsområde produktionsansvar för depåtjänsten och forskarservicen i Stockholm och för arkivservicen till myndigheterna. Krigsarkivet är arkivmyndighet enligt arkivlagen (1990:782).

Verksamheten under delprogrammet Krigsarkivet budgeteras på ett uppdrag Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Krigsarkivet. Som intäkter redovisas ersättning för kopieringsuppdrag.

Antalet anställda vid myndigheten, omräknat till personår, uppgick budgetåret 1989/90 till 27 (exkl. lönebidragsanställda).

### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Krigsarkivet	Föredraganden
Krigsarkivet:					
Allmän ledning och förbandsverksamhet	8 215	8 437	9 279	10 385	9 595
<b>Kostnader</b>	<b>8 215</b>	<b>8 437</b>	<b>9 279</b>	<b>9 852</b>	<b>9 595</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Intäkter	— 85	— 307	— 90	— 95	— 95
Medgiven prisreglering	1 893	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>10 023</b>	<b>10 023</b>	<b>9 189</b>	<b>10 290<sup>1</sup></b>	<b>9 500<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

### Budgetåret 1991/92

#### Krigsarkivet

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar krigsarkivet på följande sätt

#### A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 1 584 000 kr.

#### B. Uppgiftsförändringar

Krigsarkivet begär 250 000 kr. för att kunna installera en avfuktningssystem i källararkiv.

#### *Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 9 691 000 kr.

#### *Föredragandens överväganden*

Jag kan i huvudsak godta vad krigsarkivet har anfört beträffande behov av medel för budgetåret 1991/92. Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

#### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Krigsarkivet* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 9 500 000 kr.

### F 13. Statens försvarshistoriska museer

1989/90 Utgift	20 136 000
1990/91 Anslag	18 620 000
1991/92 Förslag	21 700 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Statens försvarshistoriska museer omfattar Armémuseum, Marinmuseum och Flygvapenmuseum och har bl. a. till uppgift att bevara föremål av betydelse för kunskapen om det svenska försvarets verksamhet och utveckling genom tiderna, att verka för information härom samt att främja studier och forskning i ämnen inom sitt område.

Verksamheten under delprogrammet Statens försvarshistoriska museer budgeteras på ett uppdrag Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Statens försvarshistoriska museer. Som intäkter redovisas inträdesavgifter.

Antalet anställda vid myndigheten, omräknat i personår, var 49 under budgetåret 1989/90 exkl. lönebidragsanställda.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Statens försvars-historiska museer	Föredraganden
Statens försvarshistoriska museer: Allmän ledning och förbands- verksamhet	16 565	21 086	18 765	25 480	21 845
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Inträdesavgifter	– 145	– 950	– 145	– 145	– 145
Medgiven prisreglering	+ 4 139	–	–	–	–
<b>Medelsbehov</b>	<b>20 559</b>	<b>20 136</b>	<b>18 620</b>	<b>25 335<sup>1</sup></b>	<b>21 700<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

**Budgetåret 1991/92**

*Statens försvarshistoriska museer*

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar Statens försvarshistoriska museer på följande sätt.

**A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 4 315 000 kr.

**B. Uppgiftsförändringar**

1. Utökad antal tjänster (+ 980 000 kr.)
2. Basdatorsystem (+ 1 485 000 kr.)
3. Övriga åtgärder (+ 1 850 000 kr.)

*Överbefälhavarens yttrande*

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar avstyrker överbefälhavaren de föreslagna förändringar utom vad avser medel för:

- ett basdatorsystem, 1 188 000 kr. exkl moms
- en handläggare ADB, 250 000 kr.
- kontorsinredning FM, 160 000 kr. exkl moms samt
- bevakningspersonal, FM, 170 000 kr.

Överbefälhavaren föreslår att anslaget förs upp med 22 093 000 kr. exkl. mervärdesskatt.

*Föredragandens överväganden*

Jag kan i huvudsak godta vad statens försvarshistoriska museer har anfört beträffande behov av medel för budgetåret 1991/92.

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Statens försvarshistoriska museer* för budgetåret 1991/92  
anvisa ett förslagsanslag på 21 700 000 kr.

### F 14. Frivilliga försvarsorganisationer inom den militära delen av totalförsvaret m. m.

1989/90	Utgift	140 149 000
1990/91	Anslag	125 687 000*
1991/92	Förslag	140 000 000

\*F 14. Frivilliga försvarsorganisationer m. m.

Verksamheten omfattar information samt rekrytering och utbildning av frivillig personal för krigsorganisationen inom totalförsvarets militära del.

#### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Överbefälhavaren	Föredraganden
Frivilliga försvarsorganisationer m. m.: Allmän ledning och förbandsverksamhet	29 000		32 687	37 199	36 450
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	81 840		93 000	105 362	103 550
<b>Kostnader</b>	<b>110 840</b>	<b>140 149</b>	<b>125 687</b>	<b>142 561</b>	<b>140 000</b>
<i>Tillkommer:</i>					
Medgiven prisreglering	+ 29 309	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>140 149</b>	<b>140 149</b>	<b>125 687</b>	<b>142 561</b>	<b>140 000</b>

Budgetåret 1991/92

#### Överbefälhavarens yttrande

I sitt yttrande föreslår överbefälhavaren att anslaget förs upp med 142 561 000 kr.

#### Föredragandens överväganden

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Jag har därvid beräknat medel för bidrag till vissa andra organisationers verksamhet med 1 600 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Frivilliga försvarsorganisationer inom den militära delen av totalförsvaret m. m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 140 000 000 kr.

## F 15. Försvarets datacenter

1989/90 Utgift	1 000
1990/91 Anslag	1 000
1991/92 Förslag	1 000

Försvarets datacenter skall på uppdrag utföra databehandling åt myndigheter inom försvarsdepartementets område samt medverka vid utveckling, modifiering och ADB-teknisk förvaltning av datorbaserade informationssystem.

Verksamheten inom delprogrammet Försvarets datacenter budgeteras på ett uppdrag Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten redovisas som självbärande.

Antalet anställda vid myndigheten, omräknat till personår, uppgick budgetåret 1989/90 till 285.

### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets datacenter	Föredraganden
Försvarets datacenter:					
Allmän ledning och förbandsverksamhet	214 253	212 082	240 136	250 001	250 001
<b>Kostnader</b>	<b>214 253</b>	<b>212 082</b>	<b>240 136</b>	<b>250 001</b>	<b>250 001</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Intäkter	-214 252	-212 081	-240 135	-250 000	-250 000
<b>Medelsbehov</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>

Budgetåret 1991/92

### *Försvarets datacenter*

Försvarets datacenters verksamhet är intäktsfinansierad, varför man begär ett anslag om 1 000 kr.

### *Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren tillstyrker Försvarets datacenters planering och föreslår att anslaget förs upp med 1 000 kr.

Jag kan i huvudsak godta vad försvarets datacenter har anfört om verksamheten.

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Försvarets datacenter* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

## 4.11 G. Gemensamma myndigheter m. m. utanför försvarsmakten

### G 1. Gemensam försvarsforskning

1989/90 Utgift	445 876 018
1990/91 Anslag	403 180 000
1991/92 Förslag	443 100 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exklusive mervärdeskatt.

Delprogrammet Gemensam försvarsforskning omfattar tillämpad forskning och grundforskning för totalförsvarsändamål främst inom de naturvetenskapliga, tekniskt – vetenskapliga, medicinska och beteendevetenskapliga forskningsgrenarna.

Försvarets forskningsanstalt har programansvar för delprogrammet samt produktionsansvar för huvuddelen av den forskning som bedrivs inom delprogrammet. Fortifikationsförvaltningen har produktionsansvar för den fortifikatoriska forskningen och försvarets materielverk har motsvarande ansvar inom programelementet Övrig försvarsteknisk forskning.

Antalet anställda, omräknat till personår, var 939 under budgetåret 1989/90, varav 19 personår för fortifikatorisk forskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Gemensam försvarsforskning.

Under rubriken L 1. Försvarets forskningsanstalt beskrivs den intäktsfinansierade verksamheten vid anstalten.

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarets forsknings- anstalt	Föredra- ganden
Gemensam försvarsforskning:					
Forskning vid försvarets forskningsanstalt	356 325	422 367	382 815	442 525	420 000
Forskning vid fortifikations- förvaltningen	6 295	7 341	6 540	8 700	8 250
Forskning vid försvarets materielverk	13 200	16 168	13 825	15 300	14 850
<b>Kostnader</b>	<b>375 820</b>	<b>445 876</b>	<b>403 180</b>	<b>466 525</b>	<b>443 100</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Medgiven prisreglering	+ 67 226	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>443 046</b>	<b>445 876</b>	<b>403 180</b>	<b>466 525</b>	<b>443 100<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdskatt

1991/92

### Försvarets forskningsanstalt

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar försvarets forskningsanstalt på följande sätt.

#### A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 47 407 000 kr.

#### B. Uppgiftsförändringar

Försvarets forskningsanstalt har föreslagit följande uppgiftsförändringar utöver den av överbefälhavaren anvisade planeringsramen.

1. Ökade insatser inom hydroakustiken (6 milj. kr.)
2. Ökade insatser för att stärka totalförsvarets möjligheter att möta framtida osäkerheter (3 milj. kr.)
3. Utbyte av telefonväxel i Umeå som ett engångsbelopp (3 milj. kr.)
4. Medel för byggnadsåtgärder, smärre objekt, överförs från anslaget F 6 (2,9 milj. kr.)

#### Överbefälhavarens yttrande

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar tillstyrker överbefälhavaren att äskade medel förs från anslaget F 6. Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt och att äskade medel tillförs för en telefonväxel i Umeå. Överbefälhavaren tillstyrker också medelsbehovet för ökade insatser inom hydroakustik och för att möta framtida osäkerheter under förutsättning att medel härför tillförs planeringsramen.

### Föredragandens överväganden

Jag kan i huvudsak godta vad försvarets forskningsanstalt har anfört om verksamheten för budgetåret 1991/92.

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Jag har därvid beräknat medel för anskaffning av ny telefonväxel. I mina beräkningar ingår också överförande av medel från anslaget F 6. Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt.

Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att medge att beställningar av materiel för forskningsändamål får läggas ut inom en kostnadsram om 11 milj. kr.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1991/92 medge att materiel för forskningsändamål får beställas inom en kostnadsram av 11 000 000 kr.,
2. till *Gemensam försvarsforskning* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 443 100 000 kr.

### G 2. Avveckling av försvarets rationaliseringsinstitut m. m.

1989/90 Utgift	28 870 000 <sup>1</sup>
1990/91 Anslag	24 420 000 <sup>2</sup>
1991/92 Förslag	20 300 000 <sup>3</sup>

<sup>1</sup> Förutvarande anslaget F 9 Försvarets rationaliseringsinstitut

<sup>2</sup> Nuvarande anslaget G 2. Försvarets rationaliseringsinstitut

<sup>3</sup> Exkl. mervärdeskatt

### Föredragandens övervägande

Jag erinrar om att regeringen i årets budgetproposition (prop 1990/91:100, bil. 6), föreslagit att försvarets rationaliseringsinstitut skall upphöra fr. o. m. den 1 juli 1991. Under förutsättning av riksdagens godkännande av förslaget erfordras inga medel nästa budgetår för att finansiera den verksamhet som institutet normalt bedriver.

Jag räknar emellertid med att vissa avvecklingskostnader kan uppkomma under nästa budgetår. Medel bör därför avsättas för att finansiera detta. Vidare kan vissa nu pågående utredningar behöva tas över av andra organ för att avslutas. Omfattningen av sådana aktiviteteter kan för närvarande ännu inte helt beräknas.

Härutöver kan det eventuellt visa sig angeläget att förstärka vissa myndigheters utredningsresurser, särskilt för mer omfattande myndighets- eller funktionsövergripande studier och utredningar.

För de kommande utgiftsbehoven bör ett särskilt anslag föras upp på statsbudgeten under budgetåret 1991/92. Jag beräknar medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) till 20 300 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att för *Avveckling av försvarets rationaliseringsinstitut m. m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 20 300 000 kr.

### G 3. Försvarshögskolan

1989/90 Utgift	6 366 622
1990/91 Anslag	6 430 000
1991/92 Förslag	7 060 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Försvarshögskolans uppgift är att bedriva utbildning av personal från myndigheter, organisationer och företag för ledande befattningar inom totalförsvaret. Försvarshögskolan skall också i syfte att få underlag för undervisningen studera frågor som rör totalförsvaret.

För övrig information om myndighetens verksamhet hänvisas till förordningen (1988:550) med instruktion för försvarshögskolan.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarshögskolan.

Antal anställda vid skolan omräknat i personår är 11 varav 6 avser militär personal.

#### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Försvarshögskolan	Föredraganden
Försvarshögskolan: Utbildning	5 550	6 367	6 430	7 075	7 060
<b>Summa kostnader</b>	<b>5 550</b>	<b>6 367</b>	<b>6 430</b>	<b>7 075</b>	<b>7 060</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>					
Medgiven prisreglering	+ 1 352	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>6 902</b>	<b>6 367</b>	<b>6 430</b>	<b>7 075<sup>1</sup></b>	<b>7 060<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Budgetåret 1991/92

#### Försvarshögskolan

##### A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 786 000 kr.

#### Överbefälhavarens yttrande

Överbefälhavaren tillstyrker försvarshögskolans äskande och föreslår att anslaget bestäms till 7 075 000 kr. (exkl. mervärdesskatt).

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Försvarshögskolan* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 7 060 000 kr.

## G 4. Kustbevakningen

1989/90 Utgifter 286 584 255  
1990/91 Anslag 242 560 000  
1991/92 Förslag 273 630 000<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Kustbevakningen är sedan den 1 juli 1988 en civil myndighet med uppgift att svara för sjöövervakning och sjöräddningstjänst enligt särskilda bestämmelser.

För övrig information om myndighetens verksamhet hänvisas till förordningen (1988:256) med instruktion för kustbevakningen.

Verksamheten finansieras från förslagsanslagen G 4. Kustbevakningen och G 5. Anskaffning av materiel för kustbevakningen inom den militära utgiftsramen.

### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		
	Planerat	Utfall	Planerat	Kustbevakningen	Föredraganden
Kustbevakningen: Ledning, drift	214 940	286 584	242 560	301 500	273 630
<b>Medelsbehov</b>	<b>214 940</b>	<b>286 584</b>	<b>242 560</b>	<b>301 500</b>	<b>273 630<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

### Kustbevakningen

Kustbevakningens verksamhet under budgetåret 1991/92 kommer att inriktas på att åstadkomma en fortsatt ökad närvaro till sjöss i sjöövervakningen, förbättrad beredskap för sjöräddning och minst bibehållen nivå för övrig serviceverksamhet. En genomgående strävan är härvid att effektivare utnyttja myndighetens personella och materiella resurser. Utvecklingen i omvärlden i stort de närmaste åren pekar mot en ökad verksamhet till sjöss inom olika områden.

Under budgetåret kommer en fortsatt utveckling av kustbevakningens verksamhet, organisation, personal, materiel och arbetsformer att äga rum. En huvuduppgift är att fortsätta uppbyggnaden av resurser och

rutiner för operativ och administrativ ledning på central och regional nivå. Dit hör också att ytterligare utveckla formerna för samarbete med kravställare och samverkande myndigheter .

En annan huvuduppgift är att överväga och påbörja genomförandet av de åtgärder som nu pågående översyn av den lokala organisationen kan komma att föreslå.

Kustbevakningen framhåller att den löpande verksamheten under ett "normalt" år kostar något mer än vad som förutsattes vid myndighetens bildande och att det är angeläget att myndighetens anslag förs upp till den nivå som motsvarar kostnaderna för ett normalår, vilket innebär en ökad ram i förhållande till prolongeringsnivån med 10%. Detta bör enligt kustbevakningen även kunna täcka de indirekta merkostnader som fortfarande uppkommer som en följd av de omlokaliserade ledningsorganen inklusive myndighetens utbildningsverksamhet.

#### *Överbefälhavarens yttrande*

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar påpekar överbefälhavaren att kustbevakningens äskande ligger ca 10% över den ram som anvisats. Överbefälhavaren anför vidare att möjligheterna till ökad samordning mellan marinen och kustbevakningen måste tas tillvara för att inom den snävare ramen kunna tillgodose statsmakternas inriktning vad gäller sjöbevakning och räddningstjänst. Överbefälhavaren tillstyrker ett anslag om 257,0 milj. kr. exkl. mervärdeskatt.

#### *Föredragandens överväganden*

Jag förordar i allt väsentligt den inriktning av kustbevakningens verksamhet som angetts i myndighetens programutvecklingsplan. Jag ser det som särskilt angeläget att den pågående översynen av den lokala organisationen slutförs så att ett bättre utnyttjande av personal och fartyg kan åstadkommas. Enligt min mening bör därutöver arbetet med att utveckla formerna för samarbete med kravställare och samverkande myndigheter ges hög prioritet.

Enligt min mening svarar tilldelade medel väl mot kostnaderna under ett normalår med utgångspunkt i de mål och förutsättningar i övrigt som statsmakterna givit. Uppkomna merkostnader p. g. a. omlokalisering har kompenserats i särskild ordning.

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

#### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kustbevakningen* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 273 630 000 kr.

## G 5. Anskaffning av materiel för kustbevakningen

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

1989/90 Utgift	86 247 382
1990/91 Anslag	60 000 000
1991/92 Förslag	48 000 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Verksamheten omfattar bl. a. utveckling, anskaffning och vidmakthållande av fartyg, båtar, elektronisk utrustning och annan materiel för sjöövervakning.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1990 64 402 618 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 39 200 000 kr. och anvisat ett anslag av 60 milj. kr.

Bemyndigandeskulden under anslaget den 30 juni 1991 blir därmed (64 402 618 + 39 200 000 – 60 000 000) 43 602 618 kr.

### Bemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1990/91		1991/92		Föredraganden	
	Planerat		Kustbevakningen			
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.
Anskaffning av materiel m. m.	30 900	60 000	146 500	60 372	140 000	48 000
<b>Kostnader</b>	<b>30 900</b>	<b>60 000</b>	<b>146 500</b>	<b>60 372</b>	<b>140 000</b>	<b>48 000</b>
Prisreglering	8 300	–	30 600	–	29 800	–
Justering p. g. a. betalningsförskjutningar	–	–	–	–	–	–
<b>Medelsbehov</b>	–	<b>60 000</b>	–	<b>60 372</b>	–	<b>48 000<sup>1</sup></b>
<b>Bemyndigandebehov</b>	<b>39 200</b>	–	<b>177 100</b>	–	<b>169 800</b>	–

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

### Budgetåret 1991/92

#### Kustbevakningen

Sammanlagt bör 60 372 000 kr. i betalningsmedel föras upp och bemyndiganden om 177,1 milj. kr. erhållas.

Verksamheten inriktas på ersättningsanskaffning och modifiering av fartyg, båtar och flygplan primärt i syfte att eliminera tidigare eftersläpningar på materielsidan.

Anskaffningen av ubåtsskyddsmateriel slutförs.

#### Överbefälhavaren

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar konstaterar överbefälhavaren att kustbevakningens äskanden överstiger anvisade planeringsram med 37 893 000 kr. Möjligheter till ökad samordning mellan marinen och kustbevakningen måste tas tillvara för att inom den snäva ekonomiska ramen kunna tillgodose statsmakternas inriktning vad gäller

sjöbevakning och räddningstjänst. Överbefälhavaren tillstyrker därför i huvudsak planeringen och föreslår att anslaget förs upp med 22 479 000 kr.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

### *Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) under anslaget framgår av sammanställningen över bemyndiganden och anslagsmedel.

Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 (43 602 618 kr. + 169 800 000 kr. – 48 000 000 kr.) 165 402 618 kr. Detta belopp bör emellertid justeras med hänsyn till den beräknade fördelningen av prisregleringsmedel för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 blir därmed ca 160 milj. kr.

Liksom tidigare bör det ankomma på regeringen att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel för kustbevakningen får läggas ut inom en kostnadsram av 169 800 000 kr.,
2. till *Anskaffning av materiel för kustbevakningen* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 48 000 000 kr.

### **G 6. Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret**

1989/90 Utgift	7 464 000
1990/91 Anslag	7 380 000
1991/92 Förslag	9 000 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Anslaget finansierar verksamheten inom totalförsvarets tjänstepliktsnämnd, försvarets personalnämnd, riksvärderingsnämnden, de lokala värderingsnämnderna, försvarets skaderegleringsnämnd, försvarets personalvårdsnämnd, fiskeskyddsnämnder inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, försvarsmaktens flygförarnämnd, försvarets underrättelsenämnd, militärledningens rådgivande nämnd samt försvarets centrala förslagskommitté.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92	
	Placerat	Utfall	Placerat	Nämnderna	Föredraganden	
Vapenfrinämnden <sup>1</sup>	2 622	—	—	—	—	—
Värnpliktsnämnden <sup>1</sup>	700	—	—	—	—	—
Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd	—	4 016	4 280	4 970	4 970	—
Försvarets fastighetsnämnd <sup>2</sup>	682	200	—	—	—	—
Försvarets personalnämnd	2 366	2 777	2 530	4 062	3 450	—
Övriga nämnder	530	471	570	580	580	—
Till regeringens disposition	10 100	—	—	—	—	—
<b>Summa kostnader</b>	<b>17 000</b>	<b>7 464</b>	<b>7 380</b>	<b>9 612</b>	<b>9 000</b>	<b>—</b>
<i>Tillkommer/avgår:</i>						
Medgiven prisreglering	— 8946	—	—	—	—	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>8 054</b>	<b>7 464</b>	<b>7 380</b>	<b>9 612<sup>3</sup></b>	<b>9 000<sup>3</sup></b>	<b>—</b>

<sup>1</sup> Vapenfrinämnden och värnpliktsnämnden upphörde den 30 september 1989 och ersattes till viss del av totalförsvarets tjänstepliktsnämnd fr. o. m. den 1 oktober 1989.

<sup>2</sup> Försvarets fastighetsnämnd upphörde den 30 juni 1990.

<sup>3</sup> Exkl. mervärdeskatt

**Budgetåret 1991/92**

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar nämnderna på följande sätt.

*Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd*

Pris- och löneomräkningen ökar kostnaderna med 825 000 kr.

*Försvarets personalnämnd*

Pris- och löneomräkningen och kostnader med anledning av proposition 1989/90:9 om arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem, m. m. och regeringens beslut den 1 februari 1990 om nämndens medverkan vid ändringar i bl. a. arméns fredsorganisation samt prop. 1989/90:62 om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m. m. samt utökade kostnader för kompetensutvecklingsseminarier medför att kostnaderna ökar med 1 854 000 kr.

*Överbefälhavarens yttrande*

Överbefälhavaren föreslår att 4 500 000 kr. anslås till totalförsvarets tjänstepliktsnämnd, 2 972 000 kr. till försvarets personalnämnd och 495 000 kr. till övriga nämnder (exkl. mervärdeskatt).

*Föredragandens överbäganden*

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

## Hemställan

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att  
till *Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret* för budget-  
året 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 9 000 000 kr.

## G 7. Reglering av prisstegringar

1990/91 Anslag 3 000 000 000 kr.

1991/92 Förslag 2 900 000 000 kr.

Anslagen inom utgiftsramen för det militära försvaret är för budgetåret 1991/92 beräknade i pris- och löneläget februari 1990. Anslaget Reglering av prisstegringar är avsett att täcka sådana pris- och löneökningar som inträffar från februari 1990 till det genomsnittliga prisläget budgetåret 1991/92. Anslaget är ett s. k. täckningsanslag som inte skall belastas.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Reglering av prisstegringar* för budgetåret 1991/92 anvisa  
ett förslagsanslag på 2 900 000 000 kr.

## 5 Totalförsvarets civila del

### 5.1 Inledning

Den civila delen av totalförsvaret har, utan inbördes prioritering, följande fyra huvuduppgifter.

- Värna civilbefolkningen mot verkningarna av krigshandlingar genom att bereda skydd, rädda nödlidande och ombesörja vård.
- Upprätthålla de viktigaste samhällsfunktionerna under kriser och i krig.
- Trygga en livsnödvändig försörjning under kriser och i krig.
- Stödja försvarsmaktens krigsorganisering och stridsförmåga.

Uppgifterna har olika karaktär vid skilda skeden av kris och krig. Försörjningsuppgiften måste hanteras med hänsyn till dels förhållandena under ett förkris- och neutralitetsskede, dels de särskilda krav som ställs under ett krigsskede. Övriga uppgifter bestäms huvudsakligen av behoven under ett krigsskede.

De olika uppgifterna och de civila funktionerna samspelar i ett komplext mönster.

1987 års försvarsbeslut innebar viktiga förändringar i inriktningen av beredskapsåtgärderna för totalförsvarets civila del. Av särskild betydelse var dels bedömningen av inriktningen av beredskapsåtgärderna när det gäller hälso- och sjukvård samt befolkningsskydd för att förbättra förutsättningarna för befolkningens överlevnad i krig, dels synen på krisers och krigs karaktär. Mot bakgrund av dessa allmänna bedömningar beslöts om en intensifierad satsning på hälso- och sjukvårdens beredskap, en ändrad inriktning av befolkningsskyddet, en minskning av beredskapslagren främst för oljeprodukter samt förstärkta åtgärder inom tele-, el- och transportområdena.

Överstyrelsen för civil beredskap har i september 1990 lämnat Programplan 1991/92 – 1995/96 för det civila försvaret. Programplanen är överstyrelsens och övriga funktionsansvariga myndigheters förslag till inriktning och utveckling av den civila delen av totalförsvaret under den kommande försvarsbeslutsperioden. Programplanen avsågs utgöra en del av underlaget för det betänkande som 1988 års försvarskommitté enligt regeringens direktiv skulle ha avgett till regeringen i december 1990.

Överstyrelsen har vidare i maj 1990 överlämnat rapporten Beredskapsläget i stort inom den civila delen av totalförsvaret 1989-06-30 och i december 1990 rapporten Sammanfattande mål för funktioner

### 5.2 Beredskapsläge, mål för funktioner

I rapporten i maj 1990 redovisar överstyrelsen en bedömning av beredskapsläget för funktioner och för civilområden. Bedömningen gäller väsentligen förmågan att uppnå de ambitioner som kom till uttryck i 1987 års försvarsbeslut. Det funktionsvisa beredskapsläget redovisas närmare i det följande vid behandlingen av de olika funktionerna.

Överstyrelsen redogör också i programplanen för beredskapsläget vad

gäller förmågan att klara de fyra huvuduppgifterna för totalförsvarets civila del som helhet. Överstyrelsens bedömning, utgående från planeringsförutsättningarna enligt 1987 års försvarsbeslut, är sammanfattningsvis följande.

Beredskapen att lösa uppgiften att värna civilbefolkningen är inte fullt tillfredsställande. Det krävs kompletterande utbildning och övningar, materielanskaffning samt komplettering av det fysiska skyddet.

Sårbarheten och den bristande funktionssäkerheten inom vitala samhällsfunktioner är inte acceptabel även om hänsyn tas till att man inte kan räkna med att verksamheten skall fungera störningsfritt i krig.

När det gäller att trygga en livsnödvändig försörjning är beredskapsfaktorna av den nya livsmedelspolitiken svåra att förutse. Vid nuvarande omfattning av jordbruksproduktionen bedöms dock läget vara i stort sett gott. Koncentrationstendenserna inom livsmedelsindustrin är däremot oroväckande. Inom den industriella beredskapen är uthålligheten otillfredsställande. Inom vissa delbranscher saknas tillräcklig egen produktionskapacitet och lagertillgången på betydelsefulla insatsvaror är låg. Bränsle- och drivmedelslagren täcker i stort sett behoven.

Ifråga om stödet till försvarsmaktens krigsorganisering och stridsförmåga gäller att tillförselkapaciteten av industrivaror är otillfredsställande på vissa områden. Vidare är stödet från den civila hälso- och sjukvården otillräckligt men blir delvis bättre sedan lageruppbyggnaden enligt 1987 års försvarsbeslut har genomförts.

I rapporten Sammanfattande mål för funktioner som överstyrelsen för civil beredskap i december 1990 avgett till regeringen redovisas överstyrelsens förslag till mål för de 23 funktionerna inom totalförsvarets civila del.

Jag kan för egen del konstatera att överstyrelsens för civil beredskap beredskapslägesredovisning, som redan nämnts, är relaterad till de förutsättningar och den ambition som gäller enligt 1987 års försvarsbeslut och att slutsatserna därför delvis kan visa sig vara inaktuella. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av att överstyrelsen framhåller att det är en ny metod som försöksvis prövats för att bedöma beredskapsläget, finns det inte anledning för mig att närmare kommentera det konkreta innehållet i rapporten.

Jag konstaterar att de föreslagna målen för funktioner uttrycker den av myndigheterna bedömda önskvärda förmågan hos funktionerna under kriser och i krig. Jag vill f. n. inte ta ställning till de enskilda förslagen till mål för funktioner utan räknar med att återkomma härtill i samband med nästa års fleråriga försvarsbeslut då det även bör föreligga ett säkrare underlag från myndigheterna när det gäller beredskapsläge för funktioner där hänsyn även kunnat tas till de anvisningar för programplaner m. m. för perioden 1992/93 – 1996/97 som jag senare kommer att lämna förslag om.

I likhet med vad jag har anfört i det föregående kan det vid en bedömning av läget inom den civila delen av totalförsvaret konstateras att beredskapsplaneringen på detta område är väl utvecklad, inte minst sett i ett internationellt perspektiv.

Jag vill också nämna att regeringen har möjlighet att göra omfördelningar av anslagna medel mellan olika funktioner och delfunktioner.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att ta del av vad jag anfört om beredskapsläge och mål inom totalförsvarets civila del.

### 5.3 Allmän inriktning

Förmågan hos den civila delen av totalförsvaret grundas på det fredstida samhällets resurser och dess handlingsberedskap och omställningsförmåga inför svåra situationer. Ett starkt och allsidigt näringsliv tillsammans med effektiva och flexibla samhällsfunktioner i övrigt har härvidlag en avgörande betydelse.

Ansvar för en verksamhet i fred innebär motsvarande ansvar i krig. Denna ansvarsprincip innebär också ett ansvar för att beredskapsaspekterna beaktas vid utvecklingen av verksamheten i fred. Det är enligt min mening angeläget att medvetenheten om dessa frågor sprids i samhället.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att de beredskapsåtgärder som vidtas inför kriser och krig i många fall har samma karaktär som åtgärder mot skilda risker i det fredstida samhället. Beredskapsverksamheten bör därför, som överstyrelsen för civil beredskap framhåller i programplanen, i högre grad än hittills inriktas mot att omfatta hela hotskalan fred-kris-krig och i högre grad ingå i de ordinarie driftsäkerhetsbedömningar respektive verksamhetsutövare gör. Beredskapshänsynen i planering och samhällsutveckling skall ses mot bakgrund av ett sådant vidare perspektiv.

I likhet med överstyrelsen för civil beredskap anser jag att handlingsberedskap och flexibilitet bör eftersträvas inom den civila delen av totalförsvaret. De gemensamma grunder som är en av utgångspunkterna för att bedöma behovet av kostnadskrävande åtgärder och som jag har redogjort för i det föregående skall inte tolkas så att planeringen blir stel med ringa förmåga att hantera olikartade störningar. Tvärtom eftersträvas ett stort mått av flexibilitet. Jag vill här också betona att utbildning och övningar är viktiga medel för att åstadkomma detta.

Jag föreslår att verksamheten under det kommande budgetåret i stort skall följa inriktningen enligt 1987 års försvarsbeslut.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att ta del av vad jag anfört om allmän inriktning inom totalförsvarets civila del.

### 5.4 Civil ledning och samordning

Av förordningen (1986:294, ändrad senast 1990:471) om ledning och samordning inom totalförsvarets civila del framgår att överstyrelsen för civil beredskap som central förvaltningsmyndighet har till uppgift att i fred leda och samordna beredskapsförberedelserna vid övriga funktionsansva-

riga myndigheter. Enligt samma förordning är överstyrelsen också ansvarig myndighet för funktionen Civil ledning och samordning. Övriga myndigheter med uppgifter inom funktionen är enligt förordningen civilbefälhavarna och länsstyrelserna.

Jag vill här framhålla att kommunerna har viktiga beredskapsuppgifter och att det är väsentligt att beredskapsplaneringen inom såväl denna som övriga funktioner, till vilka jag återkommer, i erforderlig utsträckning förankras lokalt. Hemskyddets stora roll för den kommunala beredskapen bör framhållas.

#### 5.4.1 Beredskapsläge och fortsatt inriktning

Överstyrelsen för civil beredskap anför i programplanen att handlingsberedskapen är godtagbar på alla nivåer och att personalen i huvudsak är rekryterad. När det gäller ledningsförmågan konstateras att den är beroende av fungerande skydd och samband, även på fredsuppehållsplatserna, och att ledningsförmågan i dessa avseenden inte är godtagbar.

Som utgångspunkt för inriktningen av beredskapsplaneringen bör gälla, förutom 1987 års försvarsbeslut, vad som uttalades i prop. 1989/90:100, bil. 6 om ledning inom totalförsvaret.

Av verksamhetsredovisningen framgår de åtgärder som vidtagits inom bl. a. områdena kommunal beredskapsplanläggning, utbildning och övning, kommunal teknisk försörjning och utveckling av ADB-säkerheten.

Jag har i det föregående anført att jag senare avser att lämna förslag till en översyn av vissa ledningsfrågor inom totalförsvaret.

#### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att ta del av vad jag anført om funktionen Civil ledning och samordning.

#### 5.4.2 Anslag inom funktionen Civil ledning och samordning

##### 5.4.2.1 Överstyrelsen för civil beredskap

För information om myndighetens verksamhet hänvisas till förordningen (1988:1122) med instruktion för överstyrelsen för civil beredskap samt till förordningen (1986:294, ändrad senast 1990:471) om ledning och samordning inom totalförsvarets civila del.

Överstyrelsen begär i anslagsframställningen medel över följande anslag för funktionen Civil ledning och samordning.

- förslagsanslaget H 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader 75 029 000
  - reservationsanslaget H 2. Civil ledning och samordning 159 190 000
  - reservationsanslaget H 4. Signalskydd 12 500 000
- Överstyrelsen hemställer också om att anslaget H 4. Signalskydd skall

utgå och utgifterna för signalskydd beräknas under anslaget H2. Civil ledning och samordning.

Överbefälhavaren och överstyrelsen har vidare i särskild gemensam skrivelse hemställt att överstyrelsen skall vara programansvarig myndighet för signalskydd. Överstyrelsen har mot denna bakgrund hemställt om medel för verksamheten.

Jag har tidigare i avsnitt 3.6 Anslagsstrukturen inom den civila delen av totalförsvaret föreslagit en ändrad anslagsstruktur för överstyrelsen fr. o. m. kommande budgetår. I enlighet med förslaget beräknar jag medel för överstyrelsens uppgifter inom funktionen under följande anslag:

H 1. förslagsanslaget Överstyrelsen för civil beredskap: Civil ledning och samordning

H 2. reservationsanslaget Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för civil beredskap

H 3. reservationsanslaget Överstyrelsen för civil beredskap: Signalskydd

Jag tillstyrker således att överstyrelsen fr. o. m. den 1 juli 1991 är programansvarig myndighet för signalskyddsverksamheten.

## H 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Civil ledning och samordning

1989/90 Utgift	57 200 126
1990/91 Anslag	52 520 000*
1991/92 Förslag	52 870 000 <sup>1</sup>

\* H 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader.

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt.

Anslaget omfattar centrala myndighetskostnader och upptar främst kostnader för personal, resor, ADB-drift, lokaler och övriga expenser. Anslaget föreslås fr. o. m. den 1 juli 1991 också omfatta studier och utredningar om ledningsnivåer, utbildningsåtgärder m. m., samordning av åtgärder för att höja säkerheten inom samhällsviktiga områden där datorstöd är oundgängligt samt extern information.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		ÖCB	Föredraganden
Central administration	28 370 <sup>2</sup>	32 167 <sup>2</sup>	18 480
Ledning och samordning	12 600	13 043	16 580
Studier och utredningar om ledningsnivåer samt utbildning och övriga beredskapsåtgärder	12 800	30 560	12 580
Utveckling av ADB-säkerheten	2 500	2 500	2 650
Extern information	2 430	2 300	2 580
Flyttningskostnader (engångskostnader)		17 833	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>58 700</b>	<b>98 403</b>	<b>52 870<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt<sup>2</sup> Avser myndighetens totala administration för funktionerna Civil ledning och samordning och Försörjning med industrivaror*Överstyrelsen för civil beredskap*

Överstyrelsen för civil beredskap, som har tillämpat rationaliseringskravet på myndigheten enligt regeringens anvisningar, framhåller i sin anslagsframställning vikten av balans mellan uppgifter och resurser. För att de av överstyrelsen föreslagna uppgifterna skall kunna lösas krävs enligt myndigheten ökade medel för personal på sammanlagt 2 045 000 kr. varav 1 400 000 kr. inom funktionen Ledning och samordning.

Överstyrelsen beräknar att under september 1991 flytta till en nyuppförd förvaltningsbyggnad. Engångskostnaden för flyttningen har beräknats till totalt 17 833 000 kr.

Av resultatredovisningen framgår bl. a. att överstyrelsen har haft svårigheter att behålla och rekrytera personal. Ett särskilt utvecklingsprogram har tagits fram. Överstyrelsen ämnar bygga upp ett ADB-baserat informationssystem varför en särskild ADB-strategi har utarbetats. Anslaget överskreds år 1989/90 med drygt 880 000 kr.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen ovan.

Överstyrelsen för civil beredskap kommer härutöver att tillföras medel motsvarande kostnaden för flyttningen till de nya lokalerna.

I uppgiften Studier och utredningar om ledningsnivåer samt utbildning och övriga beredskapsåtgärder ingår att samordna och inrikta beredskapsåtgärder, att öka medvetenheten om beredskapshänsyn, att samordna och genomföra forsknings- och studieverksamhet och att samordna den kyrkliga beredskapen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Överstyrelsen för civil beredskap: Civil ledning och samordning* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 52 870 000 kr.

## H 2. Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för civil beredskap

1989/90 Utgift	48 348 784	Reservation	71 498 433
1990/91 Anslag	82 100 000*		
1991/92 Förslag	65 400 000 <sup>1</sup>		

\* H 2. Civil ledning och samordning.

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt.

Under anslaget H 2. Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för civil beredskap återfinns de uppgifter inom funktionen Civil ledning och samordning för vilka överstyrelsen för civil beredskap är ansvarig myndighet men som genomförs av andra organ på central, regional eller lokal nivå. Vid överstyrelsen finns ett råd för kommunal beredskap och ett utbildningsråd.

Från anslaget utbetalas ersättning till kommuner för den planläggning som kommunerna ålagts att genomföra enligt 10 b § civilförsvarslagen (1960:74) samt till kommuner, landstingskommuner och kyrkliga kommuner för den planläggning, utbildning och övning samt de andra förberedelser som de enligt länsstyrelsens förordnande enligt 6 och 7 §§ lagen (1964:63) om kommunal beredskap ålagts att genomföra.

Bestämmelser om ersättning för planläggningskostnaderna finns i 90 § civilförsvarskungörelsen (1960:377, omtryckt 1986:1046).

Från anslaget betalas också utgifter för investeringar för att förbättra telesäkerheten på fredsarbetsplatser på högre och lägre regional nivå. Från anslaget betalas också investeringar i tekniskt ledningsstöd för civil ledning. Vidare utgår från anslaget stöd till kommunerna med syfte att förbättra funktionssäkerheten i de lokala tekniska försörjningssystemen.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Uppdrag m. m.	1990/91 Planerat	För 1991/92 beräknar	
		ÖCB	Före- draganden
Kommunal bered- skapsplanläggning	14 640	14 640	14 600
Utbildnings- och övningsverksamhet på lokal nivå, m. m.	4 200	19 500	5 390
Kommunalteknisk för- sörjning	20 000	40 000	19 950
Teleanordningar för den regionala civila försvarsberedskapen	25 530	48 190	23 960
Utveckling och anskaff- ning av ADB-utrustning	—	1 500	1 500
<b>Medelsbehov</b>	<b>64 370</b>	<b>123 830</b>	<b>65 400<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt.

*Överstyrelsen för civil beredskap*

1. Ersättning till kommunerna enligt 90 § civilförsvarskungörelsen (1960:377, omtryckt 1986:1046) för att hålla de kommunala beredskapsplanerna aktuella uppgår till 14 640 000 kr.

2. För inriktning, stöd och genomförande av utbildnings- och övningsaktiviteter inom funktionen samt för stöd av lokal utbildnings- och övningsverksamhet erfordras 19 500 000 kr.

3. För fortsatt förbättrad funktionssäkerhet i de kommunaltekniska försörjningssystemen erfordras 40 000 000 kr. För att möjliggöra långsiktig planering av verksamheten erfordras ett beställningsbemyndigande på 80 000 000 kr.

4. Åtgärder för förbättrad telesäkerhet och tekniskt ledningsstöd för civil ledning på samtliga nivåer inklusive åtgärder för fysiskt skydd samt åtgärder vad avser beredskapsabonnemang i televerkets nät uppgår till 48 190 000 kr. För att möjliggöra en långsiktig investeringsplanering erfordras ett beställningsbemyndigande på 120 000 000.

5. Anskaffning och utveckling av ADB-utrustning för effektiv och tillförlitlig verksamhet inom funktionen uppgår till 1 500 000 kr.

Av resultatredovisningen framgår bl. a. att kraven på redovisning från kommunerna av planeringsläget har ökat, men att bidraget för att täcka kostnaderna är otillräckligt. Riskanalyser i kommunerna har kunnat bedrivas i avsedd omfattning. Verksamheten inom teleanordningar har bedrivits planenligt. Utbildnings- och övningsverksamhet har bedrivits i stor omfattning.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen ovan.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av teleanordningar för den regionala civila försvarsberedskapen får läggas ut inom en kostnadsram av 25 000 000,

2. till *Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för civil beredskap* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 65 400 000 kr.

### H 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Signalskydd

1989/90 Utgift	5 190 141	Reservation	5 396 718
1990/91 Anslag	7 700 000*		
1991/92 Förslag	7 100 000 <sup>1</sup>		

\* H4. Signalskydd

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt.

Verksamheten under delprogrammet Signalskydd omfattar resor och traktamenten för elever vid totalförsvarets signalskyddsskola samt anskaffning och underhåll av särskild signalskyddsmateriel för totalförsvarets civila del.

Verksamheten budgeteras på tre uppdrag inom produktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. och Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Verksamheten inriktas bl. a. genom tilldelning av beställningsbemyndiganden medan anskaffningstidpunkt och anskaffningstakt bestäms av medelstilldelningen.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1990 7 878 000 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande på 420 000 kr. och anvisat ett anslag för materielanskaffning på 4 500 000 kr.

Bemyndigandeskulden under anslaget den 30 juni 1991 blir därmed (7 878 000 + 420 000 - 4 500 000) 3 798 000 kr.

Verksamheten finansieras från reservationsanslaget H 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Signalskydd. Verksamhetens närmare utformning och inriktning är av sådan natur att en redogörelse inte bör lämnas till regeringsprotokollet. Ytterligare upplysningar kommer att lämnas till riksdagens försvarsutskott.

**Beställningsbemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1990/91		För 1991/92 beräknar			
			Myndigheten		Föredraganden	
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.
Signalskydd:						
Allmän ledning och förbandsverksamhet	—	2 780	—	2 900	—	2 220
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m.	420	420	500	500	420	380
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.	—	4 500	22 600	9 100	—	4 500
<b>Kostnader = medelsbehov</b>	—	<b>7 700</b>	<b>420</b>	<b>12 500</b>	—	<b>7 100<sup>1</sup></b>
<b>Bemyndigandebehov</b>	<b>420</b>		<b>23 100</b>		<b>420</b>	

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt.

*Överstyrelsen för civil beredskap*

Anslaget bör räknas upp med 4 800 000 kr. till 12 500 000 kr. och ett beställningsbemyndigande om 23 100 000 kr. inhämtas. Ökningen faller i det närmaste helt på materielanskaffningssidan, vilket förklaras av att signalskyddsåtgärderna är starkt kopplade till de tekniska investeringarna för teleanordningar under anslaget H 2. Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för den civila beredskapen. Beställningar bör också göras i takt med försvarsmaktens beställningar. Dessa två faktorer förklarar, enligt överstyrelsen, den stora ökningen av bemyndigande.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och anslagsmedel. Jag har beräknat anslagsmedel exklusive mervärdesskatt.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av signalskyddsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 420 000 kr.
2. till *Överstyrelsen för civil beredskap: Signalskydd* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 7 100 000 kr.

*5.4.2.2 Civilbefälhavarna*

För information om civilbefälhavarnas verksamhet hänvisas till förordningen (1988:1 121) med instruktion för civilbefälhavarna.

Den 1 juli 1991 inrättas den nya myndigheten civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet med myndighetens kansli lokaliserat i Örebro.

Medel för civilbefälhavarnas uppgifter budgeteras under anslaget H 4. Civilbefälhavarna: Förvaltningskostnader m. m. samt anslaget H 5. Civilbefälhavarna: Utbildnings- och övningsverksamhet.

#### H 4. Civilbefälhavarna: Förvaltningskostnader, m. m.

1989/90 Utgift	17 769 000
1990/91 Anslag	20 155 000*
1991/92 Förslag	22 510 000 <sup>1</sup>

\* Del av H 3. Civilbefälhavarna

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

#### *Civilbefälhavarnas anslagsframställningar*

Civilbefälhavarnas anslagsframställningar för budgetåret 1991/92 redovisar en ökning med 2 636 000 kr. jämfört med innevarande år.

#### Sammanställning av anslagsberäkningarna (1 000-tal kr.) för förvaltningskostnader m. m.

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Civilbefäl- havarna	Före- draganden
Förvaltningskostnader	17 701	20 907	18 932
Lokalkostnader	2 454	2 639	2 758
Till regeringens disposition	755	—	820
<b>Medelsbehov</b>	<b>20 910</b>	<b>23 546</b>	<b>22 510<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

#### *Föredragandens överväganden*

Jag redovisar nedan det beräknade medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) för resp. civilbefälhavare.

#### *Civilbefälhavaren i Södra civilområdet*

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Myndig- heten	Före- draganden
Förvaltnings- kostnader	3 388	4 040	3 596
Lokalkostnader	315	327	327
<b>Medelsbehov</b>	<b>3 703</b>	<b>4 367</b>	<b>3 923<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

*Föredragandens överväganden*

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) till 3 923 000 kr.

*Civilbefälhavaren i Västra civilområdet*

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Myndig- heten	Före- draganden
Förvaltnings- kostnader	2 395	2 962	2 619
Lokalkostnader	160	500	581
<b>Medelsbehov</b>	<b>2 555</b>	<b>3 462</b>	<b>3 200<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

*Föredragandens överväganden*

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) till 3 200 000 kr.

*Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet*

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Myndig- heten	Före- draganden
Förvaltnings- kostnader	—	7 185	6 220
Lokalkostnader	—	955	955
<b>Medelsbehov</b>	<b>—</b>	<b>8 140</b>	<b>7 175<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

*Föredragandens överväganden*

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) till 7 175 000 kr.

*Civilbefälhavaren i Nedre Norrlands civilområde*

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Myndig- heten	Före- draganden
Förvaltnings- kostnader	2 605	2 952	2 876
Lokalkostnader	215	350	388
<b>Medelsbehov</b>	<b>2 820</b>	<b>3 302</b>	<b>3 264<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

*Föredragandens överväganden*

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) till 3 264 000 kr.

*Civilbefälhavaren i Övre Norrlands civilområde*

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Myndig- heten	Före- draganden
Förvaltnings- kostnader	3 331	3 768	3 621
Lokalkostnader	461	507	507
<b>Medelsbehov</b>	<b>3 792</b>	<b>4 275</b>	<b>4 128<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

*Föredragandens överväganden*

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) till 4 128 000 kr.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Civilbefälhavarna: Förvaltningskostnader, m. m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 22 510 000 kr.

**H 5. Civilbefälhavarna: Utbildnings- och övningsverksamhet**

1989/90 Utgift	7 564 000
1990/91 Anslag	7 490 000*
1991/92 Förslag	7 490 000 <sup>1</sup>

\* Del av H 3. Civilbefälhavarna

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

## Civilbefälhavarnas anslagsframställningar

Prop. 1990/91:102

Bilaga 1

Civilbefälhavarnas anslagsframställningar för budgetåret 1991/92 redovisar en ökning med 4 566 000 kr. jämfört med innevarande år.

### Sammanställning av anslagsframställningar (1 000-tal kr.) för utbildnings- och övningsverksamhet

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Civilbefäl- havarna	Före- draganden
Utbildnings- och övningsverksamhet	7 490	12 056	7 490
<b>Medelsbehov</b>	<b>7 490</b>	<b>12 056</b>	<b>7 490</b>

### Föredragandens överväganden

Jag redovisar nedan det beräknade medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) för resp. civilbefälhavare.

### Utbildnings- och övningsverksamhet

Civilbefälhavare	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Myndig- heten	Före- draganden
Civilbefälhavaren i Södra civilområdet	1 617	2 445	1 546
Civilbefälhavaren i Västra civilområdet	1 000	1 550	1 047
Civilbefälhavaren i Östra civilområdet	1 915	—	—
Civilbefälhavaren i Bergslagens civilområde	400	—	—
Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet	—	4 236	2 391
Civilbefälhavaren i Nedre Norrlands civilområde	750	1 855	1 360
Civilbefälhavaren i Övre Norrlands civilområde	1 808	1 970	1 146
<b>Medelsbehov</b>	<b>7 490</b>	<b>12 056</b>	<b>7 490</b>

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Civilbefälhavarna: Utbildnings- och övningsverksamhet* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 7 490 000 kr.

### 5.4.3 Länsstyrelserna

Länsstyrelsernas organisation och framtida inriktning av verksamheten övervägs för närvarande.

Chefen för civildepartementet har i budgetpropositionen för budgetåret 1991/92 anmält medelsbehovet för länsstyrelserna. Den del som avser försvarsberedskap finns här redovisad under avsnitt 3.5.

#### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om länsstyrelserna.

### 5.4.4 Kommunerna

Regeringen beslöt i februari 1988 om en försöksverksamhet avseende åtgärder för att motverka krigstida störningar i kommunaltekniska system. I oktober 1989 beslöt regeringen att försöksverksamheten får fortsätta till och med den 30 juni 1991 i mån av resurser. Överstyrelsen för civil beredskap har i december 1990 lämnat en delrapport om erfarenheterna av försöksverksamheten.

Mot bakgrund av det angelägna i att begränsa sårbarheten inom den kommunaltekniska försörjningen och med hänsyn till att erfarenheterna av den hittills bedrivna försöksverksamheten är goda har jag föreslagit medel för ändamålet under budgetåret 1991/92 under anslaget H 2. Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för civil beredskap.

#### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om kommunerna.

## 5.5 Befolkningsskydd och räddningstjänst

### 5.5.1 Inriktningen av befolkningsskyddet

Med begreppet befolkningsskydd avses de förebyggande åtgärder som vidtas för att förhindra olyckor och för att begränsa skadan vid en olycka. Med räddningstjänst avses de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön. Befolkningsskyddet och räddningstjänsten i fredstid har samlats i uttrycket freds räddningstjänst. Motsvarande verksamhet under civilförsvarsberedskap kallas civilförsvarsverksamhet. I det följande behandlas både freds räddningstjänsten och de åtgärder som vidtas för att förbereda civilförsvarsverksamheten. Vissa aktuella frågor för utvecklingen av freds räddningstjänsten tas således upp förutom inriktningen av funktionen Befolkningsskydd och räddningstjänst.

Som räddningsverket framhåller är analyser av riskbilden i samhället en

viktig förutsättning för en balanserad uppbyggnad av befolkningsskyddet och räddningstjänsten. Metodutveckling för riskanalys bör fortsätta och tillämpningen på central, regional och lokal nivå främjas. Målet är att risk- och bredskapshänsyn skall bli en naturlig del i samhällsutvecklingen och inte som idag komma in i efterhand när investeringen redan gjorts. Genom analys av hoten mot människor, miljö och egendom kan en optimering ske av åtgärderna och dessa inriktas på de mest väsentliga områdena för att minska risker och maximera skyddet. Genom en ökad riskmedvetenhet och ett utvecklat samarbete inom kommunen mellan byggnads-, räddnings- samt miljö- och hälsoskyddsnämnderna och andra planerande organ kan arbetet med riskfrågorna aktiveras och utvecklas. Räddningsverket bör som föreslås i programplanen stimulera kommunernas arbete med riskanalyser och verka för ett utvecklat samarbete med näringslivet i dessa frågor. Som räddningsverket framhåller fordras även allmänna insatser för att öka riskmedvetandet och kunskapen i dessa frågor.

Inriktningen av verksamheten när det gäller skyddet av befolkningen i krig är beroende av ett slutligt ställningstagande till 1988 års befolkningskyddskommittés förslag (SOU 1989:17). Jag anser att verksamheten i avvaktan på detta bör ske enligt nuvarande allmänna inriktning med de ytterligare prioriteringar som anges i det följande.

De insatser som görs för att minska riskerna i fred bl. a. inom ramen för den fysiska planeringen får betydelse även för krigssituationen. Den framtida uppbyggnaden av det fysiska skyddet bör i första hand inriktas på, förutom skyddsrum, enklare skydd samt utnyttjandet av berggrum, tunnelbana och tunnlar m. m. som skydd i främst storstädernas riskområden där stora brister på skyddsrum föreligger. Jag anser vidare att förändringarna av den säkerhetspolitiska miljön i vår del av världen bör motivera en striktare prioritering av skyddsrum byggandet. Skyddsrum bör främst byggas i samband med nybyggnation i områden med stor risk. Även bristtäckningsproduktionen bör inriktas på områden med stor risk och där täcka de allvarligaste bristerna vid de för totalförsvaret mest angelägna verksamheterna under krig. Genom förberedelser för grundskydd och förstärkningar till s. k. skyddade utrymmen under en förvarningsperiod, bör en god handlingsberedskap kunna skapas även för mer omfattande hot, om skyddsförberedelserna kombineras med ett flexibelt utnyttjande av möjligheterna till omflyttning och utrymning. Skydds nivåerna bör anpassas till de risknivåer som framgår av regionala mål- och riskanalyser som i sin tur måste anpassas till förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön.

Räddningsverket påpekar i sin programplan att ledningen i krig bör bygga på samma principer som gäller för ledningen i fred men att antalet och omfattningen av olyckorna i krigsfallet medför att högre krav ställs på kapacitet och uthållighet. Vidare krävs det att vissa delar av verksamheten skyddas mot krigets verkningar utgående från mål- och riskanalyser. Jag delar räddningsverkets uppfattning men vill särskilt framhålla att i den fortsatta utbyggnaden av ledningsplatser bör prioriteras kommuner som kan väntas få särskilt viktiga ledningsuppgifter i krig. Dessutom bör stor vikt läggas vid att ledningsplatserna får ett effektivt fredsutnyttjande.

Fortsatta insatser för rekrytering och utbildning av hemskyddsombud bör göras inom ramen för Sveriges civilförsvarsförbund. Jag delar räddningsverkets uppfattning att detta bör ske i nära samarbete med kommunerna och anpassas till lokala förhållanden. En samverkan mellan hemskyddsgruppchefer och hemskyddsombud bör också eftersträvas när det gäller rekrytering, utbildning och övning.

En viktig uppgift för räddningsverket är att följa utvecklingen och de ständiga förändringarna i samhället, visa på risker och föreslå åtgärder för att förhindra olyckor eller minska konsekvenserna av dessa. Räddningsverket bör i detta avseende lämna kommunerna stöd i uppgiften att vidta åtgärder för att förebygga bränder och skador till följd av bränder samt att främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

### 5.5.2 Inriktningen av räddningstjänsten

En utökad samordning och samverkan inom räddningstjänsten är som framgår av räddningsverkets programplan en nödvändighet för att en effektiv räddningstjänst skall kunna utvecklas i takt med de krav som ställs. Detta gäller på central, regional och lokal nivå. Förutsättningarna för utökad samverkan mellan olika samhällsfunktioner för att förstärka kapaciteten bl. a. i glesbygdsområden bör prövas. Räddningsverket bör stimulera och motivera kommunerna till ökad samverkan och utveckla samverkansformer inom räddningstjänsten i syfte att uppnå en fortsatt utveckling mot en effektivare räddningstjänst. Regionala räddningstjänstråd kan skapa goda förutsättningar för det nödvändiga samarbetet mellan kommunal och statlig räddningstjänst och övriga som medverkar i räddningstjänsten.

Jag delar räddningsverkets uppfattning att strävan skall vara att bredda och fördjupa kompetensen för all personal inom hela räddningstjänsten genom att kompetensutbildningen kompletteras med fortbildning och systematisk övningsverksamhet. Ledningspersonalens förmåga att leda komplicerade insatser under svårare förhållanden skall stärkas vilket är betydelsefullt både för fredsverksamheten och för verksamheten i krig.

Kommunernas successivt utvidgade ansvar även för räddningstjänsten i krig motiverar enligt min mening ett ansvar för de fredstida beredskapsförberedelserna, inklusive mobiliseringsplanläggning och personalförsörjning. Dessutom bör en översyn av räddningstjänstens krigsorganisations dimensionering och utformning göras med sikte på att bättre anpassa organisationen till hotbilder och kommunala förutsättningar.

Jag ser det också som angeläget att en fortsatt försöks- och utvecklingsverksamhet bedrivs vad avser kommunal personalförsörjning och materielhantering. En utgångspunkt för arbetet bör vara att befintliga resurser och rutiner i kommunerna så långt möjligt utnyttjas och att förändringarna sker inom ramen för nuvarande kostnader.

Översynen av krigsorganisationen bör påbörjas inom räddningsverket med utgångspunkt i de säkerhetspolitiska bedömningar som redovisats under avsnitt 2.1.2 ovan. Den pågående försöksverksamheten inför en decentralisering till kommunerna av ansvaret för förrådshållning, under-

håll och utnyttjande av civilförsvarsmateriel bör som nämnts fortsätta. Ett mål bör vara att kraven för att använda materielen vid olika nödlägen i fredstid beaktas vid den förnyelse av materielen för räddningstjänsten i krig som förutses ske. Former för samordnad teknisk utveckling och standardisering bör utvecklas av räddningsverket i samverkan med den kommunala räddningstjänsten och med räddningstjänstansvariga statliga myndigheter.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Befolkningsskydd och räddningstjänst samt inom freds-  
räddningstjänsten.

#### 5.5.3 Anslag inom funktionen Befolkningsskydd och räddningstjänst m. m.

Statens räddningsverk har programansvar för huvudprogrammet Befolkningsskydd och räddningstjänst. Huvudprogrammet indelas i delprogrammen Befolkningsskydd, Räddningstjänst och Central förvaltning m. m.

För övrig information om myndighetens verksamhet hänvisas till förordningen (1988:1040) med instruktion för statens räddningsverk.

Räddningsverkets centrala del är lokaliserad till Karlstad och dess skolor till Revinge, Skövde, Rosersberg och Sandö.

Under littera I. Befolkningsskydd och räddningstjänst m. m. täcks också kostnaderna för framställning och distribution av identitetsbrickor m. m. som kostnadsfritt tilldelas nyfödda och barn till invandrare eller till självkostnadspris tillhandahålls andra personer. Länskattemyndigheten i Kristianstads län svarar för denna verksamhet.

Vidare budgeteras under detta littera ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m. samt kostnaderna för frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret m. m. och för vapenfristylelsen.

Verksamheten finansieras från följande anslag.

11. Befolkningsskydd och räddningstjänst
12. Anläggningar för räddningsskolorna, m. m.
13. Skyddsrum, m. m.
14. Identitetsbrickor
15. Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.
16. Frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret m. m.
17. Vapenfristylelsen

Räddningsverket redovisar för budgetåret 1991/92 ett budgetförslag inom den planeringsram som överstyrelsen för civil beredskap anvisat för denna verksamhet i samråd med verket i den s. k. nivå II. Verket redovisar härutöver ett tilläggsyrkande.

# I 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga I

1989/90 Utgift	629 481 709
1990/91 Anslag	604 400 000
1991/92 Förslag	596 882 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Bemyndigandeskulden för anskaffning av materiel var den 30 juni 1990 243 464 000 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 287 350 000 kr. Ett anslag har anvisats om 187 093 000 kr. Den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1991 blir därmed (243 464 000 + 287 350 000 - 187 093 000) 343 721 000 kr.

## Beställningsbemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)

Produktionsområde	1990/91		För 1991/92 beräknar			
			Statens räddningsverk <sup>1</sup>		Föredraganden	
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm. <sup>2</sup>
<b>Befolkningsskydd och räddningstjänst:</b>						
Central förvaltning		87 654		96 000		91 354
Utbildning och övning		294 112		340 800		308 270
Extern information		6 628		8 500		6 028
Underhåll och förrådsverksamhet		72 448		75 000		70 604
Materielanskaffning	297 880 <sup>3</sup>	204 806	202 550 <sup>4</sup>	262 300	203 467 <sup>5</sup>	204 159
Forskning och utveckling		9 645		15 000		9 700
Ersättning till kommuner		11 040		11 940		10 249
<b>Kostnader</b>	<b>297 880</b>	<b>686 333</b>	<b>202 550</b>	<b>809 540</b>	<b>203 467</b>	<b>700 364</b>
<b>Tillkommer/avgår:</b>						
Reducering på grund av överplanering		-6 551		-10 290		-8 232
Intäkter m. m.	-10 530	-75 382	-46 960	-93 750	-12 917	-95 250
<b>Medelsbehov</b>		<b>604 400</b>		<b>705 500</b>		<b>596 882</b>
<b>Bemyndigandebehov</b>	<b>287 350</b>		<b>155 590</b>		<b>190 550</b>	

<sup>1</sup> Exkl. pris- och löneomräkning.

<sup>2</sup> Inkl. pris- och löneomräkning, exkl. mervärdeskatt.

<sup>3</sup> Varav 19,3 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden.

<sup>4</sup> Varav 23,8 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden.

<sup>5</sup> Varav 29,5 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden.

## Statens räddningsverk

Medelsbehovet för budgetåret 1991/92 beräknas till 705 500 000 kr (nivå II). För materielanskaffning behövs ett bemyndigande om 155 590 000 kr.

Nedan redovisas verkets bedömning av medelsbehovet brutto exkl. pris- och löneomräkning för varje produktionsområde.

### Central förvaltning

96 000 000 kr.

Inom produktionsområdet Central förvaltning har budgeterats en ökning med 8,3 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1990/91 avseende bl. a. nya

tjänster för utveckling av utbildningssystem, informationshantering och utbildning av förare för transport av farligt gods. Med hänvisning till de faktiska lönekostnaderna har löneanslaget räknats upp med 5,9 milj. kr.

*Utbildning och övning* 340 800 000 kr.

För utbildning och övning etc. begärs medel motsvarande en ökning i förhållande till budgetåret 1990/91 med 46,8 milj. kr. Förändringen avser i huvudsak följande.

För genomförande av verksamheten vid räddningsskolorna och för förbättrad utbildningsservice m. m. föreslås att 15 nya tjänster inrättas (3,8 milj. kr.), 8,0 milj. kr. tillkommer för korrigerering av löneanslaget med hänsyn till den faktiska lönekostnaden.

Räddningsverket har beräknat att dagersättningarna ökar från 388 kr./elevdag till 430 kr./elevdag i genomsnitt. Med hänsyn tagen också till förändrade volymer, totalt 273 418 elevdagar och produktionens sammansättning innebär detta en ökning av medelsbehovet med 5,4 milj. kr.

Kostnaderna för metodutveckling och vidareutveckling av kursmateriel ökar med 2,6 milj. kr och kostnaderna för drift och underhåll av räddningsskolorna med 3,8 milj. kr. För inventarier och utrustning till nya utbildningsanordningar äskas 5,0 milj. kr, en ökning med 1,6 milj. kr.

Härutöver upptas 9 milj. kr. som tilläggsäskande utöver den planeringsram som räddningsverket tilldelats av överstyrelsen för civil beredskap. Beloppet avser åtgärder för förbättring av förmågan att verka i C-belagd miljö.

*Extern information* 8 500 000 kr.

Under produktionsområdet Extern information har budgeterats en ökning med 1,9 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1989/90. Ökningen avser främst ökad information om riskfrågor och framtagning av en handbok för information vid stora olyckor.

*Underhåll och förrådsverksamhet* 75 000 000 kr.

Under produktionsområdet Underhåll- och förrådsverksamhet föreslås en anslagsökning med 2,6 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1989/90.

Lönekostnaderna för befintliga tjänster har räknats upp med 2,5 milj. kr med hänsyn till det verkliga löneutfallet. Hyreskostnaderna för verkets förråd beräknas minska med 1,1 milj. kr.

Under budgetåret beräknas 200 nya alarmeringsaggregat installeras. Kostnaden för drift och underhåll bedöms uppgå till 0,7 milj. kr.

*Materielanskaffning* 252 010 000 kr.

Räddningsverket hemställer om bemyndiganden på 202,6 milj. kr. och anslagsmedel på 252,0 milj. kr. för materielanskaffning.

**Fördelningen på materielslag framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).**

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Materielslag	1990/91 Budget	1991/92 Förslag
1. Varningssystem	13 600	20 550
2. Andningsskydd	86 850	87 750
3. Beklädnadsmateriel	17 300	15 000
4. Brand- och räddningsmateriel	20 000	26 000
5. Amröjustrustning	5 000	6 000
6. AC-materiel	17 000	43 500
7. Olje- och kemikaliebekämpningsmateriel	4 200	3 000
8. Fordon	11 000	16 400
9. Sambandssystem	4 700	12 000
10. Sjukvårdsmateriel	8 600	9 000
11. Särskild materielutveckling	5 000	5 750
12. Datorutrustning	5 000	6 000
13. Utbildningsmateriel	6 000	9 250
14. Övrigt	556	2 100
Planeringsram	204 806	262 300
Överplanering	-6 551	-10 290
<b>Summa kostnader</b>	<b>198 255</b>	<b>252 010</b>

Som tilläggsäskande under detta produktionsområde har räddningsverket begärt ytterligare 29,5 milj. kr. för ökad anskaffning av materiel för ABC-skydd, för forcerad utveckling och framtagning av relevant materiel för undsättning i C-belagd miljö och för snabbare uppbyggnad av ammunitionsröjningsenheter.

*Forskning och utveckling*

15 000 000 kr.

En ökning med 5,4 milj. kr. begärs för stöd åt det nya forskningsprogrammet för styrelsen för svensk brandforskning och för att möta nya hot och stärka kunskapen inom verkets samtliga delområden. Verket kommer vidare att stödja en professur i räddningsteknisk riskanalys vid Lunds universitet.

Som tilläggsäskande begärs ytterligare 5 milj. kr. under detta produktionsområde.

*Ersättning till kommuner m. m.*

11 940 000 kr.

För produktionsområdet begärs en ökning med 0,9 milj. kr avseende investeringar i lokala övningsfält och undersökningar vid risk för naturolyckor.

*Föredragandens överväganden*

Jag har tidigare i samband med mina ställningstaganden till programplanen för statens räddningsverk redogjort för de riktlinjer som verksamheten

bör utvecklas efter i fortsättningen. Beträffande kostnaderna för budgetåret 1991/92 vill jag anföra följande. Samtliga av mig beräknade kostnader är exklusive mervärdeskatt.

Under produktionsområdet Central förvaltning beräknar jag kostnaderna till 91,4 milj. kr.

Jag har under produktionsområdet Utbildning och övning uppskattat den reguljära verksamheten till ca 240 000 elevdagar. Jag beräknar medelsbehovet till 308,3 milj. kr., vilket bl. a. ger utrymme för en fortsatt förstärkning av kompetensutbildningen av kommunernas räddningstjänstpersonal.

Kostnaderna för produktionsområdet Extern information uppgår till 6,0 milj. kr. och kostnaderna för produktionsområdet Underhåll och förrådsverksamhet till 70,6 milj. kr.

För Materielanskaffning bör enligt mina beräkningar 204,2 milj. kr. avdelas och för Forskning och utveckling 9,7 milj. kr.

Jag föreslår slutligen att 10,2 milj. kr. anvisas för produktionsområdet Ersättning till kommuner m. m. inkl. medel för en med Finland gemensam förundersökning om islossning i Torne älv.

Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag till proposition om samhällets åtgärder mot allvarliga olyckor. I avvaktan på detta har jag under detta anslag reserverat 4,5 milj. kr. för åtgärder som kan komma att aktualiseras under budgetåret 1991/92.

Med utnyttjande av de belopp som jag tagit upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1992 (343 271 000 + 190 550 000 – 252 054 000) 281 767 000 kr. inkl. mervärdeskatt.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att till *Befolkningsskydd och räddningstjänst* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 596 882 000 kr.

### I 2. Anläggningar för räddningsskolorna, m. m.

1989/90 Utgift	23 509 013
1990/91 Anslag	23 100 000
1991/92 Förslag	26 480 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler, utbildningsanordningar m. m. vid statens räddningsverks skolor och nybyggnad av vissa förråd för civilförsvarets mobiliseringsmateriel.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Statens räddnings- verk <sup>1</sup>	Före- draganden <sup>2</sup>
Anläggningar för räddnings- skolorna, m. m.:			
Nybyggnad m. m. för del- programmet			
Central förvaltning m. m.	25 410	42 000	27 280
<b>Summa:</b>	<b>25 410</b>	<b>42 000</b>	<b>27 280</b>
Reducering på grund av över- planering	- 2 310	- 2 000	- 800
<b>Medelsbehov</b>	<b>23 100</b>	<b>40 000</b>	<b>26 480</b>

<sup>1</sup> Exkl. pris- och löneomräkning.<sup>2</sup> Inkl. pris- och löneomräkning, exkl. mervärdesskatt.*Statens räddningsverk*

Räddningsverket beräknar ett medelsbehov på 40 milj. kr. för budgetåret 1990/91 enligt vad som framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. För objekt som har påbörjats eller avses påbörjas före den 1 juli 1991 beräknas ca 36 milj. kr. Återstående medelsbehov hänför sig till de nya objekt som avses påbörjas under budgetåret 1991/92.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av medelsbehovet exklusive mervärdesskatt framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Det bör få ankomma på regeringen att besluta om de redovisade byggnadsåtgärderna.

**Hemställen**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Anläggningar för räddningsskolorna, m. m.* för budgetåret  
1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 26 480 000 kr.

**I 3. Skyddsrum, m. m.**

1989/90 Utgift	509 838 726
1990/91 Anslag	535 300 000
1991/92 Förslag	503 250 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Verksamheten under anslaget omfattar dels utbetalning av ersättning m. m. för produktion av ledningsplatser m. m., dels utbetalning av ersättning m. m. för att anordna skydd för befolkningen.

Utöver anslaget bedöms för budgetåret 1990/91 63,6 milj. kr. och för budgetåret 1991/92 40 milj. kr. komma att behöva utnyttjas från överförda outnyttjade anslagsmedel.

Bemyndigandeskulden för produktion av ledningsplatser var den 30 juni

1990 177 720 000 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 172,5 milj. kr. och anvisat ett anslag på 74,2 milj. kr. Med utnyttjande av dessa belopp blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1991 (177 720 000 + 172 500 000 - 74 200 000) 276 020 000 kr.

Bemyndigandeskulden för skyddsrumbygget var den 30 juni 1990, 1 619 860 000 kr. För budgetåret 1990/91 har riksdagen lämnat ett bemyndigande om 551,2 milj. kr. och anvisat ett anslag på 461,1 milj. kr. Härutöver beräknas 34,9 milj. kr. behöva tas i anspråk av outnyttjade anslagsmedel överförda från budgetåret 1989/90. Den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1991 blir därmed (1 619 860 000 + 551 200 000 - 461 100 000 - 34 900 000) 1 675 060 000 kr.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

#### Beställningsbemyndiganden och anslagsmedel (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1990/91		För 1991/92 beräknar Statens räddningsverk <sup>1</sup>		Föredraganden	
	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm.	Bemynd.	Anslagsm. <sup>2</sup>
Ledningsplatser m. m.	158 800	106 500	143 000	100 900	143 000	92 530
Överplanering		- 32 300		- 25 900		- 25 900
Prisreglering	+ 13 700		+ 16 050		+ 23 800	
<b>Summa</b>	<b>172 500</b>	<b>74 200</b>	<b>159 050</b>	<b>75 000</b>	<b>166 800</b>	<b>66 630</b>
Skyddsrum	431 200	524 700	500 000	540 000	400 000	476 620
Överförda outnyttjade anslagsmedel		- 63 600		- 40 000		- 40 000
Prisreglering	+ 120 000		+ 106 000		+ 118 300	
<b>Summa</b>	<b>551 200</b>	<b>461 100</b>	<b>606 000</b>	<b>500 000</b>	<b>518 300</b>	<b>436 620</b>
<b>Bemyndigande- och medels- behov</b>	<b>723 700</b>	<b>535 300</b>	<b>765 050</b>	<b>575 000</b>	<b>685 100</b>	<b>503 250</b>

<sup>1</sup> Exkl. pris- och löneomräkning.

<sup>2</sup> Inkl. pris- och löneomräkning, exkl. mervärdeskatt.

#### Statens räddningsverk

##### Ledningsplatser m. m.

För att kunna producera ledningsplatser i samband med lämpligt byggande i kommunerna behövs för budgetåret 1991/92 bemyndiganden om 159 milj. kr. och anslagsmedel till ett belopp av 75 milj. kr.

Fördelningen på objektgrupper av de bemyndiganden som begärs för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning (genomförandepreis 1990/91; 1 000-tal kr.).

Objektgrupp	Bemyndigande
Produktion av räddningscentraler	120 900
Övrigt	22 100
<i>Tillkommer</i>	
Prisreglering	+ 16 050
<b>Summa</b>	<b>159 050</b>

(I tilläggsyrkande tillkommer ytterligare 10 milj. kr., vilket motsvarar ÖCB-nivån.)

### Skyddsrum

Bemyndiganderamen har räknats upp till genomförandepri斯拉get 1990/91. På grund av svårigheten att förutsäga anslagsmedelsutfallet bör möjligheten att överföra utnyttjade anslagsmedel från ett budgetår till nästa bibehållas.

För budgetåret 1991/92 behövs bemyndiganden om 606 milj. kr. och anslagsmedel till ett belopp av 500 milj. kr. Härutöver beräknas 40 milj. kr. av överförda utnyttjade anslagsmedel komma att behöva utnyttjas under budgetåret.

Fördelningen på objektgrupper av de bemyndiganden som begärs för budgetåret 1990/91 framgår av följande sammanställning (genomförandepri斯拉get 1990/91; 1 000-tal kr.).

Objektgrupp	Bemyndigande
Nybehovsproduktion	320 000
Bristtäckningsproduktion	89 000
Underhållsbesiktning av skyddsrum samt tillrättande av fel och brister, m. m.	35 000
Modernisering av stora skyddsrum, utnyttjande av tunnlar och bergtrum, m. m.	55 000
Planering, förberedelser för skyddade utrymmen	1 000
<i>Tillkommer</i>	
Prisreglering	+ 106 000
<b>Summa</b>	<b>606 000</b>

(I tilläggsyrkande tillkommer ytterligare 300 milj. kr., vilket motsvarar den s. k. ÖCB-nivån.)

### Föredragandens överväganden

Under avsnitt 3.5 Den civila delen av totalförsvaret har jag förordat att anslagsbeloppet under anslaget I 3. Skyddsrum m.m. för budgetåret 1991/92 får justeras på grund av över- eller underutnyttjande av anslagsbeloppet för budgetåret 1990/91.

### Ledningsplatser m. m.

Min beräkning av bemyndigande- och medelsbehov framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och anslagsmedel.

Min beräkning av bemyndigandebehov samt medelsbehov exklusive mervärdesskatt framgår av sammanställningen över bemyndiganden och anslagsmedel. Min beräkning av bemyndiganderamen grundar sig därvid på den faktiska prisutvecklingen.

Jag bedömer att de bemyndiganden som jag har beräknat är tillräckliga för nybehovsproduktionen av skyddsrum i främst områden med stor risk samt även för viss bristtäckningsproduktion i främst områden med stor risk och där täcka de allvarligaste bristerna vid de för totalförsvaret mest angelägna verksamheterna under krig.

Med utnyttjande av de redovisade beloppen blir bemyndigandeskulden för ledningsplatser m. m. och för skyddsrumbyggandet den 30 juni 1992 ca 368 milj. kr. resp. ca 1 665 milj. kr.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att ersättning utgår för produktion av ledningsplatser m. m. inom en kostnadsram på 166 800 000 kr.,
2. bemyndiga regeringen att medge att ersättning utgår för anskaffning av skyddsrum för befolkningen inom en kostnadsram på 518 300 000 kr.,
3. till *Skyddsrum, m. m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 503 250 000 kr.

### I 4. Identitetsbrickor

1989/90 Utgift	1 767 744
1990/91 Anslag	1 210 000
1991/92 Förslag	2 330 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Länsskattemyndigheten i Kristianstads län svarar för framställning och distribution av identitetsbrickor m. m. som kostnadsfritt tilldelas nyfödda och barn till invandrare eller till självkostnadspris tillhandahålls andra personer, allt enligt riktlinjer som godkänts av riksdagen (prop. 1962:1 bil. 13, SU 11, rskr. 11).

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Identitetsbrickor.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Riksskatte- verket	Före- draganden
Identitets- brickor	1 210	2 584	2 330
<b>Medelsbehov</b>	<b>1 210</b>	<b>2 584</b>	<b>2 330<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

*Riksskatteverket*

**Budgetåret 1989/90**

Under budgetåret 1989/90 har 122 262 identitetsbrickor tillverkats för nyfödda och invandrabarn. Länskattemyndigheten i Kristianstads län har tillhandahållit 17 298 brickor till självkostnadspris.

**Budgetåren 1990/91 och 1991/92**

Verksamheten bedöms öka i omfattning.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av medelsbehovet exklusive mervärdeskatt framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

**Hemställen**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Identitetsbrickor* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslags-  
anslag på 2 330 000 kr.

**I 5. Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.**

1989/90 Utgift	20 975 100
1990/91 Anslag	5 000
1991/92 Förslag	5 000

Enligt 36 § räddningstjänstlagen (1986:1102) är en kommun berättigad till ersättning för kommunal räddningstjänst med anledning av oljeutflöde till havs eller i vissa inre farvatten.

Kommunen har vidare enligt 37 § räddningstjänstlagen rätt till ersättning av staten om en räddningsinsats i kommunal räddningstjänst har medfört betydande kostnader.

Om en kommun haft kostnader för sanering med anledning av sådant oljeutflöde som avses i 36 § räddningstjänstlagen har kommunen rätt till ersättning enligt 65 § räddningstjänstförordningen (1986:1107).

Kustbevakningen svarar enligt 27 § räddningstjänstlagen för räddningstjänsten när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet inom Sveriges sjöterritorium med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vätern, Vättern och Mälaren. Enligt 43 § räddningstjänstförordningen svarar kustbevakningen även för räddningstjänstinsats utanför Sveriges sjöterritorium i de delar av havet där uppgifter enligt internationella överenskommelser ankommer på svenska myndigheter. Från anslaget betalas kostnaderna för bekämpningsoperationerna inkl. ersättningar till utomstående, som deltar i räddningstjänsten.

Vidare betalas kostnader i samband med biståndsinsatser enligt gällande internationella överenskommelser och vid hjälpinsatser utomlands som regeringen beslutar om.

Förskottsmedel och annan återbetalning tas upp som uppbörd under anslaget.

Uppdrag m. m. (1 000-tal kr.)	1990/91	1991/92
	Föredraganden	
Ersättning enligt		
36 § räddningstjänstlagen	1	1
37 § räddningstjänstlagen	1	1
65 § räddningstjänstförordningen	1	1
Kostnader för bekämpningsoperationer till sjöss	1	1
Bistånd enl. internationella överenskommelser och hjälpinsatser utomlands	1	1
<b>Medelsbehov</b>	<b>5</b>	<b>5</b>

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 5 000 kr.

### I 6. Frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret m. m.

1990/91 Anslag 64 550\*

1991/92 Förslag 70 990

\* I 6. Frivilligorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret m. m.

Verksamheten omfattar information samt rekrytering och utbildning av frivillig personal för krigsorganisationen inom totalförsvarets civila del.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Prop. 1990/91: 102

Bilaga I

Uppdrag m. m.	1990/91	1991/92	
	Planerat	Statens räddningsverk och arbetsmarknadsstyrelsen	Föredraganden
Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret:			
Befolkningsskydd och räddningstjänst	43 350	60 000	47 650
Arbetskraft	21 200	28 900	23 340
<b>Kostnader = medelsbehov</b>	<b>64 550</b>	<b>88 900</b>	<b>70 990</b>

**Budgetåret 1991/92**

Överstyrelsen för civil beredskap föreslår i sitt yttrande att 29 milj. kr. tillförs frivilligverksamheten inom funktionen arbetskraft.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Inom funktionen befolkningsskydd och räddningstjänst har jag därvid beräknat bidrag till de frivilliga försvarsorganisationerna med 26 150 000 kr. och till Rikskommittén för självskydd med 21 500 000 kr.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret m. m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 70 990 000 kr.

**I 7. Vapenfristyrelsen**

1990/91 Anslag 148 000 000  
1991/92 Förslag 151 170 000<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Vapenfristyrelsen har till uppgift att pröva ärenden om tillstånd till vapenfri tjänst samt svara för uttagning till tjänstgöring, registrering och redovisning av vapenfria tjänstepliktiga. I samband med inrättandet av vapenfristyrelsen upphörde de båda myndigheterna nämnden för vapenfrutbildning och vapenfrinämnden.

Utgifterna för verksamheten finansieras från förslagsanslaget I 7. Vapenfristyrelsen. Från anslaget finansieras också kostnaderna för de vapenfrias ekonomiska och sociala förmåner samt vissa utbildningskostnader

145

m. m. i samband med deras tjänstgöring vid affärsdrivande verk, kommuner och organisationer.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga I

Antalet anställda omräknat till personår uppgår till 40.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	1991/92	
		Vapenfristyrelsen	Föredraganden
Vapenfristyrelsen:			
Administration	16 940	17 588	14 546
Vapenfria tjänstepliktiga	131 060	130 112	132 824
Till regeringens disposition	—	—	3 800
<b>Kostnader = medelsbehov</b>	<b>148 000</b>	<b>147 700</b>	<b>151 170<sup>1</sup></b>

1 Exkl. mervärdesskatt

**Budgetåret 1991/92**

*Vapenfristyrelsen*

Förändringar i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar vapenfristyrelsen på följande sätt.

**Administration**

Kostnader för utrednings- och prövningsverksamheten minskar med 533 000 kr. eftersom ett färre antal utredningar beräknas göras under 1991/92. I övrigt är kostnadsökningen vad gäller myndighetens administration huvudsakligen att hänföra till pris- och löneökningar.

**Vapenfria tjänstepliktiga**

Behovet av tjänstgöringsdagar beräknas till 510 000. Medelsbehovet beräknas till 130 112 000 kr. I beloppet har dock inte beaktats några höjningar av de vapenfrias kontantförmåner. Ersättning till bidragsberättigade utbildningsanordnare för grundutbildning av vapenfria m. m. kostar 4 111 000 kr. Kostnaderna för medinflytandeverksamheten beräknas uppgå till 437 000 kr.

*Föredragandes överväganden*

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdesskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Vid min beräkning av medelsbehovet har jag beaktat höjningen av förmånerna för de vapenfria tjänstepliktiga (jfr. avsnitt 9). Jag har också beräknat kostnaderna för ersättning till vissa utbildningsanordnare samt kostnader för medinflytandeverksamheten. För närvarande bereds frågan om ett förenklat prövningsförfarande. Resultatet kan få budgetmässiga konsekvenser. Jag föreslår därför att 3 800 000 kr. ställs till regeringens disposition.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Vapenfristytelsen för budgetåret 1991/92* anvisa ett förslagsanslag på 151 170 000 kr.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

## 5.6 Psykologiskt försvar

### 5.6.1 Inriktning

Huvudinriktningen för det psykologiska försvaret lades fast i 1982 års försvarsbeslut. Denna inriktning innebär att fri opinionsbildning och debatt skall utgöra grunden för verksamheten både i krig och fred. Vid krigsfara och krig skall vår försvarsvilja och motståndanda bevaras och stärkas av det psykologiska försvaret.

Stytelsen för psykologiskt försvar anför i sin anslagsframställning att beredskapsläget för krigsorganisationen sammanfattningsvis kan betecknas som gott vad gäller bl. a. organisationstid, handlingsberedskap och uthållighet. Allmänhetens kunskaper om de olika larmsignalernas innebörd är inte helt tillfredsställande. Mera allvarligt är emellertid enligt stytelsen de brister i kontakterna mellan Sveriges Radio och SOS Alarming AB som visat sig i samband med ett antal incidenter under budgetåret. En uppbyggnad av säkrare rutiner pågår dock. Slutligen framhåller stytelsen dagspressens sårbarhet då bl. a. reservkraft i huvudsak saknas hos tidningsföretagen.

Verksamhetsredovisningen för budgetåret 1989/90 redogör för åtgärder inom områdena beredskapsplanläggning, utbildning och övning, forskning och studier samt information om säkerhetspolitik och totalförsvar. Verksamheten under budgetåret 1991/92 avses bedrivas i stort enligt samma inriktning.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Psykologiskt försvar.

### 5.6.2 Anslag inom funktionen Psykologiskt försvar

#### J 1. Stytelsen för psykologiskt försvar

1989/90 Utgift	8 674 074
1990/91 Anslag	9 200 000
1991/92 Förslag	9 380 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Stytelsen för psykologiskt försvar är central förvaltningsmyndighet för det psykologiska försvaret med uppgift att leda och samordna planläggningen av rikets psykologiska försvar, att sprida kunskap om säkerhetspo-

litiken och totalförsvaret samt att främja och samordna andra myndigheters information. I krig har myndigheten dessutom till uppgift att stärka befolkningens försvarsvilja och motståndanda.

För övrig information om myndighetens verksamhet hänvisas till förordningen (1988:853) med instruktion för styrelsen för psykologiskt försvar.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		Styrelsen för psykologiskt försvar	Föredraganden
Medelsbehov	9 200	9 500	9 380 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt.

*Styrelsen för psykologiskt försvar*

Styrelsens uppdrag bedrivs som verksamheter inom beredskapsplanläggning och utbildning, forskning samt information om säkerhetspolitik och totalförsvaret. Den interna administrationen utgör dessutom ett särskilt område. För budgetåret 1991/92 beräknar myndigheten ett medelsbehov på totalt 9 500 000 kr, varav 300 000 kr utgör ökade lokalkostnader.

Styrelsen framhåller i sin anslagsframställning bl. a. behovet av att fortlopande revidera beredskapsplanerna för dagspressens verksamhet. För att möta olika former av psykologisk krigföring via satellit krävs att styrelsen genom utökad bevakning av utländska etermedier och utbildning av personal bygger upp kunskap och skaffar sig beredskap på området. Verksamheten med att höja informationsberedskapen i landet fortsätter. Särskild uppmärksamhet ägnas hemskyddets informationsuppgifter.

Arbetet med forskning och studier ägnas tre huvudområden – opinionsforskning, forskning kring propagandametoder, desinformation och rykesspridning samt kris- och katastrofforskning. Den tvärvetenskapliga inriktningen av styrelsens för psykologiskt försvar forskningsarbete utvecklas vidare. Styrelsens desinformationsprojekt och ryktesforskning fortsätter även under budgetåret 1991/92.

Styrelsen framhåller att de omvälvande händelserna i Östeuropa sedan hösten 1989 ökar betydelsen av saklig och för olika målgrupper förståelig information om säkerhetspolitiken och totalförsvaret.

*Föredragandens överväganden*

Jag anser att den av styrelsen för psykologiskt försvar föreslagna inriktningen av verksamheten är lämplig.

Min beräkning av det totala medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen ovan.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Styrelsen för psykologiskt försvar* för budgetåret 1991/92  
anvisa ett förslagsanslag på 9 380 000 kr.

## 5.7 Socialförsäkring m. m.

Jag finner efter samråd med chefen för socialdepartementet, att de åtgärder som föreslås i överstyrelsens för civil beredskap programplan ger uttryck för en lämplig inriktning av verksamheten.

Chefen för socialdepartementet kommer att efter samråd med mig föreslå att 7 469 000 kr. anvisas från den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del för beredskap inom funktionen Socialförsäkring m. m.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle  
att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen  
inom funktionen Socialförsäkring m. m.

## 5.8 Hälso- och sjukvård m. m.

Som framgått vid granskningen av sjukvårdens beredskapsläge samt utrednings- och planeringsunderlag har genomförandet av 1987 års försvarsbeslut nu börjat ge påtagliga resultat och förbättringar i sjukvårdens beredskap. Goda förutsättningar föreligger för en samlad planering av sjukvårdens resurser med ett effektivt utnyttjande av resurserna under kris och krig och för att bringa sjukvården i balans med det övriga totalförsvaret.

Enligt min mening bör de planerade och påbörjade åtgärderna liksom de förslag som chefen för socialdepartementet senare denna dag kommer att lägga fram sammantagna ge en balanserad försörjningsuthållighet för sjukvården under kriser och i krig. Mot bakgrund av den förändrade säkerhetspolitiska utvecklingen och inriktningen av totalförsvaret bör förnyade studier genomföras av försörjningsbehoven för krigsskadade. Grundberedskapen bör vara tillräcklig för att klara behoven för krigsskadade under inledningsskedet av ett krig. Den bör också kunna vara ett tillräckligt komplement till den fredstida produktionsförmågan och lagerhållningen för att tillgodose den kvarvarande, fredsmässiga sjukvårdens försörjning under några månaders krig eller neutralitet med totalt importbortfall. Därutöver bör den utgöra en viktig grund för handlingsfrihet vad avser möjligheten för längre krigs- resp. krisskeden.

Det finns emellertid vissa kvarstående problem, främst vad avser helikopterkapacitet för sjuktransporter i krig. Målet bör enligt min mening vara att få till stånd ett fredstida samordnat system där både civila och militära helikopterresurser utnyttjas effektivt för skilda behov i fred vad avser sjuktransporter, räddningstjänst och polisiär verksamhet m. m. Beredskapsfrågorna måste enligt min mening ges stor vikt vid utformningen

av ett sådant system. En tidigareläggning och utökning av den planerade militära helikopteranskaffningen bör övervägas, bl. a. mot bakgrund av möjligheterna att på intäktsbasis medverka i en samordnad organisation för sjuktransporter m. m. i fred. Detta kan lämpligen ske i förberedelsearbetet inför försvarsbeslutet. Därutöver bör möjligheterna att för sjuktransporter i krig utnyttja de civila helikoptrar som finns snarast prövas.

Chefen för socialdepartementet kommer senare denna dag att lägga fram ett förslag till lagstiftning som behandlar frågan om ansvaret för akuta sjuktransporter med helikopter.

Chefen för socialdepartementet kommer vidare att efter samråd med mig föreslå att 124 660 000 kr. (exkl. mervärdesskatt) anvisas från den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del för beredskap inom funktionen Hälso- och sjukvård m. m.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Hälso- och sjukvård m. m.

## **5.9 Telekommunikationer**

I Programplan för det civila försvaret 1991/92 – 1995/96 betecknas beredskapsläget för funktionen vara i huvudsak godtagbart. Sårbarheten hos telekommunikationerna betonas emellertid.

Enligt 1987 års försvarsbeslut skall televerket svara för finansieringen av samtliga sina beredskapsåtgärder.

Chefen för kommunikationsdepartementet kommer senare denna dag att efter samråd med mig lämna förslag om inriktningen av planeringen inom funktionen och därvid anföra att televerket under kalenderåret 1992 bör vidta beredskapsåtgärder som motsvarar en investeringsnivå på 96 milj. kr. i 1991 års prisnivå med tillhörande driftskostnader.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Telekommunikationer.

## **5.10 Transporter**

Transportrådet är f. n. ansvarig myndighet för funktionen.

I Programplan för det civila försvaret 1991/92 – 1995/96 framhålls i fråga om beredskapsläget för landsvägstransport problem beträffande bl. a. tillgång på förare, reservdelar och reservbromateriel. Järnvägstransporterna har hög kapacitet under ostörda förhållanden men är relativt sårbara för bekämpning. Den svensklagade sjötransportkapaciteten är otillräcklig. Flygtransportkapaciteten i krig är god förutsatt att reservdelar anskaf-

fas. Sammantaget bedöms beredskapsläget för transportfunktionen vara godtagbart.

Chefen för kommunikationsdepartementet har i budgetpropositionen för budgetåret 1991/92 (prop. 1990/91:100, bil. 8) föreslagit att transportrådet skall upphöra fr. o. m. den 1 januari 1992. Han har där också föreslagit, efter samråd med mig, att rådets uppgifter inom funktionen skall övertas av statens väg- och trafikinstitut.

Chefen för kommunikationsdepartementet kommer senare denna dag att efter samråd med mig lämna förslag om inriktningen av planeringen inom funktionen för budgetåret 1991/92.

Efter samråd med mig kommer chefen för kommunikationsdepartementet senare denna dag att förorda att 144 000 000 kr. (exkl. mervärdesskatt) anvisas från den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del för beredskapen inom funktionen Transporter.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Transporter.

## **5.11 Livsmedelsförsörjning m. m.**

I Programplan för det civila försvaret 1991/92–1995/96 framhålls beträffande beredskapsläget att effekterna av det nya livsmedelspolitiska beslutet är svåra att förutse. Vid nuvarande omfattning av jordbruksproduktionen bedöms läget emellertid i stort vara gott. En fortsatt koncentration av förädlingsindustrin, distributionsapparaten och produktionen av vissa grödor skulle dock vara oroväckande.

Riksdagen beslöt våren 1990 om en ny livsmedelspolitik (prop. 1990:146, JoU:25, rskr. 327). Beslutet innebar att jordbruket skall marknadsanpassas och successivt avregleras. Gränsskyddet kommer att sänkas.

Den nya inriktningen av jordbrukspolitiken kommer att innebära att åkerarealen minskar. För att tillgodose beredskapskraven kommer denna minskning av arealen att kompenseras med en ökad beredskapslagring av både insatsvaror för jordbruket och livsmedel.

Chefen för jordbruksdepartementet kommer senare denna dag efter samråd med mig att lämna närmare förslag om inriktningen av beredskapsplaneringen och om anslag för ökad beredskapslagring m. m.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.

## 5.12 Arbetskraft

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Åtgärderna inom arbetskraftsfunktionen skall enligt överstyrelsens för civil beredskap programplan koncentreras till vad som är viktigt vid krigsorganisering och i krig. Överstyrelsen har härvid framhållit vikten av en väl fungerande personalplanering kompletterad med arbetsmarknadspolitiska åtgärder inför de förändringar ett krigsomställt samhälle innebär för industrin och andra verksamheter. Detta innebär bl. a. att nyckelpersoner kan identifieras, att prioriteringsregler tillämpas, att vapenfria tjänstepliktiga utbildas och krigsplaceras samt att antalet frivilliga till krigsorganisationen ökas.

Frågan om totalförsvarets personalförsörjning har jag tidigare behandlat.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att redovisa att inom den ekonomiska planeringsramen för totalförsvarets civila del 1 766 000 kr. beräknas för kostnader vid personalplanläggning m. m. inom funktionen.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Arbetskraft

## 5.13 Energiförsörjning

Chefen för industridepartementet har i prop. 1990/91:87 om näringspolitik och tillväxt föreslagit att statens vattenfallsverk ombildas till aktiebolag. Han anför därvid att han avser återkomma i höst till frågan om elberedskapens organisatoriska tillhörighet.

Chefen för kommunikationsdepartementet har i budgetpropositionen för budgetåret 1991/92 föreslagit, efter samråd med mig, att transportrådets uppgifter inom funktionen (drivmedelsransonering) skall övertas av statens väg- och trafikinstitut.

Beträffande beredskapsläget inom funktionen framhålls i Programplan för det civila försvaret 1991/92 – 1995/96 att elförsörjningens funktionssäkerhet under störda förhållanden inte är godtagbar i vissa delar av landet då flera viktiga verksamheter saknar reservrutiner för längre elavbrott. Bränsle- och drivmedelslagren täcker i stort sett behoven.

### *Delfunktionen Bränslen och drivmedel*

Efter samråd med mig kommer chefen för industridepartementet senare denna dag att föreslå att 7 636 000 kr. anvisas från den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del för beredskapslagring och för industriella åtgärder. Häri ingår också medel för att stärka handlingsberedskapen

bl. a. vad beträffar utveckling av ransoneringssystemen och övning av kris- och krigsorganisationer. För drift av beredskapslager föreslås att 398 316 000 kr. anslås från tolfte huvudtitelns anslag.

### *Delfunktionen Elkraft*

Efter samråd med mig kommer chefen för industridepartementet senare denna dag att föreslå att 32 360 000 kr. anvisas från den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del för åtgärder inom delfunktionen Elkraft under budgetåret 1991/92.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Energiförsörjning.

## **5.14 Försörjning med industrivaror**

### **5.14.1 Inriktning**

Överstyrelsen för civil beredskap bedömer sammanfattningsvis beredskapsläget för funktionen vara med tvekan godtagbart eftersom en uthållighet inte kan säkerställas.

Av verksamhetsredovisningen framgår att regeringens uppdrag för budgetåret 1989/90 har verkställts med ett undantag. Detta rör tecknandet av beredskapsavtal inom elektronikområdet där antalet tecknade avtal varit mindre än planerat. Enligt överstyrelsen rättas detta förhållande till redan under innevarande budgetår.

Jag anser att de av överstyrelsens i anslagsframställningen föreslagna beredskapsåtgärderna är lämpliga och jag förutsätter att verksamheten inom funktionen kommer att bedrivas med i huvudsak den inriktning som angavs i budgetpropositionen för innevarande budgetår.

Riksrevisionsverket (RRV) har i en förvaltningsrevision, den 17 december 1990, granskat funktionen Försörjning med industrivaror. Riksrevisionsverket har föreslagit vissa förändringar rörande anslagskonstruktionen. Jag har tidigare under avsnittet Anslagsstrukturen inom den civila delen av totalförsvaret redogjort för vissa förslag. Dessa överensstämmer i stort med riksrevisionsverkets bedömningar. Förslagen kan emellertid i sin helhet inte införas budgetåret 1991/92.

Jag kommer i enlighet med vad jag tidigare har föreslagit (avsnitt 3.6) att beräkna medel för överstyrelsens uppgifter under denna funktion på anslagen K 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Försörjning med industrivaror, K 2. Överstyrelsen för civil beredskap: Industriella åtgärder, K 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Kapitalkostnader och K 4. Överstyrelsen för civil beredskap: Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.

## Hemställan

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom funktionen Försörjning med industrivaror

### 5.14.2 Anslag inom funktionen Försörjning med industrivaror

Verksamheten inom funktionen Försörjning med industrivaror består huvudsakligen av försörjningsanalyser, åtgärder för att höja handlingsberedskapen, förberedelser för reglering, ransonering och annan planläggning, anskaffning av materiel, tryggnad av försörjningsviktig inhemsk produktion, utveckling av inhemska substitut samt beredskapslagring.

## K 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Försörjning med industrivaror

1989/90 Utgift	213 111 336
1990/91 Anslag	248 044 000*
1991/92 Förslag	68 660 000 <sup>1</sup>

\* K 1. Drift av beredskapslager

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Anslaget omfattar drift- och förvaltningskostnader för försörjning med industrivaror.

### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		ÖCB	Föredraganden
Kapitalkostnader	223 466	—	—
Drift- och förvaltningskostnader	24 578	49 636	68 600
<b>Medelsbehov</b>	<b>248 044</b>	<b>49 636</b>	<b>68 660<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

### Överstyrelsen för civil beredskap

Det myndighetsförslag som här presenteras grundar sig på en prolongering av anslagsnivån för budgetåret 1990/91.

### Föredragandens överväganden

Vad gäller anslagskonstruktionen hänvisar jag till vad jag tidigare anfört om anslagsstrukturen under avsnitt 3.6. Jag föreslår ett anslag (exkl. mervärdesskatt) på 68 660 000 kr.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att till *Överstyrelsen för civil beredskap: Försörjning med indust-*

rivaror för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 68 660 000 kr.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

## K 2. Överstyrelsen för civil beredskap: Industriella åtgärder

1989/90 Utgift	97 020 853	Reservation	250 893 981
1990/91 Anslag	128 642 000*		
1991/92 Förslag	53 070 000 <sup>1</sup>		

\* K 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Anslaget omfattar industriella åtgärder och samtliga investeringar i varor inkl. inlagringskostnader samt kostnader för lagrings- och omsättningsavtal.

### Kostnader och medelsbehov 1 000-tal kr.

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		ÖCB	Föredra- ganden
Beklädnad m. m.	44 792	} 47 743	} 103 070
Kemiska prod. m. m.	72 887		
Metaller och verkstadsprodukter m. m.	57 963	} 47 720	}
Övrigt			
<b>Summa kostnader</b>	<b>175 642</b>	<b>95 463</b>	<b>103 070</b>
Intäkter från utförsäljning av beredskapslager och buffertlager	50 000	50 000	50 000
<b>Medelsbehov</b>	<b>125 642</b>	<b>45 463</b>	<b>53 070<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

### Överstyrelsen för civil beredskap

Det myndighetsförslag som här presenteras grundar sig på en prolongering av anslagsnivån för budgetåret 1990/91.

Överstyrelsen hemställer om bemyndigande att ingå avtal om beredskapslån med betalningsutfall under senare budgetår inom en ram av högst 200 milj. kr.

### Föredragandens överväganden

Vad gäller anslagskonstruktionen hänvisar jag till vad jag tidigare anfört om anslagsstrukturen under avsnitt 3.6. Jag föreslår ett anslag (exkl. mervärdesskatt) på 53 070 000 kr.

Riksdagen har för innevarande budgetår beviljat en bemyndiganderam för beredskapslån på 80 milj. kr. Jag föreslår att bemyndiganderamen för budgetåret 1991/92 utgör 200 milj. kr.

Jag föreslår också en nedskrivning av verkskapitalet med 15 715 000 kr. för uppkomna lagringsförluster under budgetåret 1989/90.

## Hemställan

Prop. 1990/91:102

Bilaga 1

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inom en kostnadsram av 200 000 000 kr. medge avtal om nya beredskapslån som medför utbetalningar under senare budgetår,
2. bemyndiga regeringen att sätta ned verkskapitalet med 15 715 000 kr. för under budgetåret 1989/90 uppkomna lagringsförluster,
3. till *Överstyrelsen för civil beredskap: Industriella åtgärder* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag av 53 070 000 kr.

## K 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Kapitalkostnader

1991/92 Nytt anslag (förslag) 184 500 000

Anslaget omfattar kapitalkostnader för beredskapslagringen

### Kostnader och medelsbehov 1 000-tal kr.

Uppdrag m. m.	1990/91 Anslag	För 1991/92 beräknar	
		ÖCB	Föredra- ganden
Kapitalkostnader	—	184 500	184 500
Medelsbehov	—	184 500	184 500

### *Överstyrelsen för civil beredskap*

Överstyrelsen har äskat 184 500 000 kr.

### *Föredragandens överväganden*

För budgetåret 1991/92 beräknar jag kapitalkostnaderna till 184 500 000 kr. varav för avskrivning av anläggningar 2 500 000 kr. och för räntekostnader 182 000 000 kr.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Överstyrelsen för civil beredskap: Kapitalkostnader* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 184 500 000 kr.

## K 4. Överstyrelsen för civil beredskap: Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

1989/90 Utgift	—
1990/91 Anslag	1 000*
1991/92 Förslag	1 000

\* K 3. Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.

Från anslaget betalas utgifter för infriande av statlig beredskapsgaranti enligt förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti samt statlig garanti enligt brev den 15 december 1972.

### *Överstyrelsen för civil beredskap*

Överstyrelsen hemställer att beredskapsgarantier får lämnas inom en engagemangsram om 10 milj. kr.

### *Föredragandens överväganden*

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1989/90:100, bil. 6, FöU 7, rskr. 226) har för beredskapsgarantier beviljats en engagemangsram om 73 milj. kr. att gälla för budgetåret 1990/91.

För beredskapsgarantier bör beräknas en engagemangsram på 10 milj. kr. Anslaget bör tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. Även förluster på sådana garantier som har lämnats t. o. m. budgetåret 1989/90 gällande den tidigare ramen om 73 milj. kr. bör belasta anslaget.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Överstyrelsen för civil beredskap: Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

## 5.15 Övriga viktiga samhällsfunktioner

Jag föreslår, efter samråd med cheferna för justitie-, kommunikations-, finans-, utbildnings-, arbetsmarknads-, bostads- och civildepartementen samt statsråden Gradin, Lööv och Persson att verksamheten inom delfunktioner som inte erhåller medel från den ekonomiska planeringsramen för totalförsvarets civila del, nämligen funktionerna Domstolsväsende m. m., Ordning och säkerhet m. m., Kriminalvård, Utrikeshandel, Postbefordran, Försäkringar utom Socialförsäkring m. m., Skatte- och uppbördsväsende, Prisreglering, Skolväsende, Flyktingverksamhet och Landskapsinformation under budgetåret 1991/92 skall bedrivas med i huvudsak samma inriktning som innevarande budgetår.

Funktionen omfattar såväl svenska kyrkans som de fria trossamfundens verksamhet. Överstyrelsen är ansvarig myndighet för funktionen.

Jag har under anslaget H 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Civil ledning och samordning för funktionen Kyrklig beredskap beräknat vissa medel i enlighet med det förslag till inriktning som angetts av överstyrelsen.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för civildepartementet.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen inom Övriga viktiga samhällsfunktioner.

### 5.16 ADB-säkerhet

Regeringen gav i juni 1988 överstyrelsen för civil beredskap ett uppdrag rörande visst arbete beträffande ADB-säkerhet. Enligt detta uppdrag skulle överstyrelsen utreda former för styrning och prioritering av åtgärder för att förverkliga en samhällsövergripande beredskapsplanering för landets ADB-beroende vid krigsfara eller krig. Utredningen borde baseras på bl. a.:

- en analys av vilken ADB-användning som är av strategisk betydelse i kris- och krigstillstånd,
- en analys av vilka säkerhetskrav som bör ställas på denna ADB-användning och
- en analys av behovet av styrmedel för att den faktiska säkerhetsnivån skall överensstämma med säkerhetskraven.

I uppdraget ingick dels att klargöra hur investeringar som är viktiga ur beredskapssynpunkt borde finansieras, dels att överväga om riktlinjer behövde utfärdas för förberedelser i fred som ger tillräcklig ADB-säkerhet i kris och krig och, om ett sådant behov ansågs föreligga, föreslå regeringen de åtgärder överstyrelsen ansåg påkallade. En rapport skulle inlämnas senast den 31 december 1990. Rapporten skulle också innehålla ett förslag till tidsplan för och inriktning av det fortsatta arbetet.

Rapporten inlämnades till regeringen i december 1990. Överstyrelsen anför i rapporten att det i mycket ringa utsträckning kan bli tal om styrmedel i form av tvingande lagstiftning. Överstyrelsen förordar att tyngdpunkten i arbetet med att höja nivån på ADB-säkerheten skall inriktas mot dialog och förhandlingar med verksamhetsansvariga. Jag finner överstyrelsens förslag till fortsatt inriktning av arbetet lämplig.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om ADB-säkerhet.

## 6 L. Övriga ändamål

Prop. 1990/91: 102

Bilaga 1

### L 1. Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet

1990/91 Anslag	1 000
1991/92 Förslag	1 000

Försvarets forskningsanstalt utför intäktsfinansierade forsknings-, utrednings- och utvecklingsuppgifter på uppdrag av myndigheterna inom försvarsmakten, övriga myndigheter inom totalförsvaret, myndigheter utanför totalförsvaret, forskningsråd och företag. Ungefär två tredjedelar av uppdragsvolymen utgörs av insatser för totalförsvaret, främst försvarets materielverk. Den återstående delen domineras av uppdrag från den offentliga sektorn, huvudsakligen statliga myndigheter och forskningsorgan.

Huvuddelen av forskningen m. m. vid försvarets forskningsanstalt finansieras från fjärde huvudtitelns anslag G 1. Gemensam försvarsforskning. En mindre del finansieras från tredje huvudtitelns anslag F 5. Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning.

Den forsknings-, utrednings- och utvecklingsverksamhet vid forskningsanstalten som bedrivs genom intäktsfinansierade uppdrag skall vara ekonomiskt självbärande.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1990/91			För 1991/92		
	Planerat	Försvarets forskningsanstalt	Före- draganden	Planerat	Försvarets forskningsanstalt	Före- draganden
Försvarets forskningsanstalt: Kostnader för forskning och utvecklingsarbete	80 301	89 301	89 301			
Avgår: Intäkter av uppdragsverksamhet	-80 300	-89 300	-89 300			
<b>Medelsbehov</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>			

Budgetåret 1991/92

#### *Försvarets forskningsanstalt*

Insatserna för ett utvidgat forskningssamarbete över myndighets- och sektorsgränser fortsätter. Resultaten av fortsatta marknadsanalyser och kundkontakter följs upp. Kompetensprofil och uppdragsstruktur anpassas till önskvärda marknader, under förutsättning att den intäktsfinansierade verksamheten samtidigt kan komplettera och stödja forskningen för totalförsvaret.

Jag kan i huvudsak godta vad försvarets forskningsanstalt har anfört om den intäktsfinansierade uppdragsverksamhetens omfattning och inriktning under budgetåret 1991/92. Denna verksamhet har betydelse framför allt för att vidmakthålla och vidareutveckla kompetensen inom sådana vetenskaps- och teknikområden som är betydelsefulla för totalförsvaret och/eller samverkan mellan olika samhällssektorer.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att  
till *Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

## L 2. Flygtekniska försöksanstalten

1989/90 Utgift	10 240 000
1990/91 Anslag	10 960 000
1991/92 Förslag	9 540 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Flygtekniska försöksanstalten (FFA) har till uppgift att främja utvecklingen av flygtekniken inom landet. Förutom den s. k. uppdragsforskningen bedriver försöksanstalten egen, främst kunskapsuppbyggande forskning av allmän flygteknisk karaktär.

Verksamheten vid flygtekniska försöksanstalten budgeteras på uppdragen för Allmän ledning och förbandsverksamhet, tillämpad forskning och uppdragsverksamhet. Allmän ledning och förbandsverksamhet och tillämpad forskning finansieras från förslagsanslaget L 2. Flygtekniska försöksanstalten. Uppdragsverksamheten skall vara självbärande och finansieras över förslagsanslaget L 8. Flygtekniska försöksanstalten: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet.

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91	1991/92	
	Planerat	Utfall	Planerat	Flygtekniska försöksanstalten <sup>1</sup>	Föredraganden
Flygtekniska försöksanstalten:					
Allmän ledning och förbandsverksamhet	1 810	1 810	1 990	2 625	2 190
Tillämpad forskning	7 430	7 430	7 970	8 635	7 350
Bidrag till utrustning	1 000	1 000	1 000	12 000	—
ADB och kommunikationssystem:					
Kompensation	—	—	—	1 575	—
<b>Medelsbehov</b>	<b>10 240</b>	<b>10 240</b>	<b>10 960</b>	<b>24 835</b>	<b>9 540<sup>2</sup></b>

<sup>1</sup> Flygtekniska försöksanstalten har redovisat ett tilläggsförslag för perioden 1991/92–1993/94. Medelsbehovet för detta alternativ är 29 200 tkr. för budgetåret 1991/92. För grundförslaget är medelsbehovet 24 835 tkr. för budgetåret 1991/92. För perioden 1991/92–1993/94 innebär tilläggsförslaget ett medelsbehov om 93 050 tkr. (Exkl. mervärdesskatt).

<sup>2</sup> Exkl. mervärdesskatt

Under perioden 1991/92 till 1993/94 skall verksamheten enligt flygtekniska försöksanstalten inriktas på att stödja dels utveckling och genomförande av försvarets materielplaner dels den svenska flygindustrins förmåga att utveckla och tillverka flygplan- och robotsystem. Medverkan i utprovningen av JAS 39 och utvecklingen av SAAB 2 000 är prioriterade uppgifter.

FFA:s verksamhet kommer att påverkas av den inhemska utvecklingen av civila flygplan och Sveriges deltagande i europeiska samarbetsprogram. Inom det senare medverkar FFA bl. a. vid utvecklingen av rymdfarkosten Hermes och det hypersoniska teknologiprogrammet Söngers.

**Budgetåret 1990/91**

*Flygtekniska försöksanstalten*

Omstrukturering av verksamheten intensifieras som följd av ändrade beställningar från försvarets materielverk och SAAB–Scania AB och de nya experimentella resurserna.

FFA kommer att öka den analytiska och beräkningsmässiga delen inom aerodynamiken samt kompositstillämpningar inom hållfasthetsområdet. Härtill kommer också ny verksamhet inom det akustiska området. Europeiskt samarbete och rymdfrågor ökar i betydelse.

Inriktningen av den tillämpade forskningen inom respektive område kommer att noggrant prövas i nära samverkan med försvarets materielverk och SAAB-Scania AB.

*Flygtekniska försöksanstalten*

Verksamhetens inriktning och omfattning under budgetåret 1991/92 bestäms främst av de militära och civila forskningsprogrammen. Den påbörjade verksamheten inom akustikområdet fortsätter och den tillämpade forskningen kommer att inriktas med hänsynstagande till möjligheterna att delta i internationella, främst europeiska, samarbetsprojekt. För de experimentella resursområdena bedöms nya provanläggningar och ökad marknadsföring ge ökad beläggning.

Försöksanstalten föreslår en uppräknig av medel för tillämpad forskning fr. o. m. budgetåret 1991/92.

Förändringarna i förhållande till budgetåret 1990/91 motiverar flygtekniska försöksanstalten på följande sätt.

**A. Pris- och löneomräkning för primäruppdragen**

Pris- och löneomräkningen ökar kostnaderna med 1 450 000 kr., varav 665 000 kr. för allmän ledning och förbandsverksamhet och 785 000 kr. för tillämpad forskning.

**B. Uppgiftsförändringar**

Anstalten hemställer för budgetåret 1991/92 om utrustningsbidrag om 12 milj. kr.: för upprustning av vindtunnlar med 9 300 000 kr., täckning av leveransförlust med 1 700 000 kr. och anskaffning av ett nytt ekonomisystem med 1 000 000 kr.

För investeringar avseende ADB och kommunikationssystem behövs 1991/92 ett låneutrymme om 16 milj. kr., varav 15 milj. kr. avser en superdator.

Som kompensation för över riksgäldskontoret finansierade utgifter avseende ADB och kommunikationssystem erfordras 1 575 000 kr.

För utökad omfattning av den tillämpade forskningen anser anstalten att bidraget till den verksamheten bör ökas med 4 365 000 kr.

*Föredragandens överväganden*

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag avstyrker anstaltens äskanden om uppgiftsförändringar. Jag har, som framgår under anslaget L 8. Flygtekniska försöksanstalten: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet, tillkallat en utredning med uppgift att se över denna verksamhet.

För investeringar i ADB-utrustning beräknas anstalten få ta upp ett lån om 1 milj. kr. i riksgäldskontoret.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att  
till *Flygtekniska försöksanstalten* för budgetåret 1991/92 anvisa  
ett förslagsanslag på 9 540 000 kr.

## FN-styrkor m. m.

Verksamheten under delprogrammet FN-styrkor m. m. omfattar bl. a. rekrytering, organisation och utbildning i Sverige av beredskapsstyrkan för FN-tjänst. Insatserna sker med stöd av 10 kap. 9 § regeringsformen. Grunderna för verksamheten anges i lagen (1974:614) om beredskapsstyrka för FN-tjänst. Närmare bestämmelser framgår av förordningen (1984:309) om beredskapsstyrkan för FN-tjänst.

Utöver de anslagsfrågor som jag anmäler i det följande vill jag något beröra Sveriges humanitära bistånd i form av ett fältsjukhus i Saudiarabien.

I resolution 678 anmodade FN:s säkerhetsråd alla stater att ge lämpligt stöd ("appropriate support") till de länder som samarbetar med Kuwait i syfte att förmå Irak att rätta sig efter säkerhetsrådets resolutioner. Med hänvisning till resolution 678 bad Storbritannien den 8 januari 1991 Sverige om medicinskt bistånd i form av ett fältsjukhus för behandling av sårade och sjuka i Saudiarabien. Regeringen beslöt den 10 januari att bifalla denna begäran.

Fältsjukhuset har 360 vårdplatser och en personal på 525 personer, som alla är frivilligt rekryterade. Sjukhuset står under svenskt befäl men under brittisk taktisk ledning. Detta innebär att sjukhuset får en svensk chef, att svensk lag och rättskipning tillämpas inom förbandet och att Sverige kan avbryta insatsen. Den taktiska uppgiften att besluta vilka skadade personer som skall hänvisas till det svenska sjukhuset i området faller däremot på den för sjukvårdstjänst i området ansvarige brittiske chefen. Avtal om hur insatsen skall utformas har ingåtts med såväl Saudiarabien som Storbritannien.

Det ligger i linje med traditionell svensk politik att lämna humanitärt bistånd i fall av krig. Fältsjukhuset är också ett uttryck för vårt stöd till FN och säkerhetsrådets beslut.

Detta humanitära engagemang innebär inte att Sverige har ställning som krigförande part i konflikten.

Verksamheten under delprogrammet leds av chefen för armén.

## L 3. Beredskapsstyrka för FN-tjänst

1989/90 Utgift	37 941 000 <sup>1</sup>
1990/91 Anslag	38 876 000
1991/92 Förslag	42 110 000 <sup>2</sup>

<sup>1</sup> K 3. Beredskapsstyrka för FN-tjänst

<sup>2</sup> Exkl. mervärdesskatt

Denna verksamhet budgeteras på ett uppdrag inom Allmän ledning och förbandsverksamhet och finansieras från förslagsanslaget Beredskapsstyrka för FN-tjänst.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Chefen för armén	Föredraganden
Beredskapsstyrka för FN-tjänst: Allmän ledning och förbands- verksamhet	34 285	37 941	38 876	42 502	42 110
<b>Medelsbehov</b>	<b>34 285</b>	<b>37 941</b>	<b>38 876</b>	<b>42 502<sup>1</sup></b>	<b>42 110<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

**Budgetåret 1989/90**

*Chefen för armén*

Arméstabens FN-avdelning har rekryterat personal för FN-tjänst. Utbildningen av dem som rekryterats har huvudsakligen skett vid försvarets FN-skola i Almnäs, Södertälje.

Två kontingenter om sammanlagt ca 1 300 man har under budgetåret 1989/90 utbildats för tjänstgöring i södra Libanon. Huvuddelen av kontingenterna utgörs av personal vid underhållsbataljonen. Ungefär 50 man har utbildats för tjänstgöring vid den svenska kontingenten på Cypern. 80 man har utbildats för att ingå i FN:s observatörsmissioner. Ungefär 80 kvinnor har givits förberedande militär utbildning för att senare kunna delta i den allmänna FN-utbildningen. Två beredskapskompanier för FN-tjänst om vardera 120 man har rekryterats och utbildats. Sju man har utbildats för att ingå i övervakningskontingenten i Korea.

FN:s avkoloniseringsinsats i Namibia avslutades i april 1990. Sverige deltog i missionen med bl. a. 75 civila poliser. Kostnaderna för Namibia-engagemanget belastar inte anslaget L 3, men förskötterades av chefen för armén.

Anslaget har överskridits med drygt 3,6 miljoner kronor. Överskridandet hänför sig bl. a. till utökad utbildning av observatörer till Iran/Irak, höjda löner och förbättrade reseförmåner för kommenderad personal.

**Budgetåret 1990/91**

*Chefen för armén*

Chefen för armén genomför under budgetåret en utökad uppföljningsverksamhet vid vissa utevarande förband. Likaså fortsätter förberedelsearbetet för den av riksdagen beslutade flyttningen av arméstabens FN-avdelning, försvarets FN-skola m. m. till Svea Livgardes område i Kungälv.

*Chefen för armén*

Den inriktning och omfattning som verksamheten har under 1991/92 bedöms i huvudsak bestå. Verksamheten som budgeteras inom anslaget är starkt beroende av förhållandena i de olika fredsbevarande operationer där Sverige deltar eller kan komma att delta. Löner och traktamenten har räknats upp till nivån för augusti 1990. Chefen för armén planerar för ett svenskt deltagande i UN Nordic Seminar i Danmark hösten 1991. Vidare äskas medel för en veckolång engångskurs av tio chefer på överstenivå som kan utgöra rekryteringsbas för högre FN-tjänster inom olika missioner.

*Föredragandens överväganden*

Jag kan i huvudsak godta vad chefen för armén har anfört om verksamheten budgetåret 1991/92.

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Beredskapstyrka för FN-tjänst* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 42 110 000 kr.

**L 4. FN-styrkors verksamhet utomlands**

1989/90 Utgift 254 671 000<sup>1</sup>

1990/91 Anslag 244 540 000

1991/92 Förslag 267 640 000<sup>2</sup>

<sup>1</sup> K 4. FN-styrkors verksamhet utomlands.

<sup>2</sup> Exkl. mervärdeskatt

Verksamheten under delprogrammet FN-styrkor m. m. omfattar bl. a. FN-styrkors tjänstgöring utomlands. Denna verksamhet budgeteras på ett uppdrag inom Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet. Finansiering sker från förslaganslaget FN-styrkors verksamhet utomlands.

Medel för en svensk militär styrka i FN-tjänst anvisades första gången på tillägsstat till riksstaten för budgetåret 1956/57 (prop. 1956:198, SU 179, rskr. 539). Därefter har årligen ytterligare medel anvisats för svenska FN-styrkors verksamhet.

Sedan budgetåret 1965/66 har medel anvisats för FN-styrkornas verksamhet utom Sverige under anslaget Kostnader för svenska FN-styrkor m. m., fr. o. m. budgetåret 1972/73 benämnt FN-styrkors verksamhet utomlands.

Sammanlagt har för den svenska verksamheten utomlands t. o. m. budgetåret 1990/91 anvisats 2 774 190 000 kr.

Del av ifrågavarande kostnader avses bli ersatt av FN. Intill den 1 sep-

tember 1990 har från FN återbetalats 942 051 198 kr. Vid den tidpunkten uppgick Sveriges återstående fordran hos FN enligt dittills framlagda krav till 346 421 037 kr. Ersättningar från FN tillgodogörs statsbudgetens inkomsttitel Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga I

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91		1991/92
	Planerat	Utfall	Planerat	Chefen för armén	Föredraganden
FN-styrkors verksamhet utomlands: Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet	2 30 475	254 671	244 540	267 449	267 640
<b>Medelsbehov</b>	<b>2 30 475</b>	<b>254 671</b>	<b>244 540</b>	<b>267 449<sup>1</sup></b>	<b>267 640<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

**Budgetåret 1989/90**

*Chefen för armén*

Sverige har under året deltagit i följande militära FN-operationer.

- UNIIMOG (United Nations Iran-Iraq Military Observer Group) med högst 15 observatörer.
- UNGOMAP (United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan) med högst sju officerare, varav huvuddelen omgrupperade från Mellersta Östern. I mars 1990 övergick UNGOMAP till OSGAP (Office of the Secretary General in Afghanistan and Pakistan) där Sverige deltar med en militär rådgivare.
- UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) i Mellersta Östern med 36 observatörer (varav tidvis några tjänstgjort i UNGOMAP/OSGAP). Under året reducerades antalet observatörer till 35.
- UNMOGIP (United Nations Military Observer Group in India and Pakistan) i Kashmir med sju observatörer och en sjukvårdare.
- UNFICYP (United Nations Force in Cyprus) med 18 civilpolis, tre militärpolis, fyra militära befattningshavare i styrkans högkvarter samt en administrativ officer.
- UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon) med en kontingent bestående av en underhållsbataljon, en militärpolisgrupp och befattningshavare i styrkans högkvarter, sammanlagt ca. 650 man.

Kostnader för nedanstående missioner bestrids av tredje huvudtiteln:

- UNTAG (United Nations Transition Assistance Group Namibia) med bl. a. 75 civila polis. Verksamheten avslutades under maj 1990.
- ONUCA (United Nations Military Observer Group in Central America) med 21 observatörer.

Anslaget har överskridits med drygt 24 milj kr. Överskridandet hänför sig uteslutande till kostnadsökningar för löner och traktamenten.

Chefen för armén förutser inga förändringar avseende uppgifter eller inriktning.

### Budgetåret 1991/92

#### *Chefen för armén*

Inga förändringar avseende uppgifter eller inriktning av verksamheten förutses. Som en följd av den akuta krisen i Mellersta Östern har behovet av sanering av skyddsutrustning ökat vilket medför en kostnadsökning på 140 000 kr. Vidare äskas 49 800 kr för tropikundersökningar av observatörer.

#### *Föredragandens överväganden*

Jag godtar i huvudsak vad chefen för armén har anfört om verksamheten under budgetåret 1991/92. Under anslaget disponeras 425 000 kr. av försvarets sjukvårdsstyrelse för anskaffning av sjukvårdsmateriel och uttagning av medicinalpersonal för sjukhuskompaniet inom UNIFIL.

Jag har i mitt förslag avsatt medel för tropikundersökning av observatörer.

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

#### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *FN-styrkors verksamhet utomlands* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 267 640 000 kr.

### **L 5. Övervakningskontingenten i Korea**

1989/90 Utgift 4 515 000<sup>1</sup>

1990/91 Anslag 4 964 000

1991/92 Förslag 5 290 000<sup>2</sup>

<sup>1</sup> K 5. Övervakningskontingenten i Korea

<sup>2</sup> Exkl. mervärdeskatt

Medel för övervaknings- och repatrieringskontingenten i Korea anvisades första gången på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1953/54 (prop. 1953:234, SU 196, rskr.431). Den svenska repatrieringskontingenten upplöstes efter slutfört uppdrag år 1954 men övervakningskontingentens uppgift står alltjämt kvar.

För övervakningskontingentens fortsatta verksamhet har anvisats medel under anslaget Svenska övervakningskontingenten i Korea, fr. o. m. budgetåret 1972/73 benämnt Övervakningskontingenten i Korea. Sammanlagt

har för den svenska verksamheten i Korea t.o.m. budgetåret 1990/91  
anvisats 67 709 000 kr.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

**Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)**

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91	1991/92	
	Planerat	Utfall	Planerat	Chefen för armén	Föredra- ganden
Övervakningskontingenten i Korea: Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet	3965	4515	4964	5476	5290
<b>Medelsbehov</b>	<b>3965</b>	<b>4515</b>	<b>4964</b>	<b>5476<sup>1</sup></b>	<b>5290<sup>1</sup></b>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

**Budgetåret 1989/90**

*Chefen för armén*

Anslaget har överskridits med 550 000 kr. Överskridandet hänför sig  
uteslutande till kostnadsökningar för löner och traktamenten.

*Föredragandens överväganden*

Genom beslut i maj 1984 föreskrev regeringen att det i den svenska  
övervakningskontingenten i Korea får finnas högst högst tio personer. Jag  
kan för närvarande inte bedöma hur länge kontingenten behöver fortsätta  
sin verksamhet. Medel för verksamheten bör emellertid anvisas för bud-  
getåret 1991/92.

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av  
sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

**Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övervakningskontingenten i Korea* för budgetåret 1991/92  
anvisa ett förslagsanslag på 5 290 000 kr.

**L 6. Anslag för mervärdeskatt<sup>1</sup>**

1991/92 Nytt anslag (förslag) 971 397 000

<sup>1</sup> Nytt anslag. Det tidigare anslaget L 6. anläggningar för vissa militära ändamål  
finansieras fr. o. m. 1991/92 över sjunde huvudtiteln med undantag av medel som  
avser projektiröjning på Järvafältet, vilket finansieras över anslaget B 3. Arméför-  
band: Anskaffning av anläggningar.

Anslagen inom den militära utgiftsramen, anslagen inom den civila  
planeringsramen samt anslagen under littera L redovisas exklusive mer-  
värdeskatt. De belopp för mervärdeskatt som jag har reducerat anslagen  
med är följande för:

– den militära utgiftramen	820 700 000 kr.	Prop. 1990/91: 102 Bilaga 1
– den civila planeringsramen	146 837 000 kr.	
– littera L	3 860 000 kr.	
<b>Summa</b>	<b>971 397 000 kr.</b>	

Detta anslag upptages som en beräkningspost som motsvarar de preliminära avdrag som gjorts på ovanstående anslag. Anslaget skall inte belastas.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Anslag för mervärdesskatt* för budgetåret 1991/92 anvisa ett  
förslagsanslag på 971 397 000 kr.

## L 7. Vissa nämnder m. m. inom försvarsdepartementets område

1989/90 Utgift	9 951 006
1990/91 Anslag	10 898 000
1991/92 Förslag	11 380 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

### L 7. Vissa nämnder m. m. inom försvarsdepartementets område

Över anslaget finansieras utgifterna för totalförsvarets chefsnämnd, delegationen för planläggning av efterforskningsbyråns verksamhet, delegationen för icke-militärt motstånd m. m. Dessutom lämnas bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar samt Stiftelsen Gällöfsta Kurscentrum.

### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1989/90		1990/91			1991/92	
	Planerat	Utfall	Planerat	Nämnderna	Föredragen		
Anslagsposten							
1. Totalförsvarets chefsnämnd	536	556	560	660		660	
2. Övriga nämnder m. m. Bidrag till	3 266	2 497	2 655	4 420		3 193	
3. Centralförbundet Folk och Försvar	2 858	2 938	2 970	3 073		3 089	
4. Stiftelsen Gällöfsta Kurscentrum	3 960	3 960	4 120	5 100		4 288	
Till regeringens disposition	1 150		593			150	
<b>Medelsbehov</b>	<b>11 770</b>	<b>9 951</b>	<b>10 898</b>	<b>13 253</b>		<b>11 380<sup>1</sup></b>	

## Budgetåret 1990/91

### 1. Nämnderna

Pris- och löneomräkning samt vissa volymförändringar inom nämnderna medför att kostnaderna ökar med 1 865 000 kr.

Centralförbundet Folk och Försvar och Stiftelsen Gällöfsta Kurscentrum begär 1 083 000 kr. ytterligare i bidrag för verksamheten.

### Föredragandens överväganden

Min beräkning av medelsbehovet (exkl. mervärdeskatt) framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

### Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Vissa nämnder m. m.* inom försvarsdepartementets område  
för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 11 380 000 kr.

### L 8. Flygtekniska försöksanstalten: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet

1990/91 Anslag	1 000
1991/92 Förslag	1 000

Uppdragsverksamheten vid flygtekniska försöksanstalten har fr.o.m. 1989/90 budgeterats under anslaget. Flygtekniska försöksanstalten: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet. Denna verksamhet skall vara självbärande och redovisningen av kostnader och intäkter för denna verksamhet redovisas på ett eget anslag under statsbudgeten.

### Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Uppdrag m. m.	1990/91			1991/92		
	Planerat	Flygtekniska-försöksanstalten	Föredraganden	Planerat	Flygtekniska-försöksanstalten	Föredraganden
Flygtekniska försöksanstalten: Utvecklingsarbete (uppdragsverksamhet)						
<b>Kostnader</b>	<b>107 740</b>	<b>126 485</b>	<b>126 485</b>			
Avgår:						
Intäkter av uppdragsverksamhet	- 105 430	- 128 235	- 128 235			
Balanserat över/underskott	- 2 309 <sup>1</sup>	1 751	1 751			
<b>Medelsbehov</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>			

<sup>1</sup> Det beräknade underskottet skall balanseras mot rörelsekapitalet.

### Föredragandens överväganden

Flygtekniska försöksanstalten har under de två senaste budgetåren uppvisat underskott i den intäktsfinansierade uppdragsverksamheten. Underskottet har kunnat balanseras mot tidigare års överskott. Anstalten prognosticerar överskott för budgetåret 1991/92.

Jag har tillkallat en utredning med uppdrag att överväga och lämna

förslag till åtgärder som skapar balans mellan intäkter och kostnader beträffande den intäktsfinansierade och utnyttjande av den anslagsfinansierade verksamheten.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Flygtekniska försöksanstalten har begärt att få öka den rörliga krediten. Med hänsyn till anstaltens omsättning inom uppdragsverksamheten bör kreditens belopp för budgetåret 1991/92 uppgå till 20 milj. kr.

Min beräkning av medelsbehovet för uppdragsverksamheten framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Flygtekniska försöksanstalten: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

## 7 Skydd mot kärnvapen, biologiska stridsmedel och kemiska hot

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Den internationella utvecklingen innebär möjligheter till stora förändringar i förhållande till den hotbild som rådde för några få år sedan. NATO-doktrinen håller på att förändras så att kärnvapnens roll minskas — de blir allt mer ett yttersta maktmedel. De markbaserade medeldistanskärnvapnen håller på att försvinna i enlighet med det s. k. INF-avtalet och förhandlingar pågår mellan USA och Sovjetunionen om reduktion av de strategiska kärnvapenstyrkorna med 30 à 50 %. Genom ensidiga beslut reduceras de mark- och sjöbaserade taktiska kärnvapnen. Men även om alla dessa förändringar genomförs fullt ut kvarstår ändå mycket betydande styrkor. Risker finns kvar att en kärnvapenanvändning initieras i någon krissituation genom felbedömningar, misstag eller tekniska fel.

Förhandlingar syftande till ett totalförbud mot utveckling, anskaffning, innehav och användning av kemiska stridsmedel pågår sedan flera år tillbaka vid nedrustningskonferensen i Genève. Parallellt med detta har USA och Sovjetunionen beslutat reducera sina arsenaler av kemiska stridsmedel med 80 % under en 10-årsperiod ned till 5 000 ton vardera. Men allt fler länder skaffar sig egen C-vapenkapacitet. Utvecklingen av den biotekniska forskningen skapar förutsättningar för att storskaligt producera kemiska stridsmedel som är mycket giftigare än dagens nervgaser. Bioteknikbaserade vapen kan alltså i framtiden innebära nya, svårbedömda hot.

Konventionen om totalförbud mot biologiska stridsmedel trädde i kraft 1975. Den har emellertid svagheten att den saknar kontroll- och verifierationsprocedurer. Vidare skapar den biotekniska forskningen förutsättningar att ta fram biologiska stridsmedel med helt nya egenskaper.

Försvarets forskningsanstalt (FOA) har på regeringens uppdrag prövat den gällande inriktningen av totalförsvarets skydd mot kärnvapen, biologiska och kemiska stridsmedel. FOA har givit en översiktlig bild av det skydd som hittills uppnåtts och pekat på kvarstående problem. FOA har funnit att den inriktning mot ett förbättrat skydd som gavs i 1982 och 1987 års försvarsbeslut ännu inte resulterat i en tillfredsställande och balanserad beredskap. Brister på olika håll, bl. a. inom utbildningen, gör att effekt inte nås av gjorda investeringar. Däremot finns nu genomarbetade planer för att bygga upp ett balanserat skydd. FOA har vidare på regeringens uppdrag undersökt metoder att säkerställa inbördes sammanhang och funktionssäkerhet hos skyddsåtgärderna. FOA föreslår att en för totalförsvaret gemensam beredningsgrupp för ABC-skydd organiseras.

Överbefälhavarens planeringsinriktning innebär att ett långsiktigt program för den enskildes skydd inplaneras liksom åtgärder för snabb och säker C-indikering. Uppgiftsanknutet skydd inplaneras för förband med hög initialeffekt.

Överstyrelsen för civil beredskap anger en planeringsinriktning som innebär att hela civilbefolkningen kommer att ha tillgång till andningskydd vid utgången av budgetåret 1993/94. Radiaskyddsorganisationen för indikering och varning föreslås bli ytterligare integrerad med den

fredstida beredskapen mot kärnkraftsolyckor. Det uppgiftsanknutna skyddet föreslås byggas ut i anslutning till riskområden.

Jag konstaterar att vissa angelägna åtgärder för att nå ett balanserat skydd mot kärnvapen, biologiska och kemiska stridsmedel ännu inte genomförts. I avvaktan på ett nytt försvarsbeslut bör målen för ABC-skyddet enligt 1987 års försvarsbeslut gälla som allmän vägledning. Härvid skall skyddet mot kemiska stridsmedel tillmätas särskild vikt och den initiala försvarsförmågan prioriteras.

Civilbefolkningen bör få ett skydd för överlevnad vid sidoverkan av kärnvapen, vid utnyttjande av kemiska stridsmedel samt vid förtäckt insats av biologiska stridsmedel. Vissa utvalda, viktiga totalförsvarsfunktioner skall ges ett skydd som möjliggör att de kan lösa uppgifter även där B- eller C-stridsmedel utnyttjas eller vid radioaktivt nedfall. Högt prioriterade lednings- och informationsfunktioner skall kunna verka även efter en elektromagnetisk puls från kärnvapen. Indikationerna på en förändrad hotbild gör det angeläget med en fortsatt forskning för att skapa underlag för framtida ställningstaganden. Den av FOA föreslagna beredningsgruppen för ABC-skydd bör organiseras.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om skydd mot kärnvapen, biologiska stridsmedel och kemiska hot.

## 8 Personal

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

Den samlade insatsen av anställda, värnpliktiga, övriga tjänstepliktiga och frivilliga utgör en viktig grund för totalförsvarets förmåga att uppnå de säkerhetspolitiska målen.

Alla åtgärder på personalområdet syftar ytterst till att tillgodose totalförsvarets behov av kompetens och kravet på effektivitet i verksamheten. Detta förutsätter att personalen har goda arbetsförhållanden, stimulerande uppgifter och möjligheter till personlig utveckling.

### 8.1 Anställda

#### 8.1.1 Personalens uppgifter och kompetens

Regeringen uppdrog i september 1985 åt en särskild utredare (överdirektören Jan Nilsson) att överväga och lämna förslag till hur utvecklingsmöjligheterna för den civila personalen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde kan förbättras. Utredningen, som arbetat under benämningen försvarets personalutvecklingsutredning (FÖPU), har avgett dels betänkandet (SOU 1988:12) Civil personal i försvaret, dels betänkandet (SOU 1989:85) Civil personal i försvaret, Uppgifter och kompetens i freds- och krigsorganisationen. I huvudsak gäller förslagen sådana frågor som det ankommer på regeringen, myndigheterna eller arbetsmarknadens parter att ta ställning till. Många av utredningens olika förslag har redan lett till åtgärder och fått genomslag i myndigheternas personalutvecklingsarbete. Jag vill i detta sammanhang närmare beröra några frågor som jag anser vara särskilt angelägna.

För yrkesofficerarna finns det genom den av riksdagen beslutade befälsordningen en väl utvecklad organisation för kompetensutveckling. Där emot finns det idag brister när det gäller en för verksamheten anpassad kompetensutveckling för den civila personalen. Jag anser därför att flera åtgärder krävs för att komma till rätta med dessa brister. I likhet med utredningen är min principiella ståndpunkt att ansvaret för att bestämma behovet, formerna och de ekonomiska resurserna för kompetensutveckling skall åvila den myndighet där tjänstemannen är anställd. På detta sätt skapas förutsättningar för den nödvändiga kopplingen mellan verksamhetskrav, den anställdes uppgifter och kostnaderna för kompetensutveckling. Det är en fråga för varje myndighet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde att planera och genomföra lämpliga kompetensutvecklingsåtgärder för alla sina anställda. Åtgärder inom detta område är också betydelsefulla för att åstadkomma den nödvändiga förnyelse och effektivisering av försvarets verksamhet som jag förutsätter i avsnitt 2.1.4 med hänvisning bl. a. till det som anförs av chefen för civildepartementet i bilaga 2 till årets budgetproposition.

En annan viktig fråga är fördelningen av arbetsuppgifter mellan den anställda militära och den civila personalen. FÖPU har föreslagit att denna sker genom fortlöpande utveckling av organisation, arbetsformer och personal. Vidare betonar utredningen vikten av att den civila persona-

lens kompetens och yrkeskunnande tas till vara i krigsorganisationen genom att den anställde ges en lämplig krigsplacering. Jag ansluter mig till utredningens förslag och enligt min mening är det också angeläget att den anställde får den ytterligare utbildning och övning som motiveras av krigsuppgiften. Eftersom en stor del av den civila personalen består av kvinnor, är de av utredningen föreslagna åtgärderna särskilt betydelsefulla genom att de också främjar jämställdhetsarbetet.

FÖPU har i detta sammanhang föreslagit att det i lagen (1976:600) om offentlig anställning införs en bestämmelse om vidgad tjänstgöringsskyldighet i krigsorganisationen för den som är anställd inom försvarsmakten. Denna lagstiftning ses för närvarande över av utredningen (C 1989:07) för översyn om lagstiftningen om offentlig anställning. Utredningen beräknas avsluta sitt arbete vid utgången av år 1991. Jag avser att ta upp frågan om vidgad tjänstgöringsskyldighet när utredningen har slutfört sitt arbete.

### 8.1.2 Former för personalutbildning

Regeringen uppdrog i juli 1989 åt en särskild utredare (företvarande avdelningschefen Britt-Marie Bystedt) att se över uppläggnings- och organisationen av personalutbildningen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och därvid precisera mål och uppgifter för berörda utbildningsanordnare. Vidare skulle de närmare förutsättningarna för att personal inom den civila delen av totalförsvaret får kvalificerad vidareutbildning utredas. Utredningen, som bedrivit sitt arbete under benämningen utredningen om totalförsvarets personalutbildning, har lämnat betänkandet (SOU 1990:57) Personalutbildning inom totalförsvaret.

Utredningen har med utgångspunkt i FÖPU:s ställningstaganden om behovet av kompetensutveckling för personal inom den civila delen av totalförsvaret lämnat förslag om hur utbildningen bör organiseras och finansieras. Därvid har utredningen övervägt FÖPU:s förslag om att inrätta en särskild högskola och funnit att utbildningsbehoven inte är tillräckligt stora för att motivera en sådan. Utredningen har i stället föreslagit kompletteringar av nuvarande kursutbud samt pekat på möjligheten att i större utsträckning än hittills utnyttja det allmänna utbildningsväsendet. Sammanfattningsvis avstyrker utredningen förslaget att inrätta en särskild högskola och föreslår att överstyrelsen för civil beredskap ges ett lednings- och systemansvar för ifrågasvarande utbildning. Jag delar utredningens uppfattning i denna fråga. Till överstyrelsens uppgifter hör bl. a. att samordna utbildning i frågor som är gemensamma för totalförsvarets civila del. Överstyrelsen har således redan ett sådant ansvar som utredningen föreslagit.

Utredningen anser vidare att personalutbildningen i större utsträckning bör finansieras genom intäkter och att utbildningsproduktionen bör styras av efterfrågan. Bl. a. föreslås intäktsfinansiering av hela verksamheten vid Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum. Jag anser att det är angeläget att personalutbildningen i ökad omfattning styrs av efterfrågan. Jag återkommer till frågan om intäktsfinansiering av denna verksamhet när tillräckligt beslutsunderlag föreligger.

Utredningen har också föreslagit att försvarets förvaltningsskola bör benämnas försvarets förvaltningshögskola. Skolan har redovisat samma uppfattning. En sådan namnändring gör skolans roll och uppgifter för den högre utbildningen inom försvaret tydligare. Utbildningen vid skolan har på sitt område en bredd som kan jämföras med den utbildning som bedrivs vid militärhögskolan och försvarshögskolan. Eftersom utbildningen är eftergymnasial, innebär ändringen också en anpassning till förhållandena inom det allmänna utbildningsväsendet. Av dessa skäl ställer jag mig bakom utredningens förslag. Jag har i dessa frågor samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

### 8.1.3 Officerare i flygtjänst

Det avtal som slöts mellan statens arbetsgivarverk och personalorganisationerna under våren 1986 om löne- och andra anställningsvillkor för flygförare gav snabbt resultat. De stora avgångarna av flygförare till de civila flygbolagen som tidigare drabbat flygvapnet minskade kraftigt och behovet av flygförare inom det militära försvaret bedöms nu i det närmaste vara täckt.

Flygbolagens rekryteringsbehov av piloter har minskat. Jag bedömer därför att risken för att flygförare inom det militära försvaret lämnar sina anställningar är liten för närvarande. Jag avser emellertid att även i fortsättningen särskilt följa frågan.

### 8.1.4 Kvinnor i officersyrket

Vid två tidigare tillfällen har jag redogjort för erfarenheter och åtgärder med anledning av kvinnors utbildning och anställning som yrkesofficerare (prop. 1988/85:52 och prop. 1989/90:100 bil. 6). Jag vill i detta sammanhang endast kort beröra några nya fakta.

I september 1990 var 167 kvinnor anställda som yrkesofficerare i försvarsmakten och 29 som reservofficerare. Vid samma tidpunkt var 73 kvinnor under utbildning i de tre försvarsgrenarna. Fortfarande är det alltså frågan om ett mycket litet antal kvinnor som sökt sig till den militära yrkeskarriären. Andelen kvinnliga yrkesofficerare är i dag cirka en procent.

Som jag tidigare redovisat öppnades de återstående militära yrkesområdena för kvinnor i juni 1989. Det är ännu för tidigt att göra en utvärdering av denna sista etapp i reformprogrammet men jag vill nämna att det nu finns kvinnor inom merparten av dessa områden. Exempelvis tjänstgör i dag flera kvinnor som officerare inom infanteriet och hösten 1990 påbörjade den första kvinnan sin utbildning till flygförare vid flygvapnet.

Jag konstaterar med stor tillfredsställelse att frågorna om kvinnors integration i försvaret fått en helt annan uppmärksamhet än tidigare. På såväl central som lokal nivå inom försvarsmakten arbetar man i dag mycket aktivt med de två huvudfrågorna på detta område, nämligen hur rekryteringen av kvinnor skall öka och hur avgångarna kan begränsas. Enligt min mening är det ett betydelsefullt och angeläget arbete som bedrivs.

Jag avser att även fortsättningsvis noggrant följa utvecklingen inom området.

### **8.1.5 Reservofficerssystemet**

Reservofficerssystemet har utretts och beretts inom regeringskansliet. Arbetet med frågan har resulterat i en ny reservofficersförordning (1990:202), gällande från och med den 1 juli 1990. Förordningen har karaktär av ramförfattning och innebär att det ankommer på de myndigheter inom försvarsmakten som sätter upp, vidmakthåller eller bemannar krigsförband att anställa reservofficerare för att tillgodose behovet av befäl i förbanden.

### **8.1.6 Officerarnas pensionsålder**

Pensionsåldern för innehavare av statliga tjänster bestäms i avtal mellan arbetsmarknadens parter. Parterna på det statliga området har nu i princip slutfört förhandlingar om ett nytt pensionsavtal. Statens arbetsgivarverk har anmält att principavtalet kommer att undanta yrkesofficerarna och parterna har föreslagit att en utredning tillsätts för att se över officerarnas pensionsålder.

Frågan om yrkesofficerarnas pensionsålder är knuten till det framtida kvantitativa och kvalitativa behovet av officerare på olika nivåer i såväl grund- som krigsorganisationen. Jag avser att föreslå att regeringen tillkallar en särskild utredare med uppdrag att utreda detta behov och lämna förslag till åtgärder för att få en lämplig åldersstruktur bland yrkesofficerarna.

## **8.2 Värnpliktiga**

### **8.2.1 Försök med förkortad grundutbildning**

För närvarande pågår enligt riksdagens beslut försök med förkortad grundutbildning. Enligt lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning får försöken omfatta högst 11 000 värnpliktiga vid armén och högst 500 värnpliktiga vid marinen varje utbildningsår. Försöken omfattar såväl meniga som vissa befälsgrupper. Försöken skall pågå till den 31 augusti 1993.

Överbefälhavaren har i september 1990, efter hörande av berörda försvarsgrenschefer, redovisat en första utvärdering av försöksverksamheten. Sammanfattningsvis anser överbefälhavaren att resultatet av första årets försök visar att godtagbar förmåga i huvudtjänst respektive huvuduppgift för meniga och plutoner har nåtts. När försöken kan genomföras med fullständig förstegsutbildning, som innebär att värnpliktigt befäl rycker in före huvuddelen av de värnpliktiga i förbandet och ges en grundläggande befättnings- och ledarskapsutbildning, kommer förutsättningar för ett förbättrat resultat att föreligga.

Överbefälhavaren föreslår att försöken fullföljs innan slutligt ställnings-

tagande tas. Resultaten är dock sådana att en planering för fortsatt förkortad grundutbildning för vissa värnpliktiga redan nu kan göras. Överbefälhavaren föreslår också en viss utökning av försöken.

I avvaktan på kommande försvarsbeslut förordar jag en utökning av försöken med förkortad grundutbildning. Härför krävs en ändring i lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga.

Förslag till lag om ändring i nämnda lag har upprättats inom försvarsdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.3*. Enligt förslaget utökas försöken med G och F värnpliktiga vid flygvapnet och får omfatta högst 14 000 värnpliktiga vid armén, högst 1 000 värnpliktiga vid marinen och högst 500 värnpliktiga vid flygvapnet för varje utbildningsår. Det bör ankomma på regeringen att ange de närmare villkoren för försöken.

Lagändringen är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

### 8.2.2 Den årliga värnpliktskullen

Den årliga värnpliktskullens storlek styrs av principerna om allmän värnplikt men också av krigsorganisationens storlek och förbandsomsättningsystemets utformning. Av olika skäl, inte minst kostnadsskäl, bör huvuddelen av de värnpliktiga påbörja sin grundutbildning redan ett år efter inskrivningen. Vissa värnpliktiga vill dock, bl. a. av studieskäl, vänta med sin grundutbildning i två till tre år. Detta bör utan större olägenhet kunna medges dem som har särskilda skäl till detta. En s. k. värnpliktspuckel har efter hand byggts upp, vilket innebär att det för närvarande finns ca 47 000 inskrivna värnpliktiga som väntar på att få genomföra sin grundutbildning. Av dessa 47 000 vill drygt 30 000 frivilligt vänta med sin tjänstgöring.

Överbefälhavaren, vars uppfattning delas av värnpliktsverket, räknar dock med att kvarståendeläget är i balans i mitten på 90-talet. Överbefälhavaren gör den bedömningen med utgångspunkt i nuvarande utbildningsvolym, åldersklassernas storlek och relativt höga avgångar på grund av befrielse av olika skäl.

Jag delar överbefälhavarens uppfattning i frågan. Det är dock angeläget att ansträngningar fortsätter så det blir möjligt att uppnå den önskvärda balansen snarast möjligt. Jag avser att följa utvecklingen och överväga frågan på nytt, om inte en utveckling mot balans sker.

### 8.2.3 Tjänstepliktsfrågor m. m.

Totalförsvarets personalförsörjning säkerställs i dag genom ett antal plikt-lagar, avtal mellan enskilda och myndigheter samt andra överenskommelser och åtgärder.

I det krigsomställda samhället kommer en stor del av befolkningen att med stöd av någon pliktlag kallas in till tjänstgöring främst inom försvarsmakten, civilförsvarsorganisationen eller hälso- och sjukvården, men även till andra funktioner inom den civila delen av totalförsvaret. Behov av vissa personalkategorier kommer därmed att uppstå samtidigt på flera

olika håll, vid förband, myndigheter, företag och övriga verksamheter som skall upprätthållas under kriser och krig. Därmed riskeras att konkurrens uppstår om nyckelpersoner med oönskade konsekvenser som följd.

Utvecklingen av den militära krigsorganisationen kan i framtiden medföra att behovet av personal inom försvarsmakten minskar samtidigt som kraven på den enskilde kommer att öka. I dag sker stora avgångar såväl vid inskrivningen av värnpliktiga som under grundutbildningen. Detta aktualiserar ett flertal frågor om tillämpningen av den allmänna värnplikten, bl. a. vad gäller utbildningstidens längd och värnpliktsvolymerna.

Under en lång följd av år har strävan varit att föryngra personalen i civilförsvarsorganisationen. I 1987 års försvarsbeslut angavs att detta bör ske genom att kvinnor, vapenfria och värnpliktiga som av skilda skäl inte används i försvarsmaktens krigsorganisation, i ökad utsträckning tas i anspråk av civilförsvaret. Riksdagen har därefter uttalat att det finns skäl att överväga en direktrekrytering av värnpliktiga till den civila delen av totalförsvaret (1989/90:FöU3, rskr. 87), bl. a. i syfte att bidra till en reduktion av kvarståndelaget av värnpliktiga.

Statens räddningsverk har i en rapport Värnpliktiga inom totalförsvarets civila del gett en översiktlig beskrivning av hur en direktrekrytering av värnpliktiga till den civila delen av totalförsvaret skall kunna genomföras. Förslaget innebär att värnpliktiga tas ut till grundutbildning m. m. med krigsplacering i civilförsvarets krigsorganisation. I rapporten föreslås att frågan belyses närmare samtidigt som viss försöksverksamhet genomförs.

Stockholms läns landsting har i en skrivelse till regeringen föreslagit att vissa värnpliktiga skall tas ut till samhällstjänst inom den civila sjukvården och att en försöksverksamhet med detta snarast bör sättas igång. Även hemvärnsorganisationen har föreslagit en viss försöksverksamhet med s. k. hemvärnsvärnpliktiga.

Jag anser att grunden för all personalförsörjning till totalförsvaret bör vara att var och en efter sin förmåga skall kunna delta i landets försvar. I syfte att dels skapa gemensamma utgångspunkter för personalförsörjningen för det militära och det civila försvaret, dels rationellt utnyttja de personella resurserna och därigenom uppnå en bättre försvarseffekt, anser jag att en översyn av grunderna för totalförsvarets personalförsörjning genom pliktssystem bör genomföras. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Med hänsyn till vad jag nu förordat anser jag att en särskild försöksverksamhet med direktrekrytering av värnpliktiga till den civila delen av totalförsvaret inte nu bör genomföras. Däremot kan det vara lämpligt att pröva hur sådan utbildning kan organiseras och genomföras. Enligt min mening finns det redan i dag goda möjligheter att inom ramen för den vapenfria tjänsten organisera utbildningen på sådant sätt att behövlig erfarenhet kan vinnas.

### 8.3 Frivilliga

Regeringen har tillkallat en särskild utredare (Dir. 1990:65) med uppgift att utreda den del av totalförsvarets personalförsörjning som sker genom

medverkan av de frivilliga försvarsorganisationerna. I denna uppgift ingår också att pröva organisationernas roll, uppgifter och ansvar samt frågan om hur verksamheten skall finansieras. Utredaren skall redovisa resultatet av sitt arbete senast vid utgången av år 1991.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga I

Jag avser att återkomma till dessa frågor när utredningen är slutförd.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om personal.

## 9 Värnpliktsförmåner

### 9.1 Förmånssystemet

Regeringen uppdrog i april 1988 åt en särskild utredare (kanslichefen Siv Helmer) att överväga och lämna förslag avseende den framtida administrationen och ansvarsfördelningen mellan myndigheter i fråga om bidrag enligt familjebidragslagen (1978:520).

I december 1988 uppdrogs åt utredaren att, som en del av det tidigare lämnade uppdraget, även överväga och föreslå ändring av reglerna i familjebidragslagen om bostadsbidrag och näringsbidrag. I juni 1989 uppdrogs åt utredaren att överväga och föreslå ändringar i värnpliktsförmånssystemet i dess helhet.

Utredaren överlämnade i oktober 1989 en promemoria med förslag till ändringar i fråga om näringsbidraget. Riksdagen beslutade med anledning härav om ändringar i 19 § familjebidragslagen om näringsbidrag (SFS 1990:419, prop. 1989/90:136, FöU9, rskr. 295).

Utredaren har i februari 1990 överlämnat till regeringen sitt slutbetänkande (SOU 1990:26) Förmånssystemet för värnpliktiga m. fl.

En sammanställning av remissyttrandena har upprättats inom försvarsdepartementet och finns tillgänglig i ärendet (dnr 402/1990).

Utredaren har prövat flera alternativa förmånssystem och har därvid funnit att nuvarande system är att föredra inom gällande kostnadsramar. Jag delar utredarens uppfattning i denna del.

### 9.2 Administration av familjebidrag

Enligt 2 § familjebidragslagen vilar skyldigheten att utge familjebidrag på kommunerna. Inom varje kommun skall det finnas en familjebidragsnämnd för att handlägga ärenden enligt lagen (24 §). Försvarets civilförvaltning och länsstyrelserna har tillsyn över efterlevnaden av lagen (26 §).

Ärenden om bostadsbidrag avgörs dock av försvarets civilförvaltning om det gäller en annan bostad än en hyreslägenhet eller bostadsrättslägenhet. Civilförvaltningen avgör också ärenden om näringsbidrag.

I ärenden som skall avgöras av försvarets civilförvaltning skall familjebidragsnämnderna göra de kompletterande utredningar som behövs. Detta innebär att ansvaret för det huvudsakliga utredningsarbetet ligger på familjebidragsnämnderna inte bara då de själva fattar beslut utan också när civilförvaltningen är beslutsfattare.

Familjebidrag betalas ut av familjebidragsnämnderna (29 §).

En kommun som har betalat ut familjebidrag har rätt till statsbidrag med 95 procent av det utbetalade beloppet (31 §).

Statsbidrag bestäms och betalas ut av länsstyrelsen som också kan lämna skäligt förskott (34 §).

Familjebidragsnämndens beslut överklagas hos länsstyrelsen. Talan mot länsstyrelsens beslut i fråga om statsbidrag förs hos regeringen och i fråga om övriga beslut hos kammarrätten. Talan mot beslut av försvarets civilförvaltning i ärende om statsbidrag förs hos regeringen och om rätten till

bidrag hos kammarrätten. I övrigt får talan mot civilförvaltningens beslut inte föras.

Försvarets civilförvaltning har beräknat det totala antalet ärenden till ca 38 000 per år. Antalet sökande har beräknats till mellan 16 000 och 22 000. Civilförvaltningen avgör ca 30 procent av ärendena.

Den totala utbetalningen av förmånerna enligt familjebidragslagen uppgick till ca 240 milj. kr. budgetåret 1989/90.

Utredaren har, efter bl. a. en enkätundersökning hos 45 kommuner, funnit att handläggarna i kommunerna är engagerade i sina arbetsuppgifter och angelägna om att ge de värnpliktiga en god service. Utredaren har också funnit att kommunerna och länsstyrelserna inte alltid har prioriterat familjebidragsverksamheten och att den därför är orationell och brister i effektivitet.

Enligt utredaren arbetar varje kommun självständigt och tillsynsfunktionen är inte en del av den egna organisationen. En övergripande policy och styrning saknas i den kommunala administrationen av familjebidragen. Dessa omständigheter kan vara en förklaring till att familjebidragshanteringen skiftar i de olika kommunerna. Utredaren har funnit att uppföljningen och redovisningen av verksamheten inte är tillfredsställande även om försvarets civilförvaltning har till uppgift att utöva tillsyn över verksamheten. Viss kontroll av regeltillämpningen sker också genom att för den enskilde negativa beslut kan överklagas till länsstyrelserna. Överklagandena är emellertid förhållandevis få. Detta kan tydas såväl som att kommunernas beslut är välgrundade som att besluten är för generösa. Olika meningar har förts fram om vilken tolkning som är den riktiga. Statistikredovisningen är inte enhetlig och släpar i många fall efter. Förskottshanteringen uppvisar också skillnader mellan de olika länsstyrelserna. Endast ett fåtal länsstyrelser gör numera annat än en rent kameral granskning av kommunernas krav på ersättning för utbetalade familjebidrag.

Utredarens slutsats är att de positiva effekterna av en handläggning på lokal nivå bör tas till vara. En effektivare handläggning av familjebidragsärendena är emellertid nödvändig och utredaren kan inte se att den kan uppnås inom det nuvarande splittrade administrativa systemet. Utredaren föreslår att familjebidragshanteringen blir en helt statlig angelägenhet.

Utredaren har prövat olika statliga alternativ till en kommunal administration av familjebidragen. Utredaren har därvid funnit att administrationen bör föras över till riksförsäkringsverket och försäkringskassorna.

De flesta remissinstanserna tillstyrker eller lämnar utredarens förslag i denna del utan erinran.

*Försvarets civilförvaltning* anser dock att en koncentration av administrationen av familjebidragen till civilförvaltningen är mest rationellt och ekonomiskt fördelaktigt. *Värnpliktsverket* förordar i första hand att möjligheterna att lägga administrationen på utbildningsförbanden närmare utreds. I andra hand förordar verket en centralisering till försvarets civilförvaltning. *Vapenfristyrrelsen* finner en fördel i att den centrala administrationen finns vid försvarets civilförvaltning. *Riksrevisionsverket* kan se många fördelar med överföringen till försäkringskassorna, men anser att

ärendehanteringen bör samlas till de ca 150 lokalkontor som har en social-försäkringsnämnd knuten till sig.

Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna svarar i dag för administrationen av huvuddelen av samhällets ekonomiska trygghetssystem. Genom kassornas försorg utbetalas t. ex. barnbidrag, bidragsförskott, pensioner och sjukpenning. För denna verksamhet har försäkringskassan lokalkontor i alla kommuner. En svensk medborgare som är bosatt i landet skall från och med den månad varunder han fyller sexton år vara inskriven i den allmänna försäkringskassa inom vars verksamhetsområde han är mantalsskriven. Den tjänstepliktige har alltså en naturlig anknytning till försäkringskassan på hemorten redan före inryckningen.

Försäkringskassans alla lokalkontor kan också lämna de försäkrade service oavsett i vilken kassa de är inskrivna. Det är till fördel för de tjänstepliktiga att de, liksom i den nuvarande administrationen, kan få en likartad service var de än befinner sig i landet och vilken tjänstgöringskategori de än tillhör. Om de tjänstepliktiga söker bidrag före inryckningen, kan de uppsöka kassan på hemorten. Därefter har de möjlighet att få hjälp vid tjänstgöringsortens kassakontor. Varje kassa kan vid handläggningen använda det ADB-system som är gemensamt för försäkringskassornas hela verksamhetsområde. Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna har en omfattande utbildnings- och informationsverksamhet, genom vilken förändringar i regelsystemet snabbt får genomslag i hela organisationen.

Försäkringskassans tjänstemän har en sådan kompetens att det inte är något hinder från denna synpunkt att handläggningen av familjebidragen förs ut till kassornas lokalkontor.

Tjänstemännens lokal- och personkänedom kan antas vara minst lika god som den är hos kommunernas familjebidragshandläggare. Genom de uppgifter om den försäkrades inkomstförhållanden som finns på försäkringskassorna har tjänstemännen automatiskt en god känedom om de enskildas arbets- och inkomstförhållanden.

En nackdel med den omfattande decentralisering som det innebär att föra ut handläggningen av familjebidragen till försäkringskassans lokalkontor är att många tjänstemän kommer att handlägga få ärenden. Med hänsyn till utbildnings- och informationssystemet bedömer utredaren dock att det ändå finns goda förutsättningar för att en enhetlig bedömning sker. Riksförsäkringsverket har också möjlighet att genom tillsyn verka för en enhetlig praxis.

I likhet med de flesta remissinstanser godtar jag på grund av det anförda utredarens förslag om att administrationen av familjebidragen överförs till riksförsäkringsverket och försäkringskassorna.

En överföring till försäkringskassorna innebär att extra kostnader i inledningsskedet uppstår. Personalen måste utbildas, informations- och blankettmaterial framställas och ADB-stödet utvecklas.

Kommunernas andel (5%) av de sammanlagda utgivna familjebidragen uppgår för närvarande till ca 12 milj. kr. Denna kostnad får staten ta över. Staten får också ta över kostnaderna för administrationen av familjebidragen från kommunerna. Denna kostnad kan beräknas till ca 12 milj. kr. De besparingar jag i det följande kommer att föreslå i fråga om familjebi-

dragen kommer att väl täcka de merkostnader som uppstår för staten i och med att administrationen överförs till riks försäkringsverket och försäkringskassorna. Jag återkommer till finansieringsfrågan i avsnitt 9.6.

Utredaren har också lämnat förslag till omfattande ändringar i familjebidragslagen vad avser beräkningen av familjebidragen. Förslaget till ny administration av familjebidragen innebär att kommunernas skyldigheter upphör. Kravet på att bestämmelserna om familjebidrag skall ha lagform har därvid bortfallit. Den enda lagregel som behövs är en bestämmelse om skyldighet för försäkringskassorna att bestämma och betala ut familjebidrag. En sådan regel kan lämpligen tas in i 33 § värnpliktslagen (1941:967). I samma paragraf kan också tas in en regel om att värnpliktiga under vissa förutsättningar har rätt till familjebidrag. Familjebidragslagen kan därför upphävas. Det får ankomma på regeringen att i förordning meddela bestämmelser om hur familjebidragen skall bestämmas. Jag vill dock i detta sammanhang redovisa mina ställningstaganden till vissa av utredarens olika förslag.

Vad jag nu anfört kräver ett flertal lagändringar. Sådana förslag har upprättats inom försvarsdepartementet och bör fogas till protokollet som *bilagorna 1.1–1.6*. Jag återkommer närmare till vissa av lagförslagen i specialmotiveringen i avsnitt 9.7.

### 9.3 Regler för familjebidrag

Utredaren har, som jag tidigare berört, lämnat förslag på regeländringar när det gäller familjebidragen. Det främsta syftet med dessa förslag har varit att skapa en mera rättvis fördelning mellan olika grupper av tjänstepliktiga. Utredaren framhåller också att förslagen medför en enklare administration.

Mot bakgrund av min tidigare redovisade inställning till författningsregleringen av familjebidragen väljer jag här att endast redovisa de viktigaste förslagen bl. a. för att beräkningen av kostnaderna för förmånerna skall kunna göras. Remissinstanserna har tillstyrkt utredningens förslag i allt väsentligt.

Utredaren föreslår att en kvalifikationstid för bostadsbidrag införs för bostad i vilken den tjänstepliktige bor ensam eller tillsammans med syskon eller kamrat. Om inte särskilda skäl föreligger skall bostadsbidrag endast utges om den tjänstepliktige haft bostaden i minst tre månader före tjänstgöringstidens början.

När det gäller tjänstepliktiga som bor hos förälder anser utredaren att, om inte särskilda skäl föreligger, bostadsbidrag skall kunna utges med högst skillnaden mellan genomsnittskostnaden för en bostad för en familj med ett barn och en familj med två barn enligt socialstyrelsens och riks försäkringsverkets normer för skälig bostadskostnad i samband med att underhållsbidrag till barn fastställs. Detta innebär för närvarande ett högsta bostadsbidrag med 600 kr. per månad. Tillägg till bostadsbidrag skall enligt utredarens förslag inte heller utges till tjänstepliktig som bor hos förälder. För tjänstepliktig som bor ensam föreslås däremot en höjning av tillägget från 150 till 250 kr. per månad.

Utredarens förslag till förändringar av familjebidrag beräknas medföra årliga kostnadsminskningar. Jag anser att förslagen bör genomföras. Som jag har nämnt ankommer det i fortsättningen på regeringen att utfärda erforderliga föreskrifter.

## 9.4 Värnpliktsresor

Sedan år 1985 har stora ansträngningar gjorts inom de militära myndigheterna att bryta kostnadsutvecklingen för värnpliktsresor. Genom olika åtgärder, t. ex. övergång från flyg- och tågtransporter till buss och båt, egna chartrade transportmedel i stället för reguljär tidtabellbunden kollektivtrafik m. m. har kostnaderna för dessa resor minskat.

Jag anser dock att det är nödvändigt att ytterligare reducera resekostnaderna.

Rätten till fria hemresor varje vecka gäller generellt inom landets gränser. Detta medför att den värnpliktige kan utnyttja sin fria hemresa till en valfri ort. Av dessa resor utgör enligt överbefälhavaren ca 60 procent nöjesresor. Jag anser att detta är en förmån som rimligen inte bör följa av plikten till tjänstgöring. Rätten till s. k. avvikelseresor bör därför tas bort och fri resa medges endast till den ort där den värnpliktige är kyrkobokförd eller har sin stadigvarande bostad. Resa bör också kunna medges till annan ort om resan avser besök hos nära anhörig och företas regelmässigt. Uppgift härom bör den värnpliktige lämna till förbandet vid inryckningen. Utgifterna för resor skulle därmed kunna reduceras med ca 8 milj. kr. per år. Det ankommer på regeringen att besluta om erforderliga författningsändringar.

Utnyttjande av hyrbilar och andra kostsamma anslutningsresor kan av flera skäl te sig tveksamma. Jag anser att det finns anledning för berörda myndigheter att inta en mer restriktiv hållning i fråga om dessa resor. Principen om att värnpliktiga bör vara i hemmet före kl. 24.00 hemresedagen kan lägga hinder i vägen för en begränsning av resekostnaderna. Därför bör denna princip tillämpas i mindre utsträckning än för närvarande. Tillämpningen får dock inte ge orimliga konsekvenser för de värnpliktiga.

Jag kommer att ge överbefälhavaren i uppdrag att se till att kostnaderna för värnpliktsresorna kan minskas ytterligare.

Det torde enligt min mening vara omöjligt att skapa ett helt rättvist resesystem mot bakgrund av de olika förhållanden och förutsättningar som råder för de värnpliktiga. Jag vill i detta sammanhang dock framhålla att jag avser att noggrant följa utvecklingen av värnpliktsresorna och särskilt uppmärksamma vilka konsekvenser för de värnpliktiga som olika åtgärder kan leda till.

### 9.5.1 Inledning

Värnpliktiga och andra tjänstepliktiga som skadas under tjänstgöringen har – bortsett från vad som följer av skadeståndslagen (1972:207) – rätt till ersättning vid personskada enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd (LSP) och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid idell skada. Ersättningen skall i princip försätta den skadade i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat.

### 9.5.2 Lagen om statligt personskadeskydd

Enligt LSP utges ersättning för inkomstförlust vid personskada till följd av värnpliktstjänstgöring m. m.

Rätten till ersättning för inkomstförlust inträder när den första färden till tjänstgöringen påbörjas och gäller till dess den sista färden från tjänstgöringen avslutas (skyddstid). Skyddet gäller således även under övningsuppehåll och annan fritid.

Ersättning utges vid sjukdom, bestående nedsättning av arbetsförmågan och dödsfall. Därvid tillämpas 3 kap. 4 – 10 §§ och 4 – 6 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF).

Sjukpenning och livränta enligt LSP utges först efter skyddstidens slut, dvs. efter det att tjänstgöringen och återresan har avslutats. Sjukpenning och livränta beräknas på den sjukpenninggrundande inkomsten, som för grundutbildningsvärnpliktiga inte får beräknas på en nivå under ett visst minimibelopp (garantinivå).

Sjukpenning enligt LSP utges om den skadades förmåga att skaffa arbete till följd av sjukdomen nedsatts med minst en fjärdedel. Ersättning kan utges som hel, trefjärdedels, halv eller en fjärdedels sjukpenning.

I LSP finns även föreskrifter om särskild sjukpenning. Sådan utges till en värnpliktig som under grundutbildningen har ådragit sig en sjukdom som inte berättigar till annan ersättning enligt LSP, t. ex. på grund av att den inte har samband med tjänstgöringen, och som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Särskild sjukpenning kan även utges vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna. Särskild sjukpenning beräknas på den garantinivå som gäller för sjukpenning och livränta enligt LSP. Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL), utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre.

Såväl den vanliga som den särskilda sjukpenningen enligt LSP beräknas med motsvarande tillämpning av 3 kap. 5 – 5 c §§ LAF. Enligt huvudregeln i 5 § utgör hel sjukpenning för dag en trehundraextiofemtedel av den försäkrades sjukpenningunderlag, vilket vanligtvis motsvarar hans sjukpenninggrundande inkomst enligt AFL. Från denna regel föreskrivs undantag i 5 a – 5 c §§, de s. k. timsjukpenningreglerna. Innebörden av dessa regler är sammanfattningsvis att sjukpenning, som svarar mot sjukpen-

ningunderlag i form av inkomst av anställning, enligt bl. a. LSP utges för de första fjorton dagarna av ett sjukfall endast om den försäkrade skulle ha förvärvsarbetat, om han inte hade varit sjuk. Dock utges hel sjukpenning enligt huvudregeln ovan i vissa situationer, bl. a. när den försäkrade är helt eller delvis arbetslös och är anmäld som arbets sökande på en arbetsförmedling samt är beredd att anta erbjudet arbete i en omfattning som svarar mot den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten. Detta framgår av 3 kap. 5 c § LAF jämförd med 3 kap. 10 c § AFL. De särskilda reglerna för beräkning av sjukpenning under de första fjorton dagarna av ett sjukfall infördes den 1 december 1987. Reglerna var avsedda att ge de försäkrade en ersättning vid korttidssjukdom, som bättre motsvarade inkomstförlusten. Detta var särskilt betydelsefullt för personer med oregelbundet förlagd arbetstid.

Enligt de nuvarande bestämmelserna har en värnpliktig som ådrar sig en skada eller en sjukdom i tjänsten rätt att fullgöra återstoden av tjänstgöringen och får alltså inte utan eget medgivande hemförlovas, om han inte befrias från återstående tjänstgöringsskyldighet. Han kommer därigenom så länge tjänstgöringen pågår i åtnjutande av de förmåner som gäller under värnpliktstjänstgöring, bl. a. fri sjukvård. En värnpliktig som har hemförlovats på grund av skada eller sjukdom som han har ådragit sig under tjänstgöringstiden, och som är arbetslös, blir däremot på grund av timsjukpenningreglerna utan ersättning under de första fjorton dagarna efter hemförlovningen. Om han inte hade insjuknat skulle han ju inte ha förvärvsarbetat. Eftersom han är sjuk kan han inte heller anmäla sig som arbetslös vid tidpunkten för hemförlovningen och stå till arbetsmarknadens förfogande. Endast om han sjukanmäler sig minst fjorton dagar före hemförlovningen kan sjukpenning utges direkt efter tjänstgöringens slut även till en värnpliktig som är arbetslös. Något formellt hinder att göra sjukanmälan under tjänstgöringstiden kan i och för sig inte anses föreligga. Man måste dock räkna med att många värnpliktiga inte kommer att utnyttja möjligheten att sjukanmäla sig vid skada eller sjukdom under tjänstgöringstiden.

Den som insjuknar eller skadar sig under tjänstgöringstiden och som sjukanmäler sig först efter utryckningen eller kortare tid än fjorton dagar före utryckningen går således miste om viss tids sjukpenning om han är arbetslös. Även den som insjuknar eller skadar sig under månaden efter utryckningen kan gå miste om viss tids sjukpenning (särskild sjukpenning) under de första fjorton dagarna av sjukfallet.

Utredningen om administration av familjebidragen m. m. har funnit att den värnpliktige bör ha ett bättre inkomstskydd vid sjukdom under den närmaste tiden efter det att tjänstgöringen upphör.

Utredningen konstaterar att föreskrifterna om särskild sjukpenning, som hade sin motsvarighet redan i militärsättningslagen, gjordes innan timsjukpenningreglerna kom till. Utredningen anser att en värnpliktig bör tillförsäkras en ersättning på samma nivå som den särskilda sjukpenningen även under de första fjorton dagarna av ett sjukfall.

De flesta remissinstanserna har inte haft något att erinra mot utredningens förslag. Även jag godtar förslaget och förordar således att särskild

sjukpenning skall utges för varje kalenderdag den värnpliktige är sjuk och därvid utges med en trehundrasextiofemtedel av ersättningsunderlaget i 4 kap. 10 § andra stycket LAF. Denna bestämmelse skall gälla generellt för den särskilda sjukpenningen. Det kan därför förekomma att en värnpliktig samtidigt har rätt till t. ex. sjukpenning enligt AFL beräknad enligt timsjukpenningreglerna. För att den värnpliktige inte skall överkompenseras bör därför anges att särskild sjukpenning endast utges för sådan timsjukpenningperiod, om den särskilda sjukpenningen är högre räknat för perioden. Motsvarande jämförelse bör göras om sjukpenning utgetts enligt LSP eller LAF.

Kostnaderna för det förbättrade personskadeskyddet beräknas till ca 1 milj. kr. per år.

Vad jag nu anfört kräver ändringar i lagen om statligt personskadeskydd. Förslag till lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd har upprättats inom försvarsdepartementet i samråd med chefen för socialdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.7*.

### 9.5.3 Lagen om statlig ersättning vid ideell skada

Enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada har en värnpliktig eller annan person på vilken LSP tillämpas och som har ådragit sig en skada som omfattas av LSP rätt till ersättning av staten för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt allmänna olägenheter till följd av skadan. Har skadan ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför kasernområde eller plats där verksamheten bedrivs, utges ersättning för ideell skada endast om skadan har orsakats av olycksfall vid färd till eller från denna plats och färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten. Till skillnad mot vad som gäller enligt LSP omfattar lagen således inte olycksfall som inträffar på fritiden med undantag för s. k. färdolycksfall.

Vad gäller nuvarande förmåner enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada har en värnpliktig rätt endast till vissa av de förmåner som kan utges till en statligt anställd med stöd av personskadeavtalet (PSA). Den värnpliktige har enbart rätt till de ersättningsförmåner som särskilt anges i lagen och som kan hänföras till begreppet ideell skada.

Efter en värnpliktig utges inte heller de ersättningsförmåner som enligt PSA utges vid dödsfall.

Inkomstbortfallet med anledning av en skada ersätts i huvudsak genom bestämmelserna i LSP. Vid beräkning av livränta bortses från inkomster som överstiger 7,5 basbelopp. Det torde vara sällsynt att en värnpliktig under grundutbildning har inkomster som överstiger 7,5 basbelopp. Bestämmelserna tar emellertid även sikte på dem som gör repetitionsutbildning. Det kan därför inte uteslutas att det i vart fall inom denna grupp kan förekomma inkomster av ifrågavarande slag. Utredningen anser att den som enligt en pliktlag måste fullgöra en tjänstgöring skall ha täckning även för förlust av sådana inkomster. Motsvarande synsätt måste enligt utredningen anläggas även beträffande förlust av lägre inkomster som inte

ersätts enligt nuvarande regler, såsom t. ex. när arbetsförmågan är nedsatt med mindre än 1/15 och rätt till livränta därför inte föreligger. Man bör här beakta att en liten inkomstförlust per år blir en stor sammanlagd förlust för den som är ung när han skadas. De värnpliktiga bör enligt utredningen erhålla ersättning för dessa inkomstförluster i enlighet med det statliga personskadeavtalet. Jag delar utredningens uppfattning i denna del.

Utredningen anser vidare att en värnpliktig även skall ha ersättning för kostnader av olika slag som han åsamkas genom skadan. I likhet med utredningen anser jag att en värnpliktig skall ha rätt till ersättning för sådana kostnader som kan ersättas enligt PSA, vare sig de ingår i olägenhetsersättningen eller ersätts särskilt. Även förmånerna vid dödsfall enligt PSA bör utges till den värnpliktiges efterlevande.

En statligt anställd är genom det statliga personskadeavtalet fråntagen rätten att föra skadeståndstalan mot arbetsgivaren (staten). Jag anser i likhet med utredningen att de värnpliktiga inte bör fråntas denna rätt. Däremot bör staten träda in i den skadades rätt till ersättning som utges enligt lagen även beträffande annat än den ideella ersättningen.

Utredningen anser slutligen att statens ansvar för skador som den värnpliktige åsamkas inte gör sig lika starkt gällande när det är fråga om olycksfall som inträffar under fritiden. Man måste emellertid beakta att de som gör sin grundutbildning många gånger kommer direkt från skolan och inte har haft anledning att själva ordna ett försäkringsskydd. De har under tjänstgöringstiden inte alltid ekonomiska förutsättningar att skaffa försäkringar.

I likhet med utredningen och de flesta remissinstanserna anser jag att försäkringsskyddet för olycksfall som inträffar under den värnpliktiges fritid bör förstärkas när det gäller grundutbildningsvärnpliktiga. Skyddet bör även avse dem som fullgör repetitionsutbildning i direkt anslutning till grundutbildningen. Det bör dock vara tillräckligt att skyddet avser ersättning för idell skada.

Kostnaderna för det utökade skyddet för olycksfall beräknas till ca 0.5 milj. kr. årligen.

Vad jag nu anfört kräver ändring i lagen om statlig ersättning vid idell skada. Förslag till lag om ändring i lagen har upprättats inom försvarsdepartementet i samråd med chefen för socialdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.8*. Eftersom ändringen innebär att försäkringsskyddet utökas till att avse även annat än idell skada förordar jag att lagens rubrik ändras. Förslaget medför följdändringar i värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor, civilförsvarslagen (1960:74) samt räddningstjänstlagen (1986:1102). Dessa lagförslag har upprättats inom försvarsdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagor 1.2, 1.4, 1.5, 1.6 och 1.12*. Förslaget medför dessutom en följdändring i luftfartslagen (1957:297). Förslag till lag om ändring i luftfartslagen har upprättats inom försvarsdepartementet i samråd med chefen för kommunikationsdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.11*.

#### 9.5.4 Sjukpenning under tjänstgöring

I 3 kap. 15 § AFL föreskrivs att sjukpenning inte utges för den tid då den försäkrade fullgör värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst eller genomgår militär grundutbildning för kvinnor.

Under värnpliktstjänstgöringen är en värnpliktig däremot berättigad till olika värnpliktsförmåner och dessa förmåner utges även då en värnpliktig är frånvarande från tjänstgöringen på grund av sjukdom. Den värnpliktige har vidare rätt till sjukvård.

En värnpliktig som före tjänstgöringstiden har en sjukpenninggrundande inkomst får dock behålla denna vilande under värnpliktstjänstgöringen.

Utredningen anser att det numera är svårt att motivera att principen om ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom inte skall gälla för värnpliktiga under tjänstgöringstiden. Även mot bakgrund av den höga frekvens förvärvsarbete parallellt med tjänstgöringen som numera förekommer bland värnpliktiga anser utredningen att bestämmelsen att en värnpliktig inte har rätt till sjukpenning måste ändras och föreslår därför att värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och kvinnor i militär grundutbildning skall ha rätt till sjukpenning på motsvarande villkor som gäller för studerande under den tid de fullgör sin grundutbildning och, i förekommande fall, därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning. En värnpliktigs tidigare sjukpenninggrundande inkomst bör inte heller i fortsättningen sänkas under tjänstgöringstiden, och det gäller även vid fristående repetitionsutbildning. Detta bör i fortsättningen anges i AFL. Vidare bör en värnpliktig för grundutbildningstiden kunna få en sjukpenninggrundande inkomst fastställd som beräknas på den inkomst han kan antas få i ett fritidsarbete under tjänstgöringstiden. Motsvarande bör gälla vapenfria tjänstepliktiga under grundutbildning och kvinnor i militär grundutbildning. Sjukpenning under tjänstgöringstiden skall endast utges på grundval av denna särskilt fastställda sjukpenninggrundande inkomst. Liksom för studerande bör sjukpenning under tjänstgöringstiden utges endast för de dagar då den värnpliktige skulle ha förvärvsarbetat. Detta bör således inte bara gälla för de fjorton första dagarna av ett sjukfall utan även för tid därefter så länge tjänstgöringen pågår.

Regeln i 3 kap. 5 § AFL, att ändring av den sjukpenninggrundande inkomsten inte skall ske förrän fjorton dagar efter det att försäkringskassan har fått kännedom om inkomständringen, bör när det gäller för värnpliktiga särskilt fastställd sjukpenninggrundande inkomst — i likhet med vad som gäller för studerande — tillämpas endast vid inkomständringar under tjänstgöringstiden.

För att värnpliktiga skall kunna få sjukpenning under grundutbildningen bör enligt utredningen 3 kap. 15 § AFL ändras så att där anges att sjukpenning inte utges till den som genomgår värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst om tjänstgöringen inte avser grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning. Genom denna lagändring kommer den värnpliktige att även bli berättigad till tillfällig föräldrapenning beräknad på en särskilt fastställd sjukpenninggrundande inkomst under förutsättning att han går miste om förvärvsinkomst.

Vad utredningen anfört i denna del har lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. Även jag delar utredningens uppfattning i denna fråga.

Den kostnadsökning som följer av förslaget kan uppskattas till ca 5 milj. kr. per år.

Vad jag nu har anfört kräver ändringar i AFL. Eftersom ändring i samma paragraf nyligen har skett (3 kap. 5 §), men ännu inte trätt i kraft, behövs två lagändringar i AFL. Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring och lag om ändring i lagen (1990:156) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring har upprättats inom försvarsdepartementet i samråd med chefen för socialdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagor 1.9 och 1.10*.

## 9.6 Finansiering

Mina förslag till förändringar av värnpliktigas förmåner har jag kostnadsberäknat enligt följande.

Jag räknar med en höjning av de värnpliktigas förmåner med totalt ca 80 milj. kr. Av dessa medel bör ca 40 milj. kr. avsättas för bostadsbidrag till följd av beräknade hyreskostnadsökningar. Vidare innebär mina förslag till förändringar av värnpliktsresorna en kostnadsminskning med minst 8 milj. kr. Sammanlagt beräknar jag således att det finns utrymme för en höjning av dagersättningen med 3 kr. till 34 kr. per dag vilket medför en totalkostnad om ca 39 milj. kr., samt medel, ca 7 milj. kr., till de förbättringar i försäkringsskyddet m. m. som jag förordat i avsnitt 9.5.

Vad jag nu tagit upp berör de förändringar som bör ske den 1 juli 1991.

I detta sammanhang vill jag också erinra om att riksdagen i december 1990, med anledning av prop. 1990/91:59 om vissa ändringar i sjukförsäkringen m. m., beslutat att kompensationsgraden för dagpenning till värnpliktiga, civilförsvarspliktiga m. fl. inte skall ändras.

Mina förslag om förändringar av familjebidragen bör som jag tidigare förordat genomföras först den 1 januari 1992. De beräkningar jag nu redovisar avser ett helt budgetår.

Införandet av en kvalifikationstid på tre månader i fråga om bostadsbidragen innebär en besparing på ca 20 milj. kr. Vidare innebär det ändrade beräkningssättet av bostadsbidrag vid föräldraboende en besparing på ca 35 milj. kr. Slopandet av bostadstillägg till värnpliktiga som bor hos föräldrarna ger ca 10 milj. kr.

Höjningen av bostadstillägget för övriga medför en kostnad på ca 10 milj. kr. Kommunernas andel av nuvarande kostnader för familjebidragen, dvs. 5 procent uppgår till ca 12 milj. kr., som nu staten får ta över. Staten får också ta över administrationen av familjebidragen från kommunerna, vilket sammantaget beräknas medföra en kostnadsökning på ca 5 milj. kr. årligen. Civilförvaltningens och länsstyrelsernas kostnader för administrationen av familjebidragen beräknas minska något.

Med hänsyn till att flertalet värnpliktiga under utbildningsåret 1991/92 rycker in före den 1 januari 1992 och måste hanteras inom nuvarande system, eftersom familjebidragen för dessa inte skall förändras under pågående tjänstgöring samt att det tillkommer en engångskostnad på 12

milj. kr. i samband med överförande av administrationen av familjebidragen till riksförsäkringsverket och försäkringskassorna, kan inga besparingar förväntas detta år. Först budgetåret 1992/93 får de föreslagna kostnadsbesparingarna, ca 40 milj. kr., i denna del full genomslagskraft.

I tillämpliga delar bör de förändringar som jag nu redovisat också gälla andra som uppbär ersättning enligt samma grunder som värnpliktiga, t. ex. vapenfria tjänstepliktiga.

## 9.7 Specialmotivering till lagförslagen

*Förslaget till lag om upphävande av familjebidragslagen (1978:520) m. m.*

Som har framgått av den allmänna motiveringen föreslås nu att administrationen av familjebidragen skall föras över från de kommunala familjebidragsnämnderna och försvarets civilförvaltning till riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Enligt 18 kap. 5 § AFL krävs särskilt lagstadgande för att allmän försäkringskassa skall få bedriva annan verksamhet än sådan som sägs i AFL. I 33 § andra stycket värnpliktslagen (1941:967) och 12 § 5 mom. fjärde stycket civilförsvarslagen (1960:74) har därför tagits in bestämmelser om att riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna skall handha familjebidragen. I och med att kommunernas befattning med familjebidragen upphör behöver regleringen i övrigt inte längre ske i form av lag. Jag har därför föreslagit att familjebidragslagen upphävs. Jag kommer att senare återkomma till regeringen med förslag till fortsatt reglering av familjebidragen i förordningsform. Av andra stycket i lagen om upphävande av familjebidragslagen följer att regeringen i det sammanhanget kan bestämma i vilken utsträckning familjebidragslagens regler skall fortsätta att tillämpas övergångsvis.

Under en övergångsperiod efter den 1 januari 1992 bör familjebidragsnämnderna och civilförvaltningen fortsätta att handlägga sådana ansökningar om familjebidrag som skall prövas enligt äldre bestämmelser. En sådan skyldighet för kommunerna måste äläggas i lag och kan alltså inte regleras av regeringen i förordningsform. De bestämmelser i familjebidragslagen som reglerar kommunernas skyldigheter i dessa hänseenden bör därför kunna fortsätta att gälla under en övergångsperiod efter utgången av år 1991. Regeringen har därför i förslaget till lag om upphävande av familjebidragslagen bemyndigats att, såvitt gäller kommunernas handhavande och utbetalande av familjebidrag, bestämma att familjebidragslagen skall upphävas vid en senare tidpunkt än utgången av år 1991.

De föreslagna ändringarna i sista stycket lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga, 8 a § lagen (1966:413) om vapenfri tjänst och 8 § lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor är i huvudsak följdändringar till upphävandet av familjebidragslagen och ändringarna i 33 § värnpliktslagen. Dessa ändringar behöver inte motiveras ytterligare.

Beträffande den föreslagna ändringen i andra stycket lagen om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga hänvisas till vad som anförts under avsnitt 8.2.1.

*Förslaget till lag om ändring (1977:265) om statligt personskadeskydd*

13 §

De föreslagna ändringarna i paragrafen innebär att de personer som avses i 1 § första stycket 1 alltid får ersättning med ett belopp som uppgår till minst den särskilda sjukpenningen även under de första 14 dagarna av ett sjukfall.

I *första stycket* anges i dag som en förutsättning för rätt till särskild sjukpenning att sjukdomen inte ger rätt även till annan ersättning enligt lagen. I förslaget har denna förutsättning tagits bort. I fortsättningen skall således en värnpliktig samtidigt kunna uppbära såväl vanlig som särskild sjukpenning enligt LSP.

För att tillförsäkra de värnpliktiga rätt till ersättning har i paragrafen införts ett nytt *tredje stycke* av innebörd att de s. k. timsjukpenningreglerna i 3 kap. 5 a – 5 c §§ LAF inte skall tillämpas på den särskilda sjukpenningen.

För att den som samtidigt erhåller vanlig sjukpenning enligt LSP och särskild sjukpenning inte skall bli överkompenserad skall emellertid avräkningsregeln i det nuvarande tredje stycket tillämpas. Den utvidgade rätten till särskild sjukpenning gör att förmånen också kan utgå samtidigt med sjukpenning enligt LAF och AFL. Även i ett sådant fall tillämpas avräkningsregeln. Eftersom sjukpenning enligt t. ex. den allmänna försäkringen även i fortsättningen beräknas enligt timsjukpenningreglerna bör därför anges att särskild sjukpenning endast utges för sådan timsjukpenningperiod, om den är högre räknat för perioden. Reglerna om avräkning anges i det nya *fjärde stycket*.

*Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada*

Rubriken till lagen har ändrats, eftersom lagen enligt förslaget avser ersättning även för andra än ideella skador.

Detta medför följdändringar i värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor, civilförsvarslagen (1960:74), luftfartslagen (1957:297) samt räddningstjänstlagen (1986:1102).

1 §

I *första stycket* anges i dag att den skadade har rätt till ersättning av staten endast för ideella skador. Denna generella begränsning av ersättningsrätten har tagits bort. Av 2 § framgår dock att rätten till ersättning i vissa fall fortfarande är begränsad till ideell skada.

I paragrafens *andra stycke* görs liksom nu vissa inskränkningar i rätten till ersättning för fritidsskador. Enligt förslaget har värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och kvinnor i militär grundutbildning rätt till ersättning även om ett olycksfall äger rum under fritid utanför kasernområdet och inte avser s. k. färdolycksfall. Övriga som omfattas av personskadeskyddet har emellertid liksom i dag endast rätt till ersättning för skador som har uppkommit inom verksamheten i fråga eller under vistelse inom det område där verksamheten bedrivs eller vid färdolycksfall.

## 2§

I *första stycket* anges vilka slag av ersättning som kan utgå enligt lagen. Detta har skett genom en hänvisning till den ersättning och de belopp som skulle ha utgetts om den skadade hade haft rätt till ersättning enligt statens personskadeförsäkring.

Enligt det nya *andra stycket* skall den som avses i 1 § första stycket 3 LSP dock även i fortsättningen endast ha rätt till ersättning för ideell skada.

I ett nytt *tredje stycke* stadgas att den rätt till ersättning för skador under fritiden som föreligger enligt 1 § andra stycket i förslaget endast avser ersättning för ideell skada.

## 3§

Första stycket har ändrats på så sätt att där anges att staten träder in i den skadades rätt till ersättning även beträffande annat än ersättning för ideell skada.

I ett nytt *andra stycke* har dock statens rätt att inträda i den skadades rätt till skadestånd begränsats till att avse endast skadestånd för ideell skada för den händelse ersättning endast utgetts för sådan skada.

## 4§

Förslaget innebär inte någon ändring i sak i förhållande till vad som gäller idag.

*Förslagen till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring och till lag om ändring i lagen (1990: 156) om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring*

## 3 kap.

### 5§

En värnpliktig som före tjänstgöringstiden har en sjukpenninggrundande inkomst behåller denna vilande under värnpliktstjänstgöringen. Detta framgår av 3 § riks-försäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1981:5) om sjukpenninggrundande inkomst. Enligt förslaget har denna bestämmelse tagits in i AFL. Motsvarande skall gälla vapenfria tjänstepliktiga under grundutbildning och kvinnor i militär grundutbildning. Den nya regeln har förts in under *den nya punkten 6 i tredje stycket*.

Vidare skall värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och kvinnor i militär grundutbildning ha rätt till sjukpenning på samma villkor som gäller för studerande under den tid de fullgör sin grundutbildning och, i förekommande fall, därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning. Detta anges i det nya *sjätte stycket*.

Eftersom en ändring nyligen har gjorts i paragrafen genom lagen (1990:156) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, som träder i kraft först den 1 oktober 1991, måste paragrafen ändras genom ändring i sistnämnda lag.

## 10§

Liksom för studerande bör sjukpenning under tjänstgöringstiden utges endast för de dagar då den som är försäkrad enligt 5 § tredje stycket 1 skulle ha förvärvsarbetat. Denna begränsning skall således inte bara gälla för de första 14 dagarna av ett sjukfall utan även för tiden därefter så länge

tjänstgöringen pågår. I *första stycket* har därför förts in en hänvisning till 5 § sjätte stycket.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 1

#### 15 §

Bestämmelsen i *första stycket a)* har ändrats så att den som fullgör värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst i fortsättningen har rätt till sjukpenning, om tjänstgöringen avser grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning.

#### 4 kap.

#### 6 §

Den föreslagna ändringen i 3 kap. 15 § medför även att den värnpliktige har rätt till tillfällig föräldrapenning. Denna beräknas på en sjukpenninggrundande inkomst enligt 3 kap. 5 § sjätte stycket under förutsättning att han går miste om förvärvsinkomst. Detta anges i det nya *fjärde stycket*.

### Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen

*dels* föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om upphävande av familjebidragslagen (1978:520),
2. lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
3. lag om ändring i lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga,
4. lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
5. lag om ändring i lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor,
6. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74),
7. lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
8. lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada,
9. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.
10. lag om ändring i lagen (1990:156) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
11. lag om ändring i luftfartslagen (1957:297) och
12. lag om ändring i räddningstjänstlagen (1986:1102),

*dels* bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag i övrigt har anfört om värnpliktsförmåerna.

## 10.1 Allmänt

Det är av stor säkerhetspolitisk betydelse att vi primärt kan säkerställa att vår materiel oberoende av omvärlden kan användas i kris och krig. Det är vidare angeläget att behålla förmåga att vidmakthålla och vidareutveckla redan anskaffade system och att ha tillgång till teknisk kompetens på områden som har stor betydelse för försvarets operativa effekt och som inte kan tillgodoses på annat sätt.

En inhemsk industri som vid upphandling av försvarsmateriel förmår hävda sig i utländsk konkurrens är därför av stort värde. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen har emellertid begränsat möjligheterna att med inhemska beställningar behålla den försvarsindustriella kompetensen i hittillsvarande omfattning. En ökad fredstida medverkan också från svensk försvarsindustri i internationellt samarbete ter sig därför naturlig och nödvändig. Försvarsindustrin är – och bedöms även i framtiden bli – beroende av ett internationellt teknologiutbyte.

Enligt min mening är det sålunda angeläget att söka bibehålla de fördelar som en inhemsk försörjning i många avseenden innebär. Detta kräver att vi klarare än hittills prioriterar vad som är viktigt att upprätthålla inom landet, samtidigt som vi är öppna för upphandling i internationell konkurrens och ett utvidgat samarbete mellan svensk och utländsk försvarsindustri.

För att möjliggöra detta har industrin bl. a. genomfört vissa struktur- omvandlingar och i växande utsträckning köpt specialkompetens och delsystem utifrån och breddat sin marknad genom ökad export. Inom vissa områden har kompetenser i ökande grad kunnat utnyttjas för både militär och civil verksamhet. Trots detta är den beläggning från försvaret som kan förutses på industrin i framtiden så begränsad att det inte blir möjligt att bibehålla den stora bredd av systemkompetent försvarsindustri som vi hittills har haft. I varje fall är risken uppenbar att svensk industri på många områden inte på ett ekonomiskt – och i längden ej heller tekniskt – konkurrenskraftigt sätt kommer att kunna tillgodose det svenska försvarets behov.

## 10.2 Internationella utvecklingstendenser inom försvarsindustrin

De ekonomiska möjligheterna att införa ny teknik har begränsats av att det har funnits ett behov av att upprätthålla numerären av olika typer av förband och system. Detta har lett till en strävan att öka livslängder, att uppgradera och modifiera snarare än att helt ersätta gamla system med nya samt att utveckla och producera systemen på ett mer kostnadseffektivt sätt.

De stigande utvecklingskostnaderna för avancerade försvarsmaterielsystem och dessas krav på hög och bred teknologisk kompetens har lett till en fortgående omstrukturering av den europeiska försvarsindustrin och till

ett flernationellt samgående om större projekt. Drivkraften har varit dels att minska utvecklingskostnaderna dels att erhålla serieeffekter av en större produktionsvolym och en militärt önskad standardisering inom NATO-blocket. Kombinationen ökat samarbete men konkurrens om den fördelade produktionen har lett till färre och starkare industrikoncerner. Dessa kan med bred kompetens för både militär och civil verksamhet och säkrare ekonomi bättre hävda sig i konkurrensen på den hårdnande marknaden. Ett genomgående problem har varit svårigheter för deltagande parter att ena sig om materielens utformning och om produktionsfördelningen, trots att särskilda samsarbetsorgan har skapats för dessa ändamål. Samgåenden och uppköp har även fått konsekvenser för valet av samsarbetspartners och underleverantörer, något som har verkat försvårande för den svenska försvarsindustrin på den europeiska marknaden.

Man kan under de närmaste åren förvänta sig en period av fortsatt omstrukturering av den europeiska försvarsindustrin – påskyndad av en minskad efterfrågan på försvarsmateriel.

### 10.3 Svensk försvarsindustri

Förmåga att i ett kris-, neutralitets- eller krigsskede självständigt kunna vidmakthålla försvarsmaterielens funktion är av stor vikt för neutralitetspolitikens trovärdighet. Detta kräver dels att vi har tillräckliga lager av reservdelar, ammunition och förnödenheter men för vissa typer av materiel, särskilt flygmotorer, också en avsevärd industriell kapacitet.

Tillräckliga underhållsresurser, en producerande ammunitionsindustri med kapacitet för beredskapsproduktion samt vissa delar av elektronikindustrin är resurser som med dessa utgångspunkter enligt överbefälhavarens uppfattning är nödvändiga komponenter i alla framtida industristrukturer. Därutöver utgör industrier med kapacitet för systemsammanhållande förmåga en viktig grund för såväl fortsatt svensk produktion som att vi kan upprätthålla en god beställarkompetens. Av industrier med systemsammanhållande förmåga prioriteras flygindustrin.

### 10.4 Behov av kompetens och kapacitet inom olika delområden

I det följande utvecklar jag min syn på behovet av kompetens inom olika delområden.

#### 10.4.1 Underhåll

Vi måste säkerställa att försvarets system kan fungera oberoende av utlandet i kris och krig. Det är därför av stor betydelse att vi har en kompetent och inhemsk industri med underhållsförmåga vad gäller försvarets alla system.

Det finns dock skäl att pröva om inte vissa strukturförändringar inom underhållsområdet vore motiverade. Det kan dels gälla valet mellan industriell kapacitet eller underhåll i försvarets regi, dels valet mellan en

separat underhållsindustri och att förlägga underhållet hos den tillverkande industrin.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1

#### 10.4.2 Försvarselektronik

Den kompetens som idag finns inom *telekommunikationsområdet* är enligt min mening viktig för att kunna fullfölja t. ex. telesystem 9000.

Jag anser att en svensk kompetens inom området *ledningsystem* är angelägen åtminstone på en hög systemnivå för att anpassning ska kunna ske till speciellt svenska operativa förhållanden.

Jag anser det mycket angeläget att kompetens inom *sensorområdet* kan bibehållas i landet eftersom den har stor betydelse för möjligheterna att vidareutveckla i första hand flyg- och luftförsvarssystemen. Exempel på viktiga objekt som kan bidra till en bibehållen kompetens är flygburen radar (PS 890), modifiering/utveckling av radarn i JA 37 och JAS 39 samt artillerilokaliseringsradar.

Det är enligt min mening synnerligen angeläget att vi i Sverige har kompetens för att så långt möjligt förstå och följa utvecklingen inom *telekrigföringen* och att inom landet under god sekretess nyutveckla och tillverka egna system för telekrigföring.

#### 10.4.3 Stridsflygplan

Jag konstaterar att det trots flygindustrins ökande civila engagemang erfordras ytterligare militära beställningar utöver nu liggande för att inte flygindustrins kompetens inom viktiga områden ska riskera att bli otillräcklig när utvecklingen av grundversionen av JAS 39 är slutförd, vilket inträffar under de kommande åren.

Jag anser det sålunda angeläget att kompetens kan bibehållas för att vidareutveckla och vidmakthålla de svenska flygsystemen. Samtidigt konstaterar jag att de ekonomiska problemen inom försvaret gör att svårigheterna är stora att med balans i planeringen i övrigt avsätta tillräckliga medel för detta.

För att minska effekten av en neddragning av utvecklingsverksamheten hos svensk flygindustri är det enligt min mening nödvändigt att den svenska flygindustrin på sikt utökar sin internationella samverkan avseende såväl teknologi som militära system.

#### 10.4.4 Ostyrd ammunition

Industrin har idag den förmåga till nyutveckling av ammunition som bedöms vara en viktig förutsättning för den export som i sin tur är en förutsättning för att industrin skall kunna ha en sådan produktionsvolym att den blir konkurrenskraftig. Andelen export bedöms nu komma att minska.

Den inhemska industrins framtida värde ligger främst i att medge en utökad och forcerad produktion i ett läge när vi vill höja beredskapen och öka krigsuthålligheten. Avsaknad av en inhemsk industri skulle kräva mer

#### **10.4.5 Robotar och styrd ammunition**

Robotsystem innehåller i vissa avseenden teknik som är svårtillgänglig och kan få avgörande inflytande på systemens och försvarets effektivitet i krig. Det är därför en klar fördel om de robotsystem vi har är svenska, kan ges hög modernitet och successivt vidareutvecklas. Jag har dock funnit att det på grund av de höga kostnaderna knappast längre är möjligt att ha samma ambition som tidigare inom landet att självständigt nyutveckla och tillverka avancerade robotar.

Möjligheter till långsiktig tillgång till viss inhemsk kompetens vad avser robotar och styrd ammunition torde enligt min mening, främst ligga i en ökad samverkan mellan svensk och utländsk robotindustri, där svensk industri medverkar inom vissa delområden i utveckling och produktion av robotar och styrd ammunition gemensam för flera länder. Det bör också enligt min mening finnas likheter i teknologisk kompetens inom industrier som utvecklar torpeder, minor och sensorer som skulle kunna utnyttjas mer effektivt i samverkan med industrier som utvecklar robotar och intelligent ammunition.

#### **10.4.6 Torpeder och sjöminor**

Ökad samverkan mellan industrier liksom med robotindustrin skulle kunna vara gynnsam. Jag anser att det av sekretesskäl och med hänsyn till de i många avseenden speciella svenska förhållandena samt kopplingen till ubåtsutvecklingen är angeläget att en svensk kompetens åtminstone till vidareutveckling kan bibehållas.

#### **10.4.7 Stridsfartyg**

Den mest kvalificerade och svårtillgängliga kompetensen inom varvsindustrin torde ligga inom ubåtsområdet. Jag anser det angeläget att vi inom landet kan vidareutveckla ubåtssystem. Härvid är också en fortsatt utveckling av luftoberoende tillsatsmaskineri väsentlig. Den inom varvsindustrin beslutade samordningen av resurserna gör enligt min uppfattning att vår förmåga inom detta område kan behållas.

När det gäller ytfartyg bedömer jag det angeläget att åtminstone ha inhemsk kompetens på hög systemnivå för integration av olika delsystem. Med en satsning på ubåtar bör ett sådant kunnande kunna upprätthållas i kombination med den kompetens som också finns i ledningssystemindustrin och vid materielverket. Kompetens bör enligt min mening finnas inom landet för underhåll och vidmakthållande av befintliga ytfartyg.

#### 10.4.8 Pjäser

Den nyanskaffning som förutses i landet är begränsad och motiverar knappast i sig ett bibehållande av inhemsk kompetens annat än om den kan konkurrera kostnadsmässigt.

Det stora arv av pjäser som vi har och till stora delar bör bibehålla motiverar enligt min mening att en inhemsk kompetens för vidmakthållande bör eftersträvas.

#### 10.4.9 Stridsfordon

Inhemsk industri bedömer jag vara motiverad för vidmakthållande av äldre system. Den beläggning som är aktuell med stridsfordon 90 bedöms ge kompetens för detta åtminstone under den första hälften av nittioalet med vissa möjligheter att fram till sekelskiftet kunna bibehålla vidareutvecklingsförmåga. Anskaffning av en ny medeltung stridsvagn bör enligt min mening ske av främst ekonomiska skäl genom direktanskaffning i utlandet. Någon inhemsk utveckling av en medeltung stridsvagn bör således inte övervägas. Svensk försvarsindustris medverkan vid en eventuell utlandsanskaffning bör dock enligt min mening säkerställas.

### 10.5 Åtgärder inom försvarsindustriområdet

#### 10.5.1 Relationer mellan staten och industrin

Försvarsindustrin utgör en del av det allmänna näringslivet och har ett självständigt ansvar för sin verksamhet. Samtidigt är emellertid försvarsindustrins villkor beroende av den inhemska efterfrågan på dess produkter vilken i allt väsentligt avgörs av statsmakternas ställningstaganden. Staten beställer och särfinansierar en stor del av den utveckling av system för försvarsändamål som sker, staten utgör den enda inhemska kunden. Försvarsindustrins möjligheter till export är samtidigt underkastade hårda restriktioner.

Den kompetens som skapas genom satsningar på försvarsforskning och teknologiutveckling inom försvaret måste liksom den utveckling som sker civilt bättre tas tillvara. Det är angeläget att i den tid av strukturomvandlingar som har genomförts, pågår och är att förvänta skapa en överblick över försvarets långsiktiga behov av kunskap och kompetens och att samordna de satsningar på forskning, utveckling och kunskapsutveckling som görs inte bara inom totalförsvaret utan även inom landet i övrigt.

#### 10.5.2 Villkor för internationell samverkan

Enligt min mening bör industriella samarbetsavtal inom försvarsmaterielområdet underställas regeringens prövning. I krigsmaterielexportutredningens betänkande (SOU 1989:102), Utlandssamverkan på krigsmaterielområdet, lämnas förslag till riktlinjer för hur en sådan prövning bör ske.

Enligt vad jag har inhämtat är krigsmaterielexportutredningens betänkande föremål för övervägande inom utrikesdepartementets handelsavdel-

ning. Statsrådet Gradin avser senare i år återkomma till regeringen med förslag till ny lagstiftning på krigsmaterielområdet, som bl.a. behandlar statsmakternas kontroll av den svenska försvarsindustrins samverkan med utländsk försvarsindustri. Från försvarspolitiska utgångspunkter vill jag för egen del framhålla, att det är viktigt att skapa sådana betingelser för utlandssamarbetet att en livskraftig svensk försvarsindustri kan bevaras inom de sektorer som jag har angivit som prioriterade för det svenska försvaret.

Jag har i detta ärende samrått med statsrådet Gradin.

För att främja möjligheterna till internationellt samarbete inom det försvarsindustriella området anser jag det angeläget att samarbetet med viktigare länder kan ges ramar och förankras i överenskommelser på regeringsnivå. Med hänsyn till den snabba utvecklingen på det försvarsindustriella området i Europa och det snabbt fortgående europeiska ekonomiska samarbetet finns det särskild anledning att överväga svenska relationer till existerande samarbetsorgan i Europa på det försvarsindustriella området, i första hand The Independent European Programme Group (IEPG). IEPG, som bildats av de 13 europeiska NATO-länderna, är ett forum för europeiskt samarbete om forskning, utveckling och produktion avseende dessa länders försvarsmateriel. Jag anser att det för den svenska försvarsindustrin är väsentligt att den svenska marknaden för försvarsmateriel fungerar på likartat sätt som i IEPG-länderna och att svensk industri kan accepteras som samarbetspartner för försvarsindustrin i dessa länder.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om vissa frågor rörande försvarsindustrin.

## 11 Vissa övriga frågor

### 11.1 Folkrättsfrågor

Den internationella humanitära rätten i väpnade konflikter – folkrätten i krig – syftar till att under krig och konflikt förhindra grymheter och onödigt lidande både för civilbefolkningen och för de s. k. kombattanterna, dvs. dem som enligt folkrätten har rätt att aktivt delta i stridshandlingar.

Ett omfattande regelverk för skydd av offren i väpnade konflikter återfinns främst i de fyra Genèvekonventionerna från år 1949 samt i 1977 års tilläggsprotokoll till dessa.

Sverige ratificerade Genèvekonventionerna år 1953 och tilläggsprotokollen år 1979.

Regeringen har under senare hälften av 1980-talet vidtagit en rad åtgärder för att fullfölja de uppgifter som Sverige har åtagit sig. Vidare har regeringen genom totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12) reglerat hur myndigheterna skall tolka och tillämpa de folkrättsliga reglerna.

För att säkerställa uppföljningen av folkrättens utveckling samt för att samordna verksamheten och ta initiativ inom totalförsvaret i folkrättsliga frågor tillsattes år 1985 ett särskilt rådgivande utskott till den under utrikesdepartementet hörande folkrättsdelegationen. Utskottet har på ett verksamt sätt bidragit till att frågor rörande folkrätten i krig förankrats inom totalförsvaret.

Erfarenheterna visar dock att verksamhetsområdena för folkrättsdelegationen och dess rådgivande utskott i det praktiska arbetet inte sammanfaller. Folkrättsdelegationen verkar huvudsakligen internationellt medan utskottet inriktar verksamheten nationellt gentemot det svenska totalförsvaret. Utskottet har därför i praktiken kommit att i huvudsak verka oberoende av delegationen, samtidigt som behovet av ett särskilt forum för totalförsvarets folkrättsfrågor framstått allt klarare efter hand som verksamheten utvecklats.

Jag har därför funnit att det behövs en klarare ansvarsfördelning i det fortsatta folkrättsarbetet, samtidigt som behovet av samordnande insatser även i fortsättningen kommer att vara stort. Jag anser att det arbete som hittills har utförts av folkrättsdelegationens rådgivande utskott i fortsättningen bör fullgöras av ett särskilt råd inom försvarsdepartementet. Genom ett sådant råd tillgodoses totalförsvarets behov av samordning, initiativ och uppföljning inom folkrätten.

I rådet bör de totalförsvarsmyndigheter vara representerade som har omfattande och viktiga uppgifter inom folkrättens område. Även organisationer med sådana uppgifter bör kunna medverka. Samarbetet med folkrättsdelegationen bör också säkerställas.

Kostnaderna för rådet beräknas till 20 000 kr. under budgetåret 1991/92 och bör – liksom fallet har varit med det rådgivande utskottet – bekostas inom ramen för försvarsdepartementets anslag A 2. Utredningar m. m.

Rådet bör inrättas den 1 juli 1991, samtidigt som folkrättsdelegationens rådgivande utskott upphör med sin verksamhet.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att ta del av vad jag har anfört om formerna för det fortsatta  
folkrättsarbetet.

## 11.2 Bevakning av skyddsobjekt

### 11.2.1 Gällande ordning

Ett särskilt statligt bevakningsbolag, Allmänna bevakningsbolaget (ABAB) tillskapades efter riksdagsbeslut år 1964. Syftet var att förbättra bevakningen av militära anläggningar och andra objekt av vikt för totalförsvaret.

ABAB gavs en särställning på så sätt att det föreskrevs att myndigheterna inom Storstockholmsområdet inte fick anlita andra bevakningsföretag. Särställningen reglerades sedermera i förordningen (1975:874) om anordnande av bevakning. Enligt förordningen fick vissa statliga myndigheter inom vissa geografiska områden endast anlita ABAB för bevakning.

Monopolutredningen föreslog i betänkandet (SOU 1978:48) Konkurrens på lika villkor bl. a. att ABAB:s särställning borde upphävas. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag i prop. 1978/79:134 att en översyn skulle göras av möjligheterna att begränsa bl. a. ABAB:s särställning (FiU 1979/80:6, rskr. 45). Regeringen uppdrog åt överbefälhavaren att i samråd med rikspolisstyrelsen undersöka om det skulle vara möjligt att från skyddssynpunkt gradera skyddsföremålen på ett sådant sätt att särställningen för bl. a. ABAB begränsades till bara vissa skyddsföremål.

Överbefälhavaren fann att ABAB:s särställning borde behållas i fråga om högviktiga skyddsföremål. Detta blev också regeringens förslag i prop. 1983/84:100 (bil. 6 s.25) samtidigt som det föreslogs att särställningen skulle omfatta alla statliga myndigheter och hela landet. Riksdagen godkände de föreslagna riktlinjerna och frågan reglerades i den nu gällande förordningen (1984:589) om anordnande av bevakning. Förordningens ikraftträdande bestämdes till den 1 juli 1988, då en lång övergångstid ansågs behövlig för avveckling av redan tecknade kontrakt.

### 11.2.2 Securitas framställning

Securitas AB har i en framställning till försvarsdepartementet anfört att tillämpningen av förordningen påvisat oformligheter och inneburit olägenheter för anställd personal, att ABAB:s särställning utgör ett handelshinder som inte är motiverat då ABAB numera ingår i Procordia som börsintroducerats samt att säkerhetsskyddet kan upprätthållas lika väl av andra bolag som av ABAB. Securitas har hemställt att förordningen om anordnande av bevakning upphör att gälla eller att överbefälhavaren ges i uppdrag att likställa ABAB och Securitas vid bevakning av högviktiga skyddsföremål.

### 11.2.3 Yttranden

Securitas framställning har remitterats till överbefälhavaren som yttrat att de skäl som talar för ABAB:s särställning är statens insynsmöjligheter, låg omsättning av personal, garanti för pålitlig och duglig personal, garanti för att kunskap om de högviktiga skyddsföremålen inte sprids till olika bevakningsföretag, garanti för att utländsk insyn eller påverkan inte sker samt det förhållandet att ABAB enligt personalkontrollkungörelsen (1969:446) får företa personalkontroll. Överbefälhavaren anför vidare att om något annat rikstäckande bevakningsföretag uppfyller kraven vore det en fördel från priskonkurrenssynpunkt att låta även detta komma i fråga för bevakningsuppdrag.

Securitas framställning och överbefälhavarens yttrande har remitterats till rikspolisstyrelsen, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt, överstyrelsen för civil beredskap, affärsverket FFV och byggnadsstyrelsen.

Remissinstanserna ställer sig positiva till att ABAB:s särställning upphör eller begränsas men betonar vikten av att en god säkerhet upprätthålls och av att sekretessbelagd information hålls inom en så begränsad krets som möjligt.

### 11.2.4 Överväganden och förslag

Det är av stor betydelse för rikets säkerhet att viktiga totalförsvarsanläggningar bevakas på ett tillfredsställande sätt. Som överbefälhavaren framhållit bör bevakningen i första hand ske genom polis eller militär personal. Om ett bevakningsföretag måste anlitas är det viktigt att skapa garantier för att endast pålitlig personal anlitas och för att den anlitaende myndigheten får god inblick i hur bevakningsverksamheten bedrivs.

ABAB har sedan börsintroduktionen av Procordia inte längre samma karaktär av helstatligt bolag som tidigare. Ägarstrukturen kan alltså inte längre i sig anses utgöra en garanti för statlig insyn i och kontroll över bolagets verksamhet.

Som framhölls redan i prop. 1983/84:100 utövas samhällskontroll över samtliga bevakningsföretag i enlighet med lagen (1974:191) om bevakningsföretag. Regleringen ger bl. a. möjlighet till personalkontroll av den hos företagen anställda personalen.

Det åligger vidare, såsom påpekats av flera remissinstanser, varje statlig myndighet att i enlighet med förordningen (1981:421) om säkerhetsskyddet vid statliga myndigheter svara för att det finns ett tillfredsställande säkerhetsskydd inom myndighetens verksamhetsområde. I myndighetens ansvar ingår att i samband med upphandling sörja för att sekretessskyddet upprätthålls. Personalkontrollkungörelsen ger möjlighet till personalkontroll av anställda hos ett företag som anlitas för visst uppdrag. Överbefälhavaren respektive rikspolisstyrelsen meddelar föreskrifter, allmänna råd och råd i särskilda fall i fråga om verkställigheten av säkerhetsskyddsförordningen samt kontrollerar säkerhetsskyddet vid myndigheterna.

Den 1 april 1991 träder lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga

anläggningar m. m. i kraft. Enligt de nya bestämmelserna kommer åtskilliga civila objekt, som tidigare inte kunnat utgöra skyddsföremål i fredstid, att kunna ges ett förstärkt skydd genom att de kan göras till skyddsobjekt. Den nya regleringen på området ger anledning att se över förordningen om anordnande av bevakning, bl. a. därför att förutsättningarna för överbefälhavarens indelning i högviktiga och andra skyddsobjekt ändras.

Jag instämmer givetvis i att det är av största vikt att en säkerhetsmässigt tillfredsställande bevakning kan anordnas även vid de skyddsobjekt som inte kan bevakas av polis eller militär personal. Därvid är det, som överbefälhavaren framhållit, väsentligt att beakta sådana faktorer som personalomsättningen hos det företag som kan tänkas komma i fråga liksom personalens kompetens och erfarenhet, möjligheterna till insyn i företagets verksamhet, möjligheterna att skapa kontinuitet i bevakningen och möjligheterna att få garantier mot att hemlig information sprids till utländska eller andra obehöriga intressenter.

De skäl som ursprungligen föranlett att ABAB getts en särställning i fråga om viktigare bevakningsuppdrag kan emellertid knappast anses längre vara för handen. De större bevakningsföretagen verkar numera i likartade former och säkerhetsmässigt kan – enligt vad flera remissinstanser framhållit – några större skillnader inte anses föreligga dem emellan. Det kan därför inte vara motiverat att behålla ett handelshinder med de för prisbildningen negativa konsekvenser som detta för med sig. Samtidigt måste dock framhållas vikten av att erbjuda säkerhetsgarantier noggrant vägs mot det offererade priset så att kostnadsaspekten inte ensam blir avgörande för vilket bevakningsföretag som anlitas.

Myndigheternas ansvar enligt säkerhetsskyddsförordningen utgör enligt min mening i kombination med den kontroll som enligt förordningen utövas av överbefälhavaren och rikspolisstyrelsen samt med reglerna om bevakningsföretag en tillräcklig garanti för att upphandling av bevakningstjänster sker med beaktande av att ett tillfredsställande säkerhetsskydd kan upprätthållas. Jag föreslår därför att ABAB:s särställning upphör. Det ankommer på regeringen att upphäva förordningen om anordnande av bevakning.

### **Hemställan**

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för bevakningen av skyddsobjekt som jag har förordat.

Lag om upphävande av familjebidragslagen (1978:520)

Härigenom föreskrivs att familjebidragslagen (1978:520) skall upphöra att gälla vid utgången av år 1991 eller, i fråga om bestämmelserna om kommunernas skyldighet att pröva ansökningar om familjebidrag och att utge sådana bidrag, vid den senare tidpunkt som regeringen bestämmer.

Regeringen får föreskriva att övriga bestämmelser i den upphävda lagen övergångsvis skall fortsätta att gälla även efter utgången av år 1991.

## Lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)

Härigenom föreskrivs att 17 och 33 §§ värnpliktslagen (1941:967)<sup>1</sup> skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*17 §<sup>2</sup>

Den som inställer sig vid inskrivningsförrättning är i samband därmed berättigad till dagersättning, fri resa, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. Avlider inskrivningsskyldig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo. Staten meddelar grupplivförsäkring för dödsfall åt inskrivningsskyldig under inskrivningsförrättning. Om inskrivningsskyldigs rätt till ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under inskrivningsförrättning föreskrives i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Den som inställer sig vid inskrivningsförrättning är i samband därmed berättigad till dagersättning, fri resa, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. Avlider inskrivningsskyldig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo. Staten meddelar grupplivförsäkring för dödsfall åt inskrivningsskyldig under inskrivningsförrättning. Om inskrivningsskyldigs rätt till ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under inskrivningsförrättning föreskrives i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada  
*m. m.*

33 §<sup>3</sup>

Värnpliktig är i samband med tjänstgöring berättigad till dagersättning eller dagpenning, särskild ersättning för tjänstgöring i viss befattning, utryckningsbidrag, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering, fri utrustning samt fri hälso- och sjukvård. När värnpliktig tjänstgör enligt 27 § 2 mom. eller 28 § är han dessutom berättigad till fältraktamente. Avlider värnpliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo. Staten meddelar grupplivförsäkring för dödsfall åt värnpliktig under tjänstgöring.

*En värnpliktig har i samband med värnpliktstjänstgöring dessutom rätt till familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag. Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna skall handha dessa förmåner.*

*Om värnpliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1978:520), lagen*

*Bestämmelser om rätt till ersättning för skada eller sjukdom som den värnpliktige ådrar sig under tjänstgöring finns i lagen (1977:265) om statligt personska-*

<sup>1</sup> Lagen omtryckt 1969:378.

<sup>2</sup> Senaste lydelse 1978:525.

<sup>3</sup> Senaste lydelse 1983:330.

*Nuvarande lydelse*

(1977:265) om statligt personska-  
deskydd och lagen (1977:266) om  
statlig ersättning vid ideell skada.

*Föreslagen lydelse*

deskydd och lagen (1977:266) om  
statlig ersättning vid ideell skada  
*m. m.*

Prop. 1990/91:102

Bilaga 1.2

Vid inkallelse till värnpliktstjänstgöring enligt 28§ må föreskrivas, att värnpliktig skall medföra proviant för högst tre dagar samt förse sig med beklädnad, intill dess sådan anskaffas. Skälig ersättning härför skall beredas honom av staten.

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

## Lag om ändring i lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga

Härigenom föreskrivs att lagen (1989:402) om förkortad grundutbildning av värnpliktiga<sup>1</sup> skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

Utan hinder av 27§ 1 mom. värnpliktslagen (1941:967) får försöksvis grundutbildningen för vissa värnpliktiga som är inkallade eller skall kallas in till grundutbildning med fastställd uttryckning senast den 31 augusti 1983 omfatta

- minst 325 och högst 360 för kompanibefäl vid armén,
- minst 220 och högst 245 dagar för gruppbefäl och meniga kategori E vid armén,
- minst 290 och högst 315 dagar för gruppbefäl i flygbasjägarförband vid flygvapnet samt
- minst 150 och högst 165 dagar för meniga kategori G och F vid armén och marinen.

Försöken får omfatta högst 11 000 värnpliktiga vid armén och högst 500 värnpliktiga vid marinen för varje utbildningsår.

*Värnpliktiga som omfattas av försöken med förkortad grundutbildning och tjänstgör kortare tid än 180 dagar skall ha rätt till familjepenning eller bostadsbidrag enligt bestämmelserna i 16§ familjebidragslagen (1978:520). Därvid skall vad som i dessa bestämmelser sägs om 180 dagar i stället avse 135 dagar.*

*Föreslagen lydelse*

Utan hinder av 27§ 1 mom. värnpliktslagen (1941:967) får försöksvis grundutbildningen för vissa värnpliktiga som är inkallade eller skall kallas in till grundutbildning med fastställd uttryckning senast den 31 augusti 1983 omfatta

- minst 325 och högst 360 för kompanibefäl vid armén,
- minst 220 och högst 245 dagar för gruppbefäl och meniga kategori E vid armén,
- minst 290 och högst 315 dagar för gruppbefäl i flygbasjägarförband vid flygvapnet samt
- minst 150 och högst 165 dagar för meniga kategori G och F vid armén, marinen och flygvapnet.

Försöken får omfatta högst 14 000 värnpliktiga vid armén, högst 1 000 värnpliktiga vid marinen och högst 500 värnpliktiga vid flygvapnet för varje utbildningsår.

Denna lag träder i kraft, i fråga om första och andra styckena den 1 juli 1991, och i övrigt den 1 januari 1992.

<sup>1</sup> Senaste lydelse 1990:223.

Härigenom föreskrivs att 8 a § lagen (1960:413) om vapenfri tjänst skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

Vapenfri tjänstepliktig är berättigad till samma förmåner i samband med tjänstgöring som enligt 33 § första stycket värnpliktslagen (1941:967) tillkomma värnpliktig i samband med värnpliktstjänstgöring.

Om vapenfri tjänstepliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1978:520), lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

*Föreslagen lydelse*8 a §<sup>1</sup>

Vapenfri tjänstepliktig har rätt till samma förmåner i samband med tjänstgöring som enligt 33 § första och andra styckena värnpliktslagen (1941:967) tillkommer värnpliktiga i samband med värnpliktstjänstgöring.

*Bestämmelser* om rätt till ersättning för skada eller sjukdom som den vapenfrie tjänstepliktige ådrar sig under tjänstgöring finns i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada *m. m.*

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

<sup>1</sup> Senaste lydelse 1978:523.

Lag om ändring i lagen (1980: 1021) om militär grundutbildning för kvinnor

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1980: 1021) om militär grundutbildning för kvinnor skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

8 §

En kvinna har under grundutbildningen och i samband med antagningsprövningen rätt till samma förmåner som värnpliktiga har under grundutbildningen enligt värnpliktslagen (1941: 967).

Om rätt till familjebidrag, ersättning vid personskada och grupplivförsäkring finns särskilda bestämmelser.

*Bestämmelser om rätt till ersättning för skada eller sjukdom som en kvinna ådrar sig under tjänstgöring finns i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977: 266) om statlig ersättning vid ideell skada m. m.*

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

Härigenom föreskrivs att 12 § 5 mom. och 55 § civilförvarslagen (1960:74)<sup>1</sup> skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

12 §

5 mom. Om ej annat följer av tredje stycket, är civilförvarspliktig vid fullgörande av civilförvarsplikt berättigad till dagpenning, särskild ersättning för tjänstgöring i viss befattning, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. När civilförvarspliktig tjänstgör enligt 12 § 1 mom. är han dessutom berättigad till fälttraktamente. Avlider civilförvarspliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo.

Under civilförvarspliktigs tjänstgöring som fullgörs efter inskrivning meddelar staten grupplivförsäkring för dödsfall åt honom. Vad nu sagts gäller dock inte under tjänstgöring i verkskydd.

Om ej regeringen föreskriver annat, utgår förmån enligt första stycket ej för dygn, under vilket mindre än sju timmar tagas i anspråk för tjänstgöring och färd till eller från tjänstgöringsplatsen.

*En civilförvarspliktig har dessutom rätt till familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag. Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna skall handha dessa förmåner.*

*Om civilförvarspliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1978:520), lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.*

*Bestämmelser om rätt till ersättning för skada eller sjukdom som den civilförvarspliktige ådrar sig under tjänstgöring finns i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m. m.*

55 §

Ersättning enligt 53 § utgår för särskilda kostnader för att anordna skyddsrummet. Sådana kostnader kunna avse förstärkning av byggnadsstomme samt anskaffning och iordningställande av särskilda dörrar och karmar, luckor och andra tillslutningsanordningar, ventilationssystem, gasfång och annan särskild utrustning samt reservutgångar. Ersättning utgår även för vård och underhåll av skyddsrummet.

Ersättningen utgår med ett grundbelopp och tillägg till grundbeloppet. Grundbeloppet och tillägget fastställs av regeringen.

Grundbeloppet utgöres av en fast del, som är lika stor för varje skyddsrum, och en rörlig del som beräknas efter antalet platser i skyddsrummet. Vid fastställande av grundbelopp skall beaktas om den del av byggnaden, i vilken skyddsrummet har anordnats, skulle ha utförts utan bärande väggar av betong om skyddsrum ej hade anordnats i byggnaden.

<sup>1</sup> Lagen omtryckt 1984:1026.

Tillägg till grundbeloppet kan utgå för kostnader som erfordras för att skyddsrummet under fredstid skall kunna användas för annat än skyddsrumssändamål. Sådana kostnader kunna avse särskilda anordningar för att kunna tillsluta dörrar, fönster och andra öppningar. Tillägg kan också utgå för kostnader för särskilda åtgärder som vidtagas för förstärkningar mot ras eller på grund av särskilt besvärliga grundläggningsförhållanden.

Vid bestämmande av ersättningens storlek skall grundbelopp och tillägg till grundbeloppet anpassas till kostnadsläget i skyddsrumsorten vid tidpunkten för skyddsrummets slutbesiktning enligt grunder som regeringen bestämmer.

Om ägare av anläggning eller byggnad ej är redovisningsskyldig enligt lagen (1968:430) om mervärdeskatt, skall grundbeloppet och tillägg till grundbeloppet uppräknas med *sex tiondelar* av den vid tidpunkten för skyddsrummets slutbesiktning gällande skattesatsen enligt 13 § lagen om mervärdeskatt.

Om ägare av anläggning eller byggnad ej är redovisningsskyldig enligt lagen (1968:430) om mervärdeskatt, skall grundbeloppet och tillägg till grundbeloppet uppräknas med den vid tidpunkten för skyddsrummets slutbesiktning gällande skattesatsen enligt 13 § lagen om mervärdeskatt.

Om tillämpningen av andra – fjärde stycket med hänsyn till skyddsrummets utförande leder till att ersättningen i visst fall blir uppenbart obillig för den ersättningsberättigade, får ersättningen bestämmas till högre belopp enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

---

Denna lag träder i kraft, i fråga om 55 § den 1 juli 1991, och i övrigt den 1 januari 1992. De nya bestämmelserna i 55 § skall dock tillämpas för tid från och med den 1 januari 1991.

## Lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*13 §<sup>1</sup>

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel *och sjukdomen inte ger rätt till annan ersättning enligt denna lag*. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Särskild sjukpenning beräknas på ersättningsunderlag som sägs i 4 kap. 10 § andra stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

*Bestämmelserna i 3 kap. 5 a – 5 c §§ lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring skall inte tillämpas i fråga om den särskilda sjukpenningen.*

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till *annan ersättning enligt denna lag, sjukpenning enligt lagen om arbetsskadeförsäkring eller sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring*, utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre. *För den period sjukpenning har beräknats med tillämpning av 3 kap. 5 a – 5 c §§ lagen om arbetsskadeförsäkring eller 3 kap. 10 – 10 b §§ lagen om allmän försäkring utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre för sådan period.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om sjukdomsfall som har inträffat före ikraftträdandet.

<sup>1</sup> Senaste lydelse 1990:159.

## Lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada samt 1–4 §§ lagen skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Lag om statlig ersättning vid ideell skada.  
Lag om statlig ersättning vid ideell skada.*m. m.*

## 1 §

Den som *ådrager* sig skada som omfattas av lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd har rätt till ersättning av staten *för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt allmänna olägenheter till följd av skadan.*

Har skadan ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förläggningsplats eller, *om särskilt anordnad förläggningsplats saknas*, plats där verksamheten i fråga *bedrivs*, *utgår ersättning endast om* skadan har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats *och* färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten.

Den som *ådrar* sig skada som omfattas av lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd har rätt till ersättning av staten *enligt denna lag.*

*Om skadan har ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förläggningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs, och skadan inte har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats då färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten, utges ersättning endast till den som fullgör tjänstgöring enligt värnpliktslagen (1941:967) eller lagen (1966:413) om vapenfri tjänst eller utbildning enligt lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor och som har skadats under grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning.*

## 2 §

Ersättning *utgår med* belopp som skulle ha utgått om den skadade hade haft rätt till ersättning enligt statens personskadeförsäkring.

*Rätten till ersättning avser de förmåner och belopp som skulle ha utgått om den skadade hade haft rätt till ersättning enligt statens personskadeförsäkring.*

*Den som avses i 1 § första stycket 3 lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd har dock endast rätt till ersättning för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt allmänna olägenheter till följd av skadan.*

*Vid skada som avses i 1 § andra*

Bestämmelserna i 14§ lagen (1977:265) om statligt personskadskydd har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning enligt denna lag.

*stycket utges ersättning endast för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt allmänna olägenheter till följd av skadan.*

Bestämmelserna i 14§ lagen om statligt personskadskydd har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning enligt denna lag.

## 3§

Staten inträder i den skadades rätt till skadestånd eller trafikskadeersättning *för ideell skada* intill belopp som utges enligt denna lag.

Staten inträder i den skadades rätt till skadestånd eller trafikskadeersättning intill belopp som utges enligt denna lag.

*Om ersättning enligt denna lag endast utges för ideell skada inträder staten dock endast i den skadades rätt till skadestånd eller trafikskadeersättning för sådan skada.*

## 4§

Om ersättning enligt denna lag beslutar *trygghetsnämnden*.

Den som är missnöjd med trygghetsnämndens beslut får hänskjuta frågan till prövning inför *den särskilda skiljenämnd som har inrättats för statens personskadeförsäkring*.

Om ersättning enligt denna lag beslutar *statens trygghetsnämnd*.

Den som är missnöjd med trygghetsnämndens beslut får hänskjuta frågan till prövning inför *skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor*.

Bestämmelserna för statens personskadeförsäkring och de angivna nämnderna gäller även i övrigt i tillämpliga delar i ärende enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991. Äldre föreskrifter tillämpas på skada som inträffat före ikraftträdandet.

Förslag till  
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 1.9

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 10 och 15 §§ samt 4 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring<sup>1</sup> skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

3 kap.

10 §<sup>2</sup>

För den dag då anmälan om sjukdomsfallet gjordes hos den allmänna försäkringskassan och de följande 13 dagarna i sjukperioden utges sjukpenning som svarar mot sjukpenninggrundande inkomst av anställning endast under förutsättning att den försäkrade skulle ha utfört förvärvsarbete om han inte hade varit sjuk. För en försäkrad som avses i 5 § tredje stycket 1 skall vad som har sagts nu gälla även för tid efter de första 14 dagarna av sjukperioden. Vid beräkningen av sjukpenning skall 10 a och 10 b §§ tillämpas.

För den dag då anmälan om sjukdomsfallet gjordes hos den allmänna försäkringskassan och de följande 13 dagarna i sjukperioden utges sjukpenning som svarar mot sjukpenninggrundande inkomst av anställning endast under förutsättning att den försäkrade skulle ha utfört förvärvsarbete om han inte hade varit sjuk. För en försäkrad som avses i 5 § tredje stycket 1 *eller sjätte stycket* skall vad som har sagts nu gälla även för tid efter de första 14 dagarna av sjukperioden. Vid beräkningen av sjukpenning skall 10 a och 10 b §§ tillämpas.

Om sjukpenning utges för tid före anmälan skall den första ersättningsdagen anses som sjukanmälningsdag.

Med tid för förvärvsarbete enligt första stycket jämfställs

1. ledighet för semester,
2. ledighet under studietid för vilken oavkortade löneförmåner utges,
3. ledighet under tid då den försäkrade genomgår sådan utbildning eller undervisning som anges i 5 § tredje stycket 2 eller uppbär korttidsstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), och
4. ledighet för ferier eller för motsvarande uppehåll för lärare som är anställda inom utbildningsväsendet.

15 §<sup>3</sup>

Sjukpenning utgår ej för tid då den försäkrade

- a) fullgör värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst *eller genomgår militär grundutbildning för kvinnor;* a) fullgör värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst, *om tjänstgöringen inte avser grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning;*
- b) är intagen i sådant hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga med stöd av 3 § sagda lag;
- c) är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt;
- d) i annat fall än under b) eller c) sagts av annan orsak än sjukdom tagits om hand på det allmännas bekostnad;

<sup>1</sup> Lagen omtryckt 1982:120.

<sup>2</sup> Senaste lydelse 1989:219.

<sup>3</sup> Senaste lydelse 1990:56.

e) vistas utomlands i annat fall än då den försäkrade insjuknar medan han utför arbete som ett led i en här i riket bedriven verksamhet eller som sjöman anställd på svenskt handelsfartyg eller under sjukdom eller i fall som avses i 8 § andra stycket reser till utlandet med försäkringskassans medgivande.

För varje dag då en försäkrad bereds vård i ett sådant hem för vård eller boende eller familjehem enligt socialtjänstlagen (1980:620) som ger vård och behandling åt missbrukare av alkohol eller narkotika, skall sjukpenningen på begäran av den som svarar för vårdkostnaderna minskas på det sätt som framgår av 4 § andra stycket. Det belopp som sjukpenningen minskas med skall betalas ut till den på vars begäran minskningen har gjorts.

Utan hinder av första stycket utgår sjukpenning till försäkrad som avses under c) vid sjukdom som inträffar under tid då han får vistas utom anstalt och därvid bereds tillfälle att förvärvsarbeta.

## 4 kap.

6 §<sup>4</sup>

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kronor om dagen (garantinivå).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för varje barn för 180 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

När föräldrapenning enligt andra – fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde och femte styckena samt 10 a och 10 b §§. Därvid skall dock föräldrapenning för dag beräknas efter 90 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365.

När föräldrapenning enligt andra – fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde - sjätte styckena samt 10 a och 10 b §§. Därvid skall dock föräldrapenning för dag beräknas efter 90 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra – fjärde styckena skall, om föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt vid utgången av denna tid och beräknas barnets födelse ske inom sex månader eller föds barnet inom

<sup>4</sup> Senaste lydelse 1990:1516.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

Prop. 1990/91: 102

Bilaga 1.9

nämnda tid, skall hennes föräldrapenning även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

## Lag om ändring i lagen (1990:156) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Häri genom föreskrivs att 3 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring<sup>1</sup> i paragrafens lydelse enligt lagen (1990:156) om ändring i nämnda lag samt punkt 1 av ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (1990:156) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

## 3 kap.

5 §<sup>2</sup>

Den allmänna försäkringskassan skall i samband med inskrivning av en försäkrad besluta om den försäkrades tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. I fråga om en försäkrad som avses i 1 § första stycket skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst och, om inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, dennes årsarbetstid. Sådan fastställelse skall också ske för försäkrad som avses i 1 § andra stycket så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden, arbetstid eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- eller inkomstförhållanden, samt

d) när tjänstepension beviljas den försäkrade.

Ändring skall i fall som avses i första stycket a) inte ske förrän 14 dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om de ändrade omständigheterna. Ändring skall i annat fall ske så snart anledning till ändringen uppkommit.

Den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten får ej i annat fall än som avses i första stycket b), c) eller d) sänkas under tid då den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller bidrag enligt förordningen (1976:536) om utbildningsbidrag för doktorander,

2. genomgår grundutbildning för vuxna (grundvux), vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvox) eller grundläggande svenskundervisning för invandrare och uppbär timersättning för studierna,

3. är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller efter förmedling av en arbetsmarknadsmyndighet genomgår yrkesutbildning,

<sup>1</sup> Lagen omtryckt 1982:120.

<sup>2</sup> Paragrafen ändrad också genom 1990:637.

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård.

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård,

6. fullgör värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst eller genomgår militär grundutbildning för kvinnor.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 skall försäkringskassan, vid sjukdom under utbildningstiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, skall årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärvsarbete under utbildningstiden.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 skall dock under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån som anges i tredje stycket 1, sjukpenningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första – tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

*Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 när den försäkrade genomgår grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning.*

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1991.

---



---

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 3 kap. 5 § tredje stycket punkt 6 och sjätte stycket den 1 juli 1991, och i övrigt den 1 oktober 1991.

---

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 1 § luftfartslagen (1957:297)<sup>1</sup> skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

## 11 kap.

1 §<sup>2</sup>

Bestämmelser om flygräddningstjänst finns i räddningstjänstlagen (1986:1102).

Ett luftfartygs ägare eller innehavare och de som tjänstgör på luftfartyg eller vid flygplatser eller andra anläggningar för luftfarten är skyldiga att delta i flygräddningstjänsten. Regeringen meddelar bestämmelser om ersättning av allmänna medel för deltagandet. I fråga om ersättning vid personskador gäller lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Ett luftfartygs ägare eller innehavare och de som tjänstgör på luftfartyg eller vid flygplatser eller andra anläggningar för luftfarten är skyldiga att delta i flygräddningstjänsten. Regeringen meddelar bestämmelser om ersättning av allmänna medel för deltagandet. I fråga om ersättning vid personskador gäller lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada *m. m.*

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

<sup>1</sup> Lagen omtryckt 1986:166.

<sup>2</sup> Senaste lydelse 1986:1105.

Härigenom föreskrivs att 49 § räddningstjänstlagen (1986:1102) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

I lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada finns bestämmelser om ersättning vid personskada till den som har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag och i övning med räddningskår.

*Föreslagen lydelse*

49 §

I lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada *m.m.* finns bestämmelser om ersättning vid personskada till den som har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningskår.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

1. Inledning .....	5
2. Överväganden .....	7
2.1 Utgångspunkter .....	7
2.1.1 Läget inför planerat försvarsbeslut 1992 .....	7
2.1.2 Säkerhetspolitiska överväganden .....	9
2.1.3 Läget inom totalförsvaret .....	11
2.1.4 Ekonomiska förutsättningar .....	12
2.2 I avvaktan på ett nytt långsiktigt försvarsbeslut .....	13
2.3 Utvecklingen av den finansiella styrningen av totalförsvaret .....	16
2.4 Det fortsatta utvecklingsarbetet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde .....	17
2.4.1 Inriktning och målsättning .....	17
2.4.2 Försvarsmaktsbegreppets omfattning .....	21
2.4.3 Översyn av totalförsvarets ledningsorganisation på central och regional nivå .....	22
2.4.4 Lekmannainflytande i försvarsmaktens regionala och lokala myndigheter .....	23
2.4.5 Totalförsvarets forskningsverksamhet .....	24
3. Ekonomiska frågor .....	26
3.1 Åtgärder för att utveckla av den finansiella styrningen av totalförsvaret .....	26
3.2 Styrnings- och budgetprocessen samt ekonomisk säkerhet i planeringen .....	27
3.3 Budgetering exklusive mervärdeskatt 1991/92 .....	29
3.4 Den militära delen av totalförsvaret .....	30
3.4.1 Det ekonomiska utfallet för budgetåret 1989/90 .....	30
3.4.2 Förändringar i priskompensationssystemet .....	31
3.4.3 Utgiftsram för det militära försvaret för budgetåret 1991/92 .....	31
3.4.4 Revisionen av budgetåret 1989/90 .....	32
3.5 Den civila delen av totalförsvaret .....	33
3.5.1 Det ekonomiska utfallet för budgetåret 1989/90 .....	33
3.5.2 Ekonomiska resurser för den civila delen av totalförsvaret under budgetåret 1991/92 .....	34
3.6 Anslagsstrukturen inom totalförsvarets civila del .....	37
3.7 Kompensation för mervärdeskatt i samband med skyddsrummsbyggande .....	39
4. Totalförsvarets militära del .....	41
4.1 Verksamheten 1989/90 .....	41
4.1.1 Armén .....	41
4.1.2 Marinen .....	41
4.1.3 Flygvapnet .....	43
4.1.4 Operativ ledning .....	43
4.2 Läget inom försvarsmakten .....	44
4.3 Redovisning av JAS 39-projektet .....	47
4.3.1 Bakgrund .....	47
4.3.2 Teknisk värdering av projektet den 1 juli 1990 .....	47
4.3.3 De ekonomiska förutsättningarna för projektet .....	49
4.3.4 Läget i projektet inför år 1991 .....	50
4.3.5 Vissa industripolitiska aspekter på projektet .....	51
4.4 Mark, anläggningar och lokaler .....	53
4.4.1 Pågående utvecklingsarbete .....	53
4.4.2 Kapitalkostnadsutredningen .....	53

4.4.3	Överbefälhavarens avyttringsmodell	54
4.4.4	Stockholmshypotesen - delprojekt Tullinge	54
4.5	Det militära försvarets fortsatta utveckling	55
4.6	Arméförband	56
4.6.1	Inriktning av arméstridskrafterna	56
4.6.2	Anslag inom huvudprogrammet Arméförband	58
	<b>B Arméförband</b>	58
1	Ledning och förbandsverksamhet	58
2	Anskaffning av materiel	60
3	Anskaffning av anläggningar	62
4.7	Marinförband	64
4.7.1	Inriktning av marinstridskrafterna	64
4.7.2	Anslag inom huvudprogrammet Marinförband	65
	<b>C Marinförband</b>	65
1	Ledning och förbandsverksamhet	65
2	Anskaffning av materiel	67
3	Anskaffning av anläggningar	69
4.8	Flygvapenförband	71
4.8.1	Inriktning av flygstridskrafterna	71
4.8.2	Anslag inom huvudprogrammet Flygvapenförband	73
	<b>D Flygvapenförband</b>	73
1	Ledning och förbandsverksamhet	73
2	Anskaffning av materiel	75
3	Anskaffning av anläggningar	77
4.9	Operativ ledning m. m.	79
4.9.1	Inriktning av den operativa ledningen	79
4.9.2	Anslag inom huvudprogrammet Operativ ledning m. m.	80
	<b>E Operativ ledning m. m.</b>	80
1	Ledning och förbandsverksamhet	80
2	Anskaffning av materiel	82
3	Anskaffning av anläggningar	83
4	Forskning och utveckling	84
4.10	Gemensamma myndigheter m. m. inom försvarsmakten	86
	<b>F Gemensamma myndigheter m. m. inom försvarsmakten</b>	86
1	Försvarets civilförvaltning	86
2	Försvarets sjukvårdsstyrelse	87
3	Anskaffning av anläggningar för gemensamma myndig- heter	89
4	Fortifikationsförvaltningen	90
5	Försvarets materielverk	91
6	Anskaffning av anläggningar för försvarets forsknings- anstalt	93
7	Försvarets radioanstalt	94
8	Värnpliktsverket	96
9	Militärhögskolan	97
10	Försvarets förvaltningsskola	99
11	Försvarets medicenter	101
12	Krigsarkivet	102
13	Statens försvarshistoriska museer	103
14	Frivilliga försvarsorganisationer inom den militär delen av totalförsvaret m. m.	105
15	Försvarets datacenter	106
4.11	Gemensamma myndigheter m. m. utanför försvarsmakten	107

G	Gemensamma myndigheter m. m. utanför försvarsmak-	107
	ten .....	
1	Gemensam försvarsforskning .....	107
2	Avveckling av försvarets rationaliseringsinstitut m. m. ..	109
3	Försvarshögskolan .....	110
4	Kustbevakningen .....	111
5	Anskaffning av materiel för kustbevakningen .....	113
6	Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret .....	114
7	Reglering av prisstegringar .....	116
5.	Totalförsvarets civila del .....	117
5.1	Inledning .....	117
5.2	Beredskapsläge, mål för funktioner .....	117
5.3	Allmän inriktning .....	119
5.4	Civil ledning och samordning .....	119
	5.4.1 Beredskapsläge och fortsatt inriktning .....	120
	5.4.2 Anslag inom funktionen Civil ledning och samord-	
	ning .....	120
H	Civil ledning och samordning .....	121
1	Överstyrelsen för civil beredskap: Civil ledning och sam-	
	ordning .....	121
2	Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för civil	
	beredskap .....	123
3	Överstyrelsen för civil beredskap: Signalskydd .....	125
4	Civilbefälhavarna: Förvaltningskostnader m. m. ....	127
5	Civilbefälhavarna: Utbildnings- och övningsverksamhet .	129
	5.4.3 Länsstyrelserna .....	131
	5.4.4 Kommunerna .....	131
5.5	Befolkningsskydd och räddningstjänst .....	131
	5.5.1 Inriktning av befolkningsskyddet .....	131
	5.5.2 Inriktning av räddningstjänsten .....	133
	5.5.3 Anslag inom funktionen Befolkningsskydd och	
	räddningstjänst m. m. ....	134
I	Befolkningsskydd och räddningstjänst m. m. ....	135
1	Befolkningsskydd och räddningstjänst .....	135
2	Anläggningar för räddningsskolorna m. m. ....	138
3	Skyddsrum, m. m. ....	139
4	Identitetsbrickor .....	142
5	Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m. ....	143
6	Frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen	
	av totalförsvaret m. m. ....	144
7	Vapenfristytelsen .....	145
5.6	Psykologiskt försvar .....	147
	5.6.1 Inriktning .....	147
	5.6.2 Anslag inom funktionen Psykologiskt försvar .....	147
J	Psykologiskt försvar .....	147
1	Styrelsen för psykologiskt försvar .....	147
5.7	Socialförsäkring m. m. ....	149
5.8	Hälso- och sjukvård m. m. ....	149
5.9	Telekommunikationer .....	150
5.10	Transporter .....	150
5.11	Livsmedelsförsörjning m. m. ....	151
5.12	Arbetskraft .....	152
5.13	Energiförsörjning .....	152
5.14	Försörjning med industrivaror .....	153

5.14.1	Inriktning	153
5.14.2	Anslag inom funktionen Försörjning med industrivaror	154
K	Försörjning med industrivaror	154
1	Överstyrelsen för civil beredskap: Försörjning med industrivaror	154
2	Överstyrelsen för civil beredskap: Industriella åtgärder	155
3	Överstyrelsen för civil beredskap: Kapitalkostnader	156
4	Överstyrelsen för civil beredskap: Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.	157
5.15	Övriga viktiga samhällsfunktioner	157
5.16	ADB säkerhet	158
6.	Övriga ändamål	159
L	Övriga ändamål	159
1	Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet	159
2	Flygtekniska försöksanstalten	160
3	Beredskapsstyrka för FN-tjänst	163
4	FN-styrkors verksamhet utomlands	165
5	Övervakningskontingenten i Korea	167
6	Anslag för mervärdeskatt	168
7	Vissa nämnder m. m. inom försvarsdepartementets område	169
8	Flygtekniska försöksanstalten: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet	170
7.	Skydd mot kärnvapen, biologiska stridsmedel och kemiska hot	172
8.	Personal	174
8.1	Anställda	174
8.1.1	Personalens uppgifter och kompetens	174
8.1.2	Former för personalutbildning	175
8.1.3	Officerare i flygtjänst	176
8.1.4	Kvinnor i officersyrket	176
8.1.5	Reservofficerssystemet	177
8.1.6	Officerarnas pensionsålder	177
8.2	Värnpliktiga	177
8.2.1	Försök med förkortad grundutbildning	177
8.2.2	Den årliga värnpliktskullen	178
8.2.3	Tjänstepliktsfrågor m. m.	178
8.3	Frivilliga	179
9.	Värnpliktsförmåner	181
9.1	Förmånsystemet	181
9.2	Administration av familjebidrag	181
9.3	Regler för familjebidrag	184
9.4	Värnpliktsresor	185
9.5	Statligt personskadeskydd m. m.	186
9.5.1	Inledning	186
9.5.2	Lagen om statligt personskadeskydd	186
9.5.3	Lagen om statligt ersättning vid ideell skada	188
9.5.4	Sjukpenning under tjänstgöring	190
9.6	Finansiering	191
9.7	Specialmotivering till lagförslagen	192
10.	Försvarsindustri	196
10.1	Allmänt	196

10.2	Industriella utvecklingstendenser inom försvarsindustrin ..	196
10.3	Svensk försvarsindustri .....	197
10.4	Behov av kompetens och kapacitet inom olika delområden ..	197
10.4.1	Underhåll .....	197
10.4.2	Försvarselektronik .....	198
10.4.3	Stridsflygplan .....	198
10.4.4	Ostyrd ammunition .....	198
10.4.5	Robotar och styrd ammunition .....	199
10.4.6	Torpeder och sjöminor .....	199
10.4.7	Stridsfartyg .....	199
10.4.8	Pjäser .....	200
10.4.9	Stridsfordon .....	200
10.5	Åtgärder inom försvarsindustriområdet .....	200
10.5.1	Relationer mellan staten och industrin .....	200
10.5.2	Villkor för internationell samverkan .....	200
11.	Vissa övriga frågor .....	202
11.1	Folkrättsfrågor .....	202
11.2	Bevakning av skyddsobjekt .....	203
11.2.1	Gällande ordning .....	203
11.2.2	Securitas framställning .....	203
11.2.3	Yttranden .....	204
11.2.4	Överväganden och förslag .....	204
Bilaga 1.1	Förslag till lag om upphävande av familjebidragslagen (1978:520) .....	206
Bilaga 1.2	Förslag till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967) ..	207
Bilaga 1.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga .....	209
Bilaga 1.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst .....	210
Bilaga 1.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor .....	211
Bilaga 1.6	Förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74) ..	212
Bilaga 1.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd .....	214
Bilaga 1.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada .....	215
Bilaga 1.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring .....	217
Bilaga 1.10	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:156) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring .....	220
Bilaga 1.11	Förslag till lag om ändring i luftfartslagen (1957:297) ..	222
Bilaga 1.12	Förslag till lag om ändring i räddningstjänstlagen (1986:1102) .....	223

# BILAGEDEL

Bilaga 2–7



Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991

Föredragande: statsrådet Thalén

---

## Anmälan till proposition om verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92

### Totalförsvarets civila del: Funktionen Hälso- och sjukvård m.m.

#### 1. Inledning

Ansvar för huvuddelen av den kvalificerade hälso- och sjukvården i krig ligger hos den civila hälso- och sjukvårdsorganisationen. Försvarsmaktens hälso- och sjukvård är ett komplement till den civila hälso- och sjukvården och är främst inriktad på akut omhändertagande av sjuka och skadade inom den militära organisationen.

Funktionen Hälso- och sjukvård m.m. omfattar inte bara hälso- och sjukvård utan också socialtjänst samt miljö- och hälsoskydd. Socialstyrelsen är funktionsansvarig myndighet för den civila delen. I funktionen har flera myndigheter att samverka för det gemensamma målet som är att varje människa, civil eller militär, skall kunna få den vård som hennes tillstånd kräver.

Genom 1987 års försvarsbeslut (prop.1986/87:95, bil.4, FöU11, rskr. 310) lades inriktningen fast för den civila hälso- och sjukvården i krig för de följande fem åren. I propositionen redovisades mål och riktlinjer, varvid åtgärder för att tillgodose behovet i krig av sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär och läkemedel prioriterades.

Socialstyrelsen har enligt regeringens anvisningar lagt fram en programplan för perioden 1991/92 – 1995/96 för funktionen civil hälso- och sjukvård, socialtjänst samt miljö- och hälsoskydd i krig och därvid redovisat fyra olika ekonomiska nivåer.

Jag avser i det följande att ta upp vissa frågor om hälso- och sjukvården i krig.

## 2. Föredragandens överväganden

### 2.1 Inriktningen i stort

**Mitt förslag:** De principer för den civila hälso- och sjukvården i krig som fastställdes i 1987 års försvarsbeslut skall i huvudsak fortfarande gälla. Hälso- och sjukvården i krig skall ses som en sammanhängande totalförsvarsfunktion bestående av civila och militära delar. En helhetssyn skall präglade verksamheten.

**Skälen för mitt förslag:** Jag anser att de principer för hälso- och sjukvården i krig som angavs i 1987 års försvarsbeslut i huvudsak bör gälla. Jag återkommer senare till vissa undantag, som bör göras.

Till följd av genomgripande förändringar i vår omvärld i förening med de ekonomiska problem som samhället står inför i dag kan emellertid mer omfattande omprövningar av totalförsvarets hälso- och sjukvård komma i fråga. Detta blir beroende av de övergripande målsättningar för totalförsvarets uthållighet som 1991 års försvarsbeslut kommer att ange.

Den svenska hälso- och sjukvården kommer i krig att utsättas för stora påfrestningar. De förändringar i verksamheten som då blir nödvändiga betingas av dels ett stort antal skadade, oftast med i fred ovanliga skadetyper, dels förändrad geografisk fördelning av sjukvårdsbelastningen med stora variationer över tiden. Förbrukningen av vissa läkemedel och förbrukningsartiklar beräknas under ett krig öka mycket kraftigt samtidigt som möjligheterna till import, inhemsk produktion och distribution allvarligt försämraras. Allmänt kan konstateras att det är försörjningen med läkemedel och förbrukningsmateriel som är en av huvudorsakerna till begränsningen av hälso- och sjukvårdens uthållighet såväl under kris som i krig.

I 1987 års försvarsbeslut betonades att funktionen Hälso- och sjukvård m.m. utgör en synnerligen betydelsefull del av totalförsvaret. En god beredskap inom området förstärker trovärdigheten av våra övriga försvarsansträngningar. I försvarsbeslutet underströks att hälso- och sjukvården i krig skall ses som ett sammanhängande system, sammansatt av civila och militära delar. En väsentlig förutsättning för att systemet skulle kunna fungera optimalt angavs vara en utökad och förbättrad samverkan främst mellan socialstyrelsen, överbefälhavaren och sjukvårdshuvudmännen. Särskilt sjukvårdshuvudmännens medverkan borde på olika sätt förstärkas. Riksdagen har på grundval av prop. 1990/91:14 Ansvaret för service och vård till äldre och handikappade m.m. fattat beslut om att kommunerna den 1 januari 1992 skall överta de sjukhem och andra

somatiska långvårdsinrättningar i landstingen som har ett lokalt upptagningsområde samt, vid nämnda tidpunkt eller senare, vårdinrättningar som ett landsting och en kommun kommer överens om skall föras över till kommunen (SoU9, rskr. 97). Detta medför att också kommunernas medverkan inom funktionen Hälso- och sjukvård m.m. bör förstärkas.

Jag vill här framlägga vissa synpunkter på frågorna om beredskapslagring och principer för hälso- och sjukvården i krig samt beröra behovet av ett reglerings- och ransoneringssystem inom hälso- och sjukvårdens försörjning under krigsförhållanden.

Sjukvårdens beredskap och uthållighet måste avvägas och balanseras mot övriga åtgärder inom totalförsvaret. De inför 1987 års försvarsbeslut framräknade behoven för krigsskadade bygger på tidigare genomförda operativa studier inom försvarsmakten. Planeringen för beredskapslagringen har vidare utgått från att angrepp sker med kort militär förvarning, varför angivna behov av sjukvårdsmateriel måste täckas genom lagring av färdigvaror, vilket även gäller för inhemska produkter. De förändringar i hotbilden som chefen för försvarsdepartementet tidigare denna dag redovisat får återverkningar även för hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap. En förändrad syn på möjligheterna till förvarning inför ett angrepp påverkar behoven av beredskapslager, särskilt vad avser produkter för vilka det finns en inhemsk produktionskapacitet.

Principer för behandling och vård av krigsskadade och övriga sjuka och skadade under kris och krig har utarbetats av försvarets sjukvårdsstyrelse och socialstyrelsen. Behandlingsprinciperna ligger till grund för utbildning och övning som bedrivs inom svensk krigskirurgi. Enligt min bedömning finns ett förhållandevis gott underlag vad avser principer för behandling av krigsskadade patienter med åtföljande normer för förbrukning av läkemedel och sjukvårdsmateriel.

Beträffande vårdprinciper för den kvarvarande fredsmässiga sjukvården i krig har socialstyrelsen påbörjat ett angeläget arbete. De resultat som hittills föreligger tyder på att väsentliga reduktioner kan ske av vårdinsatser och resursförbrukning utan att behandlingsresultaten påtagligt försämrars. Det förutsätter dock väsentliga förändringar av de arbetsrutiner som gäller i fredstid. Enligt min mening är det mycket angeläget att detta arbete med vårdprinciper för kris och krig slutförs. Vårdprinciperna kommer att utgöra underlag för hur den medicinska verksamheten skall genomföras. Möjligheterna att begränsa resursförbrukningen, särskilt vad avser läkemedel, bör därvid ytterligare studeras. Det är vidare viktigt att vårdprinciperna förankras bland fredssjukvårdens personal och tillämpas vid beredskapsutbildning och övning. Det senare bör också kunna höja sjukvårdsberedskapen inför fredstida katastrofsituationer.

System för reglering och ransonering inom sjukvårdens försörjning med läkemedel och förbrukningsmateriel finns inte utvecklade idag. Socialstyrelsen har redovisat en förstudie som klargör problem med och förutsättningar för ett reglerings- och ransoneringssystem inom sjukvården. Det är enligt min mening angeläget att socialstyrelsen inom ramen för programplanearbetet fullföljer och högt prioriterar arbetet dels med

vårdprinciper, dels med system för reglering och ransonering inom sjukvårdens försörjning. I detta ingår också att vidta författningsmässiga, organisatoriska och administrativa åtgärder inför kris- och beredskapslägen.

## 2.2 Ledningen av hälso- och sjukvården i krig

**Min bedömning:** Socialstyrelsen är funktionsansvarig myndighet för den civila delen av funktionen Hälso- och sjukvård m.m. Jag föreslår inte någon ändring i detta avseende.

**Skälen för min bedömning:** I regeringens skrivelse 1990/91:50 om åtgärder för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna ställs nya krav på de centrala myndigheterna. Med mindre inslag av detalj- och regelstyrning skall utrymme ges för betydande delegering till regional och lokal nivå. De centrala myndigheternas storlek och uppgifter måste anpassas till denna utveckling. De statliga myndigheternas uppgifter måste utvecklas från detaljreglering och beslut i enskildheter till uppföljning och utvärdering. Vidare skall den statliga detaljregleringen av de kommunala verksamheterna minska. Det innebär att de statliga myndigheternas uppgifter även på det kommunala området skall utvecklas från detaljreglering till uppföljning och utvärdering.

Detta gäller också socialstyrelsens uppgifter på beredskapsområdet. Socialstyrelsen kommer således att inom sitt funktionsansvar få en viktig roll att följa upp och utvärdera olika kommunala och landstingskommunala beredskapsverksamheter. Resultatet av en sådan uppföljning och utvärdering skall i sin tur bilda underlag för regeringens och riksdagens styrning av den kommunala beredskapsverksamheten.

För att uppnå dessa syften har jag i prop. 1990/91:100 bil. 7 anmält att en översyn bör göras av socialstyrelsens beredskapsverksamhet. I sammanhanget skall även prövas möjligheterna att samordna verksamheten vid styrelsen med uppgifter av likartat slag hos försvarsmakten. Översynen skall utmytna i förslag till organisation och dimensionering av hur socialstyrelsens uppgifter inom beredskapsområdet skall lösas framöver med utgångspunkt i nämnda regeringsskrivelse.

## 2.3 Sjukvårdens försörjning under kriser och i krig

**Min bedömning:** Ytterligare insatser bör göras för att säkra en tillräcklig lagring och produktionsberedskap för sjukvårdens uthållighet i kris och i krig, bl.a. genom avtal med sjukvårdshuvudmännen och vissa företag.

**Skälen för min bedömning:** Sjukvårdens försörjning med läkemedel och förbrukningsmateriel är av avgörande betydelse för sjukvårdens uthållighet i kris och i krig.

I 1987 års försvarsbeslut konstaterades vissa brister i hälso- och sjukvårdens beredskap främst i fråga om försörjningen med sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär och läkemedel där beredskapen låg på en alltför låg nivå. Målet för insatser som därför borde göras var att vid försvarsperiodens slut ha byggt upp resurser så att i varje fall krigsbehoven i huvudsak kunde tillgodoses. I försvarsbeslutet avdelades särskilda medel för bl.a. insatser i det avseendet.

Som en följd av 1987 års försvarsbeslut tillsattes i december 1987 utredningen om sjukvårdens försörjningsberedskap för att ta fram grundläggande underlag om nödvändiga artikelslag samt behovsvolymer. Detta underlagsarbete har nu slutförts och uppbyggnaden av beredskapslagren har påbörjats. Utredningens förslag har legat som underlag för regeringens beslut i januari 1989 att uppdra åt överstyrelsen för civil beredskap att, efter samråd med socialstyrelsen och Landstingsförbundet, svara för upphandling och långtidslagring av viss sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär. I december 1989 bemyndigade regeringen överstyrelsen att på uppdrag av socialstyrelsen träffa avtal om omsättningslagring av sådan materiel och i ett särskilt beslut i februari 1990 angavs riktlinjer för upphandlingen. De fattade besluten innebär sammantaget att ca 270 milj. kr. av anvisade medel är in-tecknade för anskaffning av sjukvårdsmateriel. Överstyrelsen bedömer att anskaffningen kan fullföljas inom ca två år. Enligt min mening kommer de åtgärder som har vidtagits och planerats inom ramen för de avdelade medlen enligt 1987 års försvarsbeslut att väsentligt öka sjukvårdens uthållighet i krig.

Vad avser s.k. varaktigt sjukvårdsutrustning och lokaler för sjukvård har genom nämnda utredning påbörjats ett omfattande inventeringsarbete av landets civilbefälhavare i samråd med samtliga sjukvårdshuvudmän. Ett mycket omfattande och värdefullt materiel avseende den civila sjukvårdens reurser håller på att tas fram och redovisas under år 1991. Detta kommer att göra det möjligt för civilbefälhavarna att bl.a. ange dels vilken operations- och vårdplatskapacitet som erfordras inom varje civilområde, dels i vilken utsträckning ett maximalt utnyttjade av sjukvårdshuvudmännens befintliga resurser täcker planlagd verksamhet i krig.

Vid valet av beredskapsåtgärder bör enligt min mening förberedelser för inhemsk produktion även fortsättningsvis föredras före beredskapslagring av färdigvaror, där detta är möjligt med hänsyn till krigets krav och om det kan ske till begränsade merkostnader. Det bör också övervägas om lagringsbehoven av färdiga läkemedel och förbrukningsartiklar för krigsskadade kan reduceras i de delar där vi har erforderlig inhemsk tillverkning och där lagringen till en del kan ersättas med produktionsförberedelser inklusive lagring av insatsvaror och forcerad krigsproduktion under ett förvarningsskede. Möjligheterna till en sådan reduktion blir beroende av vilken förvarning inför ett angrepp som skall förutsättas i planeringen. Enligt min mening bör viktigare importerade läkemedel och förbrukningsartiklar som redan tidigt under en försörjningskris kan bli

svåråtkomliga på den internationella marknaden, prioriteras vid den pågående uppbyggnaden av beredskapslagren.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 2

### 2.3.1 Läkemedel

Enligt vad jag inhämtat är beredskapsplaneringen för produktion och distribution av läkemedel förhållandevis god. Som grundläggande princip bör gälla att en ökad lagring så långt möjligt knyter an till den fredstida sjukvårdens behov och de kanaler och rutiner som gäller för läkemedelsförsörjningen i fred. Det finns enligt min mening betydande resurser i fredssamhället i form av kommersiella läkemedelslager och inhemsk produktionskapacitet. Lösningar bör därför i första hand sökas i den fredstida lagerhållningen, som sker hos tillverkare, importörer och leverantörer, där befintliga resurser för lagring, transporter och administration kan utnyttjas och naturliga vägar för omsättning tillämpas.

Socialstyrelsen har tidigare föreslagit en lagstiftad lagringsskyldighet på läkemedelsområdet. En lagringsskyldighet kan vara en framkomlig väg för att höja försörjningssäkerheten, men en sådan lösning medför samtidigt relativt höga samhällskostnader som främst återfaller på den statliga sjukförsäkringen och på sjukvårdshuvudmännen. Jag förordar således inte en lagstiftad skyldighet på läkemedelsområdet.

Beredskapsproblemen vad avser den fortsatta fredssjukvårdens försörjning under kris och krig utgörs främst av de svackor i lagerhållningen som tidvis uppträder för vissa viktiga importerade läkemedel. Enligt min mening bör åtgärder i första hand vidtas för att skapa en överblick av den fredstida lagerhållningen av läkemedel. Det bör ankomma på socialstyrelsen att inom ramen för programplanarbetet se till att en sådan överblick och uppföljning kommer till stånd. Den bör utformas så att den ger en totalbild av läkemedelsförsörjningen även under kriser och krig.

Enligt min mening kan särskilda resurser behövas för riktade åtgärder i form av avtal med berörda företag om minsta lagernivå för viktiga importerade läkemedel för den kvarvarande fredsmässiga sjukvården i kris och i krig i sådan fall då den normala lagernivån är otillräcklig. Mot bakgrund av den fredstida lagerhållningen beräknas kostnaderna härför till ca 5 milj. kr. per år. Riktade åtgärder av detta slag innebär i praktiken en höjning av fredstida säkerhetslager av berörda produkter, vilket också innebär en reducerad sårbarhet för störningar i försörjningen redan under fred.

De föreslagna åtgärderna med pågående utbyggnad av beredskapslagren för krigsskadade, planläggning och lagring för inhemsk produktion samt uppföljning av och riktade insatser i den kommersiella lagringen ger enligt min bedömning en sammantaget god uthållighet för läkemedelsförsörjningen i kris och krig. Ambitionsnivån måste enligt min mening dock bestämmas utifrån de uthållighetsmål som chefen för försvarsdepartementet tidigare redovisat. De föreslagna åtgärderna bör ge dels den

handlingsfrihet som behövs, dels också möjlighet att anpassa ambitionerna till framtida förändringar i den säkerhetspolitiska utvecklingen.

### 2.3.2 Sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär

De fredstida lagertillgångarna av sjukvårdsmateriel hos sjukvårdshuvudmän och leverantörer motsvarar teoretiskt en genomsnittlig uthållighet på två till tre månader i fredssjukvården. Uthållighetsproblematiken utgörs främst av de låga lagervolymer som tidvis uppträder för viktiga importerade förbrukningsartiklar för sjukvården.

Enligt min uppfattning är en vidgad statlig beredskapslagring inte att rekommendera utöver den som redan sker för det tillkommande krigsbehovet enligt tidigare nämnda uppdrag till överstyrelsen för civil beredskap. Lämpligare bör enligt min mening vara en överlagring hos avnämarna, dvs. sjukvårdshuvudmännen eller hos producenter, importörer och leverantörer. Samtliga dessa har en lagerhållning i fred som är anpassad till sjukvårdens efterfrågan.

Alternativet med konsumtionsnära överlagring hos sjukvårdshuvudmännen har emellertid flera uppenbara fördelar.

Lagringen blir spridd och mindre sårbar om den sker hos användarna. Den kan automatiskt anpassas till fredssjukvårdens förbrukning vad gäller såväl produktval som förbrukningsvolymer. Överlagringen kan bygga på befintliga resurser i form av lager, transporter och administration. Svaret för lagringen åvilar den som har genomförandansvaret för sjukvården i såväl fred som i kris och krig.

Min bedömning är således att den fortsatta fredssjukvårdens uthållighet under kris och krig bör förstärkas genom viss överlagring av förbrukningsartiklar hos sjukvårdshuvudmännen.

Överlagringen bör enligt min mening ske genom tillämpning av principen om minsta lagernivå, dvs i form av säkerhetslager för att täcka ett preciserat antal månaders förbrukning för fredsmässig sjukvård. Detta kan regleras antingen genom en lagfäst lagringsskyldighet eller genom avtal mellan staten och sjukvårdshuvudmännen. Jag vill emellertid avvisa en lagfäst lagringsskyldighet av bl.a. följande skäl. En lagringsskyldighet bör om den införs omfatta hela fredssortimentet av förbrukningsmateriel för att inte konkurrensneutraliteten skall rubbas. En sådan lagringsskyldighet ger dock relativt höga kostnader som skulle drabba bl.a. fredssjukvårdens redan hårt belastade ekonomi. Behoven av överlagring för kris och krig är vidare främst hänförliga till de delar av ett krissortiment som inte kan produceras inom landet. Investeringskostnaden för ett sådant begränsat lagringsprogram kan beräknats till ca 30 milj. kr. för varje månads uthållighet, uttryckt som fredsförbrukning. Jag förordar att en sådan prioritering och begränsning av lagringen genomförs. En sådan begränsning av sjukvårdshuvudmännens överlagring medför, enligt min mening, att en lagringsskyldighet är mindre lämplig.

De artikelslag som behöver överlagras kan begränsas till ett krissortiment som är anpassat till vårdprinciperna i kris och i krig. Detta bör ske

genom att staten med sjukvårdshuvudmännen tecknar avtal om sådan överlagring. Det ankommer på de funktionsansvariga myndigheterna att i samråd med sjukvårdshuvudmännen ange vilka artikelslag som skall ingå i huvudmännens överlagring samt svara för att erforderliga produktionsförberedelser vidtas avseende inhemsk produktion av förbrukningsmateriel. Genom att ett krigssortiment har fastställts av utredningen om hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap finns också förutsättningar för en väl avvägd produktionsplanering.

I detta sammanhang vill jag också nämna att den av staten nu påbörjade uppbyggnaden av beredskapslager med förbrukningsmateriel för krigsskadade bör fullföljas i stort enligt de uppdrag som redan har lämnats till överstyrelsen för civil beredskap. I den fortsatta hanteringen bör det dock prövas om lagernivåerna kan reduceras för inhemska produkter under förutsättning att erforderlig förvarning kan påräknas inför ett militärt angrepp.

Den föreslagna överlagringen bör utgå från fredsjukvårdens behov. Sjukvårdshuvudmännen väljer själva således fabrikat etc. inom ramen för de artikelslag som skall överlagras. Som jag föreslagit bör överlagringen utgå från principen om minsta lagernivå där volymerna av praktiska skäl bör bestämmas utifrån den fredstida förbrukningen, exempelvis som en minsta lagernivå motsvarande en månads fredsförbrukning för de berörda artikelslagen. Vid säkerhetspolitiska kriser bör de på dessa grunder bestämda säkerhetslagren kunna få tas i anspråk av sjukvårdshuvudmännen efter medgivande av regeringen. Det ankommer på socialstyrelsen att tillse att överlagringen sker på avtalat sätt.

Enligt min bedömning ger här föreslagna åtgärder i form av produktionsförberedelser för inhemsk produktion, utbyggnad av beredskapslager för krigsskadade samt viss överlagring hos sjukvårdshuvudmännen tillsammans en tillfredsställande uthållighet i försörjningen med förbrukningsmateriel. På samma sätt som för läkemedel ger det också flexibilitet och möjlighet till anpassning till framtida ambitioner inom området.

Enligt min mening bör försörjningen med s.k. kostnadsfria sjukvårdsartiklar också regleras i analogi med förslagen vad avser läkemedel och förbrukningsmateriel. Apoteken lämnar ut s.k. kostnadsfria sjukvårdsartiklar till bl.a. diabetiker, stomi-patienter och patienter med inkontinensbesvär till ett värde av ca 600 milj. kr. per år. Med ändrade vårdprinciper i krig bedömer socialstyrelsen att sortimentet kan begränsas till ungefär en tredjedel av fredsförbrukningen. Den årliga kapitalkostnaden för varje månads uthållighet uppskattas till drygt 2 milj. kr. Jag anser att staten bör träffa avtal med Apoteksbolaget AB om viss överlagring av viktigare, importerade s.k. kostnadsfria sjukvårdsartiklar. Även i detta avseende bör åtgärder för att möjliggöra inhemsk produktion tas till vara.

### 2.3.3 Infusionsvätskor

Sverige är i princip importberoende när det gäller försörjningen med infusionsvätskor, som är registrerade läkemedel. Dessa används vid vatten-, salt- och blodförluster i samband med operationer, brännskador, trauma eller dylikt. Behovet av infusionsvätskor i krig bedöms öka till ca 15 gånger fredsförbrukningen. Infusionsvätskor, som till huvudsak består av destillerat vatten och olika salter, är skrymmande och tunga. De medför därför både lagrings- och distributionsproblem. Enligt min mening bör försörjningen med vätskor ges andra principiella lösningar än de som diskuterats för läkemedel och förbrukningsmateriel.

Regeringen uppdrog i september 1987 åt överstyrelsen för civil beredskap att i samråd med socialstyrelsen förhandla med KabiVitrum AB (numera Kabi Pharmacia AB) om produktion av infusionslösningar. Förhandlingarna är ännu ej avslutade. Socialstyrelsen har i programplan 1991/92-1995/96 föreslagit att tillgången på infusionslösningar säkerställs genom en kombination av åtgärder för att bibehålla fredstida produktionskapacitet, anskaffning av s.k. minifabriker samt lagring. Totalt beräknar socialstyrelsen att ca 160 milj.kr. erfordras för att tillgodose behoven av infusionsvätskor.

Enligt min mening är det synnerligen angeläget att åtgärder vidtas för att säkerställa behovet av infusionsvätskor. De totala behoven bör dock ses över och kunna reduceras med hänsyn till de bedömningar av hotbilder, försvarsprinciper och möjligheter till förvarning som blir följden av riksdagens beslut, men också till de vårdprinciper som kommer att gälla i krig. Enligt min mening bör det också prövas i vilken utsträckning vissa sjukhus kan medverka i krig i tillverkningen av infusionsvätskor.

## 2.4 Personalförsörjning

**Min bedömning:** Tillgången på hälso- och sjukvårdspersonal i krig är tillräcklig även under ett konventionellt krig av stor omfattning och intensitet. Utbildningen av sådan personal inom totalförsvarets hälso- och sjukvård skall fortfarande ges hög prioritet.

**Skälen för min bedömning:** Hälso- och sjukvården i krig måste med nödvändighet bygga på fredssjukvårdens resurser. Lokaler, utrustning och utbildning m.m. kan i viss mån behöva förstärkas, men huvudsakligen måste sjukvårdsverksamheten anpassas till de behov och krav som kriget ställer. Det är därför nödvändigt att samhällets samlade sjukvårdsresurser, inte minst sjukvårdspersonalen, tas till vara och utnyttjas på effektivast möjliga sätt inom totalförsvarets hälso- och sjukvård.

De samlade personaltillgångarna inom fredssjukvården bedöms räcka till även under ett konventionellt krig av stor omfattning och intensitet. Detta gäller dock under förutsättning att personalen kan fördelas och utnyttjas effektivt inom totalförsvarets sjukvård. Detta konstaterades redan i 1987 års försvarsbeslut. Samtidigt påpekades allvarliga brister i systemet för

registrering och krigplacering av sjukvårdspersonal. Socialstyrelsen har i samverkan med sjukvårdshuvudmännen utvecklat ett nytt register för personalförsörjningen, det s.k. Integer-systemet, som nyligen har tagits i drift. Nuvarande brister i systemet för en effektiv personalförsörjning inom totalförsvarets hälso- och sjukvård kommer att vara avhjälpna inom de närmaste åren.

I tidigare försvarsbeslut har utbildningsverksamheten inom totalförsvarets hälso- och sjukvård getts hög prioritet. Det är enligt min mening angeläget att utbildningsverksamheten även i fortsättningen prioriteras högt. Utbildningen ger även bonuseffekter för den fredstida katastrofberedskapen.

## 2.5 Helikoptrar för sjuktransporter

**Mitt förslag:** Sjukvårdshuvudmännens ansvar för sjuktransporter enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) utvidgas till att omfatta även akuta luftburna sjuktransporter. En ändring i detta syfte görs i lagens 6 §.

**Skälen för mitt förslag:** Helikoptrar är oundgängliga för att under skeden med stort skadeutfall kunna fördela belastningen av krigsskadade på ledig sjukvårdskapacitet inom större områden och inom medicinskt acceptabla tidsgränser. I vissa fall är helikoptrar också nödvändiga för svårt skadade som kräver operation inom två timmar samt vid sjuktransporter i ogynnsam terräng. Även för sjuktransporter till specialistvård och för snabb omfördelning av operationslag och utrustning m. m. är helikoptrar av stort värde.

Frågan om helikoptrar för sjuktransporter behandlades i 1987 års försvarsbeslut (prop. 1986/87:95, bil. 4, FöU11, rskr. 310). Enligt beslutet borde sjuktransportkapaciteten med helikoptrar öka för att behoven i krig skulle kunna tillgodoses. Detta borde ske på sådant sätt att även fredsmässiga behov kunde tillgodoses samt organiseras i landstingskommunal och statlig regi samordnat med försvarsmakten, rikspolisstyrelsen och privata helikopterföretag. Statliga medel avsattes för att förbättra sjuktransportkapaciteten med helikoptrar under förutsättning att sjukvårdshuvudmännen var beredda att medverka i motsvarande omfattning. Ansvar för civila akuta luftburna sjuktransporter borde samtidigt föras över från rikspolisstyrelsen till sjukvårdshuvudmännen.

I rapporten (Ds 1988:9) Helikoptrar för sjuktransporter redovisades möjligheterna att förverkliga intentionerna i 1987 års försvarsbeslut. Rapporten visade på ett varierande intresse från sjukvårdshuvudmännen att delta i frågans lösning.

I 1990 års budgetproposition (1989/90:100, bil. 7) anmälde föredraganden statsråd att en särskild förhandlingsdelegation (helikopterdelegationen) hade tillkallats i december 1989 med uppgift att bl. a. träffa erforderliga avtal i fråga om helikoptrar för sjuktransporter. För att finna en lösning

på frågan om att öka tillgången på helikoptrar för sjuktransporter ansåg föredraganden att det vidare var nödvändigt med en ändring av 6 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) så att sjukvårdshuvudmännen har det samlade ansvaret för sjuktransporter enligt denna lag.

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag berört frågan om militär helikopteranskaffning för sjuktransporter, bl.a. mot bakgrund av möjligheterna att på intäktsbasis medverka i en samordnad organisation för sjuktransporter m.m. i fred.

För egen del vill jag framhålla följande. Helikopterdelegationen har infordrat anbud för anskaffning av helikoptrar för sjuktransporter till vissa orter. Vid anbudstidens utgång i januari 1991 förelåg enligt uppgift från helikopterdelegationen förutsättningar att på vissa ur beredskapssynpunkt viktiga orter påbörja uppbyggnaden av en organisation med helikoptrar för sjuktransporter enligt intentionerna i 1987 års försvarsbeslut. Jag avser att återkomma med en redovisning för hur helikopterverksamheten för sjuktransporter utvecklas för att uppfylla intentionerna.

Enligt min mening bör huvudmannaskapsfrågan för sjuktransporter nu lösas. I samband med förhandlingar om ändrat huvudmannaskap för sjukreseadministrationen har mellan staten och sjukvårdshuvudmännen träffats överenskommelse om att sjukvårdshuvudmännen den 1 januari 1992 tar över ansvaret för akuta luftburna sjuktransporter. Rikspolisstyrelsens ansvar för sådana sjuktransporter upphör samtidigt.

Jag föreslår mot denna bakgrund en utvidgning av sjukvårdshuvudmännens ansvar för sjuktransporter enligt hälso- och sjukvårdslagen. Förslaget föranleder en ändring i lagens 6 §.

### **2.5.1 Upprättat lagförslag**

I enlighet med vad jag nu har anfört har det inom socialdepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Lagförslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2.1*.

### **2.5.2 Specialmotivering**

Till hälso- och sjukvården hör sjuktransporter. Enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) är för närvarande sjukvårdshuvudmännen skyldiga att svara för endast vägbundna sjuktransporter. Av 3 § i lagen följer att bestämmelsen även gäller kommuner som inte ingår i en landstingskommun. I 6 § preciseras landstingens ansvar för sjuktransporter. Enligt denna paragraf svarar landstingskommunen för att det inom landstinget finns en ändamålsenlig organisation för att till och från sjukhus eller läkare transportera personer vilkas tillstånd kräver att transporten utförs med fordon som är särskilt inrättade för ändamålet, dvs. de vägbundna ambulanstransporterna.

Ändringen i 6 § innebär att sjukvårdshuvudmännen får ett fullständigt huvudansvar för sjuktransporter inom hälso- och sjukvårdslagens bestäm-

meler. Det innebär att landstinget skall bedöma behovet av alla olika slags sjuktransporter inom sitt sjukvårdsområde, överväga hur tillgängliga sjuktransportresurser bäst kan användas och planera de organisatoriska åtgärder som erfordras för att uppfylla lagens krav på en god hälso- och sjukvård. Landstingets bedömning bör även innefatta de särskilda behov som kan föreligga till följd av kris- och krigsförhållanden.

Målsättningen skall vara att vårdinsatsen skall kunna påbörjas redan när den skadade hämtas på olycks- eller insjuknandeplatsen med t.ex. en helikopter. Sjukvårdshuvudmannen har därför också ett ansvar både för att adekvat medicinsk utrustning finns tillgänglig och för att ändamålsenligt utbildad personal finns att tillgå även när sjukvårdshuvudmannen själv inte ombesörjer sjuktransporten.

## 2.6 Finansiering

**Mitt förslag:** De allmänna principerna för finansieringen av beredskapsförberedelser inom funktionen Hälso- och sjukvård m.m. enligt 1987 års försvarsbeslut skall ligga fast. Finansieringen av överlagringen hos sjukvårdshuvudmännen för den kvarvarande fredsmässiga sjukvården sker enligt principen delat kostnadsansvar.

**Skälen för mitt förslag:** I 1987 års försvarsbeslut lades finansieringsprinciper fast för den civila delen av totalförsvaret som innebar att den som upprätthåller en verksamhet under kriser och i krig skall svara för de administrativa kostnaderna, medan staten enligt huvudregeln skall svara för kostnaderna för beredskapsinvesteringar. På hälso- och sjukvårdsområdet gäller dock att sjukvårdshuvudmännen skall svara för kostnaderna för den fredsmässiga hälso- och sjukvårdens försörjningsuthållighet under ett förkrigsskede och under neutralitet eller i krig, medan staten skall svara för i krig tillkommande behov av sjukvård till följd av krigsskador.

Landstingsförbundet har i skrivelse till regeringen år 1988 deklarerat att sjukvårdshuvudmännen inte har praktiska och ekonomiska förutsättningar att svara för den fortsatta fredssjukvårdens försörjningsuthållighet under kriser och i krig. Förbundet ansåg det nödvändigt att regering och riksdag omprövade sin syn på det framtida ansvaret för hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap.

Enligt min mening bör de allmänna principerna för finansieringen av beredskapsförberedelser inom funktionen Hälso- och sjukvård m.m. enligt 1987 års försvarsbeslut ligga fast. Finansieringen av överlagringen hos sjukvårdshuvudmännen för den kvarvarande fredsmässiga sjukvården bör dock ske enligt principen delat kostnadsansvar. Staten bör svara för de kapitalkostnader som en utökning av lagren medför, medan sjukvårds-

huvdmännen bör ha kostnadsansvaret för drift inklusive lokaler och administration.

Under avsnitt 2.3 redovisade förslag om sjukvårdshuvudmännens överlagring av viktigare importberoende sjukvårdsartiklar medför enligt min mening med tillämpning av nämnda finansieringsprinciper att staten ger riktade bidrag till sjukvårdshuvudmännen motsvarande kapitalkostnaderna för investeringen i utökade lagervolymer, medan sjukvårdshuvudmännen skall svara för drift och administration.

Landstingsförbundet har i detta sammanhang förklarat att med rådande finansiella svårigheter och i en situation när landstingsskatten inte kan öka det inte är möjligt för sjukvårdshuvudmännen att ta på sig nya arbetsuppgifter med åtföljande kostnadsökningar. Jag anser med hänsyn till Landstingsförbundets invändningar att det bör övervägas att under en övergångsperiod införa ett särskilt statligt bidrag utöver kapitalkostnaderna för drift- och administrationskostnader. Detta bör i så fall regleras i ett generellt avtal mellan staten och sjukvårdshuvudmännen, där ersättning enligt schablonbidrag bör eftersträvas. De årliga statliga bidragen för detta ändamål beräknas till högst 5 milj. kr. för den överlagring som motsvarar en månads förbrukning inom fredssjukvården. Enligt min mening bör emellertid resultatet av utredningen (Dir. 1990:20) om statsbidragen och kommunernas finansiering, som skall vara slutförd i oktober 1991, avvaktas innan förändringar genomförs i bidragssystemet.

Kostnaderna för att skapa en rimlig försörjningsuthållighet, motsvarande några månader, för den fortsatta fredsmässiga sjukvården under kriser och krig kan enligt min mening hållas på en förhållandevis låg nivå. Kostnaderna för överlagringsåtgärder för läkemedel och förbrukningsmateriel för en månads uthållighet kan beräknas uppgå till 10 milj.kr. årligen, fördelade med ca hälften på vardera läkemedel och förbrukningsmateriel. Kostnader för lagring av importerade insatsvaror tillkommer.

Socialstyrelsen har i sin programplan redovisat förslag till inriktning och åtgärder inom funktionen Hälso- och sjukvård m.m. på fyra ekonomiska nivåer. Skillnader i ambitioner mellan nivåerna är, förutom åtgärder mot A-, B- och C-stridsmedel, hänförliga till försörjningsuthålligheten i kris och krig. Som jag tidigare anfört måste hälso- och sjukvårdens beredskap och uthållighet avvägas och balanseras mot övriga åtgärder inom totalförsvaret och det allvarliga ekonomiska läge som för närvarande råder. Oberoende av en viss ekonomisk nivå måste omfördelning av planerade resurser göras mot bakgrund av ändrade planeringsförutsättningar.

Chefen för försvarsdepartementet avser senare att föreslå regeringen att i programplaneanvisningar för totalförsvarsmyndigheterna uppdra åt dem som berörs inom funktionen Hälso- och sjukvård m.m. att under budgetåret 1991/92 vidta sådana förberedande åtgärder som fordras för att genomföra angivna förslag i fråga om fredssjukvårdens försörjningsuthållighet.

### 3. Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att

1. anta förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

dels att

2. godkänna de riktlinjer för hälso- och sjukvården i krig som jag förordat (avsnitten 2.1 och 2.6)

Vidare hemställer jag att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag i övrigt har anfört om hälso- och sjukvården i krig.

### 4. Anslagsfrågor

I prop. 1990/91:100 (bil.7) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1991/92 under angivna anslagsrubriker beräkna följande belopp.

E 18. Beredskapslagring och utbildning m.m. för  
hälso- och sjukvård i krig 62 790 000 kr.

E 19. Driftkostnader för beredskapslag-  
ring m.m. 67 210 000 kr.

Vidare har jag vid min anmälan av förslagsanslaget B 1. Riksförsäkringsverket uttalat (s.33) att eventuella medel för beredskapsåtgärder kommer att beräknas i särskild proposition om anslag inom försvarets område.

Jag anhåller att nu få ta upp dessa anslagsfrågor.

Som framgår av vad som uttalas vid anmälan under fjärde huvudtiteln av anslaget L 6. Anslag för mervärdeskatt beräknas anslag inom bl.a. den civila planeringsramen exklusive mervärdeskatt fr.o.m. budgetåret 1991/92.

## Femte huvudtiteln

### B. Administration av socialförsäkring m.m.

#### B 1. Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket är funktionsansvarig myndighet för totalförsvarsfunktionen Socialförsäkring m.m.

Med hänvisning till vad jag anfört i prop. 1990/91:100, bil.7 under ifrågasvarande anslagsrubrik återkommer jag härmed om medel för beredskapsåtgärder inom riksförsäkringsverkets verksamhetsområde avseen-

de bl.a. anskaffning av reservkraftsaggregat. Jag beräknar medelsbehovet härför (exkl. mervärdeskatt) till 7 469 000 kr.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Riksförsäkringsverket* för budgetåret 1991/92 utöver i prop.  
1990/91:100, bil.7 föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare  
7 469 000 kr.

## E. Hälsa- och sjukvård m.m.

### E 18. Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig

1989/90	Utgift	6 837 000	Reservation	416 191 000
1990/91	Anslag	62 790 000		
1991/92	Förslag	55 190 000 <sup>1</sup>		

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bekostas utgifter för investeringar i beredskapslager m.m. för den civila hälso- och sjukvården i krig samt för utbildning av personal som skall tjänstgöra inom den civila hälso- och sjukvårdens krigsorganisation. Anslaget ingår tillsammans med anslaget E 19. i planeringsramen för totalförsvarfunktionen Hälsa- och sjukvård m.m.

## Socialstyrelsen

Anslagsframställningen följer de intentioner som framlagts i programplan 1991/92 – 1995/96 för funktionen hälso- och sjukvård, socialtjänst och miljö- och hälsoskydd. Socialstyrelsen föreslår bl.a. att följande genomförs:

1. Färdigutrusta operationsannex i civo ÖN och Gotland med utnyttjande av reserverade medel.

2. Anskaffa läkemedel, vacciner och kostnadsfria förbrukningsmateriel för tillkommande krigsskadade och för kvarvarande fredssjukvård. Anskaffa två mobila minifabriker för tillverkning av infusionsvätskor (159,4 milj. kr.).

3. Anskaffa sjukvårdsmateriel för tillkommande krigsskadade (18,6 milj.kr.)

4. Genomföra utbildning m.m. av personal för den civila hälso- och sjukvården, socialtjänsten och hälsoskyddet inför katastrofer och krig (10,5 milj. kr)

5. Genomföra analyser och bevilja statsbidrag till sjukvårdshuvudmännen i syfte att förbättra den tekniska försörjningen samt påbörja anskaffning av rödakorsdukar m.m. för utmärkning av sjukvårdsanläggningar.

Vidare bör påbörjas anskaffning av ABC-skyddsmateriel till hälso- och sjukvårdens krigsorganisation samt styrelsen för ändamålet erhålla ett beställningsbemyndigande om 15,0 milj.kr (55 milj. kr.)

6. Fullfölja uppbyggnad av sjukvårdsenhet 86 (17,0 milj. kr.)

7. Bevilja bidrag till sjukvårdshuvudmännen för att förbättra sambandsystemen i krig samt att styrelsen erhåller ett beställningsbemyndigande om 10,0 milj.kr (25 milj. kr.)

	1990/91		Beräknad ändring 1991/92 Föredraganden
<i>Utgifter</i>			
1. Anskaffning av utrustning m.m.	2 000 000	-	2 000 000
2. Beredskapslagring av läkemedel bakteriologiska preparat m.m.	24 000 000	-	5 900 000
3. Beredskapslagring av förbrukningsmateriel	25 790 000	-	25 790 000
4. Utbildning av personal för den civila hälso- och sjukvårdens krigsorganisation	7 000 000	+	350 000
5. Hälso- och sjukvårdens säkerhet	28 500 000	-	13 900 000
6. Sjukvårdsenheter	19 000 000	-	7 960 000
7. Samband	6 500 000	+	2 600 000
8. Helikoptrar för sjuktransporter	50 000 000	-	50 000 000
<b>Summa Utgifter</b>	<b>162 790 000</b>	<b>-</b>	<b>102 600 000</b>
<i>Inkomster</i>			
9. ÖCB	100 000 000	-	95 000 000
<b>Nettoutgift</b>	<b>62 790 000</b>	<b>-</b>	<b>7 600 000</b>

### Föredraganden

Jag har tidigare förordat att funktionen hälso- och sjukvård m.m. i krig måste övervägas tillsammans med frågan om totalförsvarets inriktning i övrigt och med hänsyn det för närvarande rådande ekonomiska läget. Jag är därför inte beredd att ta ställning till socialstyrelsens förslag i alla dess delar då föreliggande proposition endast avser en ettårig period. Intill dess bör det fortsatta arbetet under budgetåret 1991/92 inriktas på att med tillgängliga medel skapa en försörjningsuthållighet för krigsskadade som är i balans vad avser läkemedel inklusive infusionsvätskor och sjukvårdsmateriel. Med hänvisning till vad jag tidigare har förordat och till sammanställningen beräknar jag anslaget (exkl. mervärdeskatt) till 55 190 000 kr.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 55 190 000 kr.

### E 19. Driftkostnader för beredskapslagring m.m.

1989/90	Utgift	56 325 000
1990/91	Anslag	67 210 000
1991/92	Förslag	69 470 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup>Exkl. mervärdesskatt

Från anslaget bekostas förvaring och underhåll av beredskapsutrustning samt drift av beredskapslager av läkemedel m.m. för den civila hälso- och sjukvårdens krigsorganisation.

## Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår i sin framställning bl.a. följande:

1. Drift och underhåll av beredskapslager innefattar bl.a. läkemedel, varaktig sjukvårdsutrustning och sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär. Kostnaderna härför beräknas till 35,5 milj. kr.

2. Ersättning till sjukvårdshuvudmännen för s.k. administrativa kostnader (26 milj. kr.)

3. För systemförvaltning av styrelsens personalförsörjningsregister för hälso- och sjukvårdspersonal i krig (Integer) erfordras medel (2 milj.kr.)

4. Socialstyrelsen är utbildnings- och krigsplacerande myndighet för vapenfria tjänstepliktiga inom hälso- och sjukvårdsområdet (4 milj. kr.)

5. Utbetala sådant statsbidrag som anses enligt kungörelsen (1970:301) om frivillig försvarsverksamhet inom styrelsens verksamhetsområde (12 milj. kr.)

	1990/91		Beräknad ändring 1991/92 Föredraganden
1. Drift och underhåll av beredskapslager m.m.	30 900 000		-
2. Ersättning till sjukvårdshuvudmännen	26 000 000	+	2 000 000
3. Personalförsörjning	1 000 000	+	800 000
4. Vapenfria tjänstepliktiga	1 600 000	-	600 000
5. Statsbidrag till frivilligorganisationer	7 000 000	+	100 000
6. Viss utredningsverksamhet	710 000	-	40 000
<b>Summa</b>	<b>67 210 000</b>	<b>+</b>	<b>2 260 000</b>

## Föredraganden

Driftkostnaderna för den civila hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap är beroende av de investeringar som görs under det förgående anslaget och beräknas i enlighet med vad jag i övrigt har uttalat om inriktningen av hälso- och sjukvården i krig under föregående avsnitt.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget (exkl. mervärdeskatt) till 69 470 000 kr.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Driftkostnader för beredskapslagring m.m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 69 470 000 kr.

Förslag till  
Lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen ( 1982:763 )

Härigenom förskrivs att 6 § hälso- och sjukvårdslagen ( 1982:763 ) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

6 §

Landstingskommunen svarar för att det inom landstingskommunen finns en ändamålsenlig organisation för att till och från sjukhus eller läkare transportera personer vilkas tillstånd kräver att transporten utförs med *fordon* som är särskilt inrättade för ändamålet.

Landstingskommunen svarar för att det inom landstingskommunen finns en ändamålsenlig organisation för att till och från sjukhus eller läkare transportera personer vilkas tillstånd kräver att transporten utförs med *transportmedel* som är särskilt inrättade för ändamålet.

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

Utdrag ut protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991.

Föredragande: statsrådet G. Andersson

---

## Anmälan till proposition om verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92

### Totalförsvarets civila del

#### 1 Funktionen Telekommunikationer

##### **Inledning**

Funktionen Telekommunikationer omfattar för totalförsvaret gemensamma telekommunikationer som tillhandahålls genom televerkets försorg. Televerket har funktionsansvaret för funktionen. Totalförsvarets samband i kriser och krig bygger i stor utsträckning på det allmänna telenätet. I televerkets funktionsansvar ingår att planera verksamheten och vidta åtgärder så att skilda totalförsvargrenars oundgängliga behov av telekommunikationer under kriser och i krig kan tillgodoses. Detta innebär vidare att det åligger verket att under såväl fred som krig leverera, sätta i drift och underhålla teleanordningar för totalförsvaret. I krig skall verket dessutom i nödvändig omfattning upprätthålla driften vid sina anläggningar. Vidare skall verket arbeta för att omställningen från fredsförhållanden till beredskaps- och krigstillstånd skall kunna genomföras snabbt och att föreliggande uppgifter i största möjliga utsträckning skall kunna lösas även under omställningstiden.

Enligt 1987 års försvarsbeslut skall televerket svara för finansiering av samtliga sina beredskapsåtgärder.

##### **Beredskapsläget för funktionen**

Sedan föregående försvarsbeslut har ett landstäckande digitalt telenät byggts ut. Vidare har speciella åtgärder vidtagits för att kraftigt förbättra telenätets funktionssäkerhet och fysiska skydd. Exempel på detta är uppbyggnaden av ett riksnät med två parallella samverkande näthavor, varav den ena med vanligt skydd och den andra med högre skydd, nyttjande av optokabeltekniken samt införandet av 100 % reservkapacitet för att klara enkelfel i förbindelsenätet.

De förutsättningar för särskilda säkerhetsåtgärder (krigsskyddsåtgärder) som förelåg inför 1987 års försvarsbeslut har genom den snabba teknikutvecklingen förändrats. Dessutom har det ökade säkerhetsmedvetandet hos kunderna medfört att många av de åtgärder som tidigare betraktades som specifika för krig nu införs av fredsmässiga driftsäkerhetsskäl utan att

medel för krigsskydd behöver tas i anspråk. Detta har nödvändiggjort omprioriteringar av de säkerhetsåtgärder för krig som kom till uttryck i televerkets programplan från år 1986. Omprioriteringarna innebär i stort att medlen för försvarsinvesteringar kraftsamlas på uthållighetsåtgärder vid uppbyggnaden av det nya riksnätet. Detta innebär främst fullträffskydd mot konventionella vapen av jumbostationer (en typ av fjärrförmedlingsstationer) och förmedlingsstationer i den del av riksnätet som utrustats med högre skydd.

I programplanen för det civila försvaret 1991/92–1995/96 betecknas beredskapsläget för funktionen sammanfattningsvis vara i huvudsak godtagbart. Sårbarheten hos telekommunikationerna betonas emellertid.

### **Föredragandens överväganden**

Den utbyggnad av nätet som föranletts av kundernas krav på säkerhet och tillgänglighet i fred utgör grunden till den uthållighet som behövs för att motsvara kraven under kriser och i krig. Flexibiliteten i telesystemet är god. Kraven på telefunktionen i krig är högt ställda. Därför måste, trots hittills gjorda beredskaps- och säkerhetsinsatser, fortsatta och konsekventa åtgärder för såväl driftsäkerhet som krigsuthållighet vidtas för att säkerställa de för totalförsvaret särskilt angelägna tjänsterna.

Jag anser att televerket under kalenderåret 1992 bör vidta beredskapsåtgärder som motsvarar en investeringsnivå på 96 milj. kr. i 1991 års prisnivå, med tillhörande driftskostnader.

Telekommunikationsbranschen är dynamisk och expansiv. Den kommer under 1990-talet att präglas av ett ökat antal privata nätägare och operatörer. Post- och teleutredningen framhåller i betänkandet (SOU 1990:27) Post & Tele affärsverk med regionalt och socialt ansvar att det nu växer fram andra telenät vid sidan av det allmänna telenätet. Utredningen föreslår att totalförsvarets chefsnämnd uppmärksam bör följa utvecklingen och vid behov aktualisera förändringar av statens ansvar som kan krävas ur totalförvarssynpunkt. Det är, som televerket framför, viktigt att verkets ställning som funktionsansvarig myndighet klarläggs för det läge när flera nätoperatörer i väsentlig grad är etablerade på den allmänna marknaden. Jag anser att denna fråga kräver fortsatta överväganden.

Jag erinrar också om regeringens proposition om Näringspolitik för tillväxt(prop.1990/91:87) där televerket föreslås få en annan association-form från och med den 1 juli 1992.

## **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att ta del av vad jag har anfört om inriktningen av den fortsatta verksamheten inom funktionen Telekommunikationer.

### Inledning

Funktionen Transporter har som uppgift att tillgodose totalförsvarets behov av transporter under kriser och i krig. Funktionen delas in i delfunktionerna transportsamordning, landsvägstransporter, järnvägstransporter, banhållning, väghållning, flygtransporter och sjötransporter. Transportrådet är ansvarig myndighet för funktionen Transporter och för delfunktionerna transportsamordning och landsvägstransporter, medan statens järnvägar, banverket, vägverket, luftfartsverket, och sjöfartsverket svarar för de övriga delfunktionerna.

Enligt regeringens förslag i budgetpropositionen (prop 1990/91:100 bil.8) skall transportrådet avvecklas senast den 1 januari 1992. Funktionsansvaret för Transporter föreslås då övergå till statens väg- och trafikinstitut.

Ett fungerande transportsystem är av mycket stor betydelse för totalförsvaret. Särskilt viktigt är att de samlade transportresurserna kan klara transporter under inledningen av ett krig i samband med mobilisering. Det civila transportväsendet måste snabbt och flexibelt kunna utnyttjas vid försvarsmaktens beredskaphöjningar, mobilisering, koncentrerung och uppmarsch.

Transportrådet har enligt regeringens anvisningar utarbetat en programplan för transportfunktionen för åren 1991/92 – 1995/96. Programplanen har utarbetats i samråd med trafikverken. I den anges mål, beredskapsläge och inriktning för funktionen.

### Beredskapsläget för funktionen

Enligt transportrådet är tillgången på förare den mest begränsade faktorn för landsvägstransporterna. Dessutom kan brister på reservdelar till de tunga landsvägsfordonen under kris och i krig reducera transportkapaciteten. För väghållningen brister det i tillgången på reservbromateriel. Dessutom kan inte drift och reparationer av vägnätet utföras tillfredsställande vid olika former av avbrott. För järnvägstransporterna saknas i huvudsak olika typer av reservdelar. Vidare saknas reservverk för drift av signal-system och växlar. Beträffande sjötransporterna finns ett kapacitetsproblem när det gäller tillgången på svenskregristrerade fartyg. För luftfarten konstateras att det finns allvarliga brister beträffande tillgången på reservdelar till flygplan och helikoptrar under kris och i krig. Vidare konstateras att en utbyggnad av beredskapskäl av flygplatser och uppställningsplatser för flygplan är angelägen speciellt i övre Norrland.

### Föredragandens överväganden

Transporterna under kriser och i krig bygger på den fredstida transportapparaten. De transportmedel som finns i fred avses utnyttjas också i sådana situationer. Kompletterande åtgärder vidtas i syfte att minska sårbarheten, öka uthålligheten och förbereda en ledningsorganisation.

Särskilt prioriterade funktioner är flyg- och landsvägstransporter. Dessa prioriteras före järnvägstransporterna på grund av järnvägens sårbarhet i krig. Totalförsvarets planering är inriktad mot att Sverige utsätts för ett angrepp med kort militär förvarning. Det innebär att försvarsmakten inte är mobiliserad när angreppet kommer vilket medför att transporter måste kunna genomföras under störda förhållanden. Beredskapen mellan de olika transportsätten bör balanseras på ett sådant sätt att transportsystemet kan utnyttjas på bästa möjliga sätt i händelse av kris eller krig.

Jag återkommer senare till medelstillelningen för delfunktionerna inom funktionen Transporter under budgetåret 1991/92.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att ta del av vad jag anfört om inriktningen av den fortsatta verksamheten inom funktionen Transporter.

## Sjätte huvudtiteln

## B. Vägvesende m. m.

## B 8. Försvarsuppgifter

1989/90 Utgift	49 647 000	Reservation	6 328 000
1990/91 Anslag	41 000 000		
1991/92 Förslag	49 190 000 <sup>1</sup>		

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas vägverkets kostnader för planering m. m. samt investeringar vad gäller försörjningsberedskapen inom totalförsvarets civila del.

**Vägverket**

Verksamheten skall tillgodose totalförsvarets krav på väghållning vid krigsfara och i krig och den planläggning i fred som behövs för detta. Anslaget omfattar delposterna drift och investering.

Under anslagsposten drift skall vägverket planlägga sin krigsorganisation, genomföra försvarsutbildning av personal som ingår i krigsorganisationen samt organisera och utbilda driftvärnet. Planering pågår även för särskild utbildning av beredskapshandläggare vid regionala enheter. Dessutom ingår under anslagsposten arbete med säkerhetsskydd, krigsvägplan m. m. Anslagsposten investeringar avser främst reservbroar samt vissa reservdelar för vägverkets färjor, fordon och maskiner. Behov finns även av förråd, upplagsplatser samt brolägen och tillfarter som förberedelser för användande av reservbroar.

Vägverket har hemställt om ett anslag på 47 milj. kr. avseende verksamheten under år 1992.

**Föredragandens överväganden**

I prop. 1991/92:100 bilaga 8 har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Vägverket: Försvarsuppgifter, beräkna ett reservationsanslag på 41 000 000 kr. Jag anholder nu om att få ta upp denna fråga.

Jag beräknar för vägverket medelsbehovet för budgetåret 1991/92 till 49 190 000 kr, exkl. mervärdeskatt.

I följande sammanställning redovisas hur kostnaderna i stort fördelar sig under år 1992.

Plan	1992
Drift	15 000 000
Investeringar	34 190 000
	49 190 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Vägverket bör genom ett lämpligt avvägt beställningsbemyndigande ges möjlighet att anskaffa reservbromateriel så ekonomiskt som möjligt. Mot bakgrund av de av mig förordade investeringarna anser jag att ett lämpligt beställningsbemyndigande för år 1992 avseende år 1993 är 10 milj. kr.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Vägverket: Försvarsuppgifter* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 49 190 000 kr. samt
2. medge att regeringen lämnar vägverket det beställningsbemyndigande som jag har förordat i det föregående.

## D. Järnvägstrafik

### D 5. Banverket: Försvarsuppgifter

1989/90 Utgift	33 737 000	Reservation	41 547 000
1990/91 Anslag	37 600 000		
1991/92 Förslag	33 950 000 <sup>1</sup>		

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Från anslaget betalas vissa kostnader inom järnvägssektorn för utförandet av uppgifter enligt programplanen för den civila delen av totalförsvaret. Banverket disponerar anslaget och fördelar medel till SJ.

#### Banverket

Verksamheten omfattar bl. a. investeringar avseende ledning och samband, reparationsberedskap, elförsörjning, fortifikatoriskt skydd och maskering samt ABC-skydd. Dessutom täcker anslaget kostnader för drift och handlingsberedskap.

För det kommande budgetåret planeras bl. a. anskaffning av reservverk samt investeringar för att höja reparationsberedskapen.

Den ingående reservationen på anslaget är en följd av den brist på kapacitet för utredning och projektering som uppstod i samband med förändringen av järnvägsorganisationen och uppdelningen i SJ och banverket. Banverket gör bedömningen att hela reservationen kommer att förbrukas under budgetåret 1990/91.

Banverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1991/92 till 62 600 000 kr. inkl. pris- och löneomräkning.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 3

### **Föredragandens överväganden**

I prop 1991/92: 100 bilaga 8 har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Banverket: Försvarsuppgifter för budgetåret 1991/92 beräkna ett reservationsanslag på 37 600 000 kr. Jag anhåller nu om att få ta upp denna fråga.

Jag beräknar för banverket medelsbehovet, exkl. mervärdeskatt, för budgetåret 1991/92 till 33 950 000 kr.

## **Hemställen**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Banverket: Försvarsuppgifter* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 33 950 000 kr.

## **F. Luftfart**

### **F 1. Beredskap för civil luftfart**

1989/90 Utgift	24 800 000
1990/91 Anslag	48 500 000
1991/92 Förslag	56 080 000 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas drift och investeringar av flygtransporter i kris- och krissskeden vilket bl. a. omfattar anskaffning av reservdelar.

### **Luftfartsverket**

Enligt regeringens anvisningar är flygtransporter ett prioriterat område. Uppbyggnaden av beredskapslager för flygbolagen fortsätter. Utbyggnaden av framför allt marksystemet och ledningsfunktioner integreras med flygvapnets utbyggnader. Förskjutningar mellan de olika budgetåren kan därför förekomma. Totalsumman under programplaneperioden 1991/92 – 1995/96 är den styrande faktorn för inriktning av verksamheten och planerade investeringar.

### **Föredraganden**

I prop 1991/92: 100 bilaga 8 har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Luftfartsverket: Beredskap för civil luftfart beräkna ett reservationsanslag på 48 500 000 kr. Jag anhåller nu om att få ta upp denna fråga.

Jag beräknar för luftfartsverket medelsbehovet, exkl. mervärdesskatt, för budgetåret 1991/92 till 56 080 000 kr.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 3

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Luftfartsverket: Beredskap för civilflygfart* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 56 080 000 kr.

## G. Kollektivtrafik m. m.

### G 7. Åtgärder inom den civila delen av totalförsvaret

1991/92 Nytt anslag\* (Förslag) 4 780 000<sup>1</sup>

\* Anslaget ingick tidigare i Transportrådets myndighetsanslag H 1. som engångsanvisning.

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Från anslaget ges medel till den civila delen av totalförsvaret varav merparten avser anskaffning av skyddsmaterial för landsvägstransporter, batteridrivna drivmedelpumpar, information och utbildning av ansvariga planerare och beslutsfattare, länsstyrelsernas planering av transporter vid kris och krig och planering av ransonering av drivmedel.

#### Transportrådet

Transportrådet skall dels samordna verksamheten inom funktionen Transporter, dels samordna denna verksamhet med verksamheten vid andra berörda myndigheter inom totalförsvaret. Under kris och i krig skall transportrådet verka för att landets civila transportresurser utnyttjas så att de transporter som är nödvändiga för totalförsvaret genomförs. Transporterna skall av transportrådet samordnas och prioriteras i samverkan med försvarsmakten. En väl förberedd ledningsorganisation måste finnas för detta. Bl. a. skall regeringens beslut om ransonering av drivmedel vara möjliga att uppfylla inom angiven tid.

Transportrådet har också ansvar för delfunktionerna transportsamordning och landsvägstransporter.

Medel för försvarsutgifter har tidigare inkluderats inom myndighetsanslaget H 1. som särskild engångsanvisning men äskas nu som reservationsanslag.

Transportrådet hemställer om 13 milj. kr. Av dessa avser transportrådet att anskaffa reservutrustningar för tankning för 7 milj. kr. 3 milj. kr skall användas till att i ökad utsträckning informera planerare och beslutsfattare inom transportsektorn om beredskapsfrågor. Övriga medel skall användas

för uppbyggnad av skydd mot ABC-stridsmedel, utbildning av beredskapsplanerande och krigsplacerad personal, datauppgifter för länsstyrelsernas krigsplanering, underhållsavtal för radioutrustning och medel till länsstyrelsernas beredskapsabonnemang vad gäller teleförbindelser.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 3

### **Föredraganden**

I avsnittet Särskilda frågor i budgetpropositionen (prop 1990/91: 100 bil.8) har regeringen redovisat sina överväganden med anledning av den översyn av transportrådets verksamhet som gjorts. Därvid behandlas också transportrådets beredskapsverksamhet och statens väg- och trafikinstitut som efter avvecklingen av transportrådet årsskiftet 1991/92 föreslås disponera detta anslag .

Jag har tidigare i dag anmält en programplan för funktionen Transporter.

Jag beräknar för transportrådet medelsbehovet, exkl. mervärdeskatt, för budgetåret 1991/92 till 4 780 000 kr.

### **Hemställan**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Transportrådet: Åtgärder inom den civila delen av totalförsvaret* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 4 780 000 kr.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991

Föredragande: statsrådet Hellström

---

## Anmälan till proposition om verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92

### Totalförsvarets civila del: Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.

#### 1 Inledning

Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m. omfattar försörjningen med livsmedel inkl. vatten, reglerings- och ransoneringsåtgärder avseende livsmedel, livsmedelshygien och civil veterinärverksamhet. Med livsmedelsförsörjning avses härvid all verksamhet från producent till konsument.

Statens jordbruksnämnd är funktionsansvarig myndighet. Vidare har lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk och statens naturvårdsverk uppgifter inom funktionen.

#### 2 Beredskapsläge för funktionen

Livsmedelsberedskapen bygger på det jordbruk och fiske samt livsmedelsindustri och distribution m. m. som finns i fredstid. Målet är att produktion, förädling och distribution skall bedrivas på i stort sett samma sätt som under normala förhållanden. Genom i första hand beredskaphänsyn i planering och i samhällsutvecklingen (BIS) eftersträvas sådan omfattning och utformning av det fredstida näringslivet att målen för livsmedelsberedskapen, t. ex. dimensionering och lokalisering av jordbruket och industrin, i kris och i krig uppnås.

S. k. BIS-åtgärder är emellertid inte tillräckliga. I andra hand utnyttjas därför specifika beredskapsåtgärder för att skapa en tillräcklig förmåga att anpassa sig till förhållandena under kriser och i krig. Detta sker bl. a. genom att resurser utnyttjas på bästa sätt, t. ex. genom omställning av jordbruket, produktion av ersättningsvaror, planläggning av jordbrukets blockorganisation, samt att resurser dels fördelas optimalt och rättvist, t. ex. genom regleringssystem för insatsvaror och ransoneringssystem för livsmedel, dels lokaliseras utifrån behoven; t. ex. genom förberedelser för lageruppyggnad i Norrland.

Först i tredje hand utnyttjas beredskapslagring eftersom denna åtgärd är betydligt dyrare än de andra åtgärderna.

Överstyrelsen för civil beredskap har i en skrivelse till regeringen den 31 maj 1990 lämnat en funktions- och civilområdesvis redogörelse för bered-

skapsläget per den 30 juni 1989. I skrivelsen redovisas en sammanfattning av rapporter från funktionsansvariga myndigheter. Det nuvarande jordbruket tillgodoser enligt skrivelsen i stort våra normala behov av livsmedel, med överskott i främst spannmålsodlingen. Fördelningen över landet är ojämn med stora överskott av alla varuslag i södra Sverige. Norrland är ett underskottsområde inom alla varuområden förutom vad gäller mjölkproduktion. I västra Sverige är det enligt skrivelsen god balans, i östra Sverige överskott på spannmål och oljeväxter, men i övrigt underskott. I Bergslagen är det mindre underskott. Föreläggingsindustrin är koncentrerad och fördelningen över landet motsvarar jordbrukets.

Jordbruket är beroende av import av insatsvaror. Beredskapslagringen är enligt skrivelsen otillräcklig. I krig är jordbruket främst sårbart i elttillförseln. Anskaffningen av reservverk är inte tillräcklig.

Inom förädling och distribution är importberoendet enligt skrivelsen överkomligt. Koncentration, specialisering och beroendet av bl. a. el- och vattentillförsel innebär sårbarhet i krig. Företagens flexibilitet är dock god, och den normalt höga förädlingsgraden är inte alltid nödvändig. De normala tillgångarna i hushåll och handel kan uppskattas rätta tre – fyra veckor, men varierar för olika varor. Beredskapslagring i framför allt Norrland ökar uthålligheten och minskar behovet av kontinuerliga transporter.

En sammanfattande bedömning enligt skrivelsen när det gäller Livsmedelsfunktionen är att beredskapsläget är godtagbart. Sårbarheten är dock inte godtagbar, främst med hänsyn till tillgången till insatsvaror och reserkraft till jordbruket.

### 3 En ny livsmedelspolitik

Sedan en tid tillbaka är livsmedelspolitiken föremål för ett omfattande reformarbete. Ett första steg togs genom riksdagens beslut våren 1990 om en ny livsmedelspolitik (prop. 1989/90: 146, JoU 25, rskr. 327). Ett andra steg tas genom att det svenska gränsskyddet sänks. Regeringen förbereder en sänkning av gränsskyddet och kommer senare i vår i ljuset av GATT-förhandlingarna att presentera förslag till detta. Det tredje steget tas genom att konkurrensen i livsmedelssektorn skärps. Regeringen kommer att förelägga riksdagen en proposition med förslag i detta avseende.

En utgångspunkt för den framtida livsmedelspolitiken skall enligt riksdagsbeslutet vara att jordbruket i princip skall vara underkastat samma villkor som andra näringar. Jordbruket skall marknadsanpassas och successivt avregleras. Producenterna skall endast ersättas för efterfrågade varor och tjänster. I de fall efterfrågan gäller kollektiva varor och nyttigheter är offentliga ingripanden befogade. Dessa varor och tjänster skall då betalas med offentliga medel.

Livsmedelspolitikens mål vad gäller beredskapen skall enligt riksdagsbeslutet vara att trygga landets livsmedelsförsörjning under kriser och i krig. Beredskapen skall grundas på de framtida resurserna inom livsmedelssektorn och dess förmåga till omställning, kompletterad med särskilda beredskapsåtgärder.

Åkerarealen kan enligt riksdagsbeslutet sjunka till en betydligt lägre nivå än den nuvarande, utan att försörjningssäkerheten äventyras om särskilda riktade åtgärder vidtas. Lagringsinsatserna skall därför ökas. Antalet mjölkkor kan också sjunka till en lägre nivå än dagens, utan att det finns anledning till åtgärder föranledda av beredskapskäl. Jordbruksnämnden skall enligt riksdagsbeslutet såväl vad gäller storleken på den brukade arealen som antalet mjölkkor noga övervaka utvecklingen.

Förhållandena i övre Norrland kräver enligt riksdagsbeslutet speciella åtgärder för att en full beredskap skall kunna upprätthållas. Som en av åtgärderna för att uppnå detta skall det särskilda prisstödet till norra Sverige bibehållas. Specifika beredskapsåtgärder i form av beredskapslagring skall utgöra komplement.

I 1985 års livsmedelspolitiska beslut översattes beredskapsmålet till ett antal produktionsmål för olika inriktningar. Som jag anförde i regeringens proposition om livsmedelspolitiken är det emellertid olämpligt att relatera beredskapsmål till framtida produktion. Hänsyn måste nämligen bl. a. tas till ändrat konsumtionsmönster och ändrad produktionsinriktning under kriser och i krig. Exempelvis kan produktionen mätt i kalorier effektiviseras i krig. Det är också möjligt att genom en variation av kriskosten och en större lagring än tidigare av såväl insatsvaror som livsmedel uppfylla beredskapsmålet.

Från beredskapssynpunkt kan således enligt det livsmedelspolitiska beslutet minskade resurser i jordbruket accepteras. För livsmedelsberedskapen är det enligt beslutet samhällsekonomiskt fördelaktigt att i stället öka beredskapslagringen. I enlighet härmed har därför 100 milj. kr. investerats i uppbyggnad av beredskapslagren av livsmedel och insatsvaror redan under budgetåret 1990/91.

Effekterna av det livsmedelspolitiska beslutet från beredskapssynpunkt skall följas upp noga. Reformen innebär förändringar för hur full försörjningsberedskap skall kunna garanteras. Det är därför av stor vikt att korrekta avvägningar görs mellan beredskapslagring och resurser inom livsmedelssektorn avseende t. ex. storleken på den brukade arealen, antalet mjölkkor samt den geografiska spridningen av jordbruksproduktionen och förädlingsindustrin. Jordbruksnämnden har genom regeringsbeslut den 20 december 1990 fått i uppdrag att noga följa utvecklingen i detta avseende. Vad gäller kriskosten måste beaktas dels att denna måste anpassas till resursförändringen inom jordbruket, dels att denna får återverkningar på livsmedelsproduktionen och konsumtionen i framtid. I uppdraget till jordbruksnämnden ingår också att noga följa produktionsutvecklingen mot bakgrund härav. Om nämnden finner att det är risk för att beredskapsmålet inte går att uppfylla, skall nämnden föreslå regeringen åtgärder för att motverka en önskad utveckling.

I riksdagsbeslutet om en ny livsmedelspolitik förutsattes omställningen av jordbruket ske snabbt med minskade resurser i jordbruket som följd. En snabb och kraftig lageruppyggnad bedömdes därför som nödvändig för att kompensera resursminskningen i jordbruket.

Enligt den parlamentariska arbetsgrupp, vars rapport (Ds 1989:63) En ny livsmedelspolitik utgjorde underlag till regeringens proposition om en ny livsmedelspolitik, kan den i framtid brukade arealen sjunka till 2 milj. ha utan att några åtgärder utöver lagring behöver vidtagas. I dag är åkerarealen 2,9 milj. ha. De kostnadsberäkningar som den parlamentariska arbetsgruppen redovisade utgick dock från en areal på 2,2 milj. ha. Enligt arbetsgruppen kommer emellertid arealen troligtvis inte att sjunka så mycket som till 2,2 milj. ha. Regeringen delade denna uppfattning. De direkt beredskapsmotiverade kostnaderna vid en areal på 2,2 milj. ha beräknades uppgå till omkring 380 milj. kr. per år, av vilka omkring 100 milj. kr. utgör kostnad för ökad lagring av insatsvaror och 60 milj. kr. är en kostnad för den utbyggda lagringen av färdiga livsmedel i övre Norrland. Riksdagen ställde sig bakom dessa bedömningar och anvisade i enlighet med regeringens förslag ytterligare 145 milj. kr. till beredskapslagring budgetåret 1990/91, varav 100 milj. kr. avsåg ökade investeringar.

Statens jordbruksnämnd beräknar i sin programplan för perioden 1991/92 – 1995/96 medelsbehovet för Livsmedelsfunktionens beredskapsverksamhet till totalt 1 362,6 milj. kr., i genomsnitt 273 milj. kr. per år. Jordbruksnämnden har härvid också utgått från en snabb och kraftig lageruppyggnad av livsmedel och insatsvaror. Emellertid bedömer nämnden att arealminskningen inte kommer att bli så kraftig i början av omställningsperioden, varför större investeringar i insatsvaror bedöms nödvändiga först under slutet av omställningsperioden.

Avregleringen av jordbruket påbörjas den 1 juli 1991. Avregleringen kommer att leda till att resurserna i jordbruket minskar. Det är emellertid i dagsläget oklart hur snabbt omställningen av jordbruket kommer att ske och därmed i vilken takt resurserna i jordbruket förändras. I avvaktan på att konsekvenserna av 1990 års livsmedelspolitiska beslut skall framträda tydligare bör enligt min mening uppbyggnaden av lagren av livsmedel och insatsvaror ske under en längre tidsperiod. Innan en kraftig uppbyggnad av lagren görs bör också den av regeringen tillsatta försvarspolitiska beredningens ställningstaganden inför 1992 års försvarsbeslut inhämtas.

Den långsammare lageruppyggnad som jag föreslår innebär budgetåret 1991/92 en besparing med 100 milj. kr. i förhållande till den lageruppyggnad som det livsmedelspolitiska beslutet förutsatte. Denna besparing utgör en del av de åtgärder inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde som tidigare aviserats dels i regeringens skrivelse till riksdagen om åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna (skr. 1990/91:50), dels i regeringens budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 11).

I det här sammanhanget vill jag understryka nödvändigheten av en väl avvägd balans – såväl av beredskapspolitiska som ekonomiska skäl –

mellan beredskapslagring och resurser inom livsmedelssektorn. Jordbruksnämnden har, som jag tidigare redovisat, fått i uppdrag att noga följa utvecklingen i bl. a. detta avseende.

I enlighet med regeringens förslag om inrättandet av ny central myndighet på jordbruksområdet fr. o. m. den 1 juli 1991, samtidigt som lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd upphör, tar den nya myndigheten över ansvaret för funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.

## Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att ta del av vad jag anfört om funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.

## 5 Anslagsfrågor för budgetåret 1991/92

I prop. 1990/91: 100 bil. 11 har jag hemställt att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1991/92 till Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring beräkna ett reservationsanslag av 103 000 000 kr. och till Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m. beräkna ett förslagsanslag av 201 308 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

## Nionde huvudtiteln

### H. Livsmedel

#### H4. Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring

1989/90 Utgift	24 297 889	Reservation	3 174 855
1990/91 Anslag	103 000 000		
1991/92 Förslag	42 876 000		

Under anslaget anvisas medel för bruttoinvesteringar i beredskapslager av insatsvaror i jordbruket och livsmedel. Medel som erhålls vid utförsäljning av lager tas däremot upp som inkomst under anslaget Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.

Under anslaget anvisas medel för produktionsförberedelser, ABC-skydd och ransoneringsförberedelser.

## Statens jordbruksnämnd

Jordbruksnämnden föreslår en viss omfördelning av medlen inom anslaget: Kostnader för ransoneringsförberedelser föreslås minskas med 2 477 000 kr. Ett investeringsbehov om 16 milj. kr. för investeringar för beredskapslagring av kemikalier för vattenverkens dricksvattenförsörjning

föreslås. Totalt beräknar jordbruksnämnden kostnaderna för Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring till 103 826 000 kr. under budgetåret 1991/92.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 4

## Föredragandens överväganden

I enlighet med vad jag tidigare anfört bör dels konsekvenserna av 1990 års livsmedelspolitiska beslut avvaktas, dels den försvarspolitiska beredningens ställningstaganden inför 1992 års försvarsbeslut inhämtas innan en kraftig uppbyggnad av lagren av livsmedel och insatsvaror görs. Uppbyggnaden av beredskapslagren bör enligt min mening ske under en längre tidsperiod än vad som tidigare beräknats. Jag beräknar härvid under detta anslag 42 876 000 kr. Därav utgör 38 350 000 kr. ökade investeringar i livsmedel och insatsvaror och 526 000 kr. ransoneringsförberedelser och ABC-skydd. För åtgärder inom vattenområdet beräknar jag 4 000 000 kr.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring* för budget-  
året 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 42 876 000 kr.

### H 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.

1989/90	Utgift	132 565 340
1990/91	Anslag	201 308 000
1991/92	Förslag	223 077 000

Från anslaget betalas driftskostnaderna för beredskapslagring av livsmedel m. m. samt kostnader för andra beredskapsåtgärder än lagring i form av planering m. m. Under anslaget Statens jordbruksnämnd anvisas medel för lönekostnader m. m. för viss personal.

## Statens jordbruksnämnd

Till följd av ökade investeringar i beredskapslager har jordbruksnämnden beräknat kostnaderna under budgetåret 1991/92 för beredskapslagring till totalt 227 178 000 kr.

## Föredragandens överväganden

Den lageruppbyggnad som påbörjats genom det livsmedelspolitiska beslutet leder till ökade driftskostnader. Förslaget om investeringar med 38 350 000 kr. beräknar jag leda till ökade driftskostnader. Jag beräknar därför att ytterligare 21 475 000 kr. behövs anvisas under detta anslag mot bakgrund härav. Därutöver beräknar jag 264 000 kr. till lantbruksstyrelsen

och 30 000 kr. till statens livsmedelsverk för de deluppgifter inom funktionen Livsmedelsförsörjning som de fullgör (utbildning, beredskapslaboratorier m. m.). Anslaget bör föras upp med sammanlagt 223 077 000 kr.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 4

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 223 077 000 kr.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991.

Föredragande: statsrådet Sahlin

---

## Anmälan till proposition om verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92

### Totalförsvarets civila del: Funktionen Arbetskraft

Inom ramen för programmet Arbetskraft är arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) funktionsansvarig myndighet för totalförsvarsfunktionen Arbetskraft vilken omfattar arbetskraftsförsörjning, arbetsmarknadsutbildning, vapenfrutbildning, arbetarskydd och arbetsmarknadstvister.

## Arbetskraft

### Föredraganden

AMS förbereder inom arbetskraftsförsörjningsområdet sin uppgift genom att i fred planera för den krigsviktiga sektorn så att dennas behov av personal i kris och krig kan säkerställas.

En programplan har upprättats som redovisar behovet av arbetskraft för varu- och tjänsteproduktion samt hur detta kan förändras i kris och krig.

Förberedelserna i fred syftar till

- att personalplanläggningar för all krigsverksamhet/produktion genomförs
- att behovet av datorstöd tillgodoses
- att nyckelpersoner kan identifieras
- att arbetsförmedlingen är beredd på reservförfarande
- att prioriteringsregler tillämpas
- att *en* person reserveras för enbart *en* totalförsvarsuppgift.

Övergripande regler för hur de personella resurserna skall fördelas har angetts inom ramen för studien (Ds Fö 1985:2) Prioritering av personella resurser inom totalförsvaret. Där sägs att grunden för en sådan fördelning utgörs av den operativa försvarsplaneringen. Militärbefälhavaren/Civilbefälhavaren avgör alltså var den enskilde bedöms göra bäst nytta inom den militära eller civila delen av totalförsvaret. Möjligheter att tillgodose personalbehovet inom den civila delen av totalförsvaret är alltså starkt kopplat till personalförsörjningen inom det militära försvaret. Möjligheten att tillgodose totalförsvarets behov av arbetskraft har dock ökat genom att kvinnorna i större omfattning etablerat sig på arbetsmarknaden. En ökning av antalet kvinnor på viktiga civila befattningar i totalförsvaret

förutsätter dock att kvinnor i ökad utsträckning gör otraditionella yrkesval samt att företag och myndigheter, när man har att välja på en man eller kvinna med likartad kompetens för en krigsviktig befattning, oftare väljer kvinnan. Härigenom minskar också behovet av uppskov för värnpliktiga.

Medel till funktionen Arbetskraft belastar dels anslagen för vapenfristyrrelsen och för frivilliga försvarsorganisationer under fjärde huvudtiteln, dels anslagen B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader och B 6. Arbetsdomstolen under tionde huvudtiteln.

Anslaget B 1. avses täcka bl. a. kostnaderna för registerutdrag m. m. ur folkbokföringen och för fortsatt upp-, utbyggnad och drift av funktionens datasystem samt projekt inom funktionens verksamhetsområde.

Funktionens datasystem omfattar följande:

1. Arbetsmarknadsverkets redovisningssystem för personalplanläggning (ARP) som ger en översikt över hela området då det gäller branscherna.

2. Krigsorganisationsplanläggningen för personal (KOPP) för fullgörande av den personalplanläggning för verksamhet under kris och krig och vid krigsfara som åligger krigsviktiga myndigheter, kommuner, enskilda organisationer och företag enligt författningar. AMS kan för dessa utveckla programvaran KOPP för att rationalisera denna verksamhet. För detta tar AMS ut en viss avgift vilken dock ej täcker hela den kostnad som systemet medför. AMS har också som systemägare det övergripande och yttersta ansvaret för systemet. Detta innebär utöver att AMS äger programvaran även att AMS har ett ansvar för programvarans vidareutveckling, datautlistning ur folkbokföringsregistret och anpassning av systemet till ändrade bestämmelser. AMS har som en följd av detta vissa kostnader för inköp av dataunderlag från t. ex. SCB och riksförsäkringsverket m. fl.

Förutom de två nämnda systemen har AMS ett ADB-system som informerar om de frivilligas utbildning, krigsplacering m. m. Utifrån detta system beräknas basen för det anslag som behandlar frivilligverksamheter-  
na.

Det finns också ett system som behandlar 47-årsfördelningen, vilken görs i samverkan med värnpliktsverket. Detta system utgör sedan basen för fördelningen till civilförsvaret.

Utöver dessa system bekostas inom anslaget ett projekt benämnt FOS (Frivilligorganisationernas samarbetskommitté) -kommun som bl. a. syftar till att undersöka kommunernas möjlighet att använda frivillig personal i sina krigsorganisationer. Detta sker på uppdrag av regeringen.

I prop. 1990/91:100 bil. 12 har regeringen föreslagit riksdagen att till arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader för budgetåret 1991/92 anvisa ett ramanslag på 2 619 139 000 kr. Härav beräknas 1 766 000 kr. exkl. mervärdesskatt över den ekonomiska planeringsramen för den civila delen av totalförsvaret.

**Hemställan**

Prop. 1990/91:102

Bilaga 5

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört i fråga om funktionen Arbetskraft.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991

Föredragande: statsrådet Molin

---

## Anmälan till proposition om verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92

### Totalförsvarets civila del: Funktionen Energiförsörjning

Verksamheten inom funktionen Energiförsörjning syftar till att tillgodose samhällets behov av energi under kriser och krig. Statens energiverk är funktionsansvarig myndighet. Inom funktionen har också transportrådet (drivmedel), statens vattenfallsverk (elkraft) och statens kärnkraftinspektion (kärnkraftsfrågor) uppgifter. Bränsle- och elförsörjningsnämnderna träder i verksamhet efter särskilda regeringsbeslut.

Regeringen har i proposition 1990/91:87 om näringspolitik för tillväxt föreslagit att en ny central näringspolitisk myndighet inrättas den 1 juli 1991. Samtidigt läggs statens energiverk ned. I propositionen föreslås också att den nya myndigheten skall ha till uppgift att bl. a. samordna och planera insatser inom energiberedskapen.

### 1 Inledning

Det är från totalförsvarsynpunkt av stor betydelse att de oundgängliga behoven av energi under kriser och krig kan tillgodoses. På energiområdet kan störningar i tillförseln även under fredstid ogynnsamt påverka levnadsstandard, sysselsättning och utrikeshandel. Redan under normala förhållanden måste därför åtgärder vidtas för att det skall bli möjligt att i krissituationer utnyttja tillgängliga resurser på bästa sätt och därmed minska störningarnas effekter.

### 2 Inriktning av försörjningsberedskapen

**Min bedömning:** De principer som fastställdes i 1987 års försvarsbeslut om mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energiområdet bör i huvudsak gälla under budgetåret 1991/92.

**Skälen för min bedömning:** Oljans andel av den svenska energiförsörjningen var år 1989 ca 44 %, mot närmare 70 % i slutet av 1970-talet. Omställningen av energisystemet mot en minskad oljeandel väntas fortgå men i något långsammare takt. Beroendet av importerad olja ligger dock kvar på en mycket hög nivå när det gäller drivmedel, dvs. bensin och

dieselolja. Statens energiverks prognoser för energiförbrukningen år 1992 tyder på en totalt sett något ökad användning av olja. Kolanvändningen, som också baseras på import, beräknas öka något fram till år 1992.

Gällande mål och inriktning av försörjningsberedskapen inför kriser och krig inom bl. a. energiområdet lades fast av statsmakterna i 1987 års försvarsbeslut (prop. 1986/87:95 bilaga 12, FöU11, rskr. 310). Riktlinjerna skulle enligt detta beslut gälla under programperioden 1987/88–1991/92. År 1988 beslöts (prop. 1989/90:100 bil. 16, FöU7, rskr. 226) emellertid att programperioden skulle ändras till att omfatta perioden t. o. m. budgetåret 1990/91.

Målet för beredskapsverksamheten inom *elkraftsområdet* är enligt gällande riktlinjer att trygga samhällets behov av elenergi under såväl fredskris som förkrigsskede och neutralitetsskede eller krig så att motståndsförmågan och de viktigaste funktionerna kan vidmakthållas. Åtgärder skall vidtas så att konsekvenser av störningar och avbrott begränsas samt att planering och genomförande av angrepp mot elförsörjningen försvåras. Kraft- och distributionsföretagen samt kommunerna skall stimuleras till en ökad beredskapshänsyn i sin frestdida planering. Sådana elförbrukare som har oundgängliga behov av el skall stimuleras att själva vidta åtgärder för att säkra sin verksamhet vid elbortfall.

Regeringen har i proposition 1990/91:87 om näringspolitik för tillväxt föreslagit att statens vattenfallsverk skall ombildas till aktiebolag fr. o. m. den 1 januari 1992. Vid en sådan ombildning bör verkets nuvarande uppgifter att leda och samordna beredskapsplaneringen för landets elförsörjning föras över till annan myndighet. Frågan om elberedskapens organisatoriska tillhörighet bereds nu inom regeringskansliet med sikte på att kunna tas upp i en proposition om energiberedskap m. m. hösten 1991.

Enligt riktlinjerna för beredskapslagring av *olja* skall en försörjningsberedskapsreserv finnas för fredskris, förkrigsskede och neutralitetsskede eller krig. Reservens storlek skall i princip planeras med utgångspunkt i landets totala beredskapsbehov av olja. Därvid skall beaktas de planeringsförutsättningar som har lagts fast vad gäller krisperiodens längd och karaktär, konsumtionsstandard under kris, möjligheter till import under kris och möjligheter att i kris ersätta olja med inhemska bränslen eller el.

För *kol* skall en försörjningsberedskapsreserv finnas för ett förkrigsskede och neutralitetsskede eller krig. Reservens storlek skall planeras med utgångspunkt i landets totala krisbehov av kol justerat med hänsyn till omställningsmöjligheter, import och konsumtionsbegränsningar.

De lager som ingår i försörjningsberedskapsreserven är dels kommersiella lager, dels fredskrislager enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol samt statliga lager för neutralitet och krig.

Skyldighet för vissa förbrukare och säljare att vidta beredskapsåtgärder avseende *naturgas* beslöts av riksdagen år 1985 (prop. 1984/85:172, FöU13, rskr. 390) och gäller fr. o. m. lagringsåret 1986/87. Dessa bestämmelser är provisoriska i avvaktan på att ekonomiskt och tekniskt godtagbara metoder att lagra naturgas har färdigutvecklats. I 1987 års försvarsbeslut fastslogs att frågan om naturgasens försörjningsberedskap skall vara permanent löst senast år 1995. Jag räknar med att förslag till bl. a. beredskapsåtgärder på

naturgasområdet skall kunna lämnas i den nämnda propositionen om energiberedskap m. m. hösten 1991.

Som riktlinjer för beredskapslagringen av *kärnbränsle* gäller att en försörjningsberedskapsreserv skall finnas för ett förkrigsskede. Beredskapen på kärnbränsleområdet bibehålls på oförändrad nivå.

*Handlingsberedskapen* och förmågan att hantera kriser inom energiförsörjningsområdet skall enligt gällande riktlinjer stärkas. Bl. a kommer arbetet med att utveckla informations- och styrsystem att fortsätta. En översyn har påbörjats av ransoneringssystemen.

Enligt 9 § lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol bestämmer regeringen med utgångspunkt i landets totala behov av beredskapslager för varje slag av lagringsbränsle hur stor andel som skall lagras.

För lagringsåret 1991/92 bör som hittills gälla ett fast lagringsprocenttal. Det bör vara i stort sett lika för alla oljeprodukter och alla lagringskyldiga utom för vissa av dem som driver värmeverk eller kraftvärmeverk, för vilka särskilda regler skall gälla. Det ankommer på regeringen att besluta om storleken av detta lagringsprocenttal.

I avvaktan på det fleråriga försvarsbeslutet som är planerat att gälla fr. o. m. budgetåret 1992/93 anser jag att de nu gällande riktlinjerna för energiberedskapen bör gälla även under budgetåret 1991/92.

### 3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen

*dels* föreslår riksdagen att godkänna de riktlinjer som jag har förordat för inriktningen av försörjningsberedskapen inom energiområdet,

*dels* bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag i övrigt har anfört.

## Anslagsfrågor för budgetåret 1991/92

### Tolfte huvudtiteln

#### H. Energi

##### H 7. Drift av beredskapslager

1989/90 Utgift	354 868 030
1990/91 Anslag	407 251 000
1991/92 Förslag	398 316 500 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Från anslaget betalas driftkostnader för beredskapslagring av bränslen och drivmedel, exkl. inlagringskostnader. Anslaget omfattar också personal- och kapitalkostnader för beredskapslagringen samt hyreskostnader för

lagringsanläggningar. Sedan den 1 juli 1989 sker lagringen huvudsakligen i en samordnad organisation inom statens energiverk.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 6

	1990/91	Beräknad ändring 1991/92
Personalkostnader	10 938 000	+ 1 201 000
Driftkostnader	59 047 000	+ 2 048 500
Kapitalkostnader	337 266 000	- 12 184 000
Summa	407 251 000	- 8 934 500 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

## Statens energiverk

Statens energiverk har i sin anslagsframställning för budgetåret 1991/92 beräknat anslaget med utgångspunkt i gällande oljelagringsprogram.

Driftkostnaderna har beräknats till 67 600 000 kr. Kostnaderna för drift av anläggningar har av energiverket beräknats till 35 100 000 kr. Kostnaderna för hyror och omsättning av varulager har av verket angivits till 32 500 000 kr.

Kapitalkostnaderna har beräknats uppgå till totalt 325 082 000 kr. I kapitalkostnaderna ingår räntekostnader för lagringsanläggningar och produktlager samt avskrivningar på anläggningar.

## Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget, exkl. mervärdeskatt, för nästa budgetår till 398 316 500 kr. Samtliga personalkostnader för den regionala organisationen inkl. deltids- och extrapersonal, beredskapsersättning och diverse tillägg har jag beräknat under rubriken personalkostnader.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Drift av beredskapslager* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 398 316 500 kr.

## H 8. Beredskapslagring och industriella åtgärder

1989/90 Utgift	63 509 582	Reservation	176 436 229
1990/91 Anslag	7 270 000		
1991/92 Förslag	7 636 000 <sup>1</sup>		

<sup>1</sup> Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas kostnader för investeringar i produkter och anläggningar samt för industriella åtgärder. Syftet med de industriella åtgärderna är att säkerställa flexibiliteten i energisystemen. Det rör sig om strategier och förberedda konsumtionsreglerande åtgärder för att styra över efterfrågan till alternativa bränslen och drivmedel. Under anslaget beräknas också medel för handlingsberedskap innefattande kostnader för bl. a. utbildning

och övning av personal i krigsorganisationen samt för utveckling av ransonerings- och krishanteringssystem.

Prop. 1990/91: 102  
Bilaga 6

Medlen under anslaget ingår i det civila försvarets planeringsram.

## Statens energiverk

Det föreligger enligt statens energiverk inte något behov av investeringar i produkter och anläggningar. En ökad handlingsberedskap skall delvis kompensera bortfallet av olja i samband med utförsäljningen av de statliga beredskapslagren. Förberedelser för en krissituation bör omfatta konsumtionsreglerande åtgärder och efterfrågestyrning till alternativa bränslen och drivmedel.

En översyn av ransoneringsystemen pågår för närvarande inom statens energiverk.

Arbetet med kris- och krigsorganisationen kommer att fullföljas. En ökad tillsyn av tvångslagren fortsätter.

Över anslaget finansieras även repetitionsutbildning av vapenfria tjänstеплiktiga, vissa kostnader gällande Drivmedelcentralen ABs verksamhet samt utbildning, övningar och spel.

För handlingsberedskap och industriella åtgärder erfordras enligt verket 7 270 000 kr.

## Föredragandens överväganden

För nyinvesteringar i produkter och anläggningar beräknar jag inga kostnader under detta anslag för nästa budgetår.

Flexibilitet i energisystemen skapas genom bl. a. industriella åtgärder. Handlingsberedskapen stärks genom utbildning och övning av krisorganisationen.

För att garantera att föreskriven lagringsskyldighet uppfylls bör reglerna för tvångslagring ses över. Detta innebär att kontrollen av de lagringsskyldiga kommer att intensifieras.

För budgetåret 1991/92 beräknar jag efter samråd med chefen för försvarsdepartementet kostnaderna för handlingsberedskap och industriella åtgärder exkl. mervärdesskatt till sammanlagt 7 636 000 kr.

## Hemställen

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen  
att till *Beredskapslagring och industriella åtgärder* för budgetåret  
1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 7 636 000 kr.

## H 10. Åtgärder inom delfunktionen Elkraft

1989/90 Utgift	14 130 000	Rcscrvation 16 520 000
1990/91 Anslag	21 930 000	
1991/92 Förslag	32 360 000 <sup>1</sup>	

<sup>1</sup> Exkl. mervärdesskatt

Från anslaget betalas kostnader för att stimulera andra kraftföretag än statens vattenfallsverk att vidta beredskapshöjande åtgärder i sin framtida verksamhet. Via anslaget finansieras således bidrag till vissa tilläggsinvesteringar som kraft- och distributionsföretagen gör för att öka säkerheten i elsystemen. Detta kan t. ex. avse installation av reservanordningar och andra åtgärder som möjliggör start och drift av separata system.

Anslaget ingår i det civila försvarets planeringsram.

Medlen disponeras av statens energiverk som har ett samordnande ansvar för hela funktionen. Medlen skall av energiverket ställas till statens vattenfallsverks förfogande.

Regeringen har i proposition 1990/91:87 om näringspolitik för tillväxt föreslagit att statens vattenfallsverk skall ombildas till aktiebolag den 1 januari 1992.

I och med att Vattenfall ombildas till bolag bör verkets nuvarande uppgifter att leda och samordna beredskapsplaneringen för landets elför-  
sörjning överföras till annan myndighet.

Regeringen avser att återkomma till frågan om beredskapsplaneringens organisatoriska tillhörighet i den proposition om energiberedskap m. m. som regeringen avser att förelägga riksdagen hösten 1991.

## Statens energiverk

Energiverket föreslår att 76 milj. kr. skall anvisas under anslaget för nästa budgetår.

Planeringen av anslagets utnyttjande bör enligt energiverket ske i samband med de enskilda kraftföretagens ordinarie fleråriga investeringsplanering. För att medlen skall kunna användas rationellt bör energiverket bemyndigas att medge Vattenfall att besluta om långsiktiga åtgärder motsvarande hela anslagsbeloppet för budgetåren 1991/92–1993/94 samt med halva anslagsbeloppet för budgetåren 1994/95–1995/96 enligt programplanen för det civila försvaret 1991/92–1995/96.

## Föredragandens överväganden

Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet beräknar jag behovet av medel, exkl. mervärdeskatt, för åtgärder inom delfunktionen Elkraft till 32 360 000 kr. för budgetåret 1991/92.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att under budgetåret 1990/91 ikläda staten förpliktelser för budgetåret 1994/95 inom de ramar som angavs för detta ändamål i programplanen för det civila försvaret för perioden 1989/90–1993/94.

Jag anser att det är angeläget att man får en långsiktig stabilitet när det gäller stimulansåtgärderna för beredskapsåtgärderna inom kraftindustrin.

För att medlen skall kunna utnyttjas rationellt bör därför den nya näringspolitiska myndigheten av regeringen få bemyndigande att under budgetåret 1991/92 besluta om stimulansåtgärder, som innebär åtaganden för budgetåret 1995/96.

Myndigheten bör därefter för detta ändamål få bemyndigande att medge statens vattenfallsverk rätt att ikläda staten förpliktelser med högst

11 000 000 kr. för budgetåret 1995/96. Förslaget innebär förpliktelser efter nuvarande försvarsbeslutsperiod.

Prop. 1990/91:102  
Bilaga 6

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att bemyndiga regeringen att under budgetåret 1991/92 ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med planering av stimulansåtgärder för andra kraft- och distributionsföretag än statens vattenfallsverk för att öka säkerheten i elsystemen, vilket innebär åtaganden om högst 11 000 000 kr. för budgetåret 1995/96

2. att till *Åtgärder inom delfunktionen Elkraft* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 32 360 000 kr.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991

Föredragande: statsrådet Larsson

---

## **Anmälan till proposition om verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92**

### **Disposition av inkomster vid försäljning av fast egendom**

Utvecklingen inom totalförsvaret kommer sannolikt att innebära fortsatta genomgripande strukturförändringar. Detta nödvändiggör bl.a. en omprövning av statens nuvarande innehav av mark, byggnader och anläggningar. Några av de fastigheter som disponeras för försvarsändamål kommer sannolikt att kunna utnyttjas för andra statliga ändamål medan andra fastigheter bör kunna avvecklas. Samtidigt kommer krav att ställas på ersättningsinvesteringar dels för att öka utnyttjandegraden vad gäller befintliga anläggningar dels i samband med omlokalisering av befintlig verksamhet.

Det statsfinansiella läget understryker det angelägna i att tillgängliga resurser utnyttjas så effektivt som möjligt. Stora krav måste därför ställas på omprioriteringar inom ramen för befintliga resurser, framförallt inom det militära försvaret, under de närmaste åren. I detta läge är det viktigt att även pröva möjligheterna till förstärkning av statens inkomster, bl.a. genom avyttring av sådana fastigheter som inte längre behövs för verksamheten.

För investeringar inom det militära försvaret gäller att kostnader för mark, byggnader och anläggningar direktavskrivs. Investeringarna belastar således inte försvaret med kostnader för det kapital som motsvarar statens kostnad för upplåning av medel för investeringarna ifråga. Detta har motiverats med hänsyn till egendomens användning. Om den fasta egendomen inte längre behövs för försvarsändamål och därför säljs är huvudregeln att inkomster vid försäljning inlevereras över statsbudgetens inkomstsida, eftersom detta är det enda sättet för staten att tillgodogöra sig eventuell förräntning på kapitalet. En konsekvens av detta förfarande är att myndigheterna inom det militära försvaret har dåliga incitament att frigöra det fastighetskapital som inte behövs i produktionen.

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag redovisat förslag till en utveckling av den finansiella styrningen inom det militära försvaret i syfte att dels öka säkerheten i planeringen och genom-

förändret, dels öka incitamenten till ett ekonomiskt riktigt beteende. Bl.a. föreslås införande av kapitaltjänstkostnad för mark, byggnader och anläggningar. Därigenom skapas förutsättningar för att stärka myndigheternas motiv för fortlöpande omprövning av behovet av fastigheter m.m. och för regeringen att bedriva en aktivare förmögenhetsförvaltning.

Nuvarande riktlinjer för försäljning av fast egendom har beslutats av riksdagen under budgetåret 1987/88 (prop. 1987/88:100, bil. 9 s. 39, FiU26, rskr. 338). Regeringen har riksdagens bemyndigande att besluta om försäljning av fast egendom till kommun för samhällsbyggnadsändamål. Regeringen kan vidare besluta om försäljning av fastighet upp till ett belopp av 50 milj. kr. under förutsättning att överskottet från försäljningen återanvänds för investeringar i form av byggtproduktion eller inköp av fastigheter. Innebörden av riksdagens bemyndigande är således att regeringen skall planera och genomföra försäljningar och reinvesteringar utan att statens samlade förmögenhet urholkas, dvs. att ingen nettoutförsäljning av statens fasta egendom sker.

Inkomster från försäljning av fast egendom redovisas normalt under statsbudgetens inkomstsida. Inom finansdepartementets område har regeringen i vissa fall beslutat att byggnadsstyrelsen får balansera försäljningsintäkter i ny räkning för att dessa skall kunna utnyttjas för investeringar under efterföljande år. Enligt min mening bör en motsvarande ordning prövas inom försvarsdepartementets område. Detta bör kopplas till den kommande omstruktureringen och skall ses som en tidsbegränsad åtgärd, fr.o.m. budgetåret 1991/92 och under den kommande försvarsbeslutsperioden.

Sammanfattningsvis anser jag att regeringen under de närmaste åren bör förstärka statens inkomster för att möta det utgiftstryck som följer av omstruktureringen av försvaret. Detta kan ske genom att regeringen, med stöd av riksdagens ovan nämnda bemyndigande, får disponera inkomster från försäljning av fast egendom inom försvarsdepartementets område för reinvesteringar.

## Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om disposition av inkomster vid försäljning av fast egendom.

